
KOMPENDIUM WIEDZY
PROGRAM SZKOLENIA PODSTAWOWEGO ŻOŁNIERZY TERYTORIALNEJ
SŁUŻBY WOJSKOWEJ (TSW)
WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ
ETAP I – KSZTAŁTOWANIE NA ODLEGŁOŚĆ

LUBLIN

2017

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO – METODYCZNE W ZAKRESIE REALIZACJI ZASADNICZYCH TEMATÓW SZKOLENIOWYCH

Proces szkoleniowy powinien zapewnić pełne osiągnięcie zakładanych celów szkolenia. Dlatego też wszystkie zajęcia programowe należy traktować nie tylko jako sposób przekazywania określonej wiedzy oraz kształtowania odpowiednich nawyków i umiejętności, lecz przede wszystkim jako przemyślany, celowy i metodycznie usystematyzowany ciąg działań szkoleniowych umożliwiających kierowanie procesem poznawczym żołnierzy.

Zasadniczą rolę w procesie szkolenia odgrywają dowódcy (instruktorzy). Ich wysokie kompetencje merytoryczne i aktywność w realizacji zadań szkoleniowych są jednym z podstawowych warunków osiągnięcia celów szkolenia.

Osobowość oraz przyjmowane przez dowódców (instruktorów) postawy znajdują swoje odbicie w cechach osobowo-zawodowych przyszłych żołnierzy zawodowych do służby w WOT.

REGULAMINY

1. Regulamin Ogólny Sił Zbrojnych RP jest aktem prawnym, którego przestrzeganie jest obowiązkiem każdego żołnierza.
2. Praktyczne przestrzeganie regulaminów egzekwować i doskonalić w szkoleniu i życiu codziennym.
3. Zapewnić żołnierzom odpowiednią ilość egzemplarzy regulaminów i umożliwić szkolonym dostęp do nich w celu samodzielnego pogłębiania znajomości ich postanowień.

TAKTYKA

1. **Taktyka jest jednym z zasadniczych przedmiotów (poza szkoleniem strzeleckim) szkolenia bojowego, integrującym pozostałe treści tematyczne programu kształcenia. Stanowi podstawę przygotowania szkolonych do kompleksowego wykorzystania wiedzy i umiejętności podczas wykonywania zadań bojowych.**
2. Podczas zajęć stosować zasadę realizmu, stwarzać realne i nieszablonowe sytuacje odzwierciedlające zmiany współczesnego pola walki, wyrabiające wyobraźnię taktyczną, kształtujące odwagę i determinację w działaniu.
3. Każde zajęcia poprzedzić instruktażem dla kierownika zajęć oraz instruktażami kierowników zajęć dla instruktorów.
4. W szkoleniu stosować **normy szkoleniowe**.
5. Zestaw zagadnień w czasie szkolenia praktycznego można poszerzać dostosowując je do poziomu szkolonych.
6. Zagadnienia ogólne (np.: przedsięwzięcia zabezpieczenia bojowego czy medycznego) realizować stosując zasadę stopniowania trudności.

SZKOLENIE STRZELECKIE

1. **Szkolenie strzeleckie jest drugim zasadniczym przedmiotem szkolenia bojowego, integrującym pozostałe treści tematyczne programu kształcenia. Stanowi podstawę przygotowania szkolonych do kompleksowego wykorzystania wiedzy i umiejętności podczas wykonywania zadań bojowych.**
2. Cele nauczania ze szkolenia strzeleckiego osiągnąć poprzez realizację treningów, ćwiczeń i strzelań.
3. Ćwiczenia przygotowawcze, strzelania szkolne oraz ćwiczeniaw obserwacji i rzucaniu granatami ręcznymi odbywać zgodnie z obowiązującym programem strzelań oraz zbiorem ćwiczeń.
4. We wszystkich zajęciach z zakresu nauki i doskonalenia umiejętności składania się do strzału i celowania stosować urządzenia szkolno- treningowe.
5. W trakcie szkolenia duży nacisk położyć na znajomość przepisów bezpieczeństwa podczas obchodzenia się z bronią, amunicją i granatami ręcznymi.
6. W szkoleniu stosować **normy szkoleniowe**.
7. Zestaw zagadnień w czasie szkolenia praktycznego można poszerzać dostosowując je do poziomu szkolonych.

8. Zagadnienia ogólne (np.: przedsięwzięcia zabezpieczenia bojowego czy medycznego) realizować stosując zasadę stopniowania trudności.

WYCHOWANIE FIZYCZNE

1. Zajęcia z wychowania fizycznego prowadzić w ramach porannego rozruchu fizycznego.
2. Zajęcia wykorzystać do kształtowania prawidłowych nawyków, które szkolenie będą zozwijali samodzielnie w ramach samokształcenia.
3. Zwrócić uwagę na warunki bezpieczeństwa, szczególnie na przegląd miejsca ćwiczeń przed zajęciami. Ścisłe przestrzegać zasad stopniowania wysiłku i trudności. Stosować elementy współzawodnictwa.

BUDOWA I EKSPLOATACJA SPRZĘTU WOJSKOWEGO

1. Wyrobić nawyki dbałość utrzymania w należyтым stanie i sprawności powierzonego SpW.
2. Każdorazowo w części końcowej zajęć realizować obsługę SpW.

PRZEDMIOTOWA TEMATYKA SZKOLENIA
ETAP I – KSZTAŁCENIE NA ODLEGŁOŚĆ
PODSTAWY WYCHOWANIA OBYWATELSKIEGO I WOJSKOWEGO

REGULAMINY

1) PRZEDMIOTOWE CELE SZKOLENIA:

W wyniku opanowania treści programowych przedmiotu żołnierz powinien znać:

- podstawowe uwarunkowania służby wojskowej, organizację życia żołnierskiego w jednostce wojskowej, porządek dnia.

2) MATERIAŁ NAUCZANIA - ZAGADNIENIA (przewidywany czas 4 godziny):

a) przełożony i podwładny, starszy i młodszy;

Żołnierz w stosunku do innych żołnierzy może być przełożonym, podwładnym, starszym lub młodszym, jak również równym stopniem wojskowym.

Przełożonym jest żołnierz lub osoba nie będąca żołnierzem, któremu na mocy przepisów prawa, rozkazu, polecenia lub decyzji podporządkowano żołnierza (podwładnego), uprawniona do wydawania rozkazów, poleceń służbowych podwładnym żołnierzom lub osobom nie będącym żołnierzami i kierowania ich czynnościami służbowymi.

Starszym jest żołnierz, który ma wyższy, a młodszym – niższy stopień wojskowy.

b) wydawanie i wykonywanie rozkazów;

Rozkaz jest poleceniem podjęcia określonego działania lub jego zaniechania wydanym służbowo żołnierzowi przez przełożonego (uprawnionego starszego).

Rozkaz wydaje się ustnie, na piśmie lub za pomocą sygnałów.

Rozkaz może uchylić lub zmienić ten, kto go wydał lub – jeżeli dobro służby tego wymaga – jego przełożony, informując o tym poprzedniego rozkazodawcę.

Rozkaz musi być zwięzły, zrozumiały i wydany stanowczo.

Żołnierz po otrzymaniu rozkazu wydanego ustnie potwierdza to słowem „**ROZKAZ**” i wykonuje go. Przełożony może sprawdzić zrozumienie rozkazu.

O wykonaniu rozkazu żołnierz melduje przełożonemu, który go wydał, jeśli przełożony nie zarządzi inaczej.

Jeżeli podwładny otrzymał rozkaz bezpośrednio od przełożonego wyższego szczebla – wykonuje go i melduje o tym rozkazodawcy oraz swemu bezpośredniemu przełożonemu.

Przełożony wyższego szczebla, który wydał rozkaz podwładnemu, jest zobowiązany zawiadomić o tym jego bezpośredniego przełożonego.

c) stopnie wojskowe;

Korpus szeregowych:

1. Szeregowy
2. Starszy szeregowy

Korpus podoficerów:

1. Kapral
2. Starszy kapral
3. Plutonowy
4. Sierżant
5. Starszy sierżant
6. Młodszy chorąży
7. Chorąży
8. Starszy chorążystarszy chorąży sztabowy

Korpus oficerów:

1. Podporucznik
2. Porucznik
3. Kapitan
4. Major
5. Podpułkownik

6. Pułkownik

Generałowie:

1. Generał brygady
2. Generał dywizji
3. Generał broni
4. Generał

d) zasady ustalania toku służby i życia w jednostce wojskowej;

Tok służby i życia w jednostce wojskowej ustala jej dowódca i ujmuje w porządku dnia. Kiedy jednak kilka jednostek kwateruje w jednym kompleksie koszarowym lub wspólnie wykonuje zadania, przełożeni wyższego szczebla mogą w razie konieczności ujednoczyć porządek dnia tych jednostek. W jednostkach wojskowych, w których w strukturach etatowych nie występują pododdziały, można nie sporządzać porządku dnia.

e) organizacja życia wojskowego na podstawie porządku dnia jednostki wojskowej;

Dowódca jednostki, określając porządek dnia, kieruje się zadaniami stojącymi przed jednostką, warunkami zakwaterowania, możliwościami bazy szkoleniowej, zasadami sprawnego działania, a także ustaleniami zawartymi w obowiązujących programach szkolenia, a w uczelniach wojskowych – w regulaminach studiów.

W porządku dnia uwzględnia się 8 godzin snu oraz czas służbowy i wolny. Czas służbowy przeznaczony jest na zasadniczą działalność jednostki wojskowej, natomiast czas wolny pozostawia się do dyspozycji żołnierza.

Ograniczenie czasu wolnego żołnierza może nastąpić tylko w wyjątkowych sytuacjach i z ważnych przyczyn służbowych wynikających z obowiązujących przepisów prawa. Prawo do ograniczenia czasu wolnego przysługuje dowódcy (szefowi, komendantowi) jednostki wojskowej. Zadania i zasady organizacji służby wewnętrznej;

f) pełnienie służby wewnętrznej;

System służby wewnętrznej jednostki wojskowej musi gwarantować dowódcom (szefom, komendantom) ciągłość dowodzenia (kierowania) i kontroli funkcjonowania jednostki (instytucji) wojskowej. Niektóre służby wchodzące w skład służby wewnętrznej jednostki, wykonują ponadto zadania wojskowych organów porządkowych, szczególnie określone odrębnymi przepisami.

Podstawą pełnienia służby wewnętrznej jest rozkaz dzienny dowódcy jednostki (instytucji) wojskowej (pododdziału) lub komórki wewnętrznej stacjonującej samodzielnie poza macierzystą jednostką wojskową. Czas rozpoczęcia, trwania (nie musi być całodobowa) i zakończenia danej służby określa dowódca (komendant) jednostki lub pododdziału, komórki wewnętrznej stacjonującej samodzielnie poza macierzystą jednostką wojskową.

Szczegółowe zakresy uprawnień i obowiązków żołnierzy pełniących służbę ustalają w instrukcjach przełożeni, na podstawie obowiązujących przepisów prawa i niniejszego regulaminu, uwzględniając konkretne warunki i potrzeby danej jednostki.

Pełnienie służb organizuje szef sztabu jednostki lub żołnierz wyznaczony przez dowódcę, a w pododdziale – szef kompanii (równorzędny).

Służbę wewnętrzną pełnią równomiernie wszyscy żołnierze z wyjątkiem dowódcy jednostki, jego zastępcy, szefa sztabu, szefa szkolenia i żołnierzy pełniących służbę w wojskowych strażach pożarnych z wyjątkiem służby dowódcy pogotowia przeciwpożarowego, a także żołnierze zwolnieni na mocy innych przepisów.

Z pełnienia służby wewnętrznej dowódca jednostki może okresowo zwolnić również innych żołnierzy, nadmiernie obciążonych dodatkowymi obowiązkami służbowymi – na czas ich wykonywania, określony w rozkazie.

g) skład i zadania poszczególnych służb dyżurnych;

W skład służby wewnętrznej jednostki mogą wchodzić:

- 1) oficer dyżurny jednostki wojskowej (kompleksu/obiektu);
- 2) pomocnik oficera dyżurnego jednostki wojskowej;
- 3) dyżurny parku sprzętu technicznego (PST);
- 4) pomocnik dyżurnego parku sprzętu technicznego;

- 5) dyżurny punktu kontroli technicznej (PKT);
- 6) dyżurny biura przepustek/obsługa biura przepustek;
- 7) dyżurny izby chorych;
- 8) dowódca i żołnierze warty wewnętrznej jednostki wojskowej (Oddział Wart Cywilnych /OWC/, Specjalistyczna Uzbrojona Formacja Ochronna /SUFO/);
- 9) dowódca i żołnierze pododdziału alarmowego jednostki wojskowej;
- 10) dowódca pogotowia przeciwpożarowego;
- 11) komendant i profos izby zatrzymań;
- 12) dyżurny lokalnego centrum nadzoru.

W skład służby wewnętrznej kompanii (batalionu) wchodzi:

- 1) podoficer dyżurny kompanii (batalionu);
- 2) dyżurny kompanii (batalionu).

h) odprawa służb;

Żołnierze wyznaczeni do pełnienia służb, na 5 minut przed odprawą, ustawiają się na lewym skrzydle wart lub w wyznaczonym miejscu w kolejności ustalonej przez dowódcę jednostki wojskowej.

Odprawę służby wewnętrznej prowadzi oficer dyżurny jednostki, dyżurny (pododdziału lub komórki wewnętrznej stacjonującej samodzielnie poza macierzystą jednostką) lub dowódca jednostki (pododdziału lub komórki wewnętrznej, stacjonującej samodzielnie poza macierzystą jednostką).

Po odmaszerowaniu wart, oficer dyżurny jednostki podchodzi do żołnierza stojącego na prawym skrzydle służb i zatrzymuje się trzy kroki przed nim. Żołnierz ten oddaje honor, po czym przedstawia się, np. „**PANIE KAPITANIE (PANI KAPITAN), dyżurny parku sprzętu technicznego, plutonowy Stolarek**”. Po przedstawieniu się żołnierza, oficer dyżurny robi krok w prawo do następnego żołnierza, wówczas pierwszy i drugi żołnierz jednocześnie salutują. Oficer dyżurny odpowiada im salutowaniem, po czym kolejny żołnierz (przed którym stoi oficer dyżurny) przedstawia się. Żołnierz przedstawiający się oraz żołnierze z jego prawej i lewej strony przyjmują postawę zasadniczą. W ten sposób przedstawiają się kolejno żołnierze wyznaczeni do służb. Następnie oficer dyżurny sprawdza ich wygląd zewnętrzny, znajomość obowiązków (jeżeli nie dokonał tego pomocnik). Poleca usunąć stwierdzone niedociągnięcia, przekazuje dodatkowe zadania oraz ustalenia i nakazuje odmaszerować do miejsc pełnienia służb.

i) służba podoficera i dyżurnego kompanii (batalionu);

Podoficera dyżurnego pododdziału wyznacza się spośród podoficerów, szeregowych (marynarzy) zawodowych, a w uzasadnionych przypadkach szeregowych (marynarzy) lub podchorążych i kadetów. Podlega on dowódcy pododdziału, a pod względem służby - oficerowi dyżurnemu jednostki. Podoficerowi dyżurnemu podlegają dyżurni pododdziału.

Podoficer dyżurny w czasie i miejscu ustalonym w porządku dnia przeprowadza zbiórkę żołnierzy wyznaczonych do służb i melduje o tym dowódcy lub szefowi pododdziału, w celu udzielenia im instruktażu. Instruktażu służbie dyżurnej pododdziału może udzielać żołnierz wyznaczony rozkazem dowódcy.

Dowódca lub szef kompanii (inny wyznaczony rozkazem przez dowódcę żołnierz) sprawdza przygotowanie żołnierzy do objęcia służb oraz prowadzi instruktaż z nowym podoficerem dyżurnym, zapoznając go ze stanem ewidencyjnym i faktycznym żołnierzy. Nadzoruje przekazanie pododdziałowego magazynu broni przez zdającego służbę podoficera dyżurnego obejmującego służbę oraz zamknięcie magazynu broni, a następnie osobiście plombuje magazyn oraz pojemnik z kluczami (wpisuje kody zabezpieczające).

Każdorazowe otwarcie i zamknięcie pododdziałowego magazynu broni musi być poprzedzone poinformowaniem o tym fakcie oficera dyżurnego jednostki wojskowej (lub dowódcy warty - w zależności od konfiguracji systemu) i otrzymaniem jego zgody na otwarcie tego magazynu. Zasady otwierania pododdziałowych magazynów broni w sytuacjach alarmowych, określa się w instrukcjach pododdziałowych służb dyżurnych i oficera dyżurnego jednostki wojskowej.

Podoficer dyżurny pododdziału ma prawo wydawania rozkazów wynikających z obowiązków określonych w instrukcji pełnienia służby oraz potrzeby utrzymania dyscypliny i porządku wojskowego.

Podoficer dyżurny czuwa nad przestrzeganiem przez wszystkich żołnierzy pododdziału, regulaminowych norm współżycia i zasad koleżeństwa, sprawiedliwym, równomiernym dzieleniem prac porządkowych oraz reaguje na wszelkie naruszenia w tym względzie.

Melduje o nich dowódcy pododdziału, a w wypadkach drastycznych, również oficerowi dyżurnemu jednostki.

Podoficer dyżurny sprawdza wygląd zewnętrzny umundurowanych żołnierzy wychodzących poza rejon zakwaterowania, a w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości nakazuje ich usunięcie.

Po odprawie podoficer dyżurny obejmujący służbę przejmuje dokumentację i sprzęt kwaterunkowy zgodnie ze spisem wyposażenia, sprawdza stan plomb na drzwiach magazynów broni, na szafkach hydrantowych, tablicach rozdzielczych, sprawność oświetlenia awaryjnego oraz porządek w pododdziale.

Przekazanie i przyjęcie służby podoficer dyżurny melduje dowódcy pododdziału i oficerowi dyżurnemu jednostki np.: przekazujący – „**PANIE KAPITANIE (PANI KAPITAN), kapral Kwiatkowska melduje zdanie służby podoficera dyżurnego kompanii**”, przyjmujący – „**PANIE KAPITANIE (PANI KAPITAN), sierżant Kowalski melduje objęcie służby podoficera dyżurnego kompanii.**” Jeżeli przekazanie (przyjęcie służby) następuje po godzinach służbowych, podoficerowie dyżurni meldują ten fakt wyznaczonemu przez dowódcę pododdziału żołnierzowi zawodowemu i oficerowi dyżurnemu jednostki.

Podoficer dyżurny składa meldunek dowódcy pododdziału, jego przełożonym oraz oficerowi dyżurnemu i jego pomocnikowi - jeżeli posiadają równy lub wyższy stopień wojskowy, np. „**PANIE KAPITANIE (PANI KAPITAN), podoficer dyżurny kompanii, kapral Kwiatkowska melduje kompanię podczas przygotowania do apelu porannego (porannego rozruchu fizycznego, toalety porannej, itp.). W czasie pełnienia służby nic ważnego nie wydarzyło się**” (albo melduje, co się wydarzyło).

Dyżurnego (dyżurnych) pododdziału wyznacza się spośród szeregowych (marynarzy), słuchaczy jednostek szkolnictwa wojskowego, a w uzasadnionych przypadkach podoficerów. Podlega on podoficerowi dyżurnemu i wykonuje jego rozkazy oraz polecenia, gdy ten jest nieobecny, pełni jego obowiązki.

j) droga służbowa;

Droga służbowa polega na ustnym lub pisemnym przekazywaniu rozkazów, decyzji, zarządzeń i wytycznych od wyższego przełożonego poprzez kolejnych przełożonych, do wykonawcy oraz przyjmowaniu meldunków (raportów, indywidualnych wniosków), innych niż określone w pkt. 111 ppkt. 5) od podwładnych (zainteresowanych) – poprzez wszystkich kolejnych przełożonych aż do tego, który sprawę rozstrzyga.

Drogę służbową można pominąć w sprawach:

- 1) nie cierpiących zwłoki, o czym należy zameldować (powiadomić) pominiętemu bezpośredniemu przełożonemu;
- 2) naruszenia zasad poszanowania godności osobistej, nietykalności cielesnej oraz zaistnienia mobbingu lub molestowania seksualnego;
- 3) dotyczących pozbawienia lub ograniczenia należnych uprawnień lub nadużycia przez przełożonego uprawnień służbowych;
- 4) określonych w wojskowych przepisach dyscyplinarnych;
- 5) skarg i wniosków, o których mowa w dziale VIII Kodeksu postępowania administracyjnego;
- 6) innych, określonych w odrębnych przepisach.

k) raport służbowy;

W celu rozpatrzenia spraw służbowych lub osobistych, w tym także skarg, wniosków i zażaleń żołnierzy, przełożeni przyjmują podwładnych do raportu służbowego indywidualnie, w wyznaczonym czasie tak, aby w sprawach pilnych żołnierz mógł być przedstawiony do raportu do dowódcy jednostki w ciągu jednego dnia.

Do raportu służbowego u przełożonego wyższego szczebla przedstawia podwładnego przełożony o szczebel niższy od przyjmującego raport np. „**PANIE MAJORZE (PANI MAJOR), przedstawiam do raportu służbowego porucznika Kowalskiego (porucznik Kowalską) w sprawie...**”. Natomiast przedstawiony (w miarę potrzeby) uzasadnia powód raportu lub składa wyjaśnienia (odpowiada na pytania) przyjmującemu raport. Do bezpośredniego przełożonego żołnierz melduje się do raportu samodzielnie.

W uzasadnionych wypadkach żołnierz może być wysłuchany bez udziału przedstawiającego do raportu służbowego.

Do raportu służbowego żołnierze stają w ubiorach ustalonych przez przyjmującego raport.

l) terminy postępowania służbowego.

Wszystkie sprawy powinny być załatwiane niezwłocznie, lecz nie później niż w terminach określonych w odrębnych przepisach.

Jeżeli sprawa wymaga postępowania wyjaśniającego i ma szczególny wpływ na przebieg służby żołnierza, jej załatwienie powinno nastąpić w terminie do czternastu dni, a w szczególności uzasadnionym wypadku może być przedłużone na czas oznaczony, nie dłuższy niż dwa miesiące. W takim przypadku należy powiadomić pisemnie zainteresowanego, podając przyczyny zwłoki i nowy termin załatwienia sprawy.

Każdy żołnierz ma prawo wnieść odwołanie do przełożonego wyższego szczebla w terminie czternastu dni, od dnia otrzymania decyzji lub jej ogłoszenia. Odwołanie należy rozpatrzyć w ciągu miesiąca od dnia jego otrzymania.

KSZTAŁCENIE OBYWATELSKIE

1) PRZEDMIOTOWE CELE SZKOLENIA

W wyniku opanowania treści programowych przedmiotu żołnierz powinien znać:

- symbole narodowe, wojskowe i sygnały wojskowe oraz szacunek do nich podczas działalności służbowej, uroczystości i w życiu codziennym.

2) MATERIAŁ NAUCZANIA - ZAGADNIENIA (przewidywany czas 8 godzin):

a) godło, barwy i hymn Rzeczypospolitej Polskiej;

Zgodnie z Konstytucją RP godłem jest wizerunek orła białego ze złotą koroną na głowie zwróconej w prawo, z rozwiniętymi skrzydłami, z dziobem i szponami złotymi, umieszczony w czerwonym polu tarczy.

Zgodnie z Konstytucją RP barwami Polski są kolory biały i czerwony, ułożone w dwóch poziomych, równoległych pasach tej samej szerokości, z których górny jest koloru białego; przy umieszczaniu barw RP w układzie pionowym, kolor biały umieszcza się po lewej stronie płaszczyzny oglądanej z przodu.

Od 26.02.1927 r. oficjalnym hymnem państwowym jest „Mazurek Dąbrowskiego”. Słowa napisał Józef Wybicki, autor meldoiłi pozostaje nieznanymi.

Jeszcze Polska nie zginęła,
Kiedy my żyjemy.
Co nam obca przemoc wzięła,
Szablą odbierzemy.

Marsz, marsz Dąbrowski,
Z ziemi włoskiej do Polski.
Za twoim przewodem
Złączym się z narodem.

Przejdziem Wisłę, przejdziem Wartę,
Będziem Polakami.
Dał nam przykład Bonaparte,
Jak zwyciężać mamy.

Marsz, marsz ...

Jak Czarniecki do Poznania
Po szwedzkim zaborze,
Dla ojczyzny ratowania
Wrócim się przez morze.

Marsz, marsz ...

Już tam ojciec do swej Basi
Mówi zapłakany -
Słuchaj jeno, pono nasi
Biją w tarabany.

Marsz, marsz ...

b) sztandar jednostki wojskowej SZ RP;

Sztandar jest znakiem jednostki wojskowej Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Jest on symbolem sławy wojennej i tradycji oraz wierności, honoru i męstwa, których Ojczyzna wymaga od swych żołnierzy. Obowiązkiem żołnierza jest bronić i strzec sztandaru jednostki wojskowej. W razie utraty sztandaru wskutek słabości ducha bojowego, jednostka ulega rozformowaniu. Prawo posiadania sztandaru przysługuje jednostkom liniowym wszystkich rodzajów sił zbrojnych oraz szkołom wojskowym. Jednostką liniową jest, w rozumieniu ustawy, samodzielna jednostka organizacyjna zdolna do prowadzenia walki zbrojnej lub zabezpieczenia bojowego działań.

Sztandar nadaje jednostce wojskowej Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Ministra Obrony Narodowej. Sztandar wraz z aktem nadania wręcza jednostce wojskowej Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej lub, w jego imieniu, Minister Obrony Narodowej bądź ich przedstawiciel. Wręczenie sztandaru odbywa się w formie uroczystej, ustalonej w ceremoniale wojskowym. Sztandar - za zgodą Ministra Obrony Narodowej - może być ufundowany. W wypadku, o którym mowa w ust. 1, w akcie nadania sztandaru wymienia się fundatora. Sztandar znajduje się stale w jednostce wojskowej, a w czasie walki - w rejonie działań bojowych jednostki.

Sztandar składa się z płata, główicy, drzewca i szarfy.

c) pieśń reprezentacyjna Wojska Polskiego;

Uroczysty utwór, rodzaj hymnu wojskowego, wykonywany podczas obchodów Święta Wojska Polskiego oraz w czasie uroczystości wojskowych, organizowanych w jednostkach SZ RP, wprowadzony Decyzją MON z dn. 15.08.2007 r. pieśń reprezentacyjna ma stanowić nawiązanie do tradycji, ma być dla wojska tym, czym przez wieki była „Bogurodzica”. Utwór stanowią wybrane fragmenty „Marsza Pierwszej Brygady”. Podczas jego wykonywania obowiązuje zachowanie powagi i spokoju, a obecne pododdziały są zwarte i umundurowane, żołnierze zachowują się zgodnie z Ceremoniałem Wojskowym.

Legiony to żołnierska nuta,
Legiony to straceńców los,
Legiony to żołnierska buta,
Legiony to ofiarny stos.

Ref. : My, Pierwsza Brygada
Strzelecka gromada
Na stos rzuciliśmy swój życia los,
Na stos, na stos.

O ileż mąk, ileż cierpienia,

O ileż krwi, wylanych łez.
Pomimo to - nie ma zwątpienia,
Dodawał sił - wędrowni kres.

Ref. : My, Pierwsza Brygada...

Mówili, żeśmy strumieniami,
Nie wierząc nam, że chcieć to móc.
Laliśmy krew osamotnieni,
A z nami był nasz drogi wódz!

Ref. : My, Pierwsza Brygada...

Nie chcemy już od was uznania,
Ni waszych mów, ni waszych łez.
Skończyły się dni kołatania
Do waszych serc, do waszych kies.

d) podstawowe sygnały WP – „Hasło WP”, „Śpij kolego”, „Cisza”;

Hasło WP – sygnał hymniczny Wojska Polskiego, oparty na motywach „Marsza obozowego”. W ceremoniach bez udziału orkiestry może być wykonywany w miejsce hymnu RP.

„Śpij kolego” i „Cisza” – sygnał wykonywany na zakończenie ceremonii składania wieńców i wiązanek kwiatów. Wykonywany w czasie uroczystości pogrzebowych i w miejscach związanych z czynem zbrojnym żołnierza polskiego.

e) ceremoniał wojskowy – wybrane elementy;

„Ceremoniał Wojskowy Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej” jest kodeksem postępowania oraz zbiorem zasad i form, określających zespołowe i indywidualne zachowanie żołnierzy oraz osób cywilnych biorących udział w uroczystościach państwowych, wojskowych oraz o charakterze patriotycznym, patriotyczno-religijnym lub religijnym, organizowanych z udziałem wojskowej asysty honorowej.

W uroczystościach państwowych, wojskowych, patriotycznych i patriotyczno-religijnych może uczestniczyć wojskowa asysta honorowa. Jej udział stanowi ważny element oprawy ceremonialnej tych uroczystości, ma także na celu nadanie im odpowiedniej rangi oraz podniosłego charakteru. Wojskowa asysta honorowa nie może jednak uczestniczyć w przedsięwzięciach mających charakter polityczny.

PRZYKŁADOWE UROCZYŚCIOCIA PAŃSTWOWE:

1. Uroczysta odprawa wart przed Grobem Nieznanego Żołnierza w Warszawie
2. Dzień Flagi Rzeczypospolitej Polskiej
3. Pożegnanie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z siłami zbrojnymi
4. Powitanie i pożegnanie oficjalne oraz nieoficjalne zagranicznych delegacji państwowych:
5. Powitanie i pożegnanie nieoficjalne delegacji zagranicznych
6. Składanie wieńców w miejscach pamięci narodowej przez oficjalne delegacje zagraniczne
 - 1) Składanie wieńca na płycie Grobu Nieznanego Żołnierza w Warszawie
 - 2) Składanie wieńców przy pomnikach, tablicach pamiątkowych i w miejscach pamięci narodowej
7. Wręczenie aktów mianowania oficerom, honorowej broni białej oficerom mianowanym na stopnie generałów brygady (kontradmirałów) oraz aktów nominacji mianowanym na wyższe stopnie generalskie (admiralskie)
8. Wręczenie odznak orderów i odznaczeń państwowych

PRZYKŁADOWE UROCZYŚCIOCIA WOJSKOWE:

1. Przekazanie i przyjęcie kierownictwa Ministerstwem Obrony Narodowej
2. Przekazanie i przyjęcie obowiązków Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego
3. Przekazanie i przyjęcie dowodzenia Rodzajami Sił Zbrojnych

4. Zdawanie i obejmowanie stanowisk kierowniczych w instytucjach wojskowych oraz stanowisk dowódczych w dowództwach, sztabach i jednostkach wojskowych
5. Uroczysty apel
6. Uroczysta zbiórka
7. Uroczysty capstrzyk
8. Uroczysta zmiana posterunku honorowego przed Grobem Nieznanego Żołnierza w Warszawie
9. Przysięga wojskowa
10. Uroczyste wręczanie i pożegnanie sztandaru
11. Uroczyste wręczanie proporców rozpoznawczych
12. Przekazywanie tradycji jednostce (instytucji) wojskowej lub związkowi taktycznemu, nadanie imienia patrona, nazwy wyróżniającej
13. Wręczenie orderu lub odznaczenia oddziałom (pododdziałom)
14. Pożegnanie żołnierzy kończących służbę wojskową, odchodzących do służby w innych jednostkach (instytucjach) wojskowych oraz pożegnanie pracowników wojska
15. Wręczenie listów gratulacyjnych oraz pożegnanie generałów (admiratów) kończących służbę wojskową
16. Wyróżnienia zespołowe
17. Uroczyste wręczenie żołnierzom broni
18. Parady wojskowe
 - 1) Centralna parada wojskowa
 - 2) Parada morską okrętów (jednostek pomocniczych) Marynarki Wojennej
 - 3) Parada lotnicza (pokaz lotniczy)

Ponadto odbywają się uroczystości o charakterze: patriotycznym, patriotyczno-religijnym lub religijnym oraz szereg innych, szczegółowo opisanych w „Ceremoniale Wojskowym SZ RP”.

- f) przysięga wojskowa jako szczególne zobowiązanie żołnierza – obywatela;

Złożenie przysięgi wojskowej następuje podczas uroczystego apelu lub uroczystej zbiórki w miejscu i terminie ustalonym przez dowódcę jednostki wojskowej, rektora-komendanta uczelni wojskowej lub komendanta ośrodka szkolnictwa wojskowego. Przysięgę wojskową na terenie jednostki wojskowej, uczelni wojskowej lub ośrodka szkolnictwa wojskowego należy przeprowadzić na placu apelowym lub w Sali tradycji.

W porozumieniu z władzami administracyjnymi lub samorządowymi regionu uroczystość złożenia przysięgi wojskowej można zorganizować w innym miejscu, np. na rynku miejskim bądź w miejscu chwały oręża polskiego. W uroczystości powinien uczestniczyć cały stan osobowy jednostki wojskowej, uczelni wojskowej lub ośrodka szkolnictwa wojskowego. Do udziału w ceremonii zaprasza się przełożonego, przedstawicieli władz administracyjnych i samorządowych regionu, duszpasterstw wojskowych, organizacji pozarządowych i środowisk kombatanckich oraz młodzież.

Ponadto w uroczystości mogą uczestniczyć sztandary jednostek (instytucji) wojskowych, organizacji pozarządowych, środowisk kombatanckich, uczelni, szkół i innych partnerów społecznych oraz rodziny żołnierzy składających przysięgę.

TEKST ROTY PRZYSIĘGI WOJSKOWEJ

*„Ja, żołnierz Wojska Polskiego, przysięgam
służyć wiernie Rzeczypospolitej Polskiej,
bronić jej niepodległości i granic.
Stać na straży Konstytucji,
strzec honoru żołnierza polskiego,
sztandaru wojskowego bronić.
Za sprawę mojej Ojczyzny
w potrzebie krwi własnej ani życia nie szczędzić.
Tak mi dopomóż Bóg”.*

- g) zasady zachowania podczas oficjalnego odtwarzania sygnałów WP;

W czasie oficjalnego grania (odtwarzania) hymnu państwowego Rzeczypospolitej Polskiej i hymnów innych państw, „Hasła Wojska Polskiego”, sygnałów: „Służba Wartownicza”, „Śpij Kolego” lub „Cisza” - żołnierze występujący indywidualnie w umundurowaniu przyjmują postawę zasadniczą,

a jeśli są w nakryciu głowy – salutują. W czasie oficjalnego grania Pieśni Reprezentacyjnej Wojska Polskiego, żołnierze występujący indywidualnie przyjmują postawę zasadniczą.

h) zasady żołnierskiego zachowania się podczas uroczystości państwowych i wojskowych;

Oddawanie honorów jest oznaką żołnierskiego szacunku dla tradycji, symboli (barw i znaków) narodowych i wojskowych oraz przełożonych i starszych, a także przejawem koleżeństwa, dobrego wychowania, dyscypliny i spoistości wojska.

Oddziały (pododdziały) oddają honory w ugrupowaniu rozwiniętym lub marszowym:

- 1) Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) Marszałkom Sejmu i Senatu;
- 3) Prezesowi Rady Ministrów;
- 4) Ministrowi Obrony Narodowej;
- 5) Szefowi Sztabu Generalnego Wojska Polskiego;
- 6) na specjalne polecenie - dostojnikom państw obcych, których ranga odpowiada funkcjom sprawowanym przez osoby wymienione w podpunktach 1-5;
- 7) przełożonym od dowódcy kompanii wzwyż;
- 8) sztandarom wojskowym;
- 9) przed Grobem Nieznanego Żołnierza;
- 10) w czasie oficjalnego grania (odtworzenia) hymnu państwowego Rzeczypospolitej Polskiej i hymnów innych państw, „Hasła Wojska Polskiego”, sygnałów „Służba Wartownicza”, „Śpij Kolego” lub „Cisza” oraz podnoszenia (opuszczania) flagi państwowej, Proporce Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, flagi Ministra Obrony Narodowej, Marszałka Polski, Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego i rodzajów sił zbrojnych, bandery wojennej, jak również pogrzebom z wojskową asystą honorową:
 - a) w ugrupowaniu rozwiniętym – na komendę;
 - b) w ugrupowaniu marszowym – po zatrzymaniu i zwróceniu frontem w kierunku nakazanym przez dowódcę ugrupowania.

W czasie oficjalnego grania (odtworzenia) hymnu państwowego Rzeczypospolitej Polskiej i hymnów innych państw, „Hasła Wojska Polskiego”, sygnałów: „Służba Wartownicza”, „Śpij Kolego” lub „Cisza” - żołnierze występujący indywidualnie w umundurowaniu przyjmują postawę zasadniczą, a jeśli są w nakryciu głowy – salutują. W czasie oficjalnego grania Pieśni Reprezentacyjnej Wojska Polskiego, żołnierze występujący indywidualnie przyjmują postawę zasadniczą.

W czasie grania „Pieśni Reprezentacyjnej Wojska Polskiego” przyjmuje się postawę zasadniczą.

i) tradycje rodzaju sił zbrojnych;

Podstawowym aktem prawnym regulującym sprawy związane z kultywowaniem tradycji orężnych w Siłach Zbrojnych RP jest Decyzja Nr 229/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 11 sierpnia 2004 r. w sprawie dziedziczenia i kultywowania tradycji oręża polskiego. Decyzja określa zasady i tryb przejmowania dziedzictwa tradycji, nadawania imion patronów.

j) prawne podstawy odbywania służby wojskowej;

Żołnierzem zawodowym może być osoba posiadająca obywatelstwo polskie, o nieposzlakowanej opinii, której wierność dla Rzeczypospolitej Polskiej nie budzi wątpliwości, posiadająca odpowiednie kwalifikacje oraz zdolność fizyczną i psychiczną do pełnienia zawodowej służby wojskowej.

Zdolność fizyczną i psychiczną do pełnienia zawodowej służby wojskowej ustala wojskowa komisja lekarska, która wydaje w tej sprawie orzeczenie. Orzeczenie wojskowej komisji lekarskiej jest decyzją. Osobę, która zgłosiła chęć pełnienia zawodowej służby wojskowej, wojskowy komendant uzupełnień kieruje do wojskowej pracowni psychologicznej w celu przeprowadzenia badań psychologicznych oraz wydania orzeczenia psychologicznego o istnieniu lub braku przeciwwskazań do pełnienia tej służby.

Powołanie do zawodowej służby wojskowej następuje:

- 1) do służby stałej - na czas nieokreślony;
- 2) do służby kontraktowej - na czas określony w kontrakcie.

Termin rozpoczęcia pełnienia zawodowej służby wojskowej oraz stanowisko służbowe, na jakim będzie pełniona ta służba, określa rozkaz personalny, a w przypadku żołnierzy kontraktowych

– kontrakt. Kandydaci na żołnierzy zawodowych pełnią czynną służbę wojskową jako służbę kandydacką. Do służby kandydackiej może być powołana osoba niekarana sędawnie, posiadająca obywatelstwo polskie, zdolność fizyczną i psychiczną do zawodowej służby wojskowej, wiek co najmniej osiemnaście lat i wykształcenie wymagane do przyjęcia do uczelni wojskowej, szkoły podoficerskiej lub ośrodka szkolenia.

Osoba ubiegająca się o powołanie do służby kandydackiej składa wniosek o powołanie do służby kandydackiej zawierający kwestionariusz osobowy oraz poddawana jest postępowaniu rekrutacyjnemu.

Postępowanie rekrutacyjne obejmuje egzamin wstępny, rozmowę kwalifikacyjną oraz analizę ocen uzyskanych przez osobę ubiegającą się o powołanie do służby kandydackiej na świadectwie ukończenia szkoły. Powołanie do służby kandydackiej następuje w zależności od wyników uzyskanych w postępowaniu rekrutacyjnym.

Osobę ubiegającą się o powołanie do służby kandydackiej kieruje się do:

- 1) wojskowej komisji lekarskiej w celu ustalenia zdolności fizycznej i psychicznej do zawodowej służby wojskowej;
- 2) wojskowej pracowni psychologicznej w celu wydania orzeczenia psychologicznego w zakresie braku przeciwwskazań do pełnienia zawodowej służby wojskowej.

Stosunek służbowy służby kandydackiej powstaje w drodze powołania, na podstawie dobrowolnego zgłoszenia, po spełnieniu łącznie następujących warunków:

- 1) podpisaniu umowy, o której mowa w ust. 6;
- 2) wydaniu rozkazu personalnego o powołaniu do służby kandydackiej;
- 3) stawieniu się osoby powołanej do pełnienia służby kandydackiej.

Rozkaz personalny o powołaniu do służby kandydackiej wydają, uwzględniając potrzeby Sił Zbrojnych, odpowiednio rektor-komendant uczelni wojskowej, komendant szkoły podoficerskiej oraz komendant ośrodka szkolenia. Rozkaz personalny o powołaniu do służby kandydackiej wydaje się po podpisaniu umowy z osobą ubiegającą się o przyjęcie do tej służby, określającej warunki zwrotu poniesionych kosztów na jej utrzymanie i naukę

k) obowiązki i prawa żołnierza wynikające z ustawy o służbie żołnierzy zawodowych;

Żołnierz zawodowy jest obowiązany utrzymywać sprawność fizyczną zapewniającą wykonywanie przez niego zadań służbowych przez uczestnictwo w zorganizowanych zajęciach z wychowania fizycznego.

Żołnierze zawodowi są obowiązani zachować w tajemnicy wszystkie informacje niejawne, z którymi zapoznani się podczas lub w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej, w tym również informacje stanowiące tajemnicę innego państwa chronioną na zasadzie wzajemności na podstawie zawartych umów międzynarodowych.

Obowiązek zachowania tajemnicy trwa zarówno w czasie pełnienia zawodowej służby wojskowej, jak i po zwolnieniu z niej. Żołnierz zawodowy może pobierać naukę, jeżeli nie koliduje to z wykonywaniem przez niego zadań służbowych. Żołnierzowi zawodowemu nie wolno podejmować pracy zarobkowej i prowadzić działalności gospodarczej.

Dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz zawodowy zajmuje stanowisko służbowe, może zezwolić żołnierzowi na wykonywanie pracy zarobkowej lub prowadzenie działalności gospodarczej, jeżeli:

- 1) nie koliduje to z wykonywaniem zadań służbowych przez żołnierza;
- 2) wpływa na podwyższenie jego kwalifikacji;
- 3) nie narusza prestiżu żołnierza zawodowego;
- 4) prowadzona działalność gospodarcza lub działalność podmiotu, u którego będzie świadczona praca, nie dotyczy wyrobów, o których mowa w przepisach w sprawie klasyfikacji wyrobów obronnych oraz dostaw, robót budowlanych i usług, przeznaczonych na zamówienie jednostek wojskowych.

Żołnierz zawodowy nie może wchodzić w skład organów spółek, innych przedsiębiorców oraz fundacji. Żołnierz zawodowy może uczestniczyć w zgromadzeniach akcjonariuszy lub zgromadzeniach wspólników. Oficerowie zawodowi, z wyjątkiem oficerów zajmujących stanowiska służbowe sędziów sądów wojskowych oraz stanowiska służbowe prokuratorów do spraw wojskowych, oraz podoficerowie pełniący zawodową służbę wojskową w organach finansowych i logistycznych są zobowiązani do złożenia oświadczenia o swoim stanie majątkowym.

Żołnierz zawodowy jest obowiązany poinformować pisemnie dowódcę jednostki wojskowej, w której zajmuje stanowisko służbowe, o zamiarze wyjazdu i pobytu za granicą w celach

niezwiązanych z zawodową służbą wojskową. Wymiar czasu służby żołnierzy zawodowych jest określony ich zadaniami służbowymi. Zadania służbowe żołnierzy zawodowych powinny być ustalane przez przełożonych w sposób pozwalający na ich wykonywanie w ramach czterdziestu godzin służby w tygodniu. Wykonywanie zadań służbowych nie może przekraczać przeciętnie czterdziestu ośmiu godzin w tygodniu, w czteromiesięcznym okresie rozliczeniowym. W zamian za czas służby przekraczający czterdzieści godzin służby w tygodniu, żołnierzowi zawodowemu przysługuje czas wolny od służby w takim samym wymiarze.

Żołnierz zawodowy jest obowiązany uprzedzić bezpośredniego przełożonego o niemożności stawienia się do służby lub spóźnieniu z przyczyny z góry wiadomej lub możliwej do przewidzenia oraz określić przewidywany czas trwania nieobecności, w szczególności uprzedzić o konieczności przebywania na zwolnieniu lekarskim.

Żołnierze zawodowi otrzymują corocznie urlop wypoczynkowy w wymiarze dwudziestu sześciu dni roboczych. Żołnierzowi zawodowemu przysługuje urlop macierzyński, urlop na warunkach urlopu macierzyńskiego, urlop ojcowski oraz urlop rodzicielski na zasadach i w wymiarze określonych w przepisach ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy (Dz. U. z 2014 r. poz. 1502, z późn. zm.). Żołnierze zawodowi są objęci obowiązkiem ubezpieczenia zdrowotnego i korzystają ze świadczeń na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2015 r. poz. 581, z późn. zm.). Przełożeni ponoszą odpowiedzialność za stan bezpieczeństwa i higieny służby żołnierzy zawodowych i są obowiązani zapewnić warunki ochrony ich życia i zdrowia przez zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pracy.

l) zasady i możliwości doskonalenia zawodowego i rozwoju żołnierza podczas służby wojskowej.

Żołnierz zawodowy może być kierowany na studia lub naukę do szkoły wojskowej albo niewojskowej oraz na staż, kurs lub specjalizację w kraju lub za granicą.

PROFILAKTYKA I DYSCYPLINA WOJSKOWA

1) PRZEDMIOTOWE CELE SZKOLENIA

W wyniku opanowania treści programowych przedmiotu żołnierz powinien znać:

- prawa i obowiązki umożliwiające prawidłowe wykonywanie zadań związanych ze służbą wojskową przy zachowaniu wysokiego morale, postawy etycznej, karności i dyscyplinie.

2) MATERIAŁ NAUCZANIA - ZAGADNIENIA (przewidywany czas 7 godzin):

a) ograniczenia swobód obywatelskich wynikające z uwarunkowań służby wojskowej;

W czasie pełnienia zawodowej służby wojskowej żołnierzowi zawodowemu nie wolno:

- 1) być członkiem partii politycznej ani stowarzyszenia, organizacji lub ruchu obywatelskiego, stawiających sobie cele polityczne;
- 2) brać udziału w zgromadzeniach o charakterze politycznym;
- 3) prowadzić działalności politycznej.

Zastrzeżenie, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, nie dotyczy zgromadzeń związanych z wyborami władz państwowych i samorządowych. Żołnierzom zawodowym uczestniczącym w takich zgromadzeniach nie wolno nosić umundurowania oraz odznak i oznak wojskowych.

Z dniem rozpoczęcia pełnienia zawodowej służby wojskowej ustaje dotychczasowe członkostwo żołnierza zawodowego w partii politycznej, stowarzyszeniu, organizacji lub ruchu obywatelskim, o których mowa w ust. 1 pkt 1. Żołnierz zawodowy pisemnie informuje dowódcę jednostki wojskowej, w której zajmuje stanowisko służbowe, o swojej przynależności do stowarzyszenia i innej organizacji krajowej. Przynależność żołnierza zawodowego do stowarzyszenia i innej organizacji zagranicznej lub międzynarodowej wymaga zezwolenia Ministra Obrony Narodowej. Żołnierzom zawodowym nie wolno tworzyć i zrzeszać się w związkach zawodowych. Ograniczenia określone w niniejszym rozdziale nie naruszają prawa przynależności żołnierzy zawodowych do kościołów i innych związków wyznaniowych mających osobowość prawną.

b) istota dyscypliny wojskowej;

dyscyplina wojskowa - przestrzeganie przez żołnierza przepisów prawa dotyczących służby wojskowej i innych przepisów prawa przewidujących odpowiedzialność dyscyplinarną na zasadach i w trybie

określonych w ustawie oraz wykonywanie rozkazów i decyzji wydanych w sprawach służbowych;

c) obowiązujące przepisy prawne w zakresie dyscypliny wojskowej;

Obowiązujące przepisy w zakresie dyscypliny wojskowej określają niżej wymienione akty prawne:

- 1) Ustawa z dnia 09 października 2009 r. o dyscyplinie wojskowej;
- 2) Rozporządzenie MON z dnia 23 grudnia 2009 r. w sprawie wykonywania kar i środków dyscyplinarnych;
- 3) Rozporządzenie MON z dnia 8 lutego 2010 r. w sprawie regulaminu postępowania dyscyplinarnego;
- 4) Rozporządzenie MON z dnia 11 marca 2010 r. w sprawie izb zatrzymań;
- 5) Rozporządzenie MON z dnia 25 marca 2010 r. w sprawie dokumentacji i ewidencji dyscyplinarnej;
- 6) Rozporządzenie MON z dnia 2 kwietnia 2010 r. w sprawie dyscyplinarnych środków zapobiegawczych;
- 7) Rozporządzenie MON z dnia 23 czerwca 2010 r. w sprawie wyróżniania żołnierzy, byłych żołnierzy oraz pododdziałów, oddziałów i instytucji wojskowych.
- 8) Decyzja nr 367/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 29 września 2010 r. w sprawie analiz i ocen dyscypliny wojskowej.

d) zasady odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej żołnierzy;

1. Odpowiedzialność dyscyplinarną ponosi żołnierz, który popełnia przewinienie dyscyplinarne.
2. Przewinienie dyscyplinarne może być popełnione zarówno umyślnie, jak i nieumyślnie.
3. Nie popełnia przewinienia dyscyplinarnego żołnierz, jeżeli nie można przypisać mu winy w czasie popełniania czynu.
4. Obwinionego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym orzeczeniem organu orzekającego.
5. Niedające się usunąć wątpliwości rozstrzyga się na korzyść obwinionego.
6. W stosunku do sprawcy przewinienia dyscyplinarnego można poprzestać na zwróceniu mu uwagi albo przeprowadzeniu z nim rozmowy ostrzegawczej, jeżeli okoliczności sprawy nie budzą wątpliwości i uznaje się te działania za wystarczające.

Art. 17.

1. Żołnierz ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną za popełnienie przewinienia dyscyplinarnego, posiadającego jednocześnie znamiona innego czynu zabronionego, jeżeli to naruszenie prawa miało związek ze służbą wojskową, niezależnie od odpowiedzialności ponoszonej na podstawie innych przepisów.
2. Żołnierz ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną również za:
 - 1) czyny, za które właściwe organy są uprawnione do nakładania kar porządkowych lub wymierzania kar pieniężnych, jeżeli właściwy organ wystąpił z wnioskiem o ukaranie dyscyplinarne do dowódcy jednostki wojskowej lub kierownika instytucji cywilnej;
 - 2) czyny o znamionach przestępstwa ściganego na wniosek dowódcy jednostki wojskowej albo wykroczenia ściganego na żądanie dowódcy jednostki wojskowej lub kierownika instytucji cywilnej, jeżeli uprawniony dowódca lub kierownik instytucji cywilnej odstąpił od złożenia wniosku albo żądania;
 - 3) czyny o znamionach przestępstwa lub wykroczenia albo przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego, jeżeli sąd lub prokurator albo inny organ uprawniony do orzekania w tych sprawach wystąpił do dowódcy jednostki wojskowej lub kierownika instytucji cywilnej z wnioskiem o ukaranie dyscyplinarne.
3. Ilekroć w dalszych przepisach jest mowa o przewinieniu dyscyplinarnym, przepisy te stosuje się również do czynów, o których mowa w ust. 1 i 2.
4. Żołnierz za popełnienie czynu będącego naruszeniem wyłącznie zasad etyki oraz godności i honoru żołnierza nie ponosi odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Art. 18.

1. Sędziowie sądów wojskowych, będący żołnierzami, ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną za przewinienia dyscyplinarne na zasadach określonych w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. - Prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz. U. z 2016 r. poz. 358).

2. Prokuratorzy do spraw wojskowych ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną za przewinienia dyscyplinarne na zasadach określonych w ustawie z dnia 28 stycznia 2016 r. - Prawo o prokuraturze (Dz. U. poz. 177).

Art. 19.

Odpowiedzialność dyscyplinarna na podstawie ustawy nie wyłącza odpowiedzialności dyscyplinarnej za:

1) przewinienia dyscyplinarne polegające na naruszeniu przepisów o wykonywaniu specjalności zawodowej - żołnierzy, których przynależność do samorządów zawodowych jest obowiązkowa;

2) naruszenie przepisów obowiązujących w uczelni oraz za czyny uchybiające godności studenta lub doktoranta - żołnierzy, którzy odbywają studia lub studia doktoranckie w uczelni wojskowej;

3) postępowanie uchybiające obowiązkowi nauczyciela akademickiego lub godności zawodu nauczycielskiego - żołnierzy będących nauczycielami akademickimi.

e) odpowiedzialność za szkody powstałe w powierzonym mieniu;

Szczegółowy tryb i warunki postępowania w zakresie odpowiedzialności za szkody powstałe w powierzonym mieniu określa Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 21 listopada 2001 r. w sprawie odpowiedzialności majątkowej żołnierzy za wyrządzone przez nich szkody.

f) relacje interpersonalne w pododdziale;

Pododdział wojskowy to pewna liczba żołnierzy (zróżnicowana) połączonych systemem uregulowanych stosunków formalnych i nieformalnych, zwanych **relacjami interpersonalnymi**, współdziałających ze sobą, oddzielonych od innych grup wyraźną zasadą odrębności, posiadających wspólne cele, wartości i zadania.

Struktura interpersonalna pododdziału – to wielopoziomowy układ trzech powiązanych ze sobą elementów:

1) **ról społecznych** – w wymiarze normatywnym określonych praw i obowiązków żołnierskich (ogólnowojskowych i specjalistycznych), a w wymiarze funkcjonalnym – zachowań interpersonalnych (służbowych i nieformalnych),

2) **pozycji społecznych**, które oznaczają miejsce danej roli interpersonalnej w strukturze pododdziału, np. kucharza, wartownika, kierowcy; pozycja interpersonalna informuje o układzie hierarchii ról służbowych i pozasłużbowych,

3) **władzy formalnej i nieformalnej**, która polega na kontrolowaniu działań pożądaných, obowiązkowych i nagannych; podstawą wszelkiej władzy w pododdziale jest jednoosobowe dowodzenie i przewodzenie; dowódców nieformalnych można spożytkować do zintegrowania pododdziału wokół zadań służbowych.

g) adaptacja jako proces

Adaptacja jest to proces, w którym zachowanie lub doświadczenie podmiotu zmienia się, by móc się dopasować do zmian otoczenia. Adaptacja postrzegana jest jako proces bezustannej wymiany między organizmem i jego środowiskiem, ciągłego przekształcania otoczenia i dopasowania go do struktury podmiotu i przekształcania własnej struktury odpowiednio do wymagań otoczenia.

Proces adaptacyjny przebiega przez dwie perspektywy:

1) **perspektywa organizacji**: element motywowania i zaangażowania w pracę oraz budowania lojalności i poczucia zakorzenienia

2) **perspektywa pracownika**: przystosowywanie się do wymagań stawianych przez środowisko pracy zawodowej, norm oraz wzorów zachowań, obowiązujących w danej zbiorowości i jak najlepsze poznanie kultury organizacyjnej w jakiej ma funkcjonować

h) istota problemów adaptacyjnych

Procesowi adaptacyjnemu towarzyszą emocje, za równo pozytywne jak i negatywne. Problemy adaptacyjne objawiają się lękiem, zamartwianiem się, drażliwością, gwałtownymi wybuchami gniewu, dramatyzowaniem, nerwowością, wahaniem emocjonalnymi, napięciem psychicznym widocznym również w napięciu mięśni, apatią, przygnębieniem, poczuciem bezradności, zaburzeniami snu i utratą apetytu. Negatywne myśli napawają również niepewnością co do przyszłości. Nagromadzenie negatywnych emocji, obciąża psychikę człowieka. Negatywne emocje mogą stanowić blokadę dla realizacji procesu adaptacyjnego, mogą prowadzić do zaburzeń, rozumianych jako subiektywny stan zaburzeń emocjonalnych związanych z silnym stresem.

i) niepowodzenia adaptacyjne żołnierzy

Armia jest organizacją o przewadze więzi formalnych nad osobowymi. Stanowi instytucję biurokratyczną o strukturze hierarchicznej, posiadającą własny zespół norm i wartości. Odmienność struktury pracy może spowodować trudności w powodzeniu procesu adaptacyjnego.

Przyczyny niepowodzeń adaptacyjnych żołnierzy:

- trudności w podporządkowaniu się;
- trudności w wykonywaniu poleceń;
- trudności w budowaniu zespołu lub indywidualnej pracy;
- trudności związane z przestrzeganiem dyscypliny wojskowej;
- trudności związane z wykonywaniem pracy o wysokim ryzyku.

j) działania sprzyjające dobrej adaptacji

Do działań sprzyjających dobrej adaptacji należą:

- Przejrzystość ról: jednoznaczność pełnionej roli w nowym środowisku pracy, przekazanie informacji o wytycznych dotyczących pracy na stanowisku.
- Określenie zasad pracy: dokumenty regulujące zasady pracy, warunki pracy.
- Poczucie własnej skuteczności: świadomość dopasowania do stanowiska pracy, umożliwia lepsze wykonywanie zadań.
- Akceptacja społeczna: przekonanie jednostki o zależności między posiadaniem doświadczeniem, a zajmowanym stanowisku, wzrost zaangażowania w środowisko pracy.
- Znajomość kultury organizacyjnej: poprzez znajomości norm, zasad, wartości oraz ról organizacyjnych, pracownik wykazuje zaangażowanie w środowisko pracy. Znajomość kultury organizacyjnej pozwala na uzyskanie społecznej akceptacji oraz pomocy w realizacji zadań.

W pozytywnym procesie adaptacyjnym niezbędne są również indywidualne cechy jednostki. Należą do nich:

- motywacja do podjęcia pracy;
- chęć rozwoju;
- poczucie własnej wartości;
- podatność na sytuacje stresowe;
- indywidualne cechy osobowościowe.

k) sposoby przezwycięzania problemów adaptacyjnych

- rozmowa z przełożonym (sygnalizowanie problemu);
- rozmowa z współpracownikami;
- wsparcie rodzinne;
- pozytywne nastawienie do zmian;
- zajęcia pozwalające rozładować stres (sport, joga, techniki relaksacyjne);

- samodoskonalenie i samorozwój.

l) informacja gdzie szukać pomocy

2 Lubelska Brygada Obrony Terytorialnej

Psycholog – Konsultant Dowódcy ds. profilaktyki psychologicznej

Iwona DELESZEK tel.

Agnieszka GIEZEK tel.

Wojskowa Pracownia Psychologiczna Lublin

ul. Spadochroniarzy 5A

tel. 81 718 32 92

Poradnia Zdrowia Psychicznego 1. Szpitala Wojskowego w Lublinie

Al. Raławickie 23

tel. 261 18 32 30

- m) wojskowe organy porządkowe wchodzące w skład służb garnizonu;
W skład służby garnizonowej w zależności od potrzeb mogą wchodzić wojskowe organy porządkowe:
- a) oficer inspekcyjny garnizonu,
 - b) pomocnik oficera inspekcyjnego garnizonu,
 - c) dowódca i żołnierze warty garnizonowej,
 - d) dowódca i żołnierze pododdziału alarmowego garnizonu.
- n) wojskowe organy porządkowe wchodzące w skład służby dyżurnej w jednostce wojskowej;
W skład służby wewnętrznej jednostki mogą wchodzić:
- 1) oficer dyżurny jednostki wojskowej (kompleksu/obiektu);
 - 2) pomocnik oficera dyżurnego jednostki wojskowej;
 - 3) dyżurny parku sprzętu technicznego (PST);
 - 4) dowódca i żołnierze warty wewnętrznej jednostki wojskowej (Oddział Wart Cywilnych /OWC/, Specjalistyczna Uzbrojona Formacja Ochronna /SUFO/);
 - 5) dowódca i żołnierze pododdziału alarmowego jednostki wojskowej;
 - 6) komendant i profos izby zatrzymań;
- o) uprawnienia wojskowych organów porządkowych w stosunku do żołnierzy służby czynnej;
Przypadki, zasady i postępowanie przy wykorzystaniu środków przymusu bezpośredniego i broni palnej przez żołnierzy wojskowych organów porządkowych zostały określone w ustawie o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.
- p) rodzaje wyróżnień i tytułów honorowych;
Wyróżnieniami są:
- 1) zatarcie ukarania przed upływem terminu określonego w ustawie;
 - 2) pochwała;
 - 3) list gratulacyjny;
 - 4) pismo pochwalne ze zdjęciem wyróżnionego żołnierza na tle:
 - a) flagi państwowej Rzeczypospolitej Polskiej lub wojskowej,
 - b) sztandaru jednostki wojskowej lub bandery wojennej;
 - 5) urlop nagrodowy;
 - 6) nagroda rzeczowa;
 - 7) nagroda pieniężna;
 - 8) wpisanie zasług żołnierza do kroniki jednostki wojskowej;
 - 9) odznaka honorowa;
 - 10) tytuł honorowy;
 - 11) honorowa broń biała;
 - 12) wpisanie zasług żołnierza do Księgi Honorowej Wojska Polskiego.

Ukaranego żołnierza nie można wyróżnić, jeżeli jednocześnie nie jest mu udzielane wyróżnienie, o którym mowa w ust. 1 pkt 1.

Tytułu honorowe:

- 1) "Odznaka Honorowa Wojsk Lądowych"
- 2) "Odznaka Honorowa Sił Powietrznych"
- 3) "Odznaka Honorowa Marynarki Wojennej"
- 4) "Odznaka Honorowa Wojsk Specjalnych"
- 5) "Odznaka Honorowa Żandarmerii Wojskowej"
- 6) Żołnierzowi służby kandydackiej oraz żołnierzowi służby przygotowawczej mogą być nadane tytuły honorowe:
 - 1) "Wzorowy Elew";
 - 2) "Wzorowy Kadet";
 - 3) "Wzorowy Podchorąży".

Żołnierzowi pełniącemu lub odbywającemu czynną służbę wojskową innego rodzaju niż określona w ust. 2 może być nadany tytuł honorowy Zasłużony Żołnierz Rzeczypospolitej Polskiej, zwany dalej "Zasłużonym Żołnierzem RP".

Żołnierzowi będącemu pilotem wojskowym może być nadany tytuł honorowy Zasłużony Pilot Wojskowy.

Byłym żołnierzom, w tym żołnierzom Narodowych Sił Rezerwowych niebędącym w czynnej służbie wojskowej, mogą być nadane odznaki honorowe, o których mowa w ust. 1 i 3, a byłym pilotom wojskowym tytuł honorowy, o którym mowa w ust. 4.

Odznaka tytułu honorowego Zasłużony Żołnierz RP jest trzystopniowa:

- 1) w stopniu I - złota odznaka;
- 2) w stopniu II - srebrna odznaka;
- 3) w stopniu III - brązowa odznaka.

Tytuł honorowy Zasłużony Pilot Wojskowy może być nadany żołnierzowi nie więcej niż trzykrotnie.

q) zasady wyróżniania żołnierzy i byłych żołnierzy;

1. Żołnierzom mogą być udzielone wyróżnienia, w szczególności po spełnieniu następujących warunków:

- 1) zatarcie ukarania przed upływem terminu określonego w ustawie - za zachowanie świadczące o męstwie albo o odwadze lub za przykładną realizację zadań służbowych świadczącą o tym, że cel, jakiemu służyło ukaranie, został osiągnięty;
- 2) pochwała - za bardzo dobre wykonanie zadania służbowego;
- 3) list gratulacyjny - za uzyskanie bardzo dobrych wyników w wykonywaniu zadań służbowych, za osiągnięcia w służbie wojskowej lub z okazji jubileuszu jej pełnienia;
- 4) pismo pochwalne ze zdjęciem wyróżnionego żołnierza na tle flagi państwowej Rzeczypospolitej Polskiej lub wojskowej albo sztandaru jednostki wojskowej lub bandery wojennej - za wzorowe pełnienie służby wojskowej w danej jednostce wojskowej, w tym zwłaszcza w jednostce organizacyjnej poza granicami państwa, oraz w związku z przeniesieniem do innej jednostki wojskowej lub zwolnieniem ze służby wojskowej;
- 5) urlop nagrodowy - za uzyskanie bardzo dobrego wyniku w szkoleniu lub za wzorowe wykonanie zadania służbowego, zwłaszcza w czasie pozasłużbowym lub przed wyznaczonym terminem;
- 6) nagroda rzeczowa - za dokonanie czynu świadczącego o męstwie albo o odwadze lub szczególne osiągnięcie w wykonywaniu zadań służbowych;
- 7) nagroda pieniężna - za dokonanie bohaterskiego czynu lub za znaczące osiągnięcie w służbie wojskowej albo za wykonanie zadania wymagającego szczególnej wiedzy i umiejętności lub przynoszącego oszczędności lub inne korzyści na rzecz resortu obrony narodowej;
- 8) wpisanie zasług żołnierza do kroniki jednostki wojskowej - za:
 - a) ukończenie z pierwszą lokatą uczelni wojskowej, szkoły podoficerskiej, centrum albo ośrodka szkolenia,
 - b) dokonanie szczególnego czynu w służbie wojskowej,
 - c) wybitny dorobek zawodowy - dokonywane w związku z jubileuszem pełnienia czynnej służby wojskowej, przeniesieniem do pełnienia służby w innej jednostce wojskowej lub zwolnieniem z czynnej służby wojskowej;

- 9) odznaka honorowa - za szczególne osiągnięcia podczas pełnienia służby wojskowej w określonym rodzaju Sił Zbrojnych, Ministerstwie Obrony Narodowej, w jednostce organizacyjnej podległej Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowanej, po upływie co najmniej sześciu lat pełnienia służby wojskowej;
 - 10) tytuł honorowy- za osiągnięcia związane z realizacją zadań służbowych:
 - a) "Wzorowy Elew" - za ukończenie podlegającego ocenie etapu nauki w centrum lub ośrodku szkolenia albo jednostce wojskowej z oceną średnią nie niższą niż 4,51 i bardzo dobre wykonywanie zadań służbowych,
 - b) "Wzorowy Kadet" - za ukończenie podlegającego ocenie etapu nauki w szkole podoficerskiej z oceną średnią nie niższą niż 4,51 i bardzo dobre wykonywanie zadań służbowych,
 - c) "Wzorowy Podchorąży" - za uzyskanie - nie wcześniej niż po zakończeniu drugiego semestru studiów inżynierskich (licencjackich) w uczelni wojskowej albo podlegającego ocenie etapu nauki w studium oficerskim - średniej oceny nie niższej niż 4,51 (pod warunkiem uzyskania wyłącznie ocen pozytywnych z egzaminów i zaliczeń) i bardzo dobre wykonywanie zadań służbowych,
 - d) Zasłużony Żołnierz RP - za wybitne zasługi, w szczególności za czyny świadczące o ofiarności i odwadze, znaczące osiągnięcia szkoleniowe lub dydaktyczne, w dowodzeniu, szkoleniu, pracy wychowawczej, eksploatacji środków technicznych lub uzbrojenia, dokonane w okresie co najmniej sześciu lat pełnienia służby wojskowej,
 - e) Zasłużony Pilot Wojskowy - za wzorową służbę w lotnictwie Sił Zbrojnych, w szczególności za duży wkład w jego rozwój, umocnienie gotowości bojowej i szkolenie kadr lotniczych lub za dokonanie bohaterskiego czynu związanego z wykonywaniem lotu;
 - 11) honorowa broń biała - za:
 - a) dokonanie bohaterskiego czynu w walce zbrojnej – szablą honorową, pałaszem honorowym albo kordzikiem honorowym,
 - b) osiągnięcia w służbie wojskowej - w związku z mianowaniem na stopień wojskowy generała brygady (kontradmirala) - buzdyganem,
 - c) ukończenie uczelni wojskowej z pierwszą lokatą – szablą honorową albo pałaszem honorowym,
 - d) wybitny dorobek w służbie wojskowej, w szczególności w związku z jubileuszem pełnienia czynnej służby wojskowej, przeniesieniem do pełnienia służby w innym rodzaju Sił Zbrojnych lub instytucji cywilnej albo zwolnieniem z czynnej służby wojskowej - szablą honorową, pałaszem honorowym albo kordzikiem honorowym;
 - 12) wpisanie zasług żołnierza do Księgi Honorowej Wojska Polskiego - za szczególne osiągnięcia w wykonywaniu zadań służbowych, w tym szkoleniowych w czasie pokoju, oraz czynów świadczących o ofiarności i odwadze w warunkach pełnienia czynnej służby wojskowej po ogłoszeniu mobilizacji, w stanach nadzwyczajnych, w czasie wojny, a także podczas wykonywania zadań służbowych w strefie działań wojennych oraz w przypadkach użycia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa, jak również udziału w akcjach humanitarnych, poszukiwawczych lub ratowniczych.
2. Warunkiem udzielenia byłemu żołnierzowi wyróżnień, o których mowa w ust. 1 pkt 3, pkt 8 lit. b i c, pkt 9 i 10 lit. d i e, pkt 11 lit. a i b oraz lit. d, a także pkt 12, a pośmiertnie, o których mowa w ust. 1 pkt 8 lit. b, pkt 10 lit. d i e oraz pkt 12 - jest spełnienie warunków do uzyskania danego wyróżnienia w okresie pełnienia czynnej służby wojskowej.
 3. Kolejne nadanie tytułu honorowego Zasłużony Żołnierz RP może nastąpić po upływie co najmniej trzech lat od poprzedniego nadania.
 4. Tytuł honorowy Zasłużony Żołnierz RP z odznaką wyższego stopnia można również nadać za szczególnie wybitne zasługi, jeżeli żołnierz nie był uprzednio wyróżniony tym tytułem z niższym stopniem odznaki i posiada co najmniej dwunastoletni staż służby wojskowej.
 5. Kolejne nadanie tytułu honorowego Zasłużony Pilot Wojskowy może nastąpić po upływie co najmniej dwóch lat od poprzedniego nadania.
 6. Nadanie odznaki honorowej i tytułu honorowego z odznaką danego stopnia, z wyłączeniem tytułu honorowego, o którym mowa w § 5 ust. 2, oraz honorowej broni białej w jednym z jej rodzajów może być tylko jednorazowe.
- g) pododdział jako grupa społeczna;

Człowiek, jako istota społeczna, nie może obejść się bez innych ludzi. Bycie wśród innych osób, czyli w grupie i współdziałanie z nimi jest jedną z najbardziej utrwalonych i niezbędnych potrzeb ludzkich.

Każdy człowiek jest członkiem jakiejś grupy - zazwyczaj jest tak, że dorosły człowiek przynależy jednocześnie do wielu grup, a uczestnictwo w tych grupach jest wyznaczane przez:

- pełnione role życiowe,
- posiadaną pozycję społeczną,
- władzę jakiej nam udzielono, bądź jakiej udzieliliśmy sobie sami.

W jednych grupach jesteśmy, bo chcemy. W innych po prostu jesteśmy i nie mamy za bardzo na to wpływu.

h) relacje interpersonalne w grupie;

Opisywaliśmy powyżej pododdział wojskowy jako grupę społeczną, którą cechują specyficzne relacje interpersonalne (czyli związki zachodzące między ludźmi tworzącymi grupę) wynikające m.in. z hierarchicznej struktury wojska.

Relacje interpersonalne w grupie jaką jest pododdział wojskowy są systemem uregulowanych stosunków formalnych i nieformalnych, które łączą pewną liczbę żołnierzy współdziałających ze sobą, oddzielonych od innych grup wyraźną zasadą odrębności, posiadających wspólne cele, wartości i zadania

Możemy mówić o dwóch rodzajach tych relacji:

1) Relacje interpersonalne formalne – składają się z precyzyjnie określonych związków i zależności będących funkcją wykonywanych obowiązków i posiadanych uprawnień.

Są one rzeczowe, zadaniowe, konkretne i uporządkowane. Ich wykładnia zawarta jest w regulaminach wojskowych i innych dokumentach normatywnych.

Przykładem tego typu stosunków interpersonalnych jest relacja: dowódca pododdziału – podwładny – jest to w tym przypadku układ pionowy. Innym przykładem są równorzędne sformalizowane stosunki, jakie zachodzą między członkami pododdziału posiadającymi taką samą pozycję służbową np. etat, stopień – układ poziomy.

2) Relacje interpersonalne nieformalne – określone są przez mniej zobowiązujące, prawnie nieznormalizowane, spontaniczne, bardziej emocjonalne niż zadaniowe relacje między żołnierzami.

i) dynamika procesów zachodzących w grupie;

Grupa społeczna nie jest bytem statycznym, zmienia się ona w czasie. Wynika to z faktu, że członkowie danej grupy są aktywni, komunikują się ze sobą oraz podejmują współpracę i to właśnie sprawia, że pomiędzy nimi zaczyna „iskrzyć”. Zaczynają się konfrontować, rywalizować ze sobą oraz wchodzić w różne role.

Wraz z upływem czasu coraz dobitniej dostrzegają swoją zależność od innych

oraz konieczność ciągłego precyzowania celów oraz zasad regulujących wzajemne stosunki.

Te właśnie zjawiska opisujące proces powstawania tożsamości grupy

oraz wchodzenia na coraz wyższe poziomy współpracy nazywane są procesem grupowym.

Życie grupy rozwija się cyklicznie, ma ona swoje dzieciństwo, młodość, wiek dojrzały i starość. Ma okresy burzy i naporu, bo między poszczególnymi etapami mogą pojawić się chwilowe kryzysy. Skutkiem procesu grupowego jest osiągnięcie efektu synergii - zjawiska charakteryzującego dobrze współpracujące grupy, które polega na tym, że jej rzeczywista efektywność (np. szybkość uczenia się i jakość znajdowanych przez nią rozwiązań) jest znacznie wyższa niż suma wkładów jej członków

W rozwoju zespołu daje się zauważyć pewne fazy, które opisują dynamikę procesów zachodzących w grupie:

1. Formowanie się („okres burzy”) – to czas dobierania się członków grupy, wchodzenia w pierwsze relacje. Początek współpracy zespołowej charakteryzuje się daleko posuniętą ostrożnością we wzajemnych kontaktach.

Nie wiemy, czego po kim możemy się spodziewać i na ile możemy sobie pozwolić. Ludzie uważnie przyglądają się sobie wzajemnie. Atmosferę tej fazy można określić jako „mieszanie”

nadziei i obaw”. Pojawia się tzw. napięcie wstępne wynikające z niewielkiego poziomu zaufania, jakim darzą siebie wzajemnie członkowie grupy w pierwszych dniach jej funkcjonowania. Zaczynają wyłaniać się pierwsze role grupowe, a ponieważ członkowie niewiele wiedzą o sobie wzajemnie, wstępne sądy w dużej mierze opierają się na stereotypach. To czas zapoznawania się z celami stawianymi przed grupą, poznawania formalnych standardów zachowywania się w grupie, pojawiania się pierwszej identyfikacji z grupą. Grupa koncentruje się na tym co wspólne i stanowi podobieństwo pomiędzy jej członkami.

Ten etap to wspomniane wyżej „dzieciństwo” grupy społecznej. Nie jest ona zdolna jeszcze do stawiania czoła poważnym wyzwaniom, radzenia sobie

z trudnościami czy konstruktywnego działania. Musi więc wejść na kolejny, wyższy poziom.

2. Powstawanie norm grupowych – to faza „dorastania”, „młodości” grupy, wyklarowania się rzeczywistego kodeksu postępowania w grupie, często modyfikowanie spontanicznie ukształtowanych reguł obowiązujących do tej pory. To etap podziału pracy, opierający się o kryterium kwalifikacji, uzdolnień i predyspozycji poszczególnych osób. Na tym etapie następuje wykształcenie się swoistego poczucia MY –identyfikacji z grupą. Prowadzi on do „dojrzałości” grupy, czyli trzeciego etapu jej rozwoju.

3. Praca zadaniowa – to czas osiągnięcia przez grupę stanu optymalnego. Grupę cechuje duża dojrzałość i zdolność do podejmowania naprawdę trudnych wyzwań ze sporymi szansami na powodzenie. Obszary konfliktów są dobrze rozpoznane i grupa potrafi sobie radzić z wybuchającymi sporami.

W wyniku prawidłowo przebytych dwu poprzednich etapów role grupowe są wykrystalizowane. Produktywność grupy osiąga najwyższy poziom.

4. Zamykanie (rozwiązanie) – etap, który następuje po wykonaniu określonych zadań, wypełnieniu misji (np. zakończeniu służby wojskowej).

j) pojęcie konfliktu interpersonalnego;

Konflikt, z łac. conflictus, oznacza zderzenie — zwykle zderzają się poglądy, potrzeby, motywy działania, interesy. Konflikt jest więc czymś, co jest nieuniknione

w świecie ludzi, którzy się zmieniają, których potrzeby i sposoby działania ulegają dynamicznym przeobrażeniom.

Konflikt jest to znaczna różnica, niezgodność, antagonizm, sprzeczność dotycząca poglądów, wartości, potrzeb, obowiązków, praw czy interesów dwóch lub więcej osób, które dążą do rozwiązania tej sprzeczności.

Szczególnym przypadkiem takich wyraźnych sprzeczności w grupie są konflikty interpersonalne, które występują wówczas, gdy problem antagonizujący dwóch lub kilku członków grupy (np. żołnierzy) traktowany jest jako niepożądany oraz wydaje się możliwy do rozwiązania przez wspólne porozumienie i działanie.

Konflikty międzyludzkie w pododdziale mogą dotyczyć:

sfery relacji interpersonalnych i emocji (stereotypy, uprzedzenia, negatywne, odwetowe zachowania, zła komunikacja interpersonalna, manipulacje, zazdrość, zemsta),

wartości (filozofia życia, religia, tradycja, ideologia);

informacji (brak danych, różne punkty widzenia, różne procedury zbierania danych, różnice w interpretacjach);

struktury (podział ról i obowiązków, zła kontrola zasobów, nierówny rozkład sił, ograniczenia czasowe, podział kompetencji, określenie ról);

interesów (rzeczowe – pieniądze, dobra, czas; psychologiczne – zaufanie,

szacunek, sprawiedliwość, uznanie, godność, poczucie własnej wartości, bezpieczeństwo; proceduralne – regulaminy, sposoby działania).

Nie każdy konflikt jest dla funkcjonowania ludzi szkodliwy. W podejściu tradycyjnym, konfliktów należy unikać, ponieważ są szkodliwe, przeszkadzają

w efektywnym współdziałaniu, a kiedy już się pojawią należy je jak najszybciej eliminować. Tymczasem, niektóre konflikty mogą być pozytywne, ponieważ w perspektywie zwiększają efektywność współdziałania. Poprzez rozluźnienie utartych zwyczajów, sztywnych schematów myślenia i działania, dzięki napięciu nieodłącznie powiązanemu z konfliktem, mamy niepowtarzalną okazję

do wypracowania nowych, lepszych sposobów współdziałania i wzrostu więzi łączących uczestników grupy. Konfliktom należy zawsze uważnie się przyglądać.

Nie należy ich powstrzymywać, ale nimi kierować.

k) sposoby reagowania na sytuacje problemowe;

Reakcje i działania podejmowane przez ludzi w sytuacjach konfliktowych zależą między innymi od tego, czy przedmiot konfliktu jest dla nich ważny, czy czują się dość silni, aby działać oraz jakie sposoby radzenia sobie z konfliktami preferują. Wymienimy kilka z nich:

1) unikanie konfliktu:

- niedostrzeganie konfliktu tak długo, jak tylko jest to możliwe,
- zmiana definicji sytuacji, przekonywanie siebie i innych, że nic się nie wydarzyło, że nie ma żadnych sprzeczności,
- odraczanie, przeczekiwanie;

2) rezygnacja z dążeń:

- poddanie się bez podjęcia walki,
- poddanie się po walce,
- przegranie walki;

3) szukanie wsparcia:

- odwołanie się do autorytetu w celu uzyskania wsparcia i pomocy,
- odwołanie się do innych ludzi w celu budowy koalicji;

4) odwołanie się do trzeciej strony, aby rozstrzygnęła po czyjej stronie jest racja:

- odwołanie się do arbitra, aby rozstrzygnął spór,
- wystąpienie na drogę prawną;

5) podjęcie walki w celu zniszczenia przeciwnika;

6) potraktowanie konfliktu jako problemu do rozwiązania:

- podjęcie bezpośrednich negocjacji,
- poszukiwanie mediatora jako trzeciej strony, która może wspomóc proces rozwiązywania konfliktu.

Podstawowe zasady reagowania w sytuacjach konfliktowych:

- Nie wmawiaj sobie, że wokół nie ma żadnych konfliktów. Konflikty to stała cecha każdej struktury instytucjonalnej.
- Nie wpadaj w panikę i histerię podczas konfliktu.
- Każdy konflikt niesie ze sobą wiele informacji o tym, co dzieje się w zespole. Staraj się je spożytkować.
- Zbieraj wszelkie informacje na temat tarć, niezadowolonych, sporów personalnych. Sprawdzaj je, analizuj i oceniaj. Podejmuj decyzje.
- Nie angażuj się emocjonalnie po któreś ze stron. Pamiętaj, że emocje utrudniają obiektywną analizę.
- Stosuj odpowiedni dystans wobec spraw i uczestników. Lepiej wstrzymać się z interwencją niż zbyt szybko się pośpieszyć.

l) efektywna komunikacja;

Jednym z warunków istnienia każdej grupy społecznej jest możliwość skutecznego komunikowania się członków grupy między sobą.

Komunikacja to sposób, w jaki kontaktujemy się ze sobą. Komunikacja między ludźmi zawsze przebiega na dwóch poziomach: werbalnym i niewerbalnym.

Komunikacja werbalna to słowa, które wypowiadamy i ich znaczenie.

Komunikacja niewerbalna nazywana jest „mową ciała”. Stanowi ona nasz nieuświadomiony, niekontrolowany język. 2/3 komunikacji ma charakter niewerbalny.

W sytuacji rozbieżności między tym, co mówią słowa a tym, co ciało - komunikatem silniejszym, docierającym do odbiorcy jest przekaz pozasłowny. Warto zatem zwracać uwagę na komunikaty niewerbalne i odpowiednio na nie reagować.

Na elementy komunikacji niewerbalnej składają się:

- gesty, np. rozmaite ruchy rąk,
- wyraz twarzy,
- mimika,
- postawa ciała,
- kontakt wzrokowy,
- nasz wygląd,
- głos (ton, głośność, intonacja, tempo mówienia),
- oddech,
- dystans, czyli odległość, w jakiej stajemy lub siadamy od kogoś.

Aby skutecznie kontaktować się z innymi ludźmi i wspólnie realizować określone cele i zadania, trzeba posiadać pewne umiejętności komunikacyjne.

Do najbardziej podstawowych i najważniejszych należy umiejętność przesyłania czytelnych komunikatów, słuchania i zbierania informacji niezbędnych, aby zrozumieć przekazy innych ludzi.

Aby komunikacja była efektywna powinny być zachowane pewne zasady:

- zasada rzeczywistości – treść wypowiedzi musi mieć sens, odnosić się do realiów,
- zasada kooperacji – obie strony uczestniczące w komunikacji powinny mieć takie same prawa i obowiązki.
- Czynniki sprzyjające skutecznemu porozumiewaniu się:
 - zwięzłość wypowiedzi,
 - logiczny tok wypowiedzi,
 - trzymanie się głównego wątku,
 - wyrażanie pozytywnego stosunku do celu rozmowy,
 - informacja o własnych pozytywnych przemyśleniach i odczuciach podczas rozmowy.

Narzędzia pomocne w skutecznej komunikacji są to sposoby wypowiedzi

oraz techniki aktywnego słuchania, które w znaczący sposób usprawniają porozumiewanie się, bowiem uwzględniają nie tylko aspekt poznawczy komunikatów, ale również emocjonalny. Pozwalają na poprawną wymianę myśli oraz zrozumienie przekazywanych emocji. Należą do nich:

□ parafraza – wyrażanie, co pewien czas, własnymi słowami tego, co się usłyszało. Prowokuje do określenia, czy taką treść właśnie miał na myśli mówiący. Stanowi doskonałe narzędzie kontrolowania przebiegu rozmowy. Parafraza zaczyna się od słów: „O ile dobrze zrozumiałem...”, „Rozumiem, że...”, „Z tego, co słyszę...”;

□ parafraza emocjonalna (odzwierciedlanie uczuć) – to wypowiedź, w której nazywamy emocje lub uczucia jakich doświadcza nasz rozmówca. Parafraza emocjonalna może brzmieć następująco: „W twoich słowach jest dużo smutku...”, „To musi być rzeczywiście trudne dla ciebie...”, „Rozumiem twoje zdenerwowanie...”;

- echo – okresowe powtarzanie niemal całkowicie wiernie słów rozmówcy. Jest to sygnał, że rozmówca jest uważnie słuchany. Bardzo przydatne zwłaszcza w sytuacji, gdy pojawiają się cyfry, daty – zmniejsza ryzyko popełnienia pomyłki;
- dostrajanie się – przekazywanie drugiej osobie sygnału, że uważnie słuchasz: przez mówienie, np. „jasne”, używanie podobnych słów, dostosowanie tempa wypowiedzi do tempa rozmówcy;
- klaryfikacja – zadawanie pytań dotyczących wypowiedzi lub wyjaśniających wypowiedzi, np.: „Kiedy to się zdarzyło?”, „W jakich sytuacjach tak reagujesz?”;
- podsumowywanie – to zbieranie najważniejszych informacji na końcu rozmowy lub po najistotniejszych jej etapach. Dzięki tej technice masz kontrolę nad ustaleniami, a jednocześnie pokazujesz drugiej stronie swój profesjonalizm. Podsumowując, dajesz sobie możliwość zapamiętania najważniejszych wniosków z rozmowy. Dzięki tej technice otrzymujesz również potwierdzenie co do kwestii, które wspólnie ustaliliście.

Bariery komunikacyjne

- Osądzanie polega na narzucaniu własnych wartości innym osobom i formułowaniu rozwiązań cudzych problemów. Kiedy osądzamy, nie słuchamy tego co mówią inni, ponieważ jesteśmy zajęci oceną ich wyglądu, tonu głosu i słów, których używają i na podstawie tego formułujemy własne sądy. Można zaliczyć tu takie zachowania jak: krytykowanie, obrażanie, orzekanie, chwalenie połączone z oceną.
- Decydowanie za innych – może utrudniać porozumiewanie się nawet wtedy, gdy podyktowane jest troską i chęcią pomocy. Decydując za innych uzależniamy ich od siebie i pozbawiamy możliwości samodzielnego podejmowania decyzji. Dajemy im także do zrozumienia, że ich odczucia, wartości i problemy są nieważne. Do tej grup należą następujące zachowania: grożenie, moralizowanie, nadmierne i niewłaściwe wypytywanie (zasypywanie pytaniami).
- Uciekanie od cudzych problemów – polega na tym, że nie jesteśmy skłonni zajmować się cudzymi problemami. Nie bierzemy pod uwagę uczuć ani zmartwień innych ludzi. Nie chcemy zajmować się ich lękami, obawami i troskami. Można tu zaliczyć następujące zachowania: doradzanie, zmienianie tematu, logiczne argumentowanie (odwoływanie się do faktów, logicznego myślenia z pomijaniem uczuć), pocieszanie (jeśli tylko na tym się skupimy, to nie zajmiemy się rozwiązaniem problemu).

Asertywność

Asertywność to umiejętność, dzięki której ludzie otwarcie wyrażają swoje myśli, uczucia i przekonania, nie lekceważąc uczuć i poglądów swoich rozmówców.

Teoria asertywności jest oparta na założeniu, że każda jednostka posiada pewne podstawowe prawa. W sytuacjach konfliktowych umiejętności asertywne pozwalają osiągnąć kompromis bez poświęcania własnej godności i rezygnacji z uznawanych wartości. Ludzie asertywni potrafią też powiedzieć „Nie” bez wyrzutów sumienia, złości czy lęku. Asertywność jest zatem umiejętnością kluczową, kiedy trzeba oprzeć się naciskom. Asertywność to umiejętność, to styl zachowania, a nie cecha człowieka.

m) modele procesu konfliktu interpersonalnego;

Fakt istnienia konfliktu jako sytuacji społecznej, naturalnej i nieuniknionej nie powinien budzić niepokoju, ponieważ problemem nie jest samo jego istnienie, a sposób podejścia do jego rozwiązania.

Konflikt nie jest pojedynczym zdarzeniem, jest procesem, a więc zjawiskiem podlegającym zmianom w czasie, zatem ma swoją dynamikę i przebieg. Dzięki temu można zauważyć jego fazy, co może przyczynić się do rozwiązania sporu zanim jeszcze jest na poziomie interesów.

Bardzo często spotykaną terminologią faz konfliktu jest propozycja Louisa Pondy'ego, który wyodrębnił ich pięć:

1. Faza utajenia, brak świadomości konfliktu - konflikt ukryty: odnosi się do źródeł konfliktu, którymi mogą być: konkurencja

do niewystarczających dla wszystkich zasobów, dążenie do autonomii, konflikt ról, różnica w celach. Konflikt ukryty oznacza, że istnieją obiektywne sprzeczności, lecz strony nie są ich jeszcze świadome.

2. Faza dostrzegania, uświadomienia konfliktu – konflikt postrzegany: jesteśmy świadomi źródła konfliktu i tego, że konflikt trwa. Nazywamy rzeczy po imieniu.

3. Faza wzajemnego odczuwania konfliktu – konflikt odczuwany: stan ten wyraża uczucia uczestników konfliktu. Uczucia te mogą być bezpośrednio związane ze źródłami, występującymi w konflikcie ukrytym. Konflikt ukryty może też pośrednio generować napięcie emocjonalne.

4. Faza wyraźnego manifestowania konfliktu – konflikt otwarty (manifest),

5. Faza schyłku, regresji (rozwiązania lub stłumienia) - zakończenie konfliktu: Zakończenie konfliktu w wielu przypadkach nie likwiduje źródeł, lecz tylko częściowo rozwiązuje sprzeczności lub wygasza ich intensywność. Wtedy pozostają sprawy, które stają się źródłem dla kolejnych konfliktów.

Stephen Robbins wskazuje na cztery fazy, ponieważ konflikt postrzegany i odczuwany łączy w jedną z fazę rozpoznania i personalizacji, poprzedza ją faza nieujawnionej opozycji, a za nią następują fazy zachowania i wyników. Co je charakteryzuje?

Faza pierwsza - nieujawniona opozycja - to czas pojawienia się warunków mogących wpłynąć na pojawienie się konfliktu. Wśród warunków są „szumy” komunikacyjne, struktura (np. im większa grupa i bardziej wyspecjalizowana tym większe prawdopodobieństwo zaistnienia konfliktu) oraz zmienne osobowe, czyli opisane już wcześniej wzajemne niechęci wyrastające na podłożu indywidualnych różnic charakterologicznych, postaw i dążeń, poglądów i celów. Są one bardziej od innych zawikłane i niejasne.

Druga faza to rozpoznanie i personifikacja. Aby zaistniała, przynajmniej jedna ze stron musi uświadomić sobie choćby jeden z warunków poprzedzających spór. Sam fakt różnicy zdań nie jest jeszcze konfliktem – konflikt jest dopiero wtedy, gdy strony angażują się emocjonalnie w spór, narasta frustracja, agresja i lęk. Gdy w związku z tym, w celu zmniejszenia napięcia psychicznego następuje działanie, konflikt przechodzi w fazę trzecią,

Faza trzecia - zachowania. W konfliktach interpersonalnych, od indywidualnego stylu reakcji na sytuacje trudne zależy sekwencja działań jednostki. W sytuacji sporów grupowych dochodzą jeszcze zjawiska społeczno psychologiczne charakterystyczne dla grup, takie jak syndrom grupowego myślenia, synergia zespołu, syndrom Apolla, facylitacja społeczna itp., które wspierają lub utrudniają jego rozwiązanie.

Ostatnia fazy konfliktu - wynik, inaczej zakończenie konfliktu. Konflikt można uznać za rozwiązany w momencie, gdy strony w nim uczestniczące nie kwestionują wspólnych ustaleń. Konstrukttywne zakończenie powinno w efekcie zapewnić korzystne rezultaty każdej ze stron, oczyścić atmosferę psychiczną, inspirować nowe idee i zmiany. Jak wiemy, konflikty nie zawsze kończą się konstruktywnie.

Konflikt według K.Thomasa to proces, w którym występują spostrzeżenia, emocje, zachowania i wyniki tych zachowań. Konflikt rozpoczyna się

od spostrzeżenia, że druga strona stanowi lub może stanowić przeszkodę w realizacji naszych zamierzeń.

Thomas wyróżnia 5 głównych zdarzeń konfliktowych:

1) frustracja - epizod konfliktowy wywołany jest frustracją interesów jednej ze stron. Wiele różnych zachowań może frustrację wywołać wyrażenie niezgody, odmowa spełnienia żądań partnera, stosowanie przemocy, nieprzestrzeganie norm, ignorowanie uczuć drugiej osoby

2) konceptualizacja - dokonuje się, gdy do świadomości dociera frustracja. Konflikt staje się widoczny i pierwszym elementem tego procesu jest definiowanie spraw, o które chodzi. Thomas wymienia 3 wymiary tego definiowania: egocentryzm, wgląd w źródła problemu i rozmiar problemu

3) zachowanie - na podstawie konceptualizacji strony podejmują jakieś działanie, mające na celu radzenie sobie z sytuacją. Zachowanie każdej ze stron jest bodźcem do reakcji dla drugiej strony.

4) reakcja drugiej strony - zachowanie jednej strony będzie inicjowało zachowanie drugiej strony i odwrotnie.

5) wyniki - stopień satysfakcji lub jej braku w odniesieniu do celów obu stron.

n) metody rozwiązywania i kierowania konfliktami (negocjacje, mediacje, konfrontacja, arbitraż i rozstrzygnięcie);

Współczesne podejście do konfliktów głosi, że dążność do ich likwidacji jest nieracjonalna, gdyż są one nieuchronne i trzeba pogodzić się z ich powstawaniem. Oczywiście powinno się stosować działania prewencyjne tzn. w miarę możliwości likwidować przyczyny konfliktów; jeżeli jednak się pojawią, należy przystąpić do sterowania, kierowania nimi – zarządzać konfliktami.

Kierowanie konfliktem obejmuje podejmowanie takich działań, które zlikwidują, osłabiają lub nadadzą określony kierunek konfliktowi i odpowiednio wykorzystują jego pozytywne strony. Przez kierowanie konfliktem rozumie się także sprawowanie kontroli, aby nie stał się on destrukcyjny.

Do metod kierowania konfliktami zalicza się:

- rozwiązywanie konfliktów (negocjacje, mediacje, konfrontacje),
- stymulowanie konfliktów,
- ograniczanie i tłumienie konfliktów.

Negocjacje - polegają na cierpliwym, otwartym, konsekwentnym składaniu propozycji, ofert współpracy oraz dokonywaniu ustępstw celem osiągnięcia stanowiska zadowolającego obie strony.

W zależności od tego, czy jesteśmy skłonni działać na rzecz cudzych lub własnych celów, wyróżnić można pięć następujących postaw, stylów negocjowania konfliktów:

- unikanie - niedostateczne wyrażanie własnych potrzeb, niska kooperatywność, podejście strata – strata;
- przystosowanie się - ograniczona prezentacja siebie oraz umiarkowana tendencja współpracy;
- rywalizacja - zdecydowane głoszenie własnych oczekiwań, niska kooperatywność, liczy się tylko wygrana;
- kompromis - zrównoważona artykulacja potrzeb i partnerska współpraca, podejście korzyść – korzyść ;
- twórcza kooperacja - zdecydowane wyrażanie potrzeb własnych oraz duże nasilenie współpracy.

Zasady prowadzenia negocjacji:

- 1) oddziel człowieka od problemów, trudności – pokonać trzeba konflikt, nie człowieka,
- 2) bądź elastyczny, otwarty na różne propozycje,
- 3) przedstawiaj możliwie dużo wariantów rozwiązania,
- 4) ustal obiektywne kryteria oceny porozumienia,
- 5) celem jest wspólne przezwyciężenie konfliktu (kompromis), a nie pokonanie przeciwnika.

Mediacja jest metodą rozwiązywania konfliktów z udziałem strony trzeciej. Włączenie się mediatora w konflikt przekształca w istotny sposób dotychczasową sytuację. Mediator powinien być osoba bezstronna. Bezstronność mediatora wynika stąd, że osobiście nie dotyczą go sprzeczne interesy stron lub dotyczą go w równej części.

Rolą mediatora nie jest ustalenie, kto ma rację. Celem działania mediatora jest:

- powstrzymać spiralę konfliktu przez eliminowanie skrajnych oczekiwań stron,
- doprowadzić do autentycznej łączności,
- na żądanie zaproponować możliwe rozwiązania.

Podstawowe zadania mediatora:

- 1) utrzymanie kontaktów między stronami konfliktu,
- 2) dbanie o obniżenie emocji,

- 3) eliminowanie skrajnych pozycji,
- 4) przekonanie stron, że konstruktywne rozwiązanie problemu jest możliwe.

Reguły pracy mediatora:

- wysłuchać racji obu stron,
- ukazać konstruktywne aspekty sporu,
- dążyć do poprawy stosunków między stronami,
- unikać wszystkiego, co mogłoby stanowić podstawę do pomówienia o stronniczość,
- wskazywać wspólne interesy stronom konfliktu, a zarazem ujawniać wspólne niebezpieczeństwa i zagrożenia,
- rozwiązywać problemy tkwiące u podstaw konfliktu,
- w konfliktach zbrojnych doprowadzić do wyłonienia rzeczników, którzy przedstawią własne racje co pozwoli na bardziej rzeczowe negocjacje.

Konfrontacje polegają na doprowadzeniu do bezpośredniego przedstawienia poglądów i stanowisk przez strony będące w konflikcie.

Konfrontacja ma na celu znalezienie akceptowanego dla obu stron wyjścia z konfliktu, znalezienie wspólnych i akceptowanych interesów. Wymaga to przeniesienia akcentu sporu z osoby (osób) na sprawę oraz mądrego przygotowania dyskusji na spotkaniu konfrontacyjnym. Od kierujących wymaga rozważań, konsekwencji i opanowania.

Zalecenia dla kierujących konfrontacją:

1. Utrzymuj kontrolę nad dyskusją, aby nie zmieniła się ona w dalszą eskalację pomówień, osobistych sporów, obrzucania epitetami.
2. Zmuszaj ludzi do bezwzględnej szczerości, niech konkretnie przedstawiają „o co naprawdę chodzi”.
3. Hamuj własne emocje, nie oceniaj, nie wyrażaj pochopnych sądów.
4. Żądaj od stron konfliktu, aby w sposób rzeczowy, nie emocjonalny przedstawiły własne wersje wydarzeń.
5. Sprzyjaj wysuwaniu przez strony konfliktu propozycji wspólnego rozwiązania problemu. Odnotuj ważniejsze ustalenia.

Arbitraż to sposób rozwiązywania konfliktów stosowany w sytuacji, gdy obie strony nie widzą możliwości jednogłośniego rozstrzygnięcia.

Cechą charakterystyczną tej metody jest zwrócenie się do bezstronnej osoby lub niezależnej instytucji o rozstrzygnięcie konfliktu. Istotne jest to, iż obie strony muszą wyrazić zgodę na taki typ rozwiązania zaistniałego sporu.

Arbiter na podstawie dowodów, bez udziału i możliwości wpływania stron skonfliktowanych, rozstrzyga spór i narzuca swoje rozwiązanie.

Stosowanie arbitrażu może przyspieszyć rozwiązanie konfliktu, jeżeli strony sporu przyjmą jego decyzję, zdarzają się jednak sytuacje, kiedy przegrana strona nie zgadza się z opinią arbitra, wówczas spór na nowo rozpoczyna swój bieg.

Rozstrzygnięcie - procedury prawne jako sposób rozwiązywania konfliktów międzyludzkich stanowią często ostateczność, niemniej jednak ludzie często decydują się na nie ponieważ wydają się skodyfikowane i ostateczne. Dają szansę "wygrania sprawy", udowodnienia własnej racji i ukarania przeciwnika zgodnie z obowiązującym prawem.

Wystąpienie na drogę prawną jest procedurą, która nie wymaga zgody drugiej strony. W procesie sądowym strony często korzystają z adwokatów. Ich zadaniem jest takie zdefiniowanie problemu, aby umożliwić korzystną dla klienta interpretację prawną sytuacji. Zadaniem sędziego jest wówczas rozstrzygnięcie sporu między prawnymi interpretacjami sytuacji prezentowanymi przez adwokatów stron. Może się tak zdarzyć, że występując na drogę sądową strony mają realny wpływ

jedynie na ... wybór adwokata. Reszta kontrolowana jest przez adwokatów, sędziego i kodeks. Miarą jakości orzeczenia sądu jest jego zgodność z obowiązującym prawem.

o) dochodzenie do kompromisów;

Według K.W. Thomasa istnieje pięć stylów rozwiązywania konfliktów i jest to kompromis, rywalizacja, współpraca, unikanie i ustępstwo czasem nazywane dostosowywaniem się.

Kompromis wbrew temu co się ogólnie sądzi, wcale nie jest najlepszym rozwiązaniem, gdyż każda ze stron rezygnuje z części swoich roszczeń na rzecz drugiej.

Kompromis to postępowanie umożliwiające częściowe zaspokojenie interesów obu stron. Każdy jednak coś traci, a coś zyskuje. Kompromis warto wziąć pod uwagę, gdy interesy są mniej ważne, niż dobre wzajemne stosunki

lub niezbędne jest szybkie rozwiązanie problemu. Dochodzi do niego, gdy strony pozostające w sporze są jednakowo silne i nie znajdując sprzymierzeńców, postanawiają „dogadać się” ze swoim przeciwnikiem. Zgodnie z takim rozumieniem, każda ze stron ma szansę zdobyć coś w wyniku konfliktu, musi także jednak i coś stracić.

Najbardziej porządnym efektem kompromisu mają być jednakowe ustępstwa z wysuwanych roszczeń, dające procentowy podział przedmiotu sporu w relacji 50:50. Strony muszą znaleźć taką wspólną płaszczyznę porozumienia między sobą, aby mogli wspólnie koegzystować.

Decyzje uzyskane za pomocą kompromisu z reguły nie pozostawiają u spierających się stron poczucia frustracji czy wrogości. Osiągnięte rozwiązanie będzie natomiast tylko czymś pośrednim, z czym obie strony mogą się pogodzić.

Zalety kompromisu: Złoty środek, wszyscy są po części zadowoleni.

Wady: Nikt nie jest całkowicie zadowolony; strategia tylko fasadowo najlepsza.

Kompromis, to sztuka ustępowania. Zasady skutecznego ustępowania to:

- Nie stosuj dużych ustępstw, lepiej kilka mniejszych, bo w pamięci zostaje liczba ustępstw, a nie ich wielkość;
- Ustępstwa powinny stopniowo maleć;
- Ostrożnie z ustępstwami w naprawę ważnych sprawach (punkt krytyczny!);
- Ostrożnie ze zwiększaniem ustępstw pod wpływem zmęczenia, sympatii do rozmówcy i w końcowej fazie negocjacji.

p) konsekwencje konfliktów interpersonalnych;

Zdawać by się mogło, iż konflikty interpersonalne mogą nieść ze sobą jedynie negatywne konsekwencje, jednak są także pozytywne strony występowania konfliktów. Zaliczyć do nich możemy:

wzrost motywacji członków grupy, jednak wyłącznie w przypadku niezbyt nasilonego konfliktu, który nie dezorganizuje funkcjonowania grupy, rośnie motywacja do pracy, ponieważ każda ze stron konfliktu chce uzyskać rozwiązanie jak najbardziej korzystne dla siebie;

zwiększenie wiedzy merytorycznej członków grupy – w momencie rozbieżności zdań między poszczególnymi jednostkami, każda ze stron bardziej angażuje się w cały problem, zdobywa niezbędne do prowadzenia polemiki informacje, wzbogaca swoją wiedzę o poruszanych kwestiach, tym samym zwiększa się znajomość problemu (każda ze stron stara się również poznać dobrze stanowisko drugiej strony);

- wzrost zaufania członków grupy wobec siebie nawzajem;
- poczucie sprawiedliwości;
- rozwój grupy i wzrost innowacyjności jej członków. W sytuacji konfliktu rośnie kreatywność uczestników – strony mocno angażują się, żeby wymyślić określone argumenty, strategie działania, rozwiązania, tym samym chcąc dojść do kompromisu, uczą się negocjacji, odpowiedniej argumentacji, wreszcie często wypracowują zupełnie nowe rozwiązania, które mogą przyczynić się do rozwoju grupy;

zbliżenie do siebie stron zaangażowanych w konflikt – uczestnicy konfliktu posiadają większą wiedzę o sobie, próbują dojść do porozumienia, przez co zdobywają poczucie zrozumienia.

Natomiast wśród ujemnych skutków konfliktów międzyludzkich wymienić można:

- negatywne emocje towarzyszące konfliktom – stres, napięta atmosfera, niepokój, często wyraźna złość, agresja i walka;
- zakłócenie wewnętrznego ładu w społeczności spowodowane napięciem jakie rodzi się w momencie wystąpienia nieporozumienia;
- dezorganizacja pracy, która wpływa na zmniejszenie wydajności pracy, czasem zniechęca do dalszych działań;
- zachwiane dobrych stosunków w grupie, wkrada się niepewność i niepotrzebna rywalizacja między jednostkami, czasem dochodzi wręcz do znęcania się, np. psychicznego lub fizycznego nad stroną przeciwną.
- trwałe podziały w grupie, rozłamy, a czasem nawet rozbięcie grupy do których prowadzi zła atmosfera wywołana przez konflikt;
- utrudniona współpraca i komunikacja w danej społeczności;
- podwyższony poziom stresu stron konfliktu, co negatywnie odbija się na ich samopoczuciu.
- w skrajnych przypadkach, m.in. w sytuacji konfliktu zbrojnego, skutkiem może być również nienawiść, przemoc, znęcanie się nad przeciwnikiem, mamy wówczas do czynienia ze skrajnie peyoratywnymi rezultatami nieporozumień społecznych.

r) zasady ponoszenia odpowiedzialności dyscyplinarnej;

1. Odpowiedzialność dyscyplinarną ponosi żołnierz, który popełnia przewinienie dyscyplinarne.
2. Przewinienie dyscyplinarne może być popełnione zarówno umyślnie, jak i nieumyślnie.
3. Nie popełnia przewinienia dyscyplinarnego żołnierz, jeżeli nie można przypisać mu winy w czasie popełniania czynu.
4. Obwinionego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym orzeczeniem organu orzekającego.
5. Niedające się usunąć wątpliwości rozstrzyga się na korzyść obwinionego.
6. W stosunku do sprawcy przewinienia dyscyplinarnego można poprzestać na zwróceniu mu wagi albo przeprowadzeniu z nim rozmowy ostrzegawczej, jeżeli okoliczności sprawy nie budzą wątpliwości i uznaje się te działania za wystarczające.

Art. 17.

1. Żołnierz ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną za popełnienie przewinienia dyscyplinarnego, posiadającego jednocześnie znamiona innego czynu zabronionego, jeżeli to naruszenie prawa miało związek ze służbą wojskową, niezależnie od odpowiedzialności ponoszonej na podstawie innych przepisów.
2. Żołnierz ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną również za:
 - 1) czyny, za które właściwe organy są uprawnione do nakładania kar porządkowych lub wymierzania kar pieniężnych, jeżeli właściwy organ wystąpił z wnioskiem o ukaranie dyscyplinarne do dowódcy jednostki wojskowej lub kierownika instytucji cywilnej;
 - 2) czyny o znamionach przestępstwa ściganego na wniosek dowódcy jednostki wojskowej albo wykroczenia ściganego na żądanie dowódcy jednostki wojskowej lub kierownika instytucji cywilnej, jeżeli uprawniony dowódca lub kierownik instytucji cywilnej odstąpił od złożenia wniosku albo żądania;
 - 3) czyny o znamionach przestępstwa lub wykroczenia albo przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego, jeżeli sąd lub prokurator albo inny organ uprawniony do orzekania w tych sprawach wystąpił do dowódcy jednostki wojskowej lub kierownika instytucji cywilnej z wnioskiem o ukaranie dyscyplinarne.
3. Ilekroć w dalszych przepisach jest mowa o przewinieniu dyscyplinarnym, przepisy te stosuje się również do czynów, o których mowa w ust. 1 i 2.
4. Żołnierz za popełnienie czynu będącego naruszeniem wyłącznie zasad etyki oraz godności i honoru żołnierza nie ponosi odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Art. 18.

1. Sędziowie sądów wojskowych, będący żołnierzami, ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną za przewinienia dyscyplinarne na zasadach określonych w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. - Prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz. U. z 2016 r. poz. 358).

2. Prokuratorzy do spraw wojskowych ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną za przewinienia dyscyplinarne na zasadach określonych w ustawie z dnia 28 stycznia 2016 r. - Prawo o prokuraturze (Dz. U. poz. 177).

Art. 19.

Odpowiedzialność dyscyplinarna na podstawie ustawy nie wyłącza odpowiedzialności dyscyplinarnej za:

- 1) przewinienia dyscyplinarne polegające na naruszeniu przepisów o wykonywaniu specjalności zawodowej - żołnierzy, których przynależność do samorządów zawodowych jest obowiązkowa;
- 2) naruszenie przepisów obowiązujących w uczelni oraz za czyny uchybiające godności studenta lub doktoranta - żołnierzy, którzy odbywają studia lub studia doktoranckie w uczelni wojskowej;
- 3) postępowanie uchybiające obowiązkowi nauczyciela akademickiego lub godności zawodu nauczycielskiego - żołnierzy będących nauczycielami akademickimi.

s) rodzaje kar dyscyplinarnych;

Karami dyscyplinarnymi są:

- 1) upomnienie;
- 2) nagana;
- 3) kara pieniężna;
- 4) ostrzeżenie o niepełnej przydatności na zajmowanym stanowisku służbowym;
- 5) odwołanie z zajmowanego stanowiska służbowego;
- 6) ostrzeżenie o niepełnej przydatności do służby kandydackiej, służby przygotowawczej, okresowej służby wojskowej albo do zawodowej służby wojskowej;
- 7) usunięcie ze służby kandydackiej, służby przygotowawczej, z okresowej służby wojskowej albo zawodowej służby wojskowej.

t) rodzaje środków dyscyplinarnych;

Środkami dyscyplinarnymi są:

- 1) zobowiązanie do przeproszenia pokrzywdzonego;
- 2) zobowiązanie do wykonania dodatkowych zadań służbowych;
- 3) zobowiązanie do naprawienia wyrządzonej szkody;
- 4) pozbawienie prawa do noszenia odznaki honorowej lub odznaki tytułu honorowego oraz udziału w uroczystościach wojskowych i państwowych z udziałem wojska;
- 5) podanie informacji o ukaraniu do wiadomości innych osób.

Środek dyscyplinarny można zastosować samoistnie albo obok kary dyscyplinarnej.

u) rodzaje dyscyplinarnych środków zapobiegawczych;

W przypadkach określonych ustawą przełożony dyscyplinarny może stosować wobec podporządkowanych sobie żołnierzy następujące dyscyplinarne środki zapobiegawcze:

- 1) niedopuszczenie do wykonywania czynności służbowych;
- 2) osadzenie w izbie zatrzymań;
- 3) zawieszenie w czynnościach służbowych.

v) sposoby wykonywania kar, środków dyscyplinarnych oraz stosowania dyscyplinarnych środków zapobiegawczych;

1. Do wykonania orzeczenia dyscyplinarnego o ukaraniu przystępuje się niezwłocznie po uprawomocnieniu się orzeczenia dyscyplinarnego.
2. Orzeczenia o ukaraniu nie wykonuje się po upływie sześciu miesięcy od dnia, w którym orzeczenie to stało się prawomocne.
3. Z dniem zwolnienia ukaranego żołnierza z czynnej służby wojskowej nie podlegają wykonaniu wydane wobec niego orzeczenia o ukaraniu, niewykonane w całości lub w części przed tym dniem, z wyłączeniem kary pieniężnej oraz środków dyscyplinarnych zobowiązania do naprawienia wyrządzonej szkody i podania informacji o ukaraniu do wiadomości innych osób.
4. Wykonanie ukarania zarządza organ orzekający, który wydał orzeczenie o ukaraniu w pierwszej instancji.
5. Uprawnienie do nadzoru nad wykonaniem ukarania przysługuje organowi, który zarządził wykonanie ukarania, wyższemu przełożonemu dyscyplinarnemu oraz prokuratorowi do spraw wojskowych.

- w) uprawnienia żołnierza w postępowaniu dyscyplinarnym.
1. Obwinionemu przysługuje prawo do obrony, w tym prawo do korzystania z pomocy jednego obrońcy, o czym należy go pouczyć.
 2. Obwiniony może wybrać obrońcę spośród żołnierzy lub ustanowić swoim obrońcą radcę prawnego lub adwokata.
 3. Obrońcą nie może być rzecznik dyscyplinarny, który uczestniczy w postępowaniu dyscyplinarnym, a także przełożony rzecznika dyscyplinarnego lub przełożonego dyscyplinarnego.
 4. Obwinionemu przysługuje prawo do złożenia wniosku o dobrowolne poddanie się ukaraniu. W przypadku złożenia wniosku, jeżeli okoliczności popełnienia przewinienia dyscyplinarnego nie budzą wątpliwości, dalszych czynności wyjaśniających można nie przeprowadzać.
 5. W ramach prawa do obrony obwiniony lub jego obrońca może w szczególności składać wyjaśnienia oraz wnioski o przeprowadzenie dowodów, wnosząc odwołania lub zażalenia, a także za zgodą rzecznika dyscyplinarnego zapoznawać się z materiałami zebranymi w postępowaniu dyscyplinarnym oraz sporządzać z nich notatki lub kopie, z zastrzeżeniem art. 54.

SZKOLENIE BOJOWE

SZKOLENIE STRZELECKIE

1) PRZEDMIOTOWE CELE SZKOLENIA

W wyniku opanowania treści programowych przedmiotu żołnierz powinien znać:

- przeznaczenie, charakterystykę, ogólną budowę i zasady strzelania z etatowej broni strzeleckiej oraz jej możliwości ogniowe.

2) MATERIAŁ NAUCZANIA - ZAGADNIENIA (przewidywany czas 5 godzin):

- a) zasady bezpieczeństwa obowiązujące na strzelnicach, placach ćwiczeń irzutniach granatów;

Zabrania się strzelać:

- 1) z broni technicznie niesprawnej;
- 2) amunicją niesprawną, której użycie jest zabronione, niezgodną z typem użytej broni;
- 3) poza wyznaczone pasy ognia (strzelnicy, pasa ćwiczeń taktycznych);
- 4) do schronów (niezależnie od tego, czy przebywają w nich ludzie), a także do innych urządzeń poligonowych – strzelnicy – (wieże, dozory, itp.);
- 5) jeżeli jest podniesiona biała chorągiew lub zapalone białe światło na stanowisku dowodzenia kierownika strzelania oraz na schronach, w których przebywają ludzie;
- 6) w przypadku utraty łączności między kierownikiem strzelania a schronami.

1. Strzelanie przerywa się na komendę (sygnał) kierownika strzelania lub samodzielnie, w razie:

- 1) pojawienia się przed strzelającymi ludzi, sprzętu i zwierząt;
- 2) padania pocisków poza wyznaczone pasy ognia (strzelnicy, pasa ćwiczeń taktycznych);
- 3) utraty łączności z kierownikiem strzelania;
- 4) utraty orientacji w terenie przez strzelającego;
- 5) powstania pożaru;
- 6) podniesienia białej chorągwi lub zapalenia białego światła na stanowisku dowodzenia kierownika strzelania lub na schronie;
- 7) utraty łączności ze schronami, w których znajdują się ludzie;
- 8) otrzymania meldunku lub sygnału o naruszeniu bezpieczeństwa.

2. W celu natychmiastowego przerwania ognia przez wszystkich strzelających, kierownik strzelania podaje przez urządzenia techniczne lub głosem komendę „Przerwij ogień”, a następnie rozkazuje opuścić czerwoną chorągiew (zgasić czerwone światło) i podnieść białą chorągiew (zapalić białe światło) na stanowisku dowodzenia i na schronach. W przypadku utraty łączności, uszkodzenia urządzeń technicznych, itp. sygnał natychmiastowego przerwania ognia podaje się nabojem sygnałowym „Czerwony ogień”. Nabojów tych zabrania się stosować we wszystkich innych sytuacjach podczas ćwiczeń i strzelań.

3. Amunicja w punkcie amunicyjnym znajduje się pod nadzorem kierownika punktu amunicyjnego, a także chroniona jest przez niego przed działaniem czynników atmosferycznych, a zwłaszcza kurzu, wilgoci i promieni słonecznych.

Podczas ćwiczeń w rzucaniu ręcznymi granatami bojowymi.

Należy kierować się ustaleniami zawartymi w obowiązujących instrukcjach granatów ręcznych oraz przestrzegać następujących zasad bezpieczeństwa:

- a. bezwzględnego obowiązku dokładnego przejrzania granatów i zapalników bojowych przez kierownika punktu wydawania granatów i kierownika punktu wydawania zapalników przed wydaniem ich żołnierzom. Podczas przeglądu należy zwrócić uwagę, czy: skorupa granatu nie ma pęknięć lub rdzy, kadłub zapalnika nie jest zanieczyszczony i nie ma wgłębień, zapalnik jest czysty, nie zardzewiał lub pęknięty, końce zawlecзки są zgięte i nie mają pęknięć na zgięciach.
- b. zdanie uszkodzonych granatów i zapalników służbie uzbrojenia w celu ich zniszczenia w razie stwierdzenia powyżej wymienionych uszkodzeń;
- c. wydawanie szkolonym granatów i zapalników bezpośrednio przed wykonaniem rzutu;
- d. przenoszenia wyłącznie nieuzbrojonych granatów (oddzielnie zapalnik – oddzielnie granat);
- e. dokonanie rozbrojenia granatu (z nie wyciągniętą zawleczką), który z jakichkolwiek przyczyn nie został rzucony, odbywa się tylko na wyraźny rozkaz i pod bezpośrednim nadzorem kierownika ćwiczenia.

Zabrania się:

- 1) wydawania granatów bojowych żołnierzom nie przeszkolonym w rzucie granatem;
- 2) używania niesprawnych granatów i zapalników;
- 3) transportowania granatów bojowych i zapalników bez skrzyń, usuwania niesprawności, podwieszania za kółko zawlecčki lub wkładania dźwigni spustowej za pas;
- 4) rzucania granatami bojowymi przez dwóch lub większą liczbę żołnierzy jednocześnie;
- 5) rozbrajania granatów bojowych, jeżeli nie zostały one rzucone – rozbrojenia dokonuje się jedynie w tym przypadku, jeżeli nie wyciągnięto z zapalnika zawlecčki, na wyraźny rozkaz pod ścisłym nadzorem kierownika ćwiczenia lub specjalisty służby uzbrojenia.

Żołnierze przebywający w strefie wzmożonego hałasu mają obowiązek postępować zgodnie z przepisami bezpieczeństwa o ochronie słuchu.

Podczas ćwiczeń z wykorzystaniem laserowych symulatorów strzelań (LSS) należy przestrzegać następujących zasad:

- a. sprawdzić oznakowanie klasy bezpieczeństwa (musi być I kl.);
 - b. nie wolno rozkręcać nadajnika (we wnętrzu obudowy występuje niebezpieczne napięcie i promieniowanie laserowe);
 - c. nie należy patrzeć przez optyczne przyrządy powiększające na „strzelający” nadajnik laserowy z odległości mniejszej niż 10 m (lornetki, lunety, celowniki, okulary, lupy itp.);
 - d. w przypadku ćwiczeń dwustronnych należy używać filtrów ochronnych (okularów ochronnych);
 - e. strefy bezpieczeństwa dla stosowanych laserów, a także wejścia (wjazdy) oznakowuje się tabliczkami – załącznik N;
 - f. cele i dozory wykonuje się z materiałów o powierzchni nieodbijającej;
 - g. zabrania się kierowania urządzeń laserowych na świecące (połyskujące) powierzchnie, a ponadto, podczas użytkowania LSS przestrzegać zasad zawartych w instrukcjach urządzenia.
5. W celu przeciwdziałania wypadkom z bronią, zjawiskom zaboru amunicji i środków pozoracji pola walki należy:
- 1) po zagubieniu łusek podczas strzelania sporządzić protokół zagubienia łusek – załącznik R;
 - 2) rozliczanie amunicji i środków pozoracji pola walki dokonuje kierownik punktu amunicyjnego, po zajęciach dziennych – tego samego dnia, po zajęciach nocnych – w dniu następnym.
- b) zasady bezpieczeństwa podczas obchodzenia się z bronią;
- każdorazowo biorąc broń do ręki należy sprawdzić jej rozładowanie.
 - w czasie posługiwania się bronią, przenoszenia (załadowanej lub rozładowanej) broń zawsze powinna być zabezpieczona przed strzałem przypadkowym.
 - zabrania się kierowania broni w kierunku ludzi (nawet jeśli uprzednio sprawdzono jej rozładowanie).
 - przekazując broń innej osobie należy ją rozładować lub też uprzedzić o jej załadowaniu.

- przed przystąpieniem do strzelania amunicją ostrą broń należy rozkonserwować, upewnić się czy z lufy usunięto przyrządy technicznego wyposażenia np.: TChP, nakrętaka do strzelania nabojami ślepyimi oraz wykonać OT-1 w ograniczonym zakresie. Zwrócić uwagę na sta techniczny lufy, mechanizmu spustowo-uderzeniowego, stan techniczny zamka oraz przyrządów celowniczych.
 - wszystkie czynności przy broni należy wykonywać zgodnie z instrukcją o użytkowaniu.
 - w czasie rozkładania broni zabrania się stać na linii działania sprężyn.
 - do wszystkich prac przy broni należy stosować typowe i sprawne technicznie narzędzia, przyrządy.
 - zabrania się pozostawiania broni bez nadzoru.
 - w magazynie przechowywana broń powinna być rozładowana, kurek zwolniony, inne elementy zgodnie z instrukcją o użytkowaniu broni.
- c) zasady bezpieczeństwa podczas obchodzenia się z amunicją i granatami ręcznymi;

Amunicja w punkcie amunicyjnym znajduje się pod nadzorem kierownika punktu amunicyjnego, a także chroniona jest przez niego przed działaniem czynników atmosferycznych, a zwłaszcza kurzu, wilgoci i promieni słonecznych.

Podczas ćwiczeń w rzucaniu ręcznymi granatami bojowymi należy kierować się ustaleniami zawartymi w obowiązujących instrukcjach granatów ręcznych oraz przestrzegać następujących zasad bezpieczeństwa:

- bezwzględny obowiązek dokładnego przejrzania granatów i zapalników bojowych przez kierownika punktu wydawania granatów i kierownika punktu wydawania zapalników przed wydaniem ich żołnierzom. Podczas przeglądu należy zwrócić uwagę, czy: skorupa granatu nie posiada pęknięć, zapalnik jest czysty, nie zardzewiał lub pęknięty, końce zawlecзки są zgięte i nie mają pęknięć na zgięciach;
- zдание uszkodzonych granatów i zapalników służbie uzbrojenia w celu ich zniszczenia w razie stwierdzenia powyżej wymienionych uszkodzeń;
- wydawanie szkolonym granatów i zapalników bezpośrednio przed wykonaniem rzutu;
- przenoszenie wyłącznie nieuzbrojonych granatów (oddzielnie zapalnik – oddzielnie granat);
- dokonanie rozbrojenia granatu (z nie wyciągniętą zawleczką), który z jakichkolwiek przyczyn nie został rzucony, odbywa się tylko na wyraźny rozkaz i pod bezpośrednim nadzorem kierownika ćwiczenia.

Zabrania się:

- wydawania granatów bojowych żołnierzom nie przeszkolonym w rzucie granatem;
- używania niesprawnych granatów i zapalników;
- transportowania granatów bojowych i zapalników bez skrzyń, usuwania niesprawności, podwieszania za kółko zawlecčki lub wkładania dzwigni spustowej za pas;
- rzucania granatami bojowymi przez dwóch lub większą liczbę żołnierzy jednocześnie;
- rozbrajania granatów bojowych, jeżeli nie zostały one rzucone – rozbrojenia dokonuje się jedynie w tym przypadku, jeżeli nie wyciągnięto z zapalnika zawlecčki, na wyraźny rozkaz pod ścisłym nadzorem kierownika ćwiczenia lub specjalisty służb uzbrojenia.

Żołnierze przebywający w strefie wzmożonego hałasu mają obowiązek postępować zgodnie z przepisami bezpieczeństwa o ochronie słuchu.

- d) przeznaczenie i podstawowe dane taktyczno-techniczne karabinka;

5,56 mm karabin szturmowy wz. 96 (rys 1, rys 2, rys 3, rys 4) jest to nowoczesna indywidualna broń automatyczna, przeznaczona do zwalczania siły żywej nieprzyjaciela. Do walki wręcz wkłada się na karabin bagnet.

Do karabinu stosuje się naboje kalibru 5,56 mm. Można prowadzić z niego ogień ciągły, pojedynczy i serią trzech strzałów. Zasadniczym ogniem jest ogień ciągły. Prowadzi się go krótkimi (do 5 strzałów), długimi (do 10 strzałów), seriami i bez przerwy. Karabin zasilany jest nabojami z magazynka łukowego o pojemności 30 nabołów.

Najskuteczniejszy ogień z karabinu osiąga się na odległościach do 400 m. Odległość celowania wynosi 1000 m, a odległość strzału bezwzględnego do figury „popiersie” - 350 m.

Ogień ześrodkowany do celów naziemnych prowadzi się z karabinu na odległościach do 800 m, a do statków powietrznych - do 500 m. Prędkość początkowa pocisku wynosi 910 m/s. Szybkostrzelność teoretyczna wynosi ok. 690 ± 20 strz./min, a szybkostrzelność praktyczna:

- ogniem ciągłym - do 100 strz./min;
- ogniem pojedynczym - do 40 strz./min.

Masa karabinu bez bagnetu z załadowanym magazynkiem wynosi 3,9 kg, a bagnetu noża z pochwą - 0,5 kg.

Na przedniej części karabin ma osadzoną nasadkę przeznaczoną do wystrzeliwania granatów nasadkowych. Do wystrzeliwania tych granatów używa się naboju zwykłych załadowanych do magazynka.

Ponadto karabiny mogą być wyposażone w zespół szyny szybkołączalnej do umocowania lunety lub noktowizora. Szynę szybkołączalną zakłada się nad pokrywę komory zamkowej i mocuje na obsadzie kolby z tyłu i podstawie celownika z przodu.

Dane taktyczno-techniczne:

Kaliber - 5,56 mm

Nabój - 5,56x45 mm

Prędkość początkowa pocisku - SS109 $V_0=920$ m/s

Szybkostrzelność teoretyczna - ok. 690 ± 20 strz./min.

Szybkostrzelność praktyczna (ogień ciągły i pojedynczy) - 100 strz./min. (ciągły)
- 40 strz./min. (pojedynczy)

Pojemność magazynka - 30 naboju

Długość z kolbą składaną rozłożoną (wersja standard) - 943 mm

Masa broni bez magazynka (wersja standard) - 3350 g

Masa broni z załadowanym 30 nabojowym magazynkiem (wersja standard) - 3900 g

Masa bagnetu z pochwą - 500 g

e) przeznaczenie, budowa części i mechanizmów karabinka;

Karabin składa się z następujących zasadniczych zespołów i mechanizmów:

- lufy, komory zamkowej z przełącznikiem i bezpiecznikiem, przyrządów celowniczych i kolby;
- pokrywy komory zamkowej;
- suwadła z tłokiem gazowym;
- zamka;
- urządzenia powrotnego z zatrząskiem pokrywy komory zamkowej;
- rury gazowej;
- nakładki;
- łoża;
- mechanizmu spustowego;
- mechanizmu przerywacza serii;

W zależności od zamówienia dostępne są cztery warianty (konfiguracje) wyposażenia karabinu.

Wariant A – standard (podstawowy)

a/ WARIANT A – WIDOK OGÓLNY KARABIN

Rys. 1. a - Widok ogólny 5,56 mm karabinu szturmowego – wariant A;

b - Zasadnicze części i zespoły karabinu: 1- komora zamkowa z lufą; 2-suwadło z zamkiem; 3-urządzenie powrotne; 4-pokrywa komory zamkowej; 5-rura gazowa; 6-nakładka; 7-łoże; 8-kolba z osadą; 9-magazynek; 10-bezpiecznik; 11-zatrzask magazynka; 12-rękojeść; 13-torba na magazynki; 14-pas do broni strzeleckiej; 15-bagnet; 16-lódka z nasadką; 17-wycior; 18-przybornik z przyborami; 19-odrzutnik do ślepego strzelania; 20-dwójnóg.

WARIANT B – WIDOK OGÓLNY KARABINU

WARIANT B – ZASADNICZE CZĘŚCI I ZESPOŁY KARABINU

Rys. 2. a - Widok ogólny 5,56 mm karabinu szturmowego – wariant B;

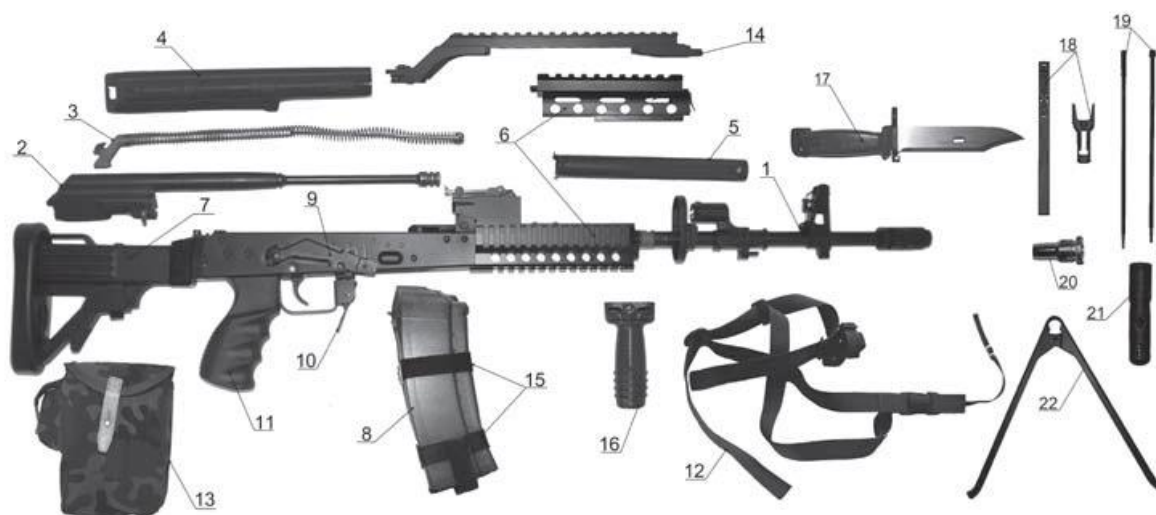
b - Zasadnicze części i zespoły karabinu: 1- komora zamkowa z lufą; 2-suwadło z zamkiem; 3-urządzenie powrotne; 4-pokrywa komory zamkowej; 5-rura gazowa; 6-nakładka; 7-zsp. łoża z chwytem i dwoma szynami bocznymi; 8-kolba z osadą; 9-magazynek przezroczysty 30-nb; 10-bezpiecznik; 11-zatrzask magazynka; 12-rękojeść; 13-pas do broni strzeleckiej; 14-torba na magazynki; 15-zsp. szyny celowniczej szybkołączalnej; 16-bagnet, 17- łożka z nasadką; 18-wycior; 19-odrzutnik do ślepego strzelania; 20 przybornik z przyborami 21-dwójnóg.

Wariant C – zmodernizowany

WARIANT C – WIDOK OGÓLNY KARABINU

WARIANT C – ZASADNICZE CZĘŚCI I ZESPOŁY KARABINU

Rys. 3. a - Widok ogólny 5,56 mm karabinu szturmowego – wariant C;

b - Zasadnicze części i zespoły karabinu: 1-komora zamkowa z lufą; 2-suwadło z zamkiem; 3-urządzenie powrotne; 4-pokrywa komory zamkowej; 5-rura gazowa; 6- zintegrowany zsp. łoża z nakładką z szynami; 7-zsp. kolby teleskopowej stałej; 8-magazynek przezroczysty 30-nb (zabarwiony na kolor oliwkowy); 9-bezpiecznik ze skrzydełkiem; 10-zatrząsk magazynka przedłużony; 11-rękojeść ergonomiczna – zsp; 12-taktyczny pas nośny 3-punktowy; 13-torba na magazynki typ panterkakordura; 14-zsp. szyny celowniczej szybkołączalnej podwyższonej; 15-klipsy do łączenia magazynków; 16-chwył przedni odłączalny – zsp; 17-bagnet, 18- łódka z nasadką; 19-wycior; 20-odrzutnik do ślepego strzelania; 21-przybornik z przyborami 22-dwójnóg.

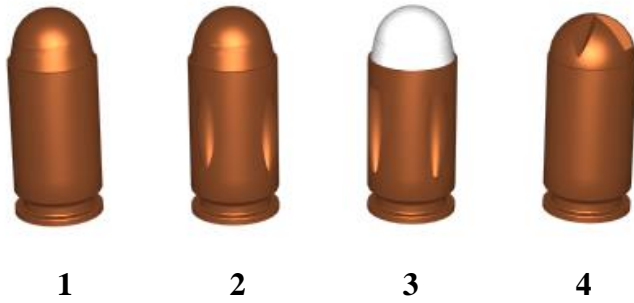
f) zasada działania karabinka;

Działanie karabinu polega na wykorzystaniu energii części gazów prochowych odprowadzanych z przewodu lufy i ich parciu na tłok gazowy suwadła. Podczas strzału część pracujących na pocisk gazów prochowych przedostaje się przez otwór ściany lufy do komory gazowej, działa na przednią ściankę tłoka gazowego i przesuwa go wraz z suwadłem i zamkiem do położenia tylnego. W czasie ruchu do tyłu zamek otwiera przewód lufy, wyciąga łuskę z komory nabojeowej i wyrzuca ją na zewnątrz, a suwadło ściska sprężynę powrotną i napina kurek (zatrzymuje go na zaczepie kurka). Do położenia przedniego suwadło z zamkiem wraca pod działaniem mechanizmu powrotnego. W tym czasie zamek wprowadza kolejny nabój z magazynka do komory nabojeowej i zaryglowuje przewód lufy, a suwadło wyzębia zaczep spustu samoczynnego z zęba spustu samoczynnego kurka. Zaryglowanie zamka następuje wskutek jego obrotu w prawo; jego rygle zachodzą wtedy za opory ryglowe komory zamkowej. Jeżeli przełącznik jest nastawiony na ogień ciągły (C), to trwa on tak długo, jak długo jest naciśnięty spust lub do chwili wystrzelenia ostatniego naboju z magazynka. Jeżeli przełącznik jest nastawiony na ogień pojedynczy (P), to po naciśnięciu spustu następuje tylko jeden strzał; w celu oddania następnego strzału należy zwolnić spust i ponownie nacisnąć.

Jeżeli przełącznik jest nastawiony na ogień seryjny po trzy strzały (S), to po naciśnięciu spustu następuje seria trzech strzałów; w celu oddania następnej serii trzech strzałów należy zwolnić spust i ponownie go nacisnąć. W celu użycia karabinu jako granatnika należy nastawić przełącznik na ogień pojedynczy (P).

g) klasyfikacja i charakterystyka amunicji;

**AMUNICJA DO BRONI STRZELECKIEJ
(UKOMPLETOWANIE, OZNAKOWANIE)
9mm naboje pistoletowe Makarowa**

1. 9mm nabój pistoletowy Makarowa z pociskiem z rdzeniem ołowianym P
2. 9mm nabój pistoletowy Makarowa szkolny (wzdłużne wgniecenia na łusce)
3. 9mm nabój pistoletowy Makarowa treningowy (wzdłużne wgniecenia łuski; pocisk i sponka z tworzyw sztucznych)
4. 9mm nabój pistoletowy Makarowa ślepy.

9mm naboje pistoletowe Parabellum

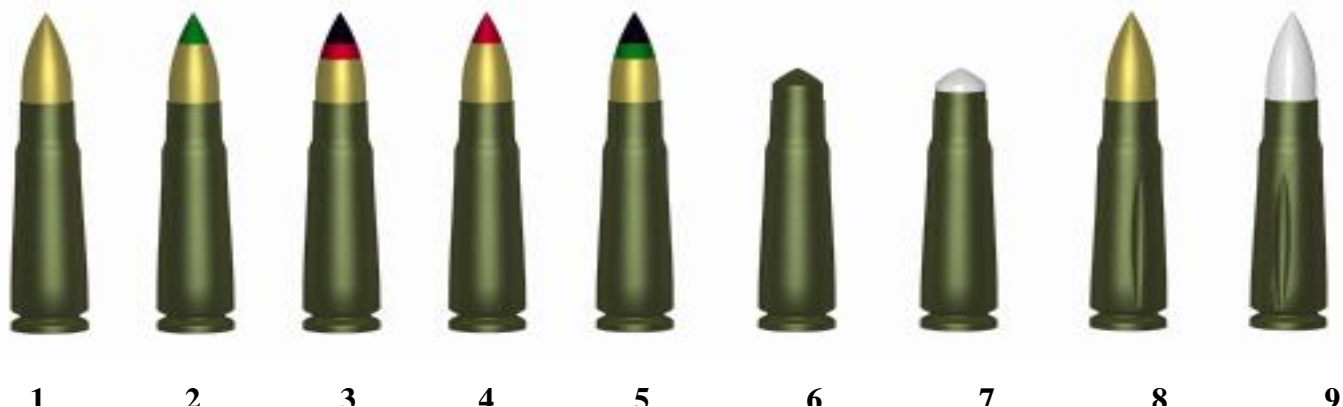
1. 9mm nabój pistoletowy Parabellum
2. 9mm nabój pistoletowy Parabellum – szkolny (wzdłużne wgłębienie łuski)
3. 9mm nabój pistoletowy Parabellum treningowy (wzdłużne wgłębienie łuski; pocisk i sponka z tworzyw sztucznych)
4. 9mm nabój pistoletowy Parabellum ślepy.

5,56mm naboje do karabinków

1. 5,56mm nabój z pociskiem zwykłym
2. 5,56mm nabój z pociskiem smugowym 7T3 (w. zielony)
3. 5,56mm nabój ślepy
4. 5,56mm nabój szkolny (wzdłużne wgłębienie łuski)
5. 5,56mm nabój treningowy (wzdłużne wgłębienia łuski; pocisk i sponka z tworzywa sztucznego)

7,62mm naboje wz. 1943

1. 7,62mm nabój wz.43 z pociskiem z rdzeniem zwykłym PS
2. 7,62mm nabój wz.43 z pociskiem smugowym T-45 (w. zielony)
3. 7,62mm nabój wz.43 z pociskiem przeciwpancerno-zapalającym BZ (w. czarny; p. czerwony)
4. 7,62mm nabój wz.43 z pociskiem zapalającym Z (w. czerwony)
5. 7,62mm nabój wz.43 z pociskiem o zmniejszonej prędkości US (w. czarny; p. zielony)
6. 7,62mm nabój wz.43 ślepy

7. 7,62mm nabój miotający wz.43 UNM (wierzchołek łuski biały)
8. 7,62mm nabój wz.43 szkolny (wzdłużne wgłębienia łuski)
9. 7,62mm nabój wz.43 treningowy (wzdłużne wgłębienia łuski; pocisk i spłonka z tworzywa sztucznego)

1. Granaty nasadkowe

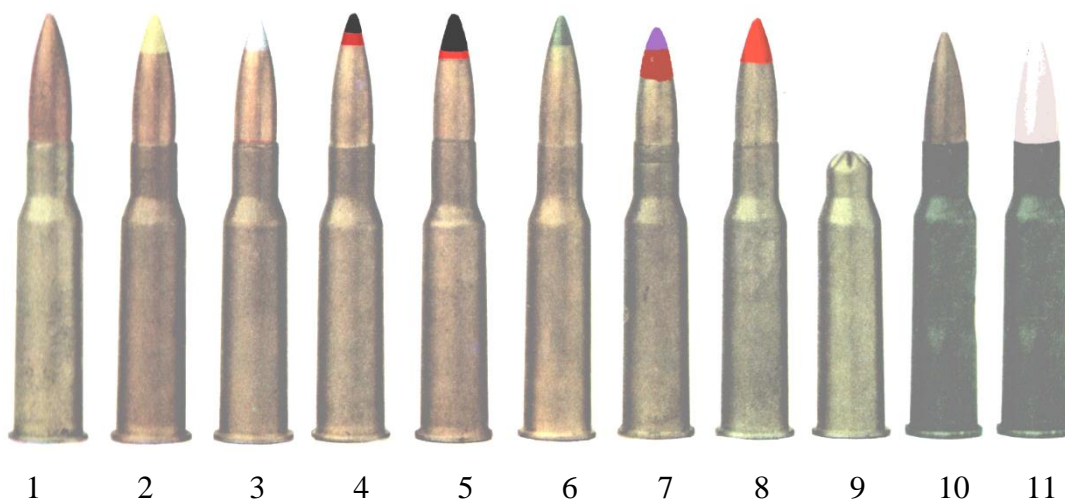
1. Granat nasadkowy PGN-60
2. Granat nasadkowy PGN-60 – ćwiczebny
3. Granat nasadkowy PGN-60 – szkolny
4. Ćwiczebny granat nasadkowy CGN
5. Granat nasadkowy KGN
6. Granat nasadkowy K-CGN – ćwiczebny
7. Granat nasadkowy KGN – szkolny
8. Nabój dymno – błyskowy do K-CGN, CGN, CRG-42

40mm naboje do granatnika wz. 1974

1. 40mm nabój z granatem odłamkowym
2. 40mm nabój z granatem ćwiczebnym (pocisk czarny, pasek czerwony)
3. 40mm nabój balistyczny (pocisk czarny)
4. 40mm nabój szkolny (napis "szkolny")
5. 40mm nabój zapalający (pasek czerwony)
6. 40mm nabój treningowy (pocisk czarny, biały napis „TRENINGOWY”)

7,62mm naboje karabinowe

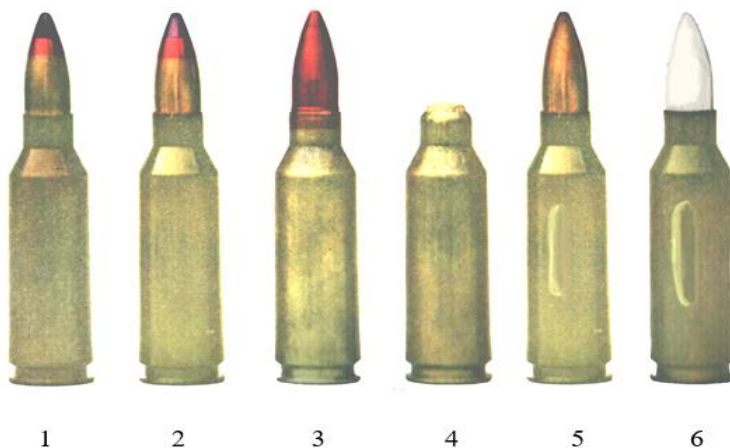
1. 7,62mm nabój karabinowy z pociskiem lekkim L (pocisk niemalowany)
2. 7,62mm nabój karabinowy z pociskiem ciężkim (w. żółty)
3. 7,62mm nabój karabinowy z pociskiem z rdzeniem stalowym ŁPS (w. srebrny)
4. 7,62mm nabój karabinowy z pociskiem przeciwpancerno-zapalającym B-32 (w. czarny; p. czerwony)
5. 7,62mm nabój karabinowy z pociskiem przeciwpancerno-zapalającym ZB-46 (w. czarny; w. czerwony)
6. 7,62mm nabój karabinowy z pociskiem smugowym T-46 (w. zielony)
7. 7,62mm nabój karabinowy z pociskiem przeciwpancerno-zapalająco-smugowym BZT (w. fioletowy; p. czerwony)
8. 7,62mm nabój karabinowy z pociskiem wskaźnikowo-zapalającym PZ (w. czerwony)
9. 7,62mm nabój karabinowy ślepy
10. 7,62mm nabój karabinowy szkolny (wzdłużne wgłębienie łuski)
11. 7,62mm nabój karabinowy treningowy (wzdłużne wgłębienie łuski; pocisk i sponka z tworzywa sztucznego)

12,7mm naboje do wielkalibrowych karabinów maszynowych

1. 12,7mm nabój z pociskiem przeciwpancerno-zapalającym B-32 (w. czarny; p. czerwony)
2. 12,7mm nabój z pociskiem przeciwpancerno-zapalająco-smugowym BZT (w. fioletowy; p. czerwony)
3. 12,7mm nabój z pociskiem zapalającym natychmiastowego działania MDZ (pocisk czerwony)
4. 12,7mm nabój ślepy
5. 12,7mm nabój szkolny (wzdłużne wgłębienie łuski)
6. 12,7mm nabój treningowy (wzdłużne wgłębienie łuski; pocisk i splotka z tworzywa sztucznego)

14,5mm naboje do przeciwlotniczych karabinów maszynowych

1. 14,5mm nabój z pociskiem przeciwpancerno-zapalającym B-32 (w. czarny; p. czerwony)
2. 14,5mm nabój z pociskiem przeciwpancerno-zapalająco-smugowym BZT (w. fioletowy; p. czerwony)
3. 14,5mm nabój z pociskiem zapalającym natychmiastowego działania MDZ (pocisk czerwony)
4. 14,5mm nabój ślepy
5. 14,5mm nabój szkolny (wzdłużne wgłębienie łuski)
6. 14,5mm nabój treningowy (wzdłużne wgłębienie łuski; pocisk i splotka z tworzywa sztucznego)

2. Nabój przeciwpancerny PG – 7W

1 – nabój przeciwpancerny PG-7W

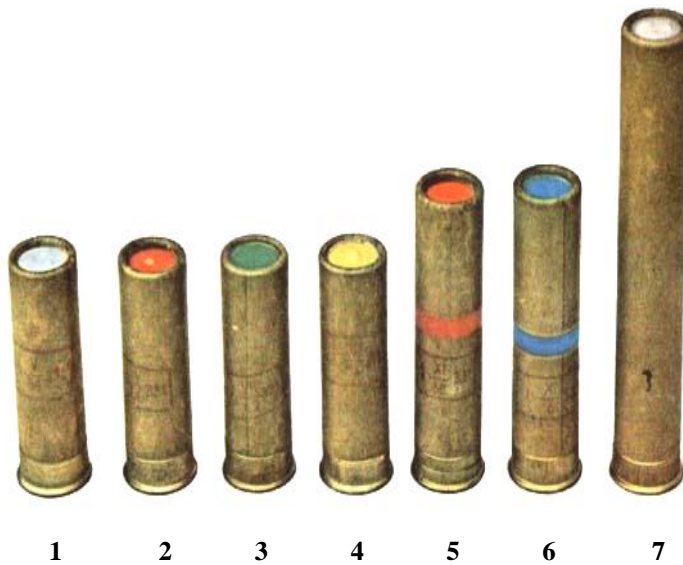
2 – nabój przeciwpancerny PG-7W ćwiczebny z głowicą bojową

3 - nabój przeciwpancerny PG-7W ćwiczebny z głowicą elaborowaną materiałem obojętnym

4 - nabój przeciwpancerny PG-7W szkolny

5 - nabój przeciwpancerny PG-7W treningowy

26mm naboje sygnałowe

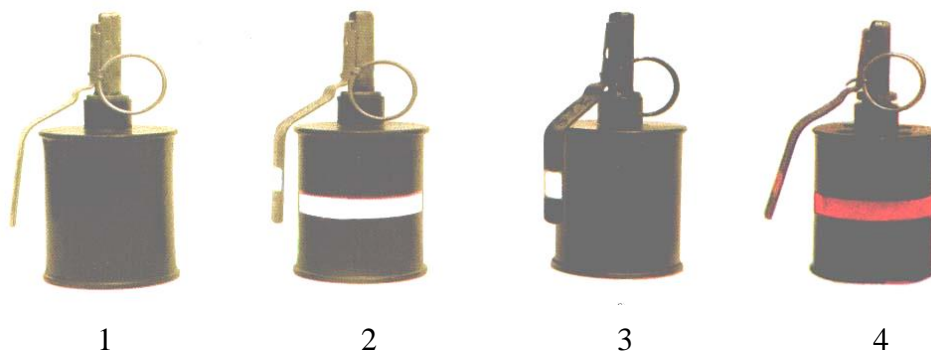

1. 26 mm nabój sygnałowy – biały ogień
2. 26 mm nabój sygnałowy – czerwony ogień
3. 26 mm nabój sygnałowy – zielony ogień
4. 26 mm nabój sygnałowy – żółty ogień
5. 26 mm nabój sygnałowy – czerwony dym
6. 26 mm nabój sygnałowy – niebieski dym
7. 26 mm nabój oświetlający ze spadochronem

- 26 mm naboje sygnałowe – komplet 10 szt.:
- biały ogień – 2 szt.
 - czerwony ogień – 3 szt.
 - zielony ogień – 3 szt.
 - niebieski dym – 1 szt.
 - czerwony dym – 1 szt.

2. Granaty ręczne RG – 42

1. Granat ręczny RG – 42 bojowy
2. Granat ręczny RG – 42 szkolny (ozn. jak rys.)
3. Granat ręczny RG – 42 treningowy (ozn. jak rys.)
4. Granat ręczny CRG – 42 wielokrotnego użycia (ozn. jak rys.)

Granaty ręczne F- 1

1. Granat ręczny F-1 bojowy
2. Granat ręczny F-1 szkolny (ozn. jak rys.)
3. Granat ręczny F-1 treningowy (ozn. jak rys.)

Granaty ręczne RG – 88

1. Granat ręczny RG-88 bojowy
2. Granat ręczny RG-88 szkolny (ozn. jak rys.)
3. Granat ręczny RG-88 treningowy (ozn. jak rys.)

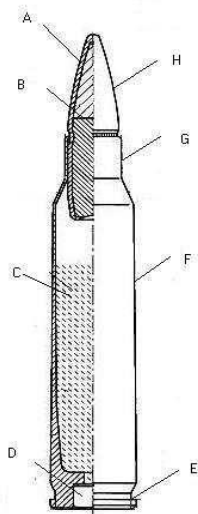
h) budowa naboju;

Każdy nabój składa się z dwóch podstawowych części: (z wyjątkiem nabojów bezłuskowych i niektórych specjalnych) **pocisku** i **łuski**. Pocisk ma za zadanie rażenie celu poprzez oddziaływanie na cel własną energią, przebijanie i rozrywanie żywotnych organów ciała, powodowanie gwałtownych zmian wewnątrzustrojowych, itd. Łuska umożliwia bezpieczne spalanie ładunku miotającego, ochrania ładunek prochowy przed dostępem czynników zewnętrznych (zamoczenie, zapiaszczenie), a także uszczelnia lufę od tyłu podczas oddawania strzału. **Pocisk** składa się zazwyczaj z rdzenia i płaszcz. Rdzeń, wykonywany z ciężkiego metalu (ołów, wolfram) ma na celu nadanie masy pociskowi. Płaszcz, wykonywany zazwyczaj z metalu nierdzewnego, np. z mosiądzu, stanowi zewnętrzną osłonę rdzenia, redukuje tarcie powietrza oraz wpływa na lot pocisku. W niektórych pociskach specjalnych (np. w pociskach do granatnika) pocisk wypełniony jest ładunkiem wybuchowym owiniętym często taśmą odłamkową. Pocisk jest wtedy zazwyczaj zaopatrzony w zapalnik uderzeniowy bądź czasowy. W strzelbach gładkolufowych pociskiem może być również ładunek śrutu czy kulek gumowych lub z tworzywa, a także różnego rodzaju ładunki siatkowe, itd. **Łuska** ma zazwyczaj kształt walca lub małej butelki zamkniętej w części dennej. Patrząc od dna łuska składa się z **kryzy**, mającej ułatwić dosyłanie i usuwanie łuski, **łuski właściwej** mieszczącej wewnątrz ładunek miotający, oraz (w nabojach wielkokalibrowych, karabinowych, pośrednich i niektórych pistoletowych) z przewężenia zwanego **szyjką**. W części dennej łuska posiada **splonkę**, której zadaniem jest inicjowanie spalania ładunku miotającego. Do celów wojskowych stosuje się naboje ze splonką umieszczoną centralnie, czyli tzw. centralnego zapłonu, natomiast do celów sportowych i szkolnych stosuje się naboje bocznego zapłonu (ang. *Rimfire*), gdzie masa zapalająca jest wprasowana w kryzę łuski (np. nabój kbks .22 LR). Splonka składa się z miseczki splonki, masy zapalającej oraz kanalików ogniowych. Jako **ładunek miotający** współczesnej amunicji stosuje się proch bezdymny mający postać ziarnistą, cylindryczną lub wielokątną. W nabojach proch strzelecki czasem zabezpieczany jest owijką papierową. Łuski wykonywane są z nierdzewnego, pozbawionego porów metalu, lub z wytrzymałego stopu różnych metali. Łuski amunicji do strzelb gładkolufowych i pistoletów sygnałowych wykonywane są z tworzywa lub impregnowanego papieru. Kryza łuski może być wystająca, półwystająca lub z wtokiem.

Istnieją również różnego rodzaju pociski wyspecjalizowane stosowane do określonych celów. Do zwalczania pojazdów opancerzonych, lekkich umocnień polowych i przebijania osłon balistycznych stosuje się pociski przeciwpancerne, wyposażone w rdzeń z twardszego metalu, pociski przeciwpancerno zapalające, mające na celu przebicie pancerza i zapalenie pojazdów od wewnątrz, pociski smugowe, ułatwiające prowadzenie ognia seriami, oraz pociski

przeciwpancerno-zapalająco-smugowe, będące połączeniem tych trzech typów. Celem odróżnienia rodzajów amunicji stosuje się barwne oznaczenia na pociskach.

Budowa naboju (5,56 x 45 SS 109) A- płaszcz; B- rdzeń; C- ładunek prochowy; D- spłonka; E- kryza łuski (ze wtakiem); F- łuska właściwa; G- szyjka łuski; H- pocisk.

- i) budowa granatów ręcznych i zapalników;

Ręczny granat zaczepny RG-42

Granat ręczny RG-42 (ręczny granat zaczepny wz. 1942) to radziecki granat odłamkowy zaczepny używany podczas II wojny światowej oraz w latach powojennych aż do lat '90. Obecnie nie jest już produkowany i jest wycofywany z uzbrojenia.

Granat RG-42 składa się z cylindrycznego korpusu w którego wnętrzu znajduje się ładunek kruszący o wadze ok. 120 gramów i zapalnik czasowy UZRGM (Uniwersalny Zapalnik Ręcznych Granatów Modernizowany) o opóźnieniu 3,2-4 sekund. W korpusie granatu **RG-42** umieszczona została nacięta taśma odłamkowa. Zapalnik granatu RG-42 uzbrajany zostaje w chwili rzutu i powoduje eksplozję po 3,2-4 sekundach.

Podczas wyciągania zawleczonego z granatu **RG-42**, położenie dźwigni spustowej nie ulega zmianie i widełki dźwigni spustowej nadal mieszczą się w rowku pierścieniowym na iglicy utrzymując ją w położeniu górnym przez co iglica nie zostaje zwolniona.

Dźwignię granatu RG-42 w położeniu wyjściowym przytrzymują palce ręki wykonującej rzut. W momencie rzutu dźwignia spustowa zostaje zwolniona od nacisku palców co powoduje zwolnienie iglicy, a ta pod wpływem działania sprężyny uderza grotem w spłonkę zapalającą i powoduje jej działanie.

Dane techniczne granatu RG-42:

Masa granatu RG-42 uzbrojonego 400 gramów

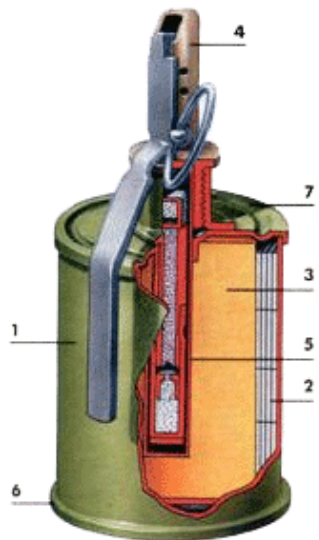
Materiał wybuchowy 120 gramów

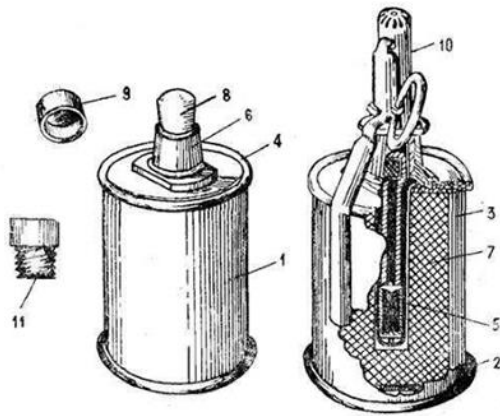
Typ zapalnika UZRGM

Opóźnienie 3,2-4 sek.

Zasięg rzutu 30 -40 m.

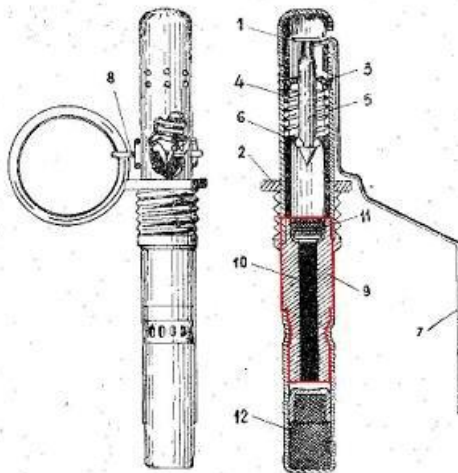
Promień rażenia 15-20 m.

Rys. 1. Widok zewnętrzny granatu wz. 1942 i jego przekrój
 1 – tułów skorupy, 2 – dno, 3 – taśma odłamkowa, 4 – wieko, 5 – tuleja środkowa, 6 – obsada zapalnika, 7 – ładunek kruszący, 8 – korek drewniany, 9 – kapturek metalowy, 10 – zapalnik UZRG, 11 – korek

www.odkrywca.pl

Rys. 3. Widok zewnętrzny i przekrój zapalnika wz. UZRG
 1 – kadłub urządzenia uderzeniowego, 2 – łącznik, 3 – górna prowadnica iglicy, 4 – sprężyna iglicy, 5 – iglica, 6 – dolna prowadnica iglicy, 7 – dźwignia spustowa, 8 – zawleczka z kotłkiem, 9 – tulejka opóźniacza, 10 – opóźniacz, 11 – spłonka zapalająca, 12 – spłonka pobudzająca

Ręczny granat obronny F-1

Granat F-1 to ręczny **granat obronny** konstrukcji radzieckiej. Podstawowym elementem granatu F-1 jest żeliwny, grubościenny korpus w którego wnętrzu znajduje się materiał wybuchowy, a dokładniej trotyl. Korpus granatu F-1 posiada nacięcia na powierzchni zewnętrznej, mające ułatwić fragmentację podczas eksplozji granatu. W granacie **F-1** zastosowano zapalnik czasowy UZRG tj. Uniwersalny Zapalnik Ręcznych Granatów, który jest wkręcany w gwintowany otwór znajdujący się u góry granatu. Zapalnik ten jest uzbrajany w momencie rzutu. Eksplozja i rozerwanie granatu F-1 następuję z opóźnieniem 3,2 do 4 sekundowym. Liczba odłamków może osiągnąć nawet 1000 sztuk.

Biorąc pod uwagę zasięg możliwego rzutu oraz promień rażenia wynoszący do 200 metrów oczywistym względem na bezpieczeństwo wydaje się, że może być rzucony wyłącznie zza ukrycia, przeszkody terenowej czy okopu.

Granat F-1 produkcji radzieckiej był kopią granatu francuskiego F-1. Francuski granat F-1 był używany podczas pierwszej wojny światowej. Po zakończeniu II wojny światowej, granat F-1

stał się podstawowym granatem obronnym W Wojsku Polskim i wszystkich armiach Układu Warszawskiego.

Granat F-1 był również produkowany w Polsce do momentu zastąpienia go granatem **RGO-88**.

Dane techniczne granatu F-1:

Wysokość 117 mm

Masa granatu F-1 nieuzbrojonego 400 gramów

Masa granatu F-1 uzbrojonego 700 gramów

Ilość materiału wybuchowego 60 gramów trotylu

Typ zapalnika UZRGM

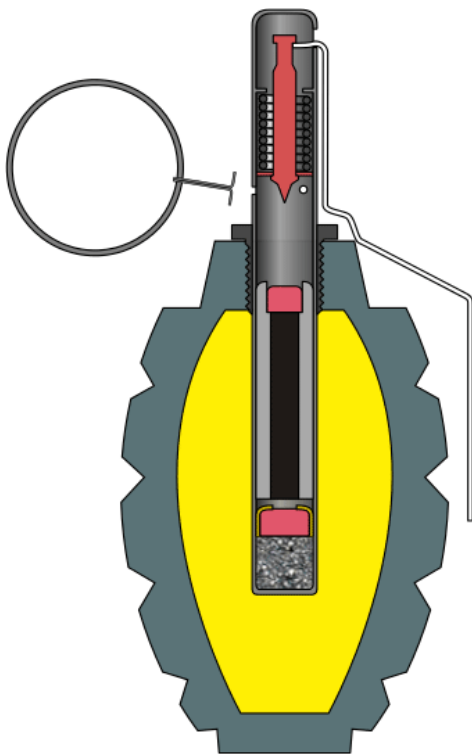
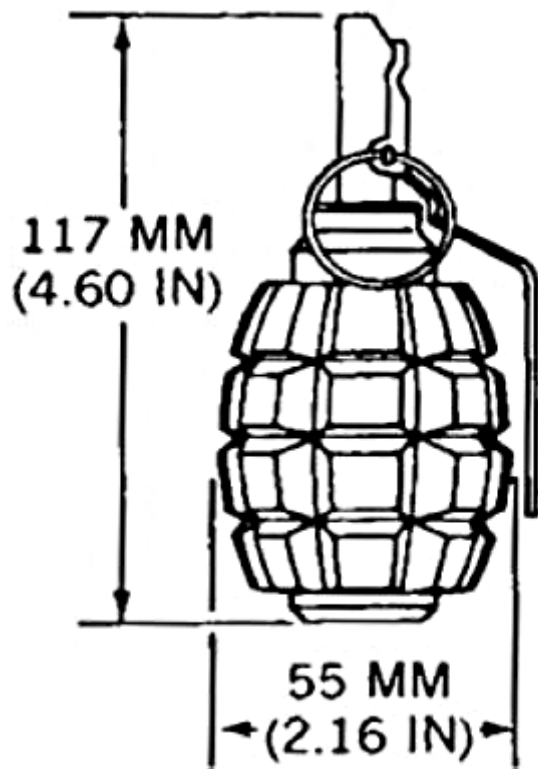
Opóźnienie 3,2-4 s

Zasięg rzutu 34-45 m

Promień rażenia 200 metrów

Liczba odłamków 1000 sztuk

j) znakowanie amunicji i granatów ręcznych;

Znakowaniem nazywamy naniesiony poprzez malowanie lub cechowanie na amunicję i jej opakowania zespół symboli, znaków i cyfr, które umożliwiają jej rozpoznawanie i właściwą eksploatację.

Znakowanie dzielimy na:

- oznaczenia dotyczące identyfikacji, które określają przeznaczenie amunicji oraz to czy amunicja zawiera materiały wybuchowe, czy nie;
- oznaczenia produkcyjno-eksploatacyjne, do których zaliczamy, np. numer partii, rok produkcji i numer zakładu produkcyjnego amunicji bądź jej elementów oraz znaki kontroli technicznej, numer wytopu skorupy itp.

Istotnym składnikiem znakowania jest malowanie amunicji.

Wyróżniamy malowanie:

- ochronne, mające na celu zabezpieczenie amunicji i jej opakowań przed działaniem niekorzystnych warunków atmosferycznych;
- rozpoznawcze, umożliwiające szybką identyfikację amunicji. Malowanie to ma najczęściej postać kolorowych pasów, symboli oraz całkowitego malowania skorup.

Poza znakowaniem całego naboju oznaczeniu podlegają także jego elementy, np. zapalnik, łuska, ładunek miotający, zapłonnik, itp.

W obydwu systemach oznaczania amunicji znajdują się podobne informacje. Odmienne jest tylko kodowanie i umieszczenie danych. Zarówno w systemie stosowanym w NATO jak i tym, który stosuje WP przy oznaczaniu pewnych rodzajów amunicji mogą wystąpić odstępstwa od ogólnie przyjętych zasad. Jest to wynikiem dużej różnorodności typów i rodzajów stosowanej amunicji.

Na rys. 1 przedstawiono przykładowe znakowanie pocisku artyleryjskiego w/g systemu stosowanego w NATO.

Rys. 1. Przykładowe znakowanie pocisku artyleryjskiego.

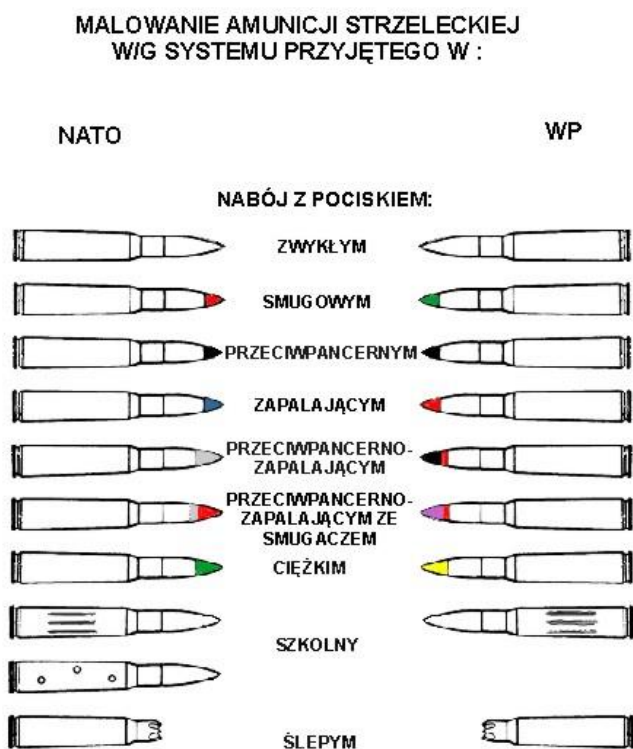
Malowanie amunicji strzeleckiej.

W amunicji strzeleckiej malowaniu ochronnemu podlegają wszystkie elementy stalowe. Elementy wykonane z metali kolorowych nie wymagają malowania w celu ochrony przed korozją.

Celem szybkiej identyfikacji przeznaczenia amunicji wprowadzono system malowania wierzchołków pocisków. Czasami mogą być malowane całe pociski.

W amunicji strzeleckiej może występować kolorowy pierścień na połączeniu pocisku z łuską, jednak nie wchodzi on w skład malowania rozpoznawczego.

Ogólne zasady znakowania amunicji strzeleckiej przedstawiono na rys. 2, porównując system stosowany w NATO i WP.

Rys. 2. Malowanie amunicji strzeleckiej.

Jak widać na rysunku jedynie naboje z pociskiem zwykłym i z pociskiem o działaniu przeciwpancernym mają takie same oznaczenia. Kolory malowania pozostałych naboji znacznie się różnią. Jednocześnie obydwie systemy wykorzystują te same kolory do znakowania różnych rodzajów naboji, np. nabój z pociskiem ciężkim (w/g NATO) i nabój z pociskiem smugowym (w/g WP).

k) zjawisko strzału;

Ładunek prochowy spalając się przekształca się w gazy prochowe o bardzo wysokim ciśnieniu i wysokiej temperaturze.

Po osiągnięciu odpowiedniej wielkości ciśnienia, pocisk rozpoczyna ruch ze stale wzrastającą prędkością. Po wylocie z przewodu lufy, pocisk porusza się siłą inercji, zachowując nadaną mu prędkość.

Zjawisko strzału charakteryzuje się:

bardzo dużym ciśnieniem (2 – 3 tysiące atmosfer i więcej),

wysoką temperaturą gazów prochowych (2500° - 3500°C), krótkim okresem zjawiska (0,001 – 0,06 sekundy),

szybko zmieniającą się objętością gazów prochowych.

Należy zastanowić się obecnie jak odbywa się strzał w broni strzeleckiej.

W celu oddania (spowodowania) strzału należy:

- wprowadzić do komory naboju nabój, zaryglować przewód lufy zamkiem i nacisnąć na język spustowy.

Naciśnięcie na język spustowy uruchamia mechanizm uderzeniowo-spustowy, wskutek czego iglica grotem iglicznym zbija spłonkę naboju. Pod wpływem tego uderzenia (impulsu zewnętrznego) spłonka zapala się, a jej płomień przez otwory zapalowe przenika do wnętrza łuski, do ładunku prochowego, zapalając wszystkie ziarna prochu. Ładunek prochowy zapala się jednocześnie, wydzielając dużą ilość sprężonych gazów prochowych.

W czasie palenia, się ładunku prochowego ilość gazów wzrasta, a tym samym zwiększa się i ciśnienie. Gazy rozprzestrzeniają się (cisną) na wszystkie strony z jednakową siłą i chcąc znaleźć ujście wywierają ciśnienie równie na ścianki i dno łuski oraz na pocisk

. Ciśnienie gazów na dno łuski powoduje wciśnięcie dna w czółko zamka. Pod wpływem ciśnienia na ścianki łuski następuje ściśle przyleganie ich do ścianek komory naboju, zapobiegające przerwaniu się gazów do tyłu.

Gazy prochu rozprzestrzeniają się w stronę najmniejszego oporu, tzn. dna pocisku, wprawiając pocisk w ruch. Pocisk wskutek ruchu do przodu wrzyna się w gwinty, otrzymując ruch wirowy i zostaje wyrzucony z przewodu lufy w kierunku przedłu enia osi przewodu lufy.

l) prędkość początkowa pocisku;

Pocisk pod działaniem, ciśnienia gazów prochowych porusza się w przewodzie lufy coraz prędzej, osiągając swoją maksymalną prędkość na przestrzeni kilkunastu centymetrów od wylotu lufy. Poruszając się następnie pod wpływem inercji i napotykając na opór powietrza, zaczyna powoli zatracać otrzymaną prędkość w miarę upływu czasu lotu. Biorąc to pod uwagę wielkość prędkości lotu pocisku przyjęto oznaczać tylko na niektórych odległościach jego lotu. Zwykle oznacza się wielkość prędkości lotu pocisku przy wylocie jego z przewodu lufy.

Prędkość początkowa zależy od:

- długości przewodu lufy,
- ciężaru pocisku (*czym pocisk cięższy, tym prędkość mniejsza*),
- ciężaru ładunku prochowego i prędkości jego palenia się.

Prędkość początkowa jest jedną z ważniejszych właściwości broni, gdy to od niej zależy zdolność przebijania i rażenia oraz płaskość toru lotu pocisku, a tym samym donośność.

Prędkość ruchu pocisku w momencie jego wylotu z przewodu lufy nazywamy prędkością początkową. Jest to odległość, jaką przebyłby pocisk w ciągu 1 sekundy po wylocie z przewodu lufy, jeśli na niego nie działała siła oporu powietrza i ciężkości. Jeżeli okres wtórnego działania gazów nie istniałby, to po wylocie pocisku z przewodu lufy prędkość jego (V_w) zaczęłaby się zmniejszać wskutek działania siły oporu powietrza. Jednakże w czasie okresu wtórnego działania gazów prędkość pocisku pod wpływem ich ciśnienia w dalszym ciągu wzrasta osiągając granicę V_m , a następnie zaczyna opadać wskutek działania siły oporu powietrza. Ponieważ okres wtórnego działania trudno jest określić, wielkość odcinka — na którym wtórne działanie gazów ma wpływ na zwiększenie prędkości — jest nieznaczną (do 50 cm dla broni strzeleckiej), wielkość rzeczywistą trudno jest obliczyć V_m .

Wielkość prędkości początkowej zależy od wielu czynników. Głównymi czynnikami są:

1. **Ciężar pocisku.** Zwiększając ciężar pocisku przy tym samym ładunku zmniejszy się wielkość prędkości początkowej; zmniejszając ciężar pocisku — V_0 zwiększy się.
2. **Ciężar ładunku.** Zwiększenie ładunku przy tym samym ciężarze pocisku powoduje zwiększenie prędkości początkowej pocisku.
3. **Długość przewodu lufy.** W miarę zwiększania długości przewodu lufy wzrasta prędkość początkowa, ponieważ pocisk przez dłuższy okres czasu znajduje się pod wpływem ciśnienia gazów. Jednakże wzrost prędkości początkowej w miarę zwiększania długości przewodu lufy odbywa się do określonej granicy. Przy bardzo długim przewodzie lufy może okazać się, że siła działania gazów prochowych na pocisk będzie mniejsza od siły oporu pocisku w przewodzie lufy (powstałej wskutek tarcia); w tym wypadku prędkość pocisku znacznie się zmniejszy.

4. **Prędkość palenia się prochu.** Im większa jest prędkość palenia się prochu tym szybszy jest wzrost ciśnienia gazów na pocisk, a zatem szybszy jest wzrost prędkości ruchu pocisku w przewodzie lufy. Szybko palący się proch powoduje większe i szybciej narastające ciśnienie maksymalne niż proch spalający się wolniej. Natomiast cechą wolno spalającego się prochu jest wolniejszy spadek ciśnienia po uzyskaniu maksymalnej jego wielkości. Dla tego proch użyty w broni o długiej lufie (wolno palący się) może spowodować większą prędkość początkową, niż szybko palący się proch, który nadaje się bardziej do broni z lufą krótką (pistolety, pistolety maszynowe).

- m) pole zakryte, pole rażenia, pole martwe;

Pole rażenia – nazywamy odległość, na której opadająca część toru pocisku nie wznosi się wyżej celu, tzn. że tor pocisku na całej długości pola rażenia przechodzi przez cel i cel może być trafiony bezpośrednio na jednej nastawie celownika, jeżeli punkt celowania jest ten sam. Wielkość pola rażenia zależy od:

- wysokości celu;
- kąta upadku (krzywizny toru lotu pocisku);
- nachylenia terenu w rejonie celu;

Wielkość pola rażenia można obliczyć trzema sposobami:

- na podstawie kąta upadku;
- na podstawie przeniesienia punktu celowania;
- za pomocą tabel przewyższeń;

Polem zakrytym – nazywamy przestrzeń za ukryciem nieprzebijalnym przez pocisk, na której pocisk ze względu na dany tor lotu nie może упаść. Jeśli za tym ukryciem pojawi się cel o danej wysokości, to zależnie od położenia celu względem ukrycia terenowego i miejsca upadku pocisku pole zakryte zostanie podzielone na dwie części:

- pole rażenia,
- pole martwe.

Pole martwe – to przestrzeń za ukryciem / nieprzebijalnym przez pocisk / , na której cel nie może być trafiony. Wielkości pola martwego zależy od:

- wysokości ukrycia,
- wysokości celu,
- krzywizny toru.

- n) rozrzut pocisków;

Zjawisko rozrzucań torów pocisków podczas strzelania z jednej broni w jednakowych warunkach nazywamy rozrzutem. Płaszczyzna rozrzutu ma z reguły kształt zbliżony do elipsy / elipsa rozrzutu

Przyczyny rozrzutu

- przyczyny powodujące różne prędkości początkowe pocisków;
- przyczyny powodujące różne kąty rzutu i kierunku strzelania dla każdego strzału;
- przyczyny powodujące różne warunki lotu pocisku.

Różne prędkości początkowe pocisków spowodowane są przez odchyłki ciężaru ładunków miotających, odchyłki temperatury ładunków, odchyłki ciężarów pocisków oraz przez zużycie przewodu lufy.

Różne kąty rzutu i kierunku strzelania dla każdego strzału spowodowane są następującymi przyczynami:

- niejednakowym celowaniem;
- luzami w mechanizmach naprowadzania;

- naruszeniem wycelowania przy strzelaniu.
Różne warunki lotu pocisku – powodują uchylenie pocisków w kierunku i w donośności i spowodowane są:
- różnicami warunków atmosferycznych występujących między kolejnymi strzałami
- różnorodnością współczynników balistycznych (różnice w kształcie pocisków, wymiarach, stanie powierzchni itp.)

Sposoby zmniejszania rozrzutu

- doskonalenie wyszkolenia strzeleckiego w jednolitości celowania;
 - dokładną regulację mechanizmów naprowadzania oraz umiejętnie naprowadzenie broni na cel;
 - staranna konserwacja przewodu lufy oraz kontrolę stopnia jej zużycia
 - staranny dobór naboju do strzelania oraz przygotowanie strzelaniem / jednakowa partia, znaki wagowe, przechowywanie, stan techniczny głowic/.
- o) strzał bezwzględny;
Strzał bezwzględny to taki strzał, w którym pocisk lecąc po swojej trajektorii lotu w najwyższym punkcie nie przewyższa wysokości celu.

Dzięki znajomości odległości strzału bezwzględnego możemy razić cele bez zmiany nastawy celownika (nastawa celownika będzie cały na literze „S” , która symbolizuje odległość strzału bezwzględnego).

- p) tysięczna jako miara kątów;
Za jednostkę miary kątów przyjęto kąt środkowy oparty na łuku odpowiadającym 1/6000 obwodu koła. Jednostkę tą nazywamy „tysięczną”. Inaczej można przyjąć że jest to kąt pod jakim widzimy przedmiot o wysokości 1m z odległości 1km.

- q) wzór tysięcznej i jego zastosowanie.
Ponieważ obwód koła wynosi $360^\circ / 21600$ minut/ lub 6000 tysięcznych, to jedna tysięczna będzie odpowiadała:

$$21600' / 6000 = 3,6''$$

$$\text{stad } 1^\circ = 6000 / 360^\circ = 16,7 \text{ tys} = \sim 17 \text{ tys.}$$

Jest to wartość przybliżona, natomiast wartości dokładne wynikają z podziału kąta pełnego:

- $360^\circ = 6000 \text{ tys} / \text{ w zapisie } 60 \ 00 /$
- $180^\circ = 30-00 / \text{ odczyt trzydzieści zero zero} /$
- $90^\circ = 15-00 / \text{ odczyt piętnaście zero zero} /$
- $45^\circ = 7-50$
- $30^\circ = 5-00$
- $15^\circ = 2-50$
- $9^\circ = 1-50$
- $3^\circ = 0-50 / \text{ odczyt zero pięćdziesiąt} /$

ROZPOZNANIE I ARMIE INNYCH PAŃSTW

1) PRZEDMIOTOWE CELE SZKOLENIA

W wyniku opanowania treści programowych przedmiotu żołnierz powinien znać:

- strukturę organizacyjną i podstawowe uzbrojenie wybranych armii innych państw (do szczebla plutonu);
- zasady prowadzenia działań rozpoznawczych;
- sylwetki sprzętu i znaki rozpoznawcze wybranych armii innych państw.

2) MATERIAŁ NAUCZANIA - ZAGADNIENIA (przewidywany czas 3 godziny):

- a) rodzaje rozpoznania;
- b) sposoby prowadzenia rozpoznania;
- c) struktury i uzbrojenie armii wybranych państw sąsiednich;

- d) znaki rozpoznawcze wybranych państw sąsiednich.

Rozpoznanie wojskowe to ogół przedsięwzięć, których głównym celem jest zapewnienie powodzenia operacji i zwycięstwa w walce. Zapewnia ono dowódcy informacje o sposobach działania przeciwnika, jego zdolnościach, siłach, wyposażeniu, organizacji i prawdopodobnych zamiarach.

Rozpoznanie postrzegane jest w dwóch aspektach : rzeczowym i czynnościowym.

- 1) W ujęciu rzeczowym – to potencjał rozpoznawczy, przeznaczony do pozyskiwania, zdobywania i gromadzenia danych (faktów), przetwarzania ich w informacje i wiadomości rozpoznawcze, a następnie ich rozpowszechniania do zainteresowanych odbiorców. Potencjał stanowią sztabowe komórki rozpoznawcze, oddziały i pododdziały rozpoznawcze, rozpoznawcze grupy zadaniowe oraz elementy rozpoznawcze.
- 2) W ujęciu czynnościowym to ciągły proces zdobywania i gromadzenia danych dotyczących możliwości prowadzenia walki przez aktualnego lub potencjalnego przeciwnika, obszaru prowadzenia działań i warunków hydrometeorologicznych, przetwarzania ich w informacje i wiadomości rozpoznawcze oraz ich rozpowszechniania do sztabów i wojsk w układzie narodowym i sojuszniczym.

Celem działalności rozpoznawczej jest zabezpieczenie potrzeb informacyjnych dowódców i innych osób funkcyjnych, w zakresie wiedzy o aktualnym lub potencjalnym przeciwniku (lub zagrożeniu), obszarze działania oraz warunkach klimatycznych i atmosferycznych.

I. Podział rozpoznania wojskowego:

- 1) ogólnowojskowe; (rozpoznanie patrolowe, dalekie rozpoznanie, rozpoznanie osobowe)
- 2) obrazowe; (optoelektroniczne, radarowe)
- 3) radioelektroniczne;(radiowe, elektroniczne)
- 4) akustyczne;
- 5) radiotechniczne;
- 6) z dostępnych źródeł;
- 7) pomiarowo-badawcze;
- 8) geoprzestrzenne;
- 9) rodzajów wojsk.(specjalne, artyleryjskie, inżynieryjne, przestrzeni powietrznej i skażeń oraz radiotechniczne).

Rozpoznanie ogólnowojskowe to potencjał rozpoznawczy oraz proces pozyskiwania, zdobywania i przetwarzania informacji o przeciwniku, warunkach terenowych i atmosferycznych będących w zasięgu bezpośrednich możliwości percepcyjnych człowieka, wspomaganego podręcznymi środkami technicznymi. Dzieli się na:

- rozpoznanie patrolowe,
- dalekie,
- osobowe.

- 1) Rozpoznanie patrolowe (ang. *Reconnaissance – RECCE*) – to potencjał oddziałów i pododdziałów rozpoznawczych oraz nietatowych elementów rozpoznawczych wojsk pancernych i zmechanizowanych, piechoty górskiej, wojsk aeromobilnych, obrony terytorialnej, połączony z realizowanym przez nie procesem zdobywania informacji o przeciwniku i środowisku realizowany na potrzeby działań (operacji)w styczności, głównie przez aktywne przeszukiwanie terenu, połączone a krótkotrwałym dozоровaniem, oraz wykonywaniem zasadzek i napadów.
- 2) Dalekie rozpoznanie (ang. *Long Range Reconnaissance – LONG RECCE*) – to potencjał rozpoznawczy oraz proces zdobywania informacji o przeciwniku i obiektach terenowych w strefie tylnej ugrupowania przeciwnika realizowany na potrzeby działań (operacji)

głębokich głównie, poprzez skryte dozоровanie terenu, połączone z krótkotrwałym patrolowaniem oraz sporadycznie wykonywanymi zasadzkami lub napadami.

- 3) **Rozpoznanie osobowe** (ang. *Human Intelligence – HUMINT*) – to potencjał rozpoznawczy oraz proces pozyskiwania i przetwarzania informacji o zagrożeniach w tylnej strefie odpowiedzialności rozpoznawczej na poszczególnych poziomach dowodzenia obszarze (pasie, rejonie) a w działaniach pokojowych lub stabilizacyjnych w całej strefie działania, realizowany poprzez działania agenturalne, rozmowy z ludnością cywilną, analizą wyposażenia, wypytywanie jeńców, badanie zdobytych dokumentów itp.

II. Działania rozpoznawcze wojsk, obejmują:

- 1) **Dozorowanie obszaru** (ang. *Surveillance*) – systematyczny, z reguły pasywny nadzór (poprzez obserwowanie) przestrzeni powietrznej, obszaru lądowego i morskogo działania, osób lub rzeczy, prowadzony przy wykorzystaniu technicznych lub osobowych środków rozpoznania
- 2) **Wykrywanie celów** (ang. *Target Acquisition*) – proces identyfikacji oraz ustalenia położenia obiektów (celów) z wymaganą dokładnością pozwalającą na efektywne użycie środków rażenia ogniowego (oddziaływania);
- 3) **Patrolowanie** (ang. *Reconnaissance*) – zadania realizowane przez element rozpoznawczy z reguły w sposób aktywny i krótkotrwały, celem zdobycia informacji przeciwniku i obszarze, a także warunkach terenowych i hydrometeorologicznych.

III. Zasady rozpoznania

Zasady rozpoznania wojskowego to obowiązujące normy postępowania w zakresie przygotowania i prowadzenia działalności rozpoznawczej.

Należą do nich:

1) Centralne kierowanie.

Działalność rozpoznawcza musi być centralnie kierowana i koordynowana przez sztabowe komórki rozpoznawcze w celu uniknięcia luk w zbieraniu informacji i niepożądanego dublowania zadań oraz zapewnienia wzajemnego wsparcia, skutecznego i ekonomicznego wykorzystania potencjału rozpoznawczego;

2) Terminowość.

Dokładne i wiarygodne informacje rozpoznawcze są bezwartościowe, jeżeli zostaną dostarczone do użytkownika zbyt późno. Kolejność stawiania zadań musi uwzględniać zmiany sytuacji tak, aby przepływ informacji, wiadomości rozpoznawczych odbywał się bez opóźnień;

3) Efektywne wykorzystanie.

System rozpoznania powinien być konfigurowany w sposób modułowy, stosownie do rodzaju, miejsca i czasu trwania działań. Potencjał rozpoznawczy musi być wykorzystywany zgodnie z ich przeznaczeniem. Zadania dla elementów wykonawczych systemu powinny być zawsze adekwatne do ich możliwości;

4) Obiektywność.

Napływające informacje muszą być bezstronnie ocenione i porównane tak by uniemożliwić próby dostosowywania wiadomości rozpoznawczych do wcześniej podjętej koncepcji działań;

5) Dostępność.

Informacje i wiadomości rozpoznawcze muszą być udostępnione sztabowym komórkom rozpoznawczym i innym użytkownikom, zgodnie z ich potrzebami w wymaganym czasie. Wiadomości rozpoznawcze są bezwartościowe, jeżeli nie są dostarczone do tych osób funkcyjnych (komórek organizacyjnych), które je wykorzystują;

6) Dyspozycyjność.

Elementy systemu rozpoznania muszą prowadzić działalność w sposób ciągły, zachowując zdolność do realizacji zadań stawianych przez dowódcę;

7) Bezpieczeństwo.

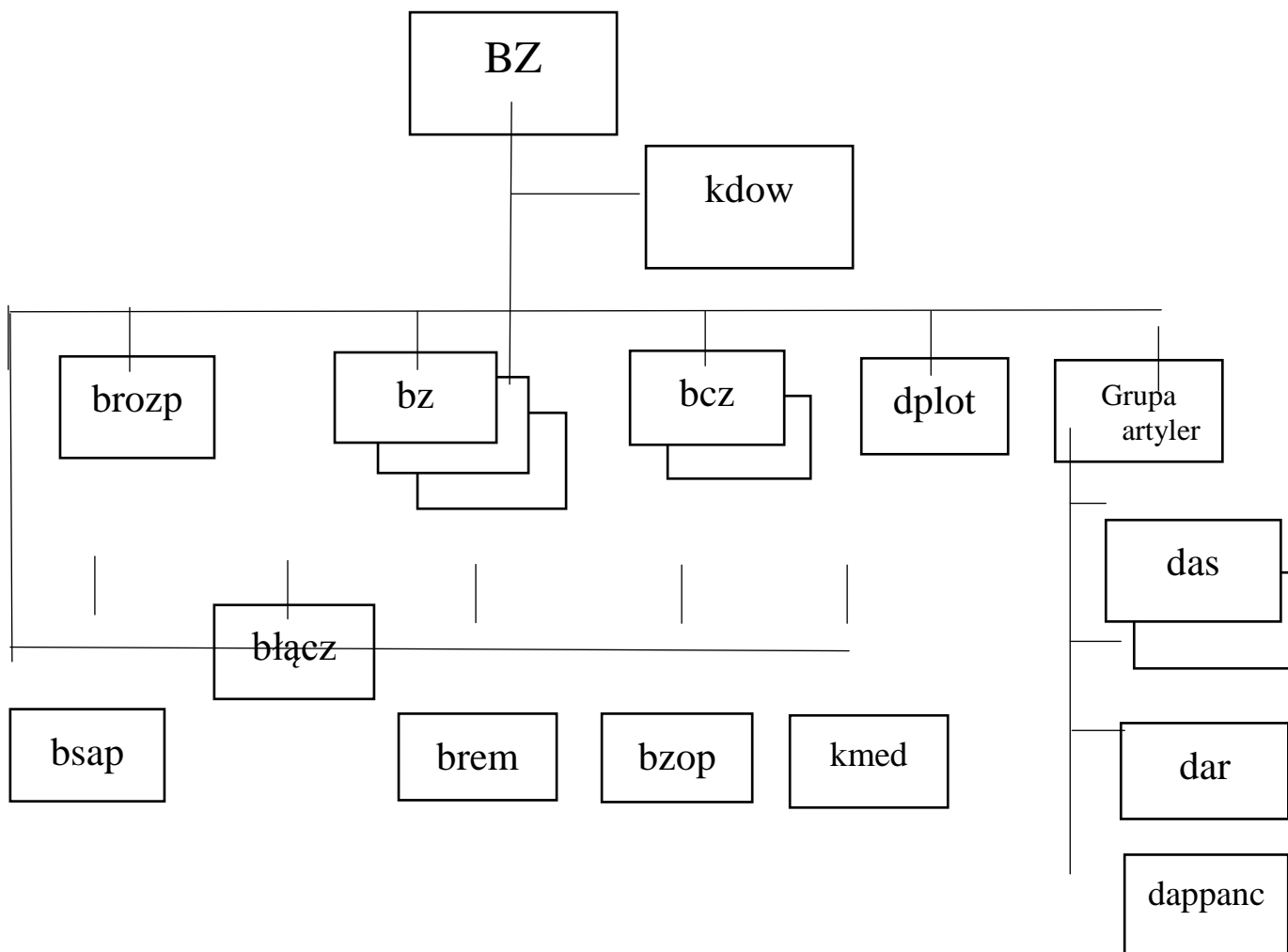
Źródła informacji oraz potencjał rozpoznawczy muszą być właściwie chronione. Wymóg ten nabiera szczególnego znaczenia w stosunku do elementów wykonawczych systemu działających w ugrupowaniu przeciwnika i elementów rozpoznania osobowego;

8) Systematyczność.

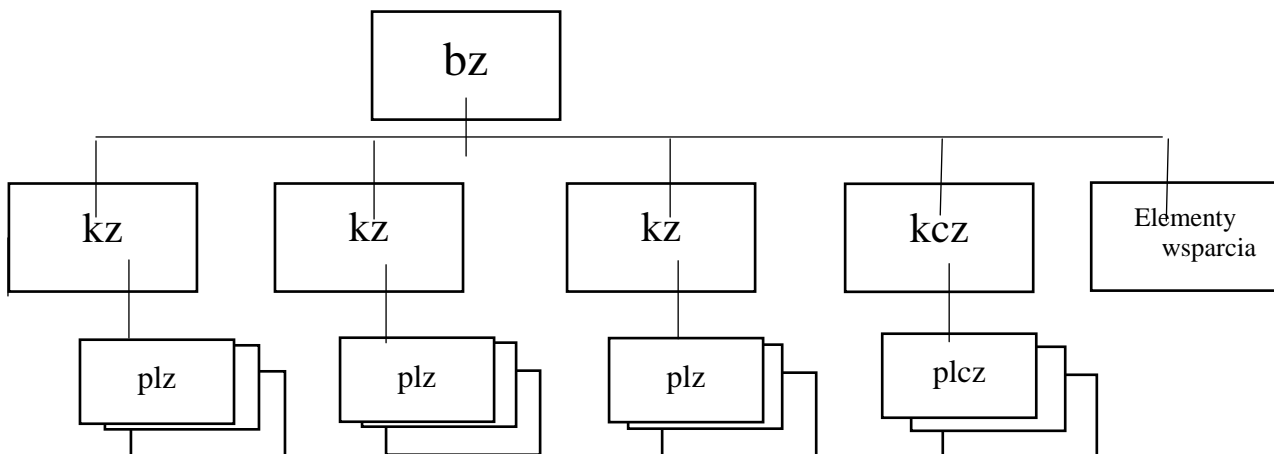
Wiadomości rozpoznawcze muszą być weryfikowane i uaktualniane w sposób ciągły. Należy uwzględniać przy tym nowe informacje oraz porównywać je z już posiadaną wiedzą.

STRUKTURY ORGANIZACYJNE I PODSTAWOWE UZBROJENIE WYBRANYCH ARMII INNYCH PAŃSTW

Brygada Zmechanizowana (SZ Białorusi)

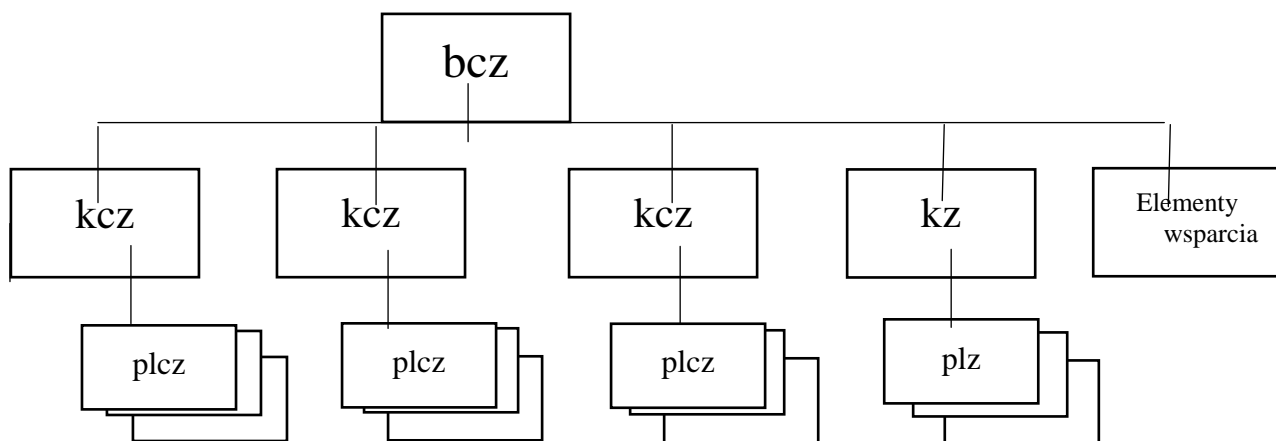

batalion zmechanizowany (SZ Białorusi)

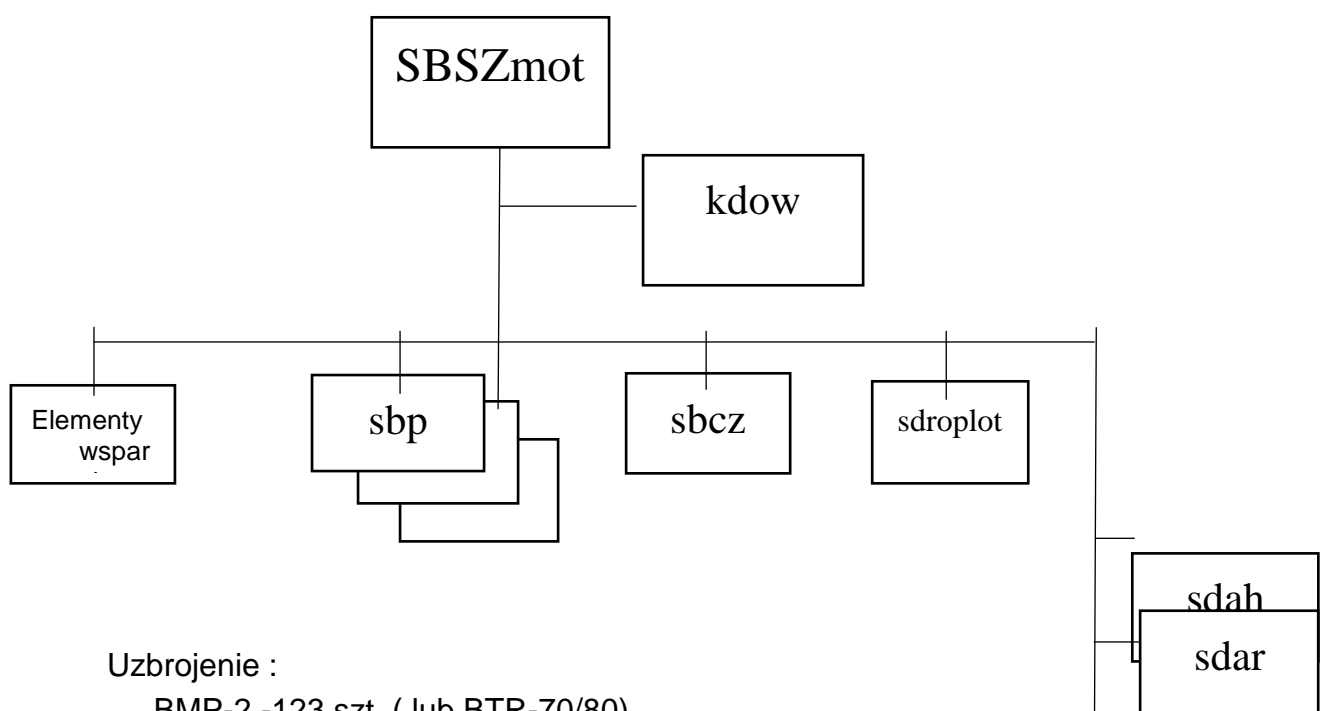
	Dowództwo	k. zmech.	k. zmech.	k. zmech.	k. czołgów	bat. moździerzy	pl. granatników	pl. przeciwlotniczy.	pl. rozpoznawczy	pl. saperów	dr. chemików	pl. łączności	pl. remontowy	pl. zaopatrzenia	dr. medyczna	Razem
Oficerów	7	5	5	5	5	4	1	1	1	1	0	1	2	2	2	42
Żołnierzy	23	103	103	103	32	55	26	16	28	26	8	23	27	47	8	628
Granatnik AGS-17							6									6
Moździerz 2S12						6										6
Wyrzutnia PPZR								9								9
T-72					10											10
BMP-2		11	11	11			3		2							38
BMR									1							1
RChM											1					1
MTLB								3								3
BMP-1 KŞz												2				2
BMP-1 KŞzI												1				1
PRP-3/4						1										1
BREM													1			1
BTS													1			1
IRM										1						1
Koparko-ładowarka										3						2
MTU										1						1
PZM-2										1						1
Samochód teren.															3	3
Samochód cięż.						8				1	1	2	4	25	-	41
Sanitarka															1	1
Kuchnia polowa														3		3

Batalion czołgów (SZ Białorusi)

Samodzielna brygada strzelców zmotoryzowanych.

(SZ Federacji Rosyjskiej – Obwód Kaliningradzki)

Uzbrojenie :

BMP-2 -123 szt. (lub BTR-70/80)

T-72 – 41 szt. (T-72 B, T-72B1, T-72B2, T-72B3, T-90, T-90A)

2S3 -18 szt.

2B16 moździerze holowane 120 mm – 18 szt.

Szturm – 9 szt.

Tunguska – 6 szt.

Strzała -10 – 6 szt.

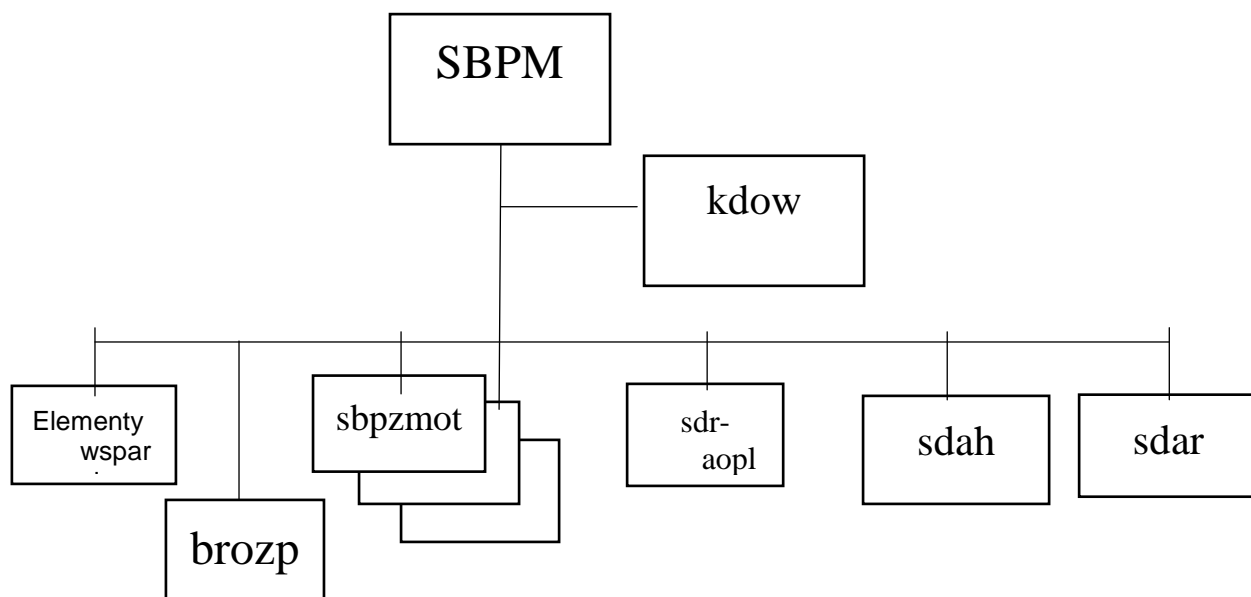
9K38 Igła -36 szt.

BM-21

9K33 Osa

Samodzielna brygada piechoty morskiej.

(SZ Federacji Rosyjskiej – Obwód Kaliningradzki)

Uzbrojenie :

BTR-80 / BTR-82A -134 szt.

MT-LB – 59 szt.

2S1 -18 szt.

2S9 – 22 szt.

Konkurs- M – 9 szt.

Fagot-M – 18 szt.

Szyłka - 9 szt.

S-10 – 10 szt.

Igła- 45 szt.

BM-21

TECHNIKA LĄDOWA WYBRANYCH PAŃSTW.

- SIŁY ZBROJNE FEDERACJI ROSYJSKIEJ

Czołgi

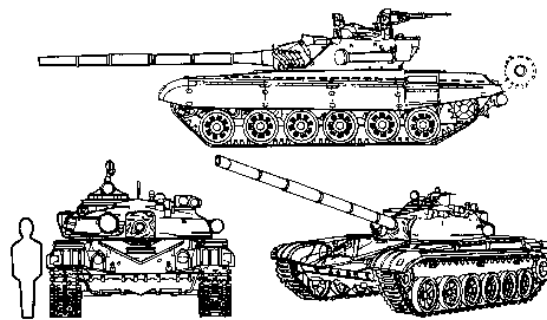
T-14 ARMATA

T-90

T-80

T-72B

Wozy bojowe i transportery opancerzone.

BMD-1P

BMP- 2D

BMD-3

MT-LB

BMP-3

BTR-90

BTR-D

Artyleria samobieżna

2S9 NONA

GOŹDZIK

AKACJA

Artyleria raketowa.

BM-21 Grad

TORNADO-S

BM-30 SMIERCZ

9K33 Osa

Strzala-10

Rakietowe zestawy przenośne.

SA-16 i SA18

Fagot-M

Rakietowe pociski balistyczne długiego i krótkiego zasięgu.

9K79 TOCZKA

SS-27 TOPOL-M (zasięg 11000 km)

9M72 ISKANDER-M

- SIŁY ZBROJNE REPUBLIKI BIAŁORUSKIEJ

Czołgi.

T-72B

T-80

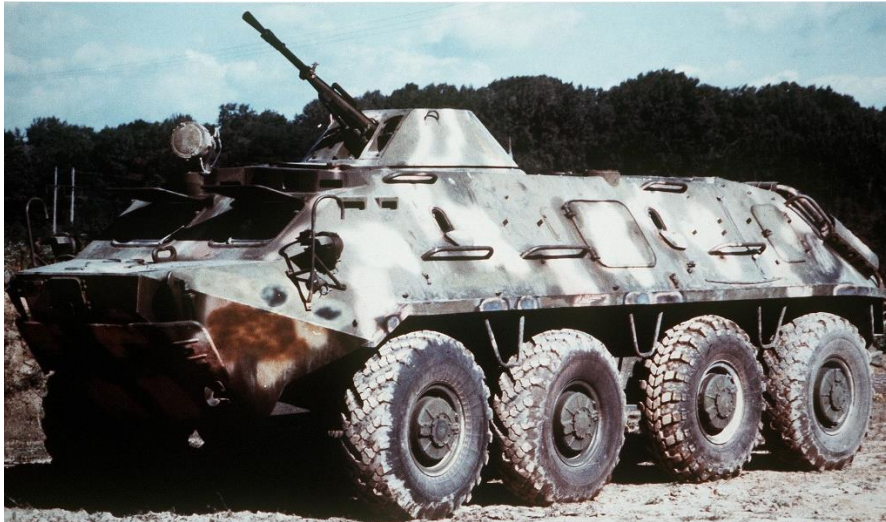
Wozy bojowe i transportery opancerzone.

BTR-D

BMP-1

BTR-60

BTR- 70, BTR -80 (fot. jw.)

Artyleria samobieżna
AKACJA, GOŹDZIK (fot. jw.)

Zestawy raketowe.

BM-21 GRAD, BM-30 SMIERCZ (fot. w.)

POLONEZ

SIŁY ZBROJNE UKRAINY

Czołgi

T-82

T-80

T-64

Wozy bojowe i transportery opancerzone.

BMP-1

BMP-2

BTR-80

Poza tym BTR-60. BTR-70. (fot. w.)

Zestawy rakietowe.

BM-27 HURAGAN

Poza tym zestawy typu GRAD, SMIERCZ itp. (fot. w.)

Sprzęt pozostały

DOZOR-B

HMMWV

SAMOLOTY I ŚMIGŁOWCE WYBRANYCH PAŃSTW

- SIŁY POWIETRZNE FEDERACJI ROSYJSKIEJ

ZNAK ROZPOZNAWCZY

W LATACH 2009-2013

Samoloty myśliwskie i wielozadaniowe

MiG-29

MiG-29 MT

Su-27SM

Su-30

Su-35

Samoloty myśliwsko - bombowe.

Su-34

Su-24M

MiG-25

MiG-31

Samoloty szturmowe

Su-25SM

Samoloty strategiczne (bombowce strategiczne)

Tu-22M3

Tu-160

Tu-95MS (Tu-142)

Samoloty rozpoznawcze.

A-50

Il-20

An-30

Il-22

M-55

Samoloty transportowe.

An-124 Ruslan

Il-76 MD

An-22

An-12

Ил-82

An-72

An-140

Samoloty tankowania powietrznego.

Ил-78

Lotnictwo szkolne.

L-39

Jak-130

Jak-52

Śmigłowce bojowe i transportowe.

Ka-50

Mi-35

Mi-28

Ka-52

Mi-8

Ka-226

Ka-27 PŁ

Ka-60

Mi-26

Mi-8 MTSZ

SIŁY POWIETRZNE REPUBLIKI BIAŁORUSKIEJ

ZNAK ROZPOZNAWCZY

Samoloty myśliwskie i wielozadaniowe.

MiG-29

Su-30SM

Samoloty szturmowe.

Su-25

Samoloty szkolne.

Jak-130

L-39

Samoloty transportowe.

Ил-76

Śmigłowce bojowe i transportowe.

Mi-24

Mi-8

Mi-26

SIŁY POWIETRZNE UKRAINY

ZNAK ROZPOZNAWCZY

Samoloty myśliwskie i wielozadaniowe.

Su-27

MiG-29

Su-24

Su-25 UB

Samoloty szkolne.

L-39 Albatros

Samoloty transportowe.

Il-76

An-26

Śmigłowce.

Mi-24

Mi-8

SZKOLENIE INŻYNIERYJNO-SAPERSKIE

1) PRZEDMIOTOWE CELE SZKOLENIA

W wyniku opanowania treści programowych przedmiotu żołnierz powinien znać:

- zasady budowy stanowisk ogniowych,
- rodzaje i ogólną budowę min wojsk własnych oraz min innych państw,
- zasady i sposoby ustawiania i unieszkodliwiania min,
- zasady postępowania z materiałami wybuchowymi oraz przepisy bezpieczeństwa,
- etatowe i podręczne środki maskowania,
- zasady i sposoby maskowania etatowymi i podręcznymi środkami maskowania.

2) MATERIAŁ NAUCZANIA - ZAGADNIENIA (przewidywany czas 3 godziny):

a) miny wojsk własnych

MINY PRZECIWPIECHOTNE

Mina przeciwpiechotna PMD – 6M

Mina **PMD-6M** jest fugasową miną przeciwpiechotną, naciskowego działania. Przeznaczona jest do zakładania mieszanych pól minowych.

Mina **PMD-6M** składa się z:

- drewnianego kadłuba w kształcie prostokątnego pudełka wykonanego ze sklejki lub deseczek;
- pokrywy naciskowej przegubowo przymocowanej z kadłubem;
- materiału wybuchowego;
- zapalnika naciskowego działania z zawleczką bojową w kształcie litery „T”.

Dane taktyczno – techniczne miny PMD-6M:

• Masa całkowita miny [kg]	- 0,4
• Masa ładunku MW [g]	- 200
• Rodzaj zastosowanego MW	- Trotyl
• Wymiary kadłuba [mm]	- 190 x 50 x 90
• Materiał kadłuba	- drewno
• Siła niezbędna do zadziałania [N]	- 30 - 80
• Zapalnik	- MUW-2
• Promień rażenia [m]	- 1,0

Mina przeciwpiechotna POMZ – 2 M

Mina **POMZ-2M** jest odłamkową miną przeciwpiechotną o działaniu naciągowym. Przeznaczona jest do rażenia w promieniu około 10,0 m siły żywej przeciwnika. Służy do zakładania mieszanych pól minowych, jak również do minowania zapór drutowych i zawal leśnych.

Minę **POMZ-2M** można ustawić:

- z jednym odciążeniem z drutu (5-7m);
- z dwoma odciążeniami z drutu (10-14 m).

Mina **POMZ-2M** składa się z:

- ponacinanego cylindrycznego kadłuba żeliwnego o średnicy 60 mm i wysokości 107 mm;
- ładunku MW miny, który stanowi nabój wiertniczy z trotylu prasowanego 75 g;
- zapalnika naciągowego działania MUW-2 (MUW) z zawleczką bojową w kształcie litery „P”;
- drutu odciążowego;
- dwóch kołków odciążowych;
- kołka ustawczego.

Dane taktyczno – techniczne miny **POMZ – 2M**:

• Masa całkowita miny [kg]	- 1,77
• Masa ładunku MW [g]	- 75,0
• Rodzaj zastosowanego MW	- Trotyl
• Wymiary kadłuba [mm]	- 60 x 130
• Materiał kadłuba	- żeliwo
• Siła niezbędna do zadziałania [N]	- 5 - 10
• Zapalnik	- MUW; MUW-2
• Promień rażenia [m]	- 10,0

MINY PRZECIWPANCERNE

Mina przeciwpancerna TM – 62 M

Mina **TM-62 M** przeznaczona jest do niszczenia wozów bojowych i w zależności od zastosowanego zapalnika może być miną przeciwgąsienicową lub przeciwdenną. Używana jest do zakładania przeciwpancernych i mieszanych pól minowych. Może być ustawiana sposobem ręcznym, ręczno-mechanicznym i mechanicznym, a także ze śmigłowców.

Elementy miny **TM-62M** :

- **Kadłub miny** wykonany jest z cienkiej blachy stalowej. W górnej części kadłuba znajduje się nagwintowana tuleja z gwintem górnym do wkręcenia zapalnika lub korka oraz gwintem dolnym do wkręcenia nakrętki umocowującej detonator pośredni.
- **Zapalnik z urządzeniem zabezpieczającym** - MWCz-62 - naciskowy, MWSz-62 - przeciwdenny, MWZ-62 - naciskowy.
- **Materiał wybuchowy** - TNT lub MS

Dane taktyczno – techniczne miny **TM – 62 M**:

• Masa całkowita miny [kg]	- 9,5 ÷ 10,0
• Zasadniczy materiał wybuchowy	- TNT; MS
• Masa zasadniczego MW [kg]	- 7,0 ÷ 7,5
• Rodzaj (masa w kg) detonatora pośredniego	- TNT pras.
• Kadłub	- blacha stalowa
• Wysokość detonacji	- na poz. gruntu
• Maks. zdolność przebicia płyty pancernej	- do 27 mm
• Zapalniki	- MWCz-62;
- MWSz-62;
- MWZ-62
• Siła nacisku niezbędna do zadziałania	- 2÷5 kN

Mina przeciwpancerna MPP – B

Mina **MPP-B** jest miną przeciwpancerną bezkadłubową, przeznaczoną do niszczenia układów jezdnych wozów bojowych. Miny te mogą być stosowane do zakładania przeciwpancernych pól minowych zarówno sposobem ręcznym, jak i mechanicznym.

Elementy miny **MPP-B**:

- **Kadłub miny** stanowi odlew MW, który został wzmocniony wewnątrz i powierzchniowo włóknem szklanym. W kadłubie osadzone jest gniazdo główne z tworzywa sztucznego na zapalnik główny, zamykane korkiem. W dnie kadłuba znajduje się gniazdo na dodatkowy zapalnik oraz detonator pośredni.
- **Materiał wybuchowy** - mieszanka trotylowo-heksogenowa.

- **Zapalniki do miny:** zapalnik niekontaktowy występujący w dwóch wersjach nierozbrajalnej (ZNN) i rozbrajalnej (ZNR), zapalniki od miny TM-62 M oraz ZN-97

Dane taktyczno – techniczne miny **MPP-B:**

• Masa całkowita miny [kg]	-10,0
• Zasadniczy materiał wybuchowy	-TNT-Hx;
• Masa zasadniczego MW [kg]	- 9,0
• Rodzaj (masa w kg) detonatora pośredniego	-TNT pras.
• Kadłub	- włókno szklane
• Wysokość detonacji	-na poz. gruntu
• Maks. zdolność przebicia płyty pancernej	-do 27 mm
• Zapalniki	-ZNN i ZNR
-MWCz-62;
-MWSz-62;
-MWZ-62
• Siła nacisku niezbędna do zadziałania [kN]	-2÷5

Mina przeciwpancerna MKU

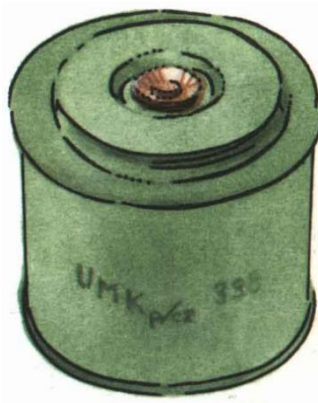
Mina **MKU** przeznaczona jest do niszczenia środków techniki bojowej przeciwnika, a także do przygotowania do niszczenia i niszczenia obiektów komunikacyjnych. Ze względu na rodzaj zastosowanego zapalnika może być użyta do zakładania samoczynnych i kierowanych przeciwpancernych pól minowych, jak również zapór przeciwdesantowych do głębokości 1,5 m.

W polach minowych samoczynnych może występować jako:

- **mina przeciwgąsienicowa** wyposażona w zapalnik naciskowego działania;
- **mina przeciwdenna** wyposażona w mechaniczny zapalnik prętowy.

Elementami składowymi miny **MKU** są:

- Metalowy kadłub.
- Sztywna pokrywa naciskowa.
- Korek z tworzywa sztucznego.
- Uchwyt do przenoszenia miny.
- Materiał wybuchowy.
- Zapalniki - 3 typy:
 - Mechaniczny o działaniu naciskowym MW-5 z przedłużaczem.
 - Mechaniczny prętowy (przeciwdenny) o działaniu łamiącym.
 - Elektryczny.

Dane taktyczno – techniczne miny **MKU:**

• Masa całkowita miny [kg]	- 9,0
• Zasadniczy materiał wybuchowy	- TNT;
• Masa zasadniczego MW [kg]	- 5,6
• Rodzaj (masa w kg) detonatora pośredniego	- tetryl
• Kadłub	- stalowy
• Wysokość detonacji	- na poz. gruntu
• Maks. zdolność przebicia płyty pancernej	- do 70 mm
• Zapalniki	- naciskowy;
- prętowy;
- elektryczny
• Siła nacisku niezbędna do zadziałania [kN]	- 2÷5
• Odchylenie o kąt	- 10

Mina sygnalizacyjno - oświetleniowa PŁOMIEŃ 60

Mina sygnalizacyjno-oświetleniowa „Płomień-60” przeznaczona jest do sygnalizowania i tym samym uprzedzania wojsk własnych o przenikaniu grup rozpoznawczych i innych pododdziałów przeciwnika oraz ich oświetlenia. Może być stosowana przy ochronie obiektów specjalnych.

Elementami składowymi miny są:

- Kadłub wykonany z tworzywa sztucznego.
- Nabój oświetleniowy 26 mm.
- Mechanizm uderzeniowy zapalnika.
- Uchwyt.

Kadłub posiada dwie zewnętrzne średnice służące do dogodnego umocowania go w uchwycie. Mechanizm uderzeniowy zapalnika składa się ze sprężyny, kadłuba i iglicy.

b) podstawowe miny innych państw:

MINY PRZECIWPIECHOTNE

Mina przeciwpiechotna MON-50

Mina **MON-50** jest klasyczną, odłamkową miną przeciwpiechotną kierunkowego działania produkcji byłego ZSRR. W zależności od zastosowanego zapalnika może być miną samoczynną (zapalnik naciągowy) lub kierowaną. Swoim kształtem przypomina minę MRUD i M18A1 CLAYMOR. Cała konstrukcja miny wykonana jest z tworzywa sztucznego. W celu zwiększenia zasięgu działania miny wykorzystano zjawisko kumulacji. Zasadniczy materiał wybuchowy miny stanowi ładunek 715 g plastycznego materiału wybuchowego PMW-10.

Uwaga!

Mina może być odpalana elektrycznie. Posiada dwa niezależne gniazda na zapalniki (naciągowego działania lub zapalnik elektryczny).

Dane taktyczno – techniczne miny **MON – 50**:

- Typ miny - odłamkowa
- Masa całkowita miny [kg] - 2,0
- Masa ładunku MW [g] - 715
- Rodzaj zastosowanego MW - PMW-10
- Wymiary kadłuba [mm]:dł./wys./szer. - 220 x 105 x 45
- Materiał kadłuba - tworzywo sztuczne
- Min. siła nacisku [N] - 20
- Zapalnik naciskowy lub zapalnik elektryczny
- Strefa rażenia [m] - 50

Mina przeciwpiechotna PMN

Mina PMN jest klasyczną, fugasową miną przeciwpiechotną o działaniu naciskowym produkowaną przez b. ZSRR. Kadłub bakelitowy koloru czarnego, oliwkowego lub brązowego. **Iracka wersja miny o oznaczeniu PMN HGE jest koloru czarnego.** Część min PMN odnalezionych w Iraku posiadała zapalniki od węgierskich min Gyata-64. Pokrywa naciskowa wykonana jest z gumy i połączona jest za pomocą cienkiej opaski metalowej częścią dolną miny. Zasadniczy materiał wybuchowy miny stanowi **ładunek 240 g trotylu lanego.**

Uwaga!

Mina wykrywalna jest indukcyjnie. Może posiadać elementy nieusuwalności. Łatwa do wykrycia. Minimalna siła nacisku wynosi około 50-80 N.

Dane taktyczno – techniczne miny **PMN**:

- Typ miny - fugasowa
- Masa całkowita miny [kg] - 550
- Masa ładunku MW [g] - 240
- Rodzaj zastosowanego MW - trotyl
- Wymiary kadłuba [mm]:
 - średnica - 112
 - wysokość - 56
- Materiał kadłuba - tworzywo sztuczne
- Min. siła nacisku [N] - 80
- Zapalnik naciskowy
- Strefa rażenia [m] - 1-2,0 m

Mina przeciwpiechotna PFM-1

Mina PFM-1 jest narzutową miną przeciwpiechotną o działaniu naciskowym. Standardowo wyposażona może być w zapalnik naciskowego działania, zapalnik elektroniczny oraz samoczynny z opóźnieniem. Swoją budową przypomina amerykańską minę narzutową BLU-43. Zasadniczy materiał wybuchowy miny stanowi **ładunek 35 g trotylu prasowanego**.

Uwaga!

Mina bardzo czuła na bodźce zewnętrzne. Bardzo niebezpieczna. Może detonować w przypadku stosowania magnetycznych wykrywaczy min.

Dane taktyczno – techniczne miny **PFM-1**:

- Typ miny - fugasowa
- Masa całkowita miny [g] - 75
- Masa ładunku MW [g] - 35
- Rodzaj zastosowanego MW - TNT
- Wymiary kadłuba [mm]:dł./szer./wys. -120 x 61 x 20
- Materiał kadłuba - tworzywo sztuczne
- Min. siła nacisku [N] - 50
- Zapalnik naciskowy, elektroniczny i samoczynny
- Strefa rażenia [m] - 1,0

MINY PRZECIWPANCERNE

Mina przeciwpancerna TM-57

Mina TM-57 jest klasyczną, przeciwgąsienicową lub przeciwdenną miną produkcji b. ZSRR. Wykonana jest z blachy stalowej w kształcie cylindra. Standardowo wyposażona jest w zapalnik naciskowy MWZ-57 lub prętowy MSz-57. Opis miny znajduje się na jej kadłubie. Ustawiana jest

w gruncie. Zasadniczy materiał wybuchowy miny stanowi **5,7 kg trotylu lanego z detonatorem pośrednim z trotylu prasowanego**. W minie TMN-46 w dolnej części znajduje się miejsce na dodatkowy zapalnik.

Uwaga!

Oznaczenia miny na wierzchu lub wokół kadłuba; kolor kadłuba przeważnie oliwkowo-zielony; zapalnik naciskowy lub prętowy.

Dane taktyczno – techniczne miny **TM-57**:

- Typ miny - ppanc.
- Masa całkowita miny [kg] - 8,6
- Masa ładunku MW [kg] - 5,7
- Rodzaj zastosowanego MW - Trotyl lany
- Wymiary kadłuba [mm]:śr./wys. -312 x 119
- Materiał kadłuba - blacha stalowa
- Zapalnik naciskowy - MWN-57
- Zapalnik prętowy - MWSz-57
- Min. siła nacisku [kN] - 1,3

Mina przeciwpancerna VS – 2.2

Mina VS-2.2 jest przeciwpancerną miną o działaniu naciskowym produkcji włoskiej. Mina do niszczenia lekko opancerzonych pojazdów. Kadłub z tworzywa sztucznego. Kolor khaki lub zielony (możliwe również inne malowanie). Mina nie może być powtórnie zabezpieczona. Wodoszczelna. Mina z małą ilością części metalowych. Zasadniczy materiał wybuchowy miny stanowi **2,2 kg materiału wybuchowego kompozycji „B”**.

Uwaga!

Mina trudno wykrywalna indukcyjnie. Zastosowany w tej minie zapalnik naciskowy jest bardzo odporny na wybuchowe środki rozminowania.

Dane taktyczno – techniczne miny **VS – 2.2**:

- Typ miny - ppanc.
- Masa całkowita miny [kg] - 3,5
- Masa ładunku MW [kg] - 2,2
- Rodzaj zastosowanego MW - komp. „B”
- Wymiary kadłuba [mm]:śr./wys. -230 x 115
- Materiał kadłuba - tworzywo
- Zapalnik naciskowy

- Min. siła nacisku [kN] - 1,8

c) budowa i zasady działania min

Elementy składowe miny:

- **Kadłub miny** - element składowy miny, w której znajduje się materiał wybuchowy.
- **Materiał wybuchowy** - związki lub mieszaniny zdolne do przemiany chemicznej postępującej samorzutnie z wielką prędkością, w czasie której wydziela się duża ilość ciepła i gazów.
- **Zapalnik** - urządzenie przeznaczone do spowodowania zapalenia lub detonacji ładunku materiału wybuchowego określonego rodzaju amunicji, w żądanym miejscu i czasie.
- **Urządzenie zabezpieczające** - urządzenie, które zapobiega przypadkowemu zadziałaniu miny.

Podział min w zależności od czynnika powodującego wybuch:

- **Działaniu naciskowym** - wybuchające po bezpośrednim nacisku na ich powierzchnię lub powierzchnię naciskową połączonych z nimi zwieraczy.
- **Działaniu naciągowym (dotyczy min ppiech)**- wybuchające wskutek napięcia lub zwolnienia odciążenia połączonego z zapalnikiem.
- **Działaniu wibracyjnym** - wybuchające pod wpływem drgań ich zwieraczy, wywołanych przez przejeżdżający pojazd.
- **Magnetyczne** - wybuchające w rezultacie zakłócenia pola magnetycznego zapalnika miny.
- **Działaniu ze zwłoką** - wybuchające po upływie określonego czasu (zwłoki) samoczynnie lub doprowadzane do stanu bojowego pod wpływem wstrząsu, drgań itp.
- **Kombinowane** - wybuchające na wskutek łącznego działania kilku wyżej wymienionych czynników zewnętrznych.

Podział min w zależności od czynnika rażenia:

- **Fugasowe** - czynnikiem rażenia siłą żywą jest fala uderzeniowa i fala ciśnień gazów powybuchowych.
- **Odlamkowe** - czynnikiem rażenia siłą żywą są odłamki pochodzące z defragmentacji kadłuba.

d) zasady ustawiania i unieszkodliwianie min

Zasady ustawiania min TM-62M:

Wszystkie czynności wykonuje się na komendy instruktora:

- **za miny** - szkoleni biorą do ręki minę, łopatę chorągiewkę stają na pozycji wyjściowej;
- **na rubież minowania marsz** - maszerują ok. 50m na rubież minowania;
- **wbić chorągiewkę;**
- **połóż minę** - miejsce ustawienia miny szkoleni zaznaczają przez wbicie czerwonej chorągiewki, minę kładą obok w miejscu ustawienia miny zaznaczonym chorągiewką kładą minę;
- **wykop dołek** - odcinają wymiary dołka na szerokość większą o ok. 20 cm, odcinając z trzech stron (nie odcinają od strony przeciwnika), podcinają darr na grubość 5-8 cm;
- **sprawdź poziom posadowienia miny** - umieszczają minę w dołku i sprawdzają posadowienie miny za pomocą łopaty;
- **uzbrój minę** - zdejmują bezpiecznik transportowy z zapalnika, wciskają bezpiecznik zegarowy;

- **zamaskuj minę** - maskują minę delikatnie nie naciskając na zapalnik;
- **na pozycję wyjściową marsz** – biorą chorągiewkę do ręki i udają się na pozycję wyjściową.

Zasady unieszkodliwiania min:

Miny przeciwpancerne

- Nie należy zdejmować (naciskać) pokrywy naciskowej z min przeciwpancernych, jeżeli nie ma pewności odnośnie występowania zapalnika naciskowego.
- Podczas ręcznego rozbrajania min przeciwpancernych o kadłubie drewnianym należy przestrzegać ustalonych warunków bezpieczeństwa. Często na spodzie min znajduje się otwór, przez który poprowadzony jest przewód (odciąg), połączony z dodatkowym zapalnikiem umieszczonym na paliku pod ziemią. Jeżeli palik jest osadzony głęboko w ziemi, trudno go wykryć. Zapalnik naciskowy lub odciągowy może także zostać pobudzony poprzez zdjęcie tarczy naciskowej lub pokrywy. Niektóre miny drewniane posiadają specjalne haki-pułapki służące do uruchomienia zapalnika.
- Należy zachować szczególną ostrożność w przypadku przeciwpancernych min drewnianych, które były zakopane przez dłuższy czas. Umieszczone w ziemi mina drewniana ulega uszkodzeniu (zbutwieniu) i nawet słaby nacisk może spowodować jej detonację.

Miny przeciwpiechotne

- Jeżeli istnieje taka możliwość, miny przeciwpiechotne **należy przed usunięciem zneutralizować** poprzez włożenie zawlecзки zabezpieczającej.
- Podczas ręcznego rozbrajania min przeciwpiechotnych z odciągami należy zachować zalecane warunki bezpieczeństwa. Przed przecięciem odciagu konieczne jest sprawdzenie jego przebiegu od miny do palika (zakotwiczenia) - często w roli palika występuje druga mina.
- Należy zwrócić baczną uwagę na małe miny przeciwpiechotne, które mogą być ułożone w ziemi wzdłuż lub obok odciągów w celu utrudnienia usuwania.
- Należy zawsze sprawdzać (zrywać) odciągi od strony wojsk własnych (w przypadku działań taktycznych). Nie wolno przekraczać odciągów, aby uniknąć przypadkowego ich zerwania lub nadeptania na małe miny przeciwpiechotne umieszczone pod odciągami.
- Jeżeli jest to możliwe, przed przecięciem odciągów należy zabezpieczyć zapalnik zawleczką.

e) przepisy bezpieczeństwa

Wszyscy żołnierze wyznaczeni do ustawiania min powinni dokładnie znać konstrukcję i działanie min, zasady i sposoby ich ustawiania w terenie, sprzęt minerski oraz przepisy bezpieczeństwa podczas ustawiania min. Przed przystąpieniem do ustawiania min dowódca powinien sprawdzić wiadomości żołnierzy o minach oraz znajomość przepisów bezpieczeństwa.

Podczas ustawiania i unieszkodliwiania min należy przestrzegać następujących zasad:

- miny i zapalniki w warunkach polowych przechowywać oddzielnie;
- polowe magazyny min rozmieszczać nie bliżej niż 50 m od miejsca ćwiczenia;
- przechowywane miny i zapalniki ochraniać wyznaczonymi do tego celu żołnierzami;
- prowadzić dokładną ewidencję min i zapalników;
- w jednym polowym magazynie przechowywać tyle min lub sprzętu minerskiego, aby można załadować go na jeden samochód;
- ustalać, kto z magazynu ma pobierać środki minowania i sprzęt;
- w pobliżu magazynów nie sprawdzać min i zapalników, do tego celu wyznaczyć miejsca odległe od nich o 50 m;
- miny uzbrajać bezpośrednio na miejscu ich ustawienia;
- minę ustawia i uzbraja jeden żołnierz;
- zabrania się używać do minowania niesprawnych min i zapalników;

- podczas ustawiania sprawdzić otwór na zapalnik czy nie jest uszkodzony lub zanieczyszczony, do sprawdzenia używać klucze sprawdziany;
- maskując ustawione miny gruntem, nie wolno go ubijać nogami, łopatą czy innym sprzętem; wszystkie czynności wykonywać ręcznie;
- żołnierz uzbrajający minę w razie podchodzenia do niego osoby postronnej, przełożonego lub kontrolującego powinien przerwać pracę;
- zdejmowanie min z miejsca ich ustawienia jest dopuszczalne, jeżeli były one ustawione bez elementów nieusuwalności;
- miny, których nieusuwalność nie może być dokładnie określona należy ściągać linką kotwiczną, te, które nie wybuchły mogą być rozbrajane;
- podczas rozbrajania min należy zachować szczególną ostrożność;
- miejsce wykrytej miny oznaczyć czerwoną chorągiewką;
- rozbrajanie prowadzi tylko jeden żołnierz;
- rozbrajać można tylko te miny, które są dobrze znane i ich rozbrajanie jest dozwolone;
- podczas rozbrajania min należy być ostrożnym, miejsce wykrytej miny oznaczyć czerwoną chorągiewką minerską;
- zabrania się usuwania wykrytych min rękami, wszystkie miny należy z miejsca ustawienia ściągać linką z kotwiczką;

Zdejmowanie min z miejsca ich ustawienia jest dopuszczalne, jeżeli były one ustawione bez elementów nieusuwalności. Miny ustawione z elementami nieusuwalności, z uszkodzonymi kadłubami oraz miny wmarznięte w grunt, należy zniszczyć w miejscu ich ustawienia.

Miny, których nieusuwalność nie może być dokładnie określona należy ściągać linką kotwiczną, te, które nie wybuchły mogą być rozbrajane.

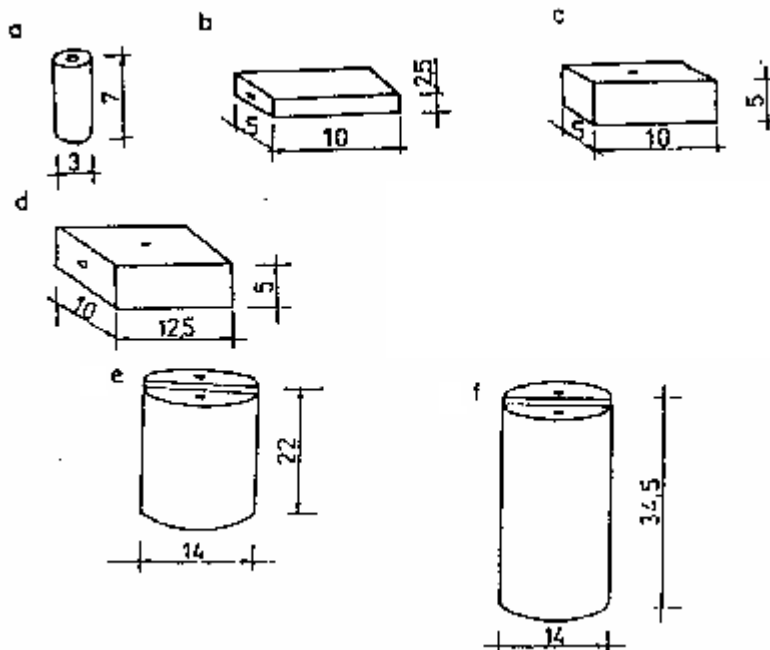
Miny powierzchniowe niszczy się ładunkami skupionymi o masie od 200 do 400 g układając je obok min i nie powodując ich poruszenia. Miny gruntowe niszczy się małymi ładunkami kumulacyjnymi podwieszanymi nad minami lub obok miny pod kątem.

f) **standardowe materiały i ładunki wybuchowe oraz środki zapalające:**

MATERIAŁY WYBUCHOWE

W pracach minerskich stosuje się trotyl w postaci amunicji saperskiej o znormalizowanych wymiarach:

- naboje wiertnicze 75 g - średnica 3 cm, wysokość 7 cm (trotyl prasowany);
- kostki 200 g - 2,5 x 5,0 x 10 cm (trotyl prasowany);
- kostka 400 g - 5,0 x 5,0 x 10 cm (trotyl lany);
- ładunki 1000 g - 5,0 x 10,0 x 12,5 cm (trotyl lany),
- ładunki cylindryczne:
 - 5 kg - średnica 14 cm, wysokość 22 cm (trotyl lany),
 - 8 kg - średnica 14 cm, wysokość 34,5 cm (trotyl lany).

Trotylowa amunicja saperska:

- a) nabój wiertniczy 75 g; b) mała kostka saperska 200 g; c) duża kostka saperska 400 g;
 d) ładunek trotylowy 1000 g; e) ładunek cylindryczny 5 kg;
 f) ładunek cylindryczny 8 kg

Plastyczny materiał wybuchowy (PMW-8)

Plastyk jest kruszącą mieszaniną wybuchową o konsystencji plastycznej, którą łatwo można formować w ładunki o dowolnych kształtach, mające przy tym odpowiednią przyczepność oraz trwałość cech plastycznych.

Uformowany ładunek MW powinien charakteryzować się stałością geometrycznych wymiarów w szerokim zakresie temperatur. Konsystencja PMW zależy przede wszystkim od jego składu oraz warunków eksploatacji (szczególnie temperatury przechowywania lub użytkowania). Przydatność materiału w technice wojskowej jest uwarunkowana parametrami wybuchowymi oraz rozpiętością temperatur, w których zachowuje on dobrą plastyczność.

PMW-8 to materiał wybuchowy kruszący o sile działania około 25% większej w porównaniu z trotylem, co wynika z zawartości w jego składzie około 81% heksogenu. Pozostałe 19% to plastyfikatory (olej wazelinowy niskokrzepnący MWP oraz proszek zagęszczający OP-2).

ŚRODKI ZAPALAJĄCE

Splonka pobudzająca służy do zainicjowania wybuchu ładunku MW. Jest to aluminiowa tulejka z wgłębieniem kumulacyjnym w dnie, wzmacniającym działanie splonki. Wewnątrz tulejki znajduje się ładunek MW (TNRO – 0,1g, azydek ołowiu – 0,2g, pentryt – 1,2g) zamknięty miseczką aluminiową, skierowaną swą wklęsłością do wnętrza splonki. W środku miseczki znajduje się otwór o średnicy 2-2,5 mm przysłonięty jedwabną siateczką (koloru beżowego w splonce bojowej). Miseczka zapobiega bezpośredniemu zetknięciu się końcówki lontu z MW, a jednocześnie chroni w znacznej mierze MW przed działaniem wilgoci i stwarza warunki uszczelnienia (tym samym silniejszego działania splonki). Wolna przestrzeń tulejki jest przeznaczona do umieszczenia w niej końcówki lontu prochowego lub detonującego.

Lont prochowy (LP) (tzw. wolnopalny) koloru czarnego, jest przeznaczony do powodowania wybuchu splonek pobudzających, a tym samym ładunków MW sposobem ogniowym. Za pomocą lontu prochowego przenosi się ogień od źródła (zapałki, zapłonika) do splonki pobudzającej. Może on być użyty również do bezpośredniego (bez użycia splonki) wysadzenia ładunku prochu drobnoziarnistego.

Charakterystyka lontu prochowego:

- długość lontu w krążku 10 m;
- średnica 5-6 mm;
- prędkość palenia się lontu ok. 1 cm/s;
- wodoszczelność (głębokość użycia) do 5 m;
- ilość prochu w 1 metrze lontu ok. 5 g.

Pod wodą lub w przybitce z gliny pali się on szybciej wskutek utrudnionego odpływu gazów i wzrostu ich ciśnienia.

Lont detonujący (LD) służy do powodowania jednoczesnego wybuchu szeregu ładunków.

Stosuje się go przede wszystkim przy wykonywaniu przejść w zaporach, niszczeniu obiektów drogowo – mostowych i wykonywaniu rowów przeciwpancernych oraz innych prac w gruncie sposobem wybuchowym, jako:

- główną sieć wybuchową przy natychmiastowym wysadzeniu;
- zapasową (dublującą) sieć wybuchową w warunkach utrzymywania obiektu w gotowości do wysadzenia przez stosunkowo krótki czas oraz przy wysadzeniu ładunków trudno dostępnych.

Lont detonujący stosuje się również tam, gdzie warunki uniemożliwiają wysadzenie sposobem elektrycznym (np. groźba występowania prądów błądzących i indukcyjnych). Sposób pobudzania ładunków wybuchowych za pomocą lontu detonującego ma szczególne zastosowanie w pracach podwodnych i znacznie zmniejsza niebezpieczeństwo wykonywania prac minerskich. Lont detonujący składa się z prasowego rdzenia z MW kruszącego o zwiększonej sile działania z jedną nicią rozpoznawczą i kilku wewnętrznych i zewnętrznych warstw oplotu pokrytego masą izolującą.

W minerstwie wojskowym używa się lontu detonującego pentrytowego w następujących odmianach:

- LDPW – pentrytowy wodoszczelny w czerwonej powłoce polwinitowej;
- LDPWM – pentrytowy wodoszczelny mrozoodporny w żółtej powłoce polwinitowej;
- LDPWC – pentrytowy wodoszczelny ciśnieniowy w niebieskiej powłoce polwinitowej (odporność na ciśnienie 35 MPa);
- LDA – ćwiczebny z rdzeniem z azotanu barowego z zielonej powłoce.

Charakterystyka lontu detonującego pentrytowego wodoszczelnego:

- długość lontu w krążku 50m (do trzech odcinków w krążku)
- średnia zewnętrzna 5,5 –6,8 mm
- prędkość detonacji 6600 m/s
- rodzaj materiału wybuchowego w rdzeniu pentryt
- zawartość pentrytu w 1 m lontu 11 ± 1 g
- możliwość użycia lontu pod wodą do 5 m
- czas stosowania pod wodą do 10 h
- czas stosowania w środowisku o temperaturze do 105 °C do 2 h
- zabezpieczenie przed wykruszeniem się MW oraz zawilgoceniem - zaparafinowane łuski aluminiowe
- wytrzymałe ciśnienie do 5 MPa
- gwarancja 10 lat
- opakowanie jednostkowe torba papierowa lub foliowa
- opakowanie transportowe w skrzyniach drewnianych po 10 krążków (bojowy);
po 12 krążków (ćwiczebny).

g) przepisy bezpieczeństwa w czasie prac minerskich:

BEZPIECZNE ODLEGŁOŚCI

Miejsce prac minerskich powinno być chronione przez posterunki ochronne rozmieszczone w bezpiecznych odległościach od miejsca wybuchu ładunku . Odległości bezpieczne od miejsc wybuchu dla ludzi znajdujących się w terenie otwartym wynoszą podczas :

- wysadzania ładunków do 10 kg bez opakowania w powietrzu - 50 m
- wysadzania ładunków do 10 kg na powierzchni ziemi - 100 m
- wysadzanie lodu ładunkiem podwodnym - 100 m
- wysadzanie drewna - 150 m
- wysadzanie cegły , kamienia , betonu i żelbetu - 350 m
- wysadzanie elementów stalowych - 500 m
- niszczenie amunicji :
 - pocisków artyleryjskich (zależnie od kalibru) - 500 – 1500 m
 - bomb lotniczych (zależnie od kalibru) - 500 – 2000 m

Przepisy bezpieczeństwa podczas ogniowego sposobu wysadzania

1. Sprawdzić po otrzymaniu lontu prochowego prędkość jego palenia się. Sprawdzić czas palenia się zapalników lontowych wykonanych fabrycznie według zamocowanych na nich minut z wybitymi cyframi.
2. Prowadzić ściśle rozliczenie wysadzanych ładunków w celu stwierdzenia czy nie zaistniały niewypały ładunków.
3. W przypadku stwierdzenia niewypałów ładunku podchodzić do niego po upływie 15 minut, licząc czas od momentu, w którym powinien wystąpić wybuch. Przy podchodzeniu do niewypału należy śledzić czy nie ma oznak palenia się lub tlenia lontu do samego ładunku.
4. Podczas wysadzania ładunków za pomocą zapalników lontowych określić liczbę minerów, którzy mają je odpalić (w zależności od odległości między ładunkami, odległość odejścia po odpaleniu oraz czasu palenia się zapalników lontowych). Jeden żołnierz może odpalić nie więcej niż 5 zapalników lontowych.
5. Wszystkie czynności przygotowawcze wykonać na rozkaz dowódcy.
6. Żołnierzom odpalającym zapalniki lontowe indywidualnie (nie w składzie zastępu, upewniwszy się o zapaleniu zapalnika odchodzić samodzielnie nie czekając na komendę - sygnał).
7. Lontu prochowego, który zgasł lub nie spalił się do końca nie wolno odpalać ponownie.

Przy posługiwaniu się lontem prochowym

1. Przed użyciem należy sprawdzić rzeczywistą prędkość palenia się lontu, w tym celu odcina się z każdego krążka odcinek 60 cm i podpala go, czas spalania się powinien mieścić się w granicach od 60 do 75 sekund.
2. Lont prochowy, który ma inny czas palenia się należy zniszczyć.
3. Lont należy przechowywać w suchych, zacienionych miejscach.
4. Lont należy ciąć suchym i ostrym nożem, nie należy go zginać ani łamać gdyż może nastąpić przerwanie ścieżki prochowej.
5. Minimalna długość lontu prochowego w zapalniku lontowym powinna wynosić 50 cm. Wielkość ta podyktowana jest czasem palenia się takiego odcinka oraz możliwością oddalenia się na bezpieczną odległość.
6. Lontu prochowego, który zgasł lub nie spalił się do końca nie wolno ponownie odpalać.

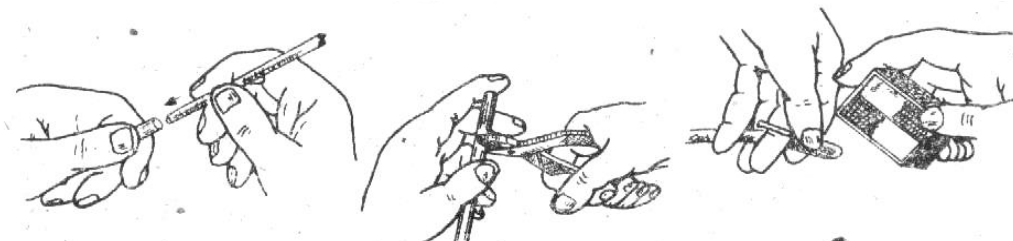
Przy posługiwaniu się spłonką pobudzającą nr 8 A-TAT

1. Sprawdzić stan techniczny spłonek.
2. Spłonek zgniecionych, skorodowanych i takich, z których wysypuje się materiał wybuchowy używać nie wolno.
3. Chronić spłonki przed ogniem, iskrą, nagrzewaniem, nakłuwaniem i naginaniem.

4. Spłonki należy przenosić tylko w spłonnikach lub oryginalnych pojemnikach (opakowaniach), a przechowywać w polowych magazynach MW w oryginalnych pojemnikach.

h) sporządzenie zapalnika lontowego:

1. Odciąć na drewnianej deseczce czystym i ostrym nożem nie nadającą się do użycia końcówkę lontu prochowego;
2. Odciąć 60 cm lontu i przeprowadzić próbę prędkości spalania;
3. Następnie odciąć 50 cm (lub więcej – zależnie od wyznaczonego okresu zwłoki) lontu i dokładnie obejrzeć go z zewnątrz; jeden koniec uciąć prostopadle, a drugi ukośnie w celu łatwiejszego zapalania;
4. Wyjąć z opakowania spłonkę pobudzającą i przed użyciem poddać ją dokładnym oględzinom;
5. Sprawdzoną spłonkę ująć w lewą rękę, a lont prochowy w prawą i ostrożnie, powoli wprowadzić prostopadle ucięty koniec lontu do tulejki tak, aby koniec lontu oparł się o miseczkę; wykonując tę czynność należy unikać zbytowego i nierównomiernego naciskania lub obracania lontu i spłonki; jeżeli lont zbyt luźno wchodzi do spłonki to jego koniec należy owinąć taśmą izolacyjną;
6. Trzymając tak wykonany zapalnik lontowy w lewej ręce (podtrzymując spłonkę wskazującym palcem), ująć prawą ręką obciskacz spłonkowy (lub szczypcy uniwersalne z urządzeniem do obciskania spłonek), nałożyć obciskacz na tulejkę spłonki tak, aby boczna powierzchnia obciskacza znalazła się na równi z krawędzią tulejki spłonki, po czym 3 – 4 – krotnie zwiększając nacisk obciskacza i obracając go w pobliżu krawędzi spłonki (2 – 3 mm od jej końca) wyrobić pierścieniowe zagniecenie w formie rowka, co umożliwi połączenie spłonki z lontem. W zapalnikach lontowych przygotowanych do wysadzania MW w miejscach wilgotnych lub pod wodą połączenie spłonki z lontem należy owinąć taśmą izolacyjną.

Sposób sporządzania zapalnika lontowego.

i) wysadzenie ładunku materiału wybuchowego.

Instruktor rozdaje TNT i podaje komendę do marszu do miejsca wysadzania ładunków MW.

Po zajęciu odpowiedniego miejsca podaję komendę:

1. „**UZBROIĆ ŁADUNKI**”. – na tę komendę ustawiają MW na ziemi i umieszczają w nich zapalniki lontowe tak aby cała spłonka schowała się w MW
2. Na komendę: „**PRZYGOTOWAĆ SIĘ DO WYSADZANIA**” do końca lontu prochowego przykładają zapalnik, druga biorą do ust. Lewą ręką trzymają końcówkę lontu i zapalnik, prawą ręką, trzymając w niej pudełko zapalek mają uniesioną w górę meldując w ten sposób gotowość do wysadzania.
3. Na komendę: „**WYSADZAĆ**” odpalają lont od zapalnika, zostawiają go, wstają i samodzielnie bez komendy odchodzą na bezpieczną odległość.
4. Na komendę „**ODCHODZIĆ**” wszyscy żołnierze odchodzą z miejsca wysadzania, również Ci którzy nie zdążyli zapalić lontu.
5. „**KONIEC WYSADZANIA**” – komendę tę podaje się dopiero po sprawdzeniu rejonu wybuchu przez instruktora, gdy nie ma niewybuchów.

Do niewybuchów można podchodzić dopiero po upływie 15 minut, licząc od momentu, w którym wybuch powinien nastąpić!!!

OBRONA PRZED BRONIĄ MASOWEGO RAŻENIA

1) PRZEDMIOTOWE CELE SZKOLENIA

W wyniku opanowania treści programowych przedmiotu żołnierz powinien znać:

- podział i charakterystykę broni masowego rażenia, toksycznych środków przemysłowych (TSP) oraz ich wpływu na działanie wojsk,
- zakres i sposób realizacji przedsięwzięć Obrony Przed Bronią Masowego Rażenia (OPBMR) realizowanych przez żołnierza, przed, w toku i po zakończeniu działań bojowych,
- zasady działania w warunkach zagrożenia skażeniami i skażeń BMR,
- zasady wykorzystania indywidualnych środków ochrony przed skażeniami odpowiednio do stanu zagrożenia bronią masowego rażenia,
- sygnały alarmowe i komunikaty ostrzegawcze,
- skład oraz zasady wykorzystania indywidualnych pakietów do likwidacji skażeń,
- znaki ostrzegawcze do oznakowania rejonów skażonych oraz zasady oznakowania i przekraczania lub omijania oznakowanych rejonów skażonych,
- przeznaczenie, budowę oraz zasady użycia granatów dymnych przez żołnierzy na polu walki,
- środki zapalające i skutki ich rażącego działania.

2) MATERIAŁ NAUCZANIA - ZAGADNIENIA (przewidywany czas 4 godziny):

a) ogólna charakterystyka podstawowych bojowych środków trujących (BST):

Bojowe środki trujące to toksyczne substancje chemiczne, które mogą oddziaływać na systemy fizjologiczne organizmu przedostając się do jego wnętrza poprzez drogi oddechowe, pokarmowe, błony śluzowe, oczy i skórę. Mogą być stosowane na polu walki w postaci gazu, par oraz aerozoli, substancji stałych i ciekłych. BST mogą być użyte w celu spowodowania wysokich strat w ludziach oraz do długotrwałego skażenia terenu, obiektów i sprzętu bojowego. Należy mieć na uwadze, że zarówno środki nietrwałe, jak i trwałe będą miały podobny wpływ na stany osobowe.

b) podział bojowych środków trujących:

A) uśmiercające środki trujące - bojowe środki trujące o działaniu paralityczno – drgawkowym, ogólnotrującym i duszącym oraz parzącym:

a) **paralityczno – drgawkowe**, środki te oddziałują na układ nerwowy i zakłócają funkcje organizmu, takie jak oddychanie czy koordynacja ruchowa. Występują w postaci nietrwałej lub trwałej. Dawki kumulowane w organizmie potęgują szkodliwy efekt, powstały wskutek kilkukrotnego zatrucia;

b) **ogólnotrujące**, środki te ograniczają przyswajanie tlenu z krwi przez komórki organizmu, a w wysokich stężeniach powodują gwałtowny niewydolność oddechową. W środowisku naturalnym są nietrwałe, ponieważ będąc lżejszymi od powietrza mogą oddziaływać toksycznie przez krótki okres (sekundy/minuty) i tylko w rejonie ich użycia;

c) **duszące**, wywołują obrzęk i wysięk z płuc, duszności, bóle w klatce piersiowej. Duże stężenie może spowodować skurcz oskrzeli i śmierć w wyniku uduszenia. Są to środki nietrwałe, i po kilku godzinach od ich użycia tracą swoje właściwości toksyczne;

d) **środki parzące**, powodują oparzenia i pęcherze na skórze oraz uszkodzają oczy i płuca. Mogą powodować śmierć, ale ich głównym przeznaczeniem wojskowym jest uszkodzenie ciała i wyeliminowanie żołnierza z działania na polu walki. Większość środków parzących jest trwała, jednak ich trwałość zależna jest od składu chemicznego i czynników środowiskowych. Stanowią one zagrożenie powodowane bezpośrednim kontaktem w miejscu skażenia oraz parami na drodze ich przemieszczania. Powodują stany zapalne, a po kilku godzinach oparzenia skóry, oczu i dróg oddechowych. Efekt użycia środków parzących kumuluje się w organizmie, podobnie jak w przypadku środków o działaniu paralityczno – drgawkowym.

B) obezwładniające środki trujące powodują tymczasowe zaburzenie funkcjonowania organizmu człowieka i nie są uważane za śmiertelne. Użyte w dużych stężeniach lub gdy stan osobowy nie jest chroniony lub narażony na długotrwałe skażenie, mogą powodować śmierć. Jednak nie jest to ich podstawowy cel działania. Środki obezwładniające, zgodnie z prawem nie są uważane za bojowe środki trujące. Mogą być stosowane w celach policyjnych np. do wyegzekwowania prawa, w przypadku tłumienia zamieszek.

c) oznaki zewnętrzne użycia broni chemicznej:

Broń chemiczną stanowią bojowe środki trujące oraz środki ich przenoszenia do celu.

Oznaki demaskujące użycie środków trujących:

- charakterystyczny zapach;
- ciemne oleiste krople na powierzchni ziemi, sprzętu bojowego, na roślinności;
- płytki leje po wybuchach pocisków, wokół nich plamy (krople) środka trującego oraz duże odłamki pocisków artyleryjskich (bomb lotniczych);
- pożółkła lub zwiędnięta roślinność (trawa, liście drzew) na dużych odcinkach terenu;
- martwe zwierzęta (owady).

W czasie przelotu samolotu nieprzyjacielskich na niskich pułapach mogą być widoczne smugi aerozoli lub kropli opadających. Wybuchy bomb lotniczych i pocisków artyleryjskich są głucho i towarzyszy im wytwarzanie się dużych obłoków.

d) zasady postępowania żołnierzy w przypadku użycia przez przeciwnika broni chemicznej;
e) charakterystyka broni biologicznej;

Środki biologiczne to mikroorganizmy (lub organizmy wytwarzające toksyny), które wywołują choroby u ludzi, roślin, zwierząt lub powodują bio-chemiczny (rozpad) materiałów. Środki te mogą być bardzo skuteczne i w wielu przypadkach wystarczy użycie tylko kilku mikroorganizmów (niewielkiej liczby komórek drobnoustrojów/patogenów) do osiągnięcia zamierzonego efektu. Czas inkubacji środka biologicznego może często opóźnić skutki ataku. Najprawdopodobniej środki biologiczne będą stosowane w postaci aerozolu ciekłego i stałego ze względu na zwiększone możliwości ich przetrwania w środowisku, w przeciwieństwie do stosowania ich w amunicji wybuchowej, gdzie możliwości oddziaływania środka biologicznego na wojska mogą być istotnie zmniejszone.

f) zasady postępowania żołnierzy w przypadku użycia przez przeciwnika broni biologicznej:

Po ogłoszeniu sygnału uprzedzenia o zagrożeniu skażeniami żołnierze:

- przenoszą maski przeciwgazowe do położenia „Pogotowia”;
- przygotowują nakrycia głowy do nałożenia maski;
- przygotowują ogólnowojskową odzież ochronną do nałożenia;

Następnie żołnierze przykrywają środkami podręcznymi odcinki transzei lub szczelin. Kierowcy zamykają okna i drzwi samochodów, nakrywają szczelnie samochody płótnem brezentowym i opuszczają tylne klapy.

Po ogłoszeniu sygnału o skażeniu żołnierze:

- nakładają maski przeciwgazowe
- nakładają ogólnowojskową odzież ochronną .

W czołgach i transporterach opancerzonych:

- dowódca wozu sprawdza system alarmowania i zamyka swój właz (drzwi);
- strzelec broni pokładowej (celowniczy działa) dokładnie sprawdza wszystkie uszczelnienia przedziału bojowego i mechanizmy zamykające, uzupełnia wodę w zbiorniku zestawu odkażającego, zamyka otwory strzelnicze i drzwi;
- kierowca-mechanik sprawdza urządzenie filtrowentylacyjne , zestaw odkażający, zamyka żaluzje i swój właz;
- sprawdzają przyrządy rozpoznania skażeń.

Żołnierze odpowiedzialni za ochronę żywności i wody przykrywają brezentem lub innymi środkami produkty żywnościowe, kuchnie polowe, sprzęt kuchenny itp.

g) charakterystyka broni jądrowej;

Broń jądrowa jest to kompletny zestaw urządzeń, który w swej ostatecznej, zaplanowanej konfiguracji, po zakończeniu procedury uzbrajania i odpalania prowadzi do zainicjowania niekontrolowanej reakcji jądrowej z uwolnieniem energii.

Charakter i skala skutków wybuchu jądrowego są zależne od rodzaju użytej broni, mocy ładunku, środowiska fizycznego, w którym występuje wybuch oraz charakterystyki obiektu będącego celem uderzenia. W rejonie uderzenia ładunku jądrowego powstaje olbrzymia ilość energii.

h) czynniki rażenia broni jądrowej:

- **błysk**, spowodowany wybuchem jądrowym powinien być ostrzeżeniem dla wojsk znajdujących się w rejonie wybuchu oraz jest sygnałem do ukrycia się. Błysk może spowodować ślepotę, stałą lub czasową utratę wzroku, co stwarza niebezpieczeństwo utraty życia dla personelu obsługującego sprzęt i urządzenia, a w szczególności obsługującego statki powietrzne;
- **promieniowanie ciepłe** może być przyczyną silnych oparzeń stanów osobowych, szczególnie nieosłoniętych powierzchni skóry. Intensywnie oddziaływujące, może powodować zniekształcenie lub stopienie elementów wyposażenia i sprzętu wojskowego oraz prowadzić do powstania pożarów. Rozległe pożary powstałe w terenach leśnych lub obszarach zurbanizowanych stanowią poważne zagrożenie dla operacji wojskowych;
- **fala uderzeniowa**, która jest głównym czynnikiem rażenia wybuchu jądrowego, może prowadzić do uszkodzenia lub zniszczenia wyposażenia i sprzętu bojowego (naziemnego i powietrznego), zasobów logistycznych, umocnień, stałych obiektów wojskowych (baz) oraz infrastruktury. Fala uderzeniowa powstała w wyniku nawodnego lub podwodnego wybuchu jądrowego może zniszczyć obiekty (okręty, instalacje) nawodne, jak i podwodne. Zniszczenia wywołane w terenach leśnych lub zurbanizowanych będą utrudniały lub uniemożliwiały wojskom wykonanie manewru;
- **promieniowanie przenikliwe** - powstałe w wyniku wybuchu jądrowego powoduje emisję neutronów, promieniowania alfa, beta i gamma. Promieniowanie alfa i beta rozprzestrzenia się w powietrzu na niewielkich odległościach, nie powodując w istotie znaczących strat. Natomiast strumień promieniowania gamma i neutronów emitowany podczas wybuchu jądrowego nazywany jest promieniowaniem przenikliwym i charakteryzuje się znaczną zdolnością rażenia organizmów żywych. W bezpośredniej strefie wybuchu jądrowego poziom mocy dawki promieniowania zazwyczaj wynosi ponad 75 cGy/h i może być przyczyną natychmiastowej utraty zdolności bojowej wojsk;
- **promieniotwórcze skażenie terenu**, którego źródłem są produkty rozszczepienia ładunku jądrowego oraz promieniotwórczość wtórna, tzn. izotopy promieniotwórcze powstające w wyniku oddziaływania neutronów z materią oraz pozostałość nierozszczepionego ładunku jądrowego. Wypadanie substancji promieniotwórczych, materiałów zaspanych w początkowej fazie wybuchu, będzie skutkowało promieniotwórczym skażeniem terenu. Kierunki rozprzestrzeniania się i gęstość wypadania substancji promieniotwórczych będą uzależnione od warunków atmosferycznych, w tym kierunku i prędkości wiatru. W przypadku wystąpienia w danym rejonie opadów atmosferycznych, mogą powstać skażenia o wysokiej mocy dawki;
- **impuls elektromagnetyczny i efekt oddziaływania impulsu elektromagnetycznego** jest pośrednim skutkiem oddziaływania promieniowania gamma na otoczenie. Wielkość powstającego impulsu jest zależna od mocy wybuchu i jego wysokości nad powierzchnię ziemi. Wraz ze wzrostem wysokości rośnie zasięg oddziaływania impulsu, natomiast maleje jego natężenie. Impuls częściowo osłabiony przez atmosferę, powodował będzie znacznie mniejsze szkody niż pozostałe efekty wybuchu jądrowego. Na skutek oddziaływania promieniowania elektromagnetycznego z materią środowiska, głównie powietrzem może dojść do zakłócenia łączności oraz uszkodzenia lub zniszczenia sprzętu elektronicznego (np. satelitów).
- **zwiększona aktywność jonosfery** po wybuchu jądrowym powoduje zakłócenia lub wręcz uniemożliwia łączność radiową. W łączności, ze względu na duży zasięg, wyjątkowo podatne na zakłócenia są fale krótkie. To samo dotyczy łączności opartej o systemy satelitarne, włączając w to system GPS (system nawigacji satelitarnej), przy czym skutki są krótkotrwałe i o mniejszym zasięgu terytorialnym.

i) wpływ skażenia promieniotwórczego na organizm ludzki:

Materiał promieniotwórczy oddziałuje na organizm ludzki poprzez bezpośrednie napromieniowanie, to jest przekazanie energii tkankom (częściom ciała). Skażeniu może ulec powierzchnia ciała (skóra) lub może dojść do wewnętrznego skażenia organizmu w wyniku dostania się materiału promieniotwórczego poprzez drogi oddechowe lub układ pokarmowy. Usunięcie skażeń promieniotwórczych z powierzchni ciała jest stosunkowo łatwe, natomiast skażenia wewnętrzne, ze względu na ich specyficzne umiejscowienie są trudne do neutralizacji, a materiał promieniotwórczy będzie oddziaływać na organizm tak długo, aż nie zostanie usunięty lub wydalony z organizmu bądź ulegnie naturalnemu rozpadowi promieniotwórczemu.

j) charakterystyka broni radiologicznej:

Broń radiologiczna to środek walki, w którym czynnikiem rażącym jest rozproszony materiał promieniotwórczy. W broni radiologicznej mogą być wykorzystane materiały promieniotwórcze uzyskane z ośrodków realizujących cywilne i wojskowe programy jądrowe, jak również odpady promieniotwórcze z reaktorów badawczych czy środki promieniotwórcze stosowane w przemyśle lub medycynie.

k) oznaki zewnętrzne użycia broni radiologicznej:

Zdarzenie radiacyjne, opisywane jako RAD, to uwolnienia substancji promieniotwórczych z obiektów jądrowych, przemysłowych i medycznych spowodowane przypadkowo, przy okazji działań wojennych lub w wyniku sabotażu.

Wśród wyżej wymienionych obiektów znajdują się:

- a) Energetyczne reaktory jądrowe;
- b) Badawcze reaktory jądrowe;
- c) Zakłady produkcji, przetwarzania i wzbogacania paliwa jądrowego;
- d) Składowiska elementów paliwa jądrowego;
- e) Składowiska materiałów rozszczepialnych;
- f) Składowiska odpadów promieniotwórczych;
- g) Zakłady produkcji i przechowywania substancji promieniotwórczych;
- h) Zakłady badawcze, przemysłowe i medyczne.

Uwolnienia radiacyjne obejmują także celowe lub niezamierzone wypadki w drogowym, kolejowym lub morskim transporcie substancji radioaktywnych.

Oznaki wystąpienia zdarzenia radiacyjnego mogą być następujące:

- a) Wykrycie promieniowania przez przyrządy rozpoznania skażeń;
- b) Zaobserwowanie uszkodzeń w obiektach jądrowych;
- c) Otrzymanie informacji od osób trzecich, w tym wywiadu (np. ostrzeżenie od terrorystów, informacja o zdarzeniu w obiekcie jądrowym pochodząca od państwa gospodarza);

Zdarzenia radiacyjne z obiektów jądrowych są klasyfikowane w zależności od ilości i rodzaju uwolnionej substancji promieniotwórczej, które wynikają z typu uszkodzenia jakie zaszło w obiekcie jądrowym. W przypadku reaktora jądrowego substancje promieniotwórcze mogą być uwolnione w postaci gazów, aerozoli, fragmentów paliwa jądrowego i dają początek różnej wielkości emisjom radioaktywnym. Pozostałe instalacje, w których zachodzą reakcje łańcuchowe, posiadają substancje promieniotwórcze w różnym stanie skupienia, w tym pod postacią trudno skraplających się gazów, par, cieczy i ciał stałych.

Podczas awarii w reaktorze jądrowym czas uwalniania substancji promieniotwórczych może się wahać od kilku godzin do kilku dni. Natężenie emisji substancji radioaktywnych może nie być równomierne w czasie uwolnienia.

W przypadku uwolnień kontrolowanych przez obsługę obiektu substancje promieniotwórcze mogą znaleźć się w parze technologicznej lub w gazach spalinowych. Takie uwolnienia będzie można wykryć jedynie stosując detektory promieniowania. Natomiast uwolnieniom niekontrolowanym będą towarzyszyć wybuchy i pożary, dzięki którym będzie można zauważyć ślady zniszczeń na zewnątrz obiektów.

Substancje promieniotwórcze są szeroko stosowane w medycynie i przemyśle. Zazwyczaj stanowią elementy urządzeń, które mają za zadanie emitowania określonego rodzaju promieniowania. Z tego powodu wykorzystuje się w nich izotopy promieniotwórcze jednego rodzaju. Źródło promieniowania używa się również często w placówkach badawczych i edukacyjnych.

Urządzenia radiacyjne są przygotowywane przez przeciwnika w celu uwolnienia substancji promieniotwórczych w rejonie operacji. Zdolność przeciwnika do użycia takich urządzeń będzie zależała od dostępności materiałów radioaktywnych oraz konieczności użycia osłon przed

promieniowaniem w celu zminimalizowania ryzyka wykrycia. Substancje promieniotwórcze mogą być pozyskiwane ze źródeł krajowych (obiektów jądrowych, przemysłowych i medycznych). Mogą też być dostarczane z zagranicy skrycie lub w sposób jawny, jako urządzenia przemysłowe i medyczne.

Poza materiałem radioaktywnym do skonstruowania urządzenia radiacyjnego potrzebna jest znajomość sposobu montażu i środek przenoszenia. Najprostszym z takich urządzeń może być źródło promieniowania połączone z improwizowanym ładunkiem wybuchowym. Może ono spowodować nagle uwolnienie wielkich ilości substancji promieniotwórczej do środowiska. Inne typy urządzeń mogą być przeznaczone do skażenia zapasów żywności i wody lub wywołania napromienienia wojsk bez użycia materiałów wybuchowych do zdyspergowania substancji promieniotwórczej. Informacje wywiadowcze to zasadnicze źródło wiedzy o możliwości użycia urządzeń radiacyjnych podczas danej operacji.

l) poziomy zagrożenia radiacyjnego o znaczeniu operacyjnym i poziomym niskiego napromienienia:

Rejony zagrożenia radiacyjnego

Są to rejony, w których niechroniony stan osobowy i środki materiałowe mogą być narażone na działanie promieniowania jonizującego. Rejony zagrożenia radiacyjnego zależą od typu uwolnienia (jego wielkości) oraz sposobu rozprzestrzeniania się skażeń w atmosferze.

Rejon zagrożenia dzieli się na trzy strefy w zależności od dawki promieniowania, którą może otrzymać niechroniony stan osobowy. Podział na strefy został dokonany zgodnie z kategoriami narażenia RES (Radiation Exposure State) zdefiniowanymi w STANAG-u 2083 oraz 2473 w następujący sposób:

- R1 – Pomijalny Poziom Ryzyka. W tej strefie niechroniony stan osobowy może być narażony na otrzymanie dawki przekraczającej 5 cGy w ciągu 5 dni. W dłuższym okresie czasu może to spowodować ryzyko pogorszenia stanu zdrowia (np. zwiększone ryzyko zachorowalności na nowotwory). Stan napromienienia powinien być ewidencjonowany, a narażenie ograniczone do możliwie najniższego poziomu zgodnie z zasadą ALARA6. Należy prowadzić monitoring mocy dawki promieniowania w celu dokładnego określenia czasu pojawienia się i zakończenia występowania skażeń promieniotwórczych. Należy unikać przebywania poza schronami i rozważyć ewakuację najbardziej narażonych i przebywających w miejscach, gdzie stwierdzono najwyższe wartości mocy dawki promieniowania. Kierując się danymi z rozpoznania skażeń należy rozważyć wykorzystanie ISOPS.
- R2 – Średni Poziom Ryzyka. W tej strefie poziom skażenia promieniotwórczego może być na tyle wysoki, że do jego ograniczenia trzeba będzie stosować aktywne środki ochrony przed skażeniami. Przebywający przez dłuższy czas w tej strefie stan osobowy może otrzymać dawki przekraczające 75 cGy (jednak mniejsze niż 125 cGy) w ciągu 24 godzin, co wystarczy do spowodowania krótkotrwałej utraty zdolności działania, ale zakończy się pełnym wyzdrowieniem. Prowadzenie operacji w tej strefie należy ograniczyć do najbardziej niezbędnych działań.
- R3 – Niebezpieczny Poziom Ryzyka. Wojska znajdujące się w tej strefie będą narażone na otrzymanie dawek przekraczających 125 cGy w ciągu 4 godzin. Niechroniony stan osobowy przebywający w strefie przez dłuższy czas może otrzymać dawki, które spowodują krótkotrwałą utratę zdolności działania, a nawet śmierć. Wskazaniem jest wykorzystanie ISOPS oraz ewakuacja żołnierzy, których przebywanie w strefie nie jest niezbędne do prowadzenia operacji. Osoby opuszczające strefę powinny być poddane ocenie medycznej.

m) zasady postępowania żołnierzy w przypadku użycia przez przeciwnika broni radiologicznej:

Po otrzymaniu komunikatów CBRN RAD z ostrzeżeniem o zagrożeniu powinni natychmiast nakazać zastosowanie środków ochrony przed skażeniami i rozpoczęcie monitoringu zgodnie ze STANAG-iem 2473. Charakter podjętych działań będzie zależał od czasu, który upłynął od uwolnienia i odległości od miejsca zdarzenia. W każdym przypadku zaalarmowane jednostki muszą prowadzić monitoring poziomu promieniowania, bez względu na to czy znajdują się po nawietrznej czy zawietrznej stronie w stosunku do miejsca uwolnienia. Informacje z monitoringu zostaną wykorzystane do wyznaczenia

granic rejonu skażonego. Ponieważ moc dawki promieniowania może zmieniać się wraz z upływem czasu o wynikach pomiarów należy meldować z częstotliwością określoną przez ośrodek analizy skażeń za pomocą komunikatów CBRN 4 RAD. STANAG 2473 zawiera wskazówki dotyczące sposobów ograniczenia ryzyka związanego z uwolnieniami radiacyjnymi. Ośrodek analizy skażeń obszaru jest odpowiedzialny za określenie częstotliwości wykonywania pomiarów, poziomów promieniowania, których przekroczenie należy meldować, planowanie rozpoznania skażeń oraz weryfikację i analizę otrzymanych informacji. W STANAG-u 2002 opisano zasady ograniczania dostępu do rejonów skażonych. W przypadku uwolnień radiacyjnych należy oznakować drogi wiodące do rejonu skażonego w punktach, gdzie moc dawki promieniowania osiąga 0,0002 cGy/h (2 µGy/h) mierzone 1 m nad powierzchnią ziemi. Wartość ta przekracza 10 razy wartość naturalnego tła promieniowania występującego na większości terenów otwartych. W miejsca, gdzie moc dawki promieniowania przekracza 0,0002 cGy/h, należy oznakować podając aktualną wartość mocy dawki.

n) rodzaje toksycznych środków przemysłowych:

Podział TŚP na grupy ze względu na ich właściwości fizyko - chemiczne.

- a. Środki utleniające wybuchowe:
 - chloran sodu, - chlor gazowy (ciekły), - azotan amonu, - węglowodory gazowe skroplone,
 - tlenek etylenu (w mieszaninie) z powietrzem powyżej 3%,
 - amoniak gazowy (w mieszaninie) z powietrzem powyżej 1,5%,
 - dwusiarczek węgla w mieszaninie z powietrzem powyżej 1 %;
- b. Gazy palne:
 - węglowodory gazowe skroplone
 - tlenek etylenu
 - cyjanowodór
 - siarkowodór
 - czteroetylek ołowiu;
- c. Ciecze łatwopalne:
 - bardzo łatwo palne ciecze (np. eter, alkohole, estry, węglowodory ciekłe i zagęszczone)
 - izocyjanin metylu
 - akrylonitryl
 - bromek metylu
 - czteroetylek ołowiu
 - dwusiarczek węgla;
- d. Substancje wysokotoksyczne:
 - chlor gazowy (ciekły)
 - bromek metylu
 - fosgen
 - akrylonitryl
 - siarkowodór
 - fluorowodór,
 - amoniak gazowy (ciekły)
 - kwasy mineralne (solny, azotowy, siarkowy, fluorowodorowy, fosforowy)
 - cyjanowodór
 - dwusiarczek węgla
 - czteroetylek ołowiu
 - izocyjanin
 - metylu

Wśród licznej grupy TŚP do najczęściej produkowanych i stosowanych w różnych procesach technologicznych należą: amoniak, chlor, cyjanowodór, dwusiarczek węgla, fluorowodór, fosgen, siarkowodór, wszystkie kwasy oraz wiele związków fosforoorganicznych służących do produkcji środków ochrony roślin owado- i roślinobójczych. Ich działanie na organizm ludzki podobnie jak bojowych środków trujących, może spowodować zatrucie lub śmierć.

o) charakterystyka i właściwości toksyczne podstawowych toksycznych środków przemysłowych:

Wielkości dawki toksycznej

TŚP	Dawka toksyczna (OT) mg/dm ³	Dawka letalna mg/dm ³
Amoniak	0,25	3,5
Chlor	0,01	0,1
Cyjanowodór	0,02 - 0,04	0,1 - 0,2
Dwusiarczek węgla	1,5 - 1,6	10,0
Dwutlenek siarki	0,4 - 0,5	1,4-1,7
Fosgen	0,01	0,1
Siarkowodór	0,3	0,6 - 0,8

Charakter, rozmiar i trwałość skażenia zależą przede wszystkim od rodzaju środka chemicznego, wielkości wycieku i warunków meteorologicznych panujących w przyziemnej warstwie atmosfery. Bardzo istotnym z punktu widzenia akcji ratowniczej i rozprzestrzeniania się gazów (par) w terenie jest gęstość gazu (par) powietrza.

Zasada podziału gazów (par) pod względem zachowania się powietrza

Gęstość gazu (par) względem powietrza	Zachowanie się w powietrzu
dp 0,8	Gaz (para) unosi się
dp 0,8-1,1	Rozchodzi się we wszystkich kierunkach
dp 1,1	Gaz (para) opada i pełźnie wzdłuż podłoża

gdzie dp - gęstość względem powietrza.

Gęstość wybranych TŚP względem powietrza

Akrylonitryl	1,83	Chlorobenzen	3,88	Hydrazyna	1,1
Amoniak	0,59	Dwutlenek siarki	2,26	Ksylen	3,66
Anilina	3,22	Dwuetyloamina	2,53	Kwas azotowy	2,2
Benzen	2,77	Dwusiarczek węgla	2,6	Siarkowodór	1,19
Chlorowodór	0,9	Fluorowodór	0,71	Trójetyloamina	3,5
Chlor	2,45	Fosgen	3,4		

Trwałość TŚP jest zróżnicowana i przykładowo wynosi od około 6 godzin dla fosgenu do około 24 godzin dla cyjanowodoru w temp. 20 stopni (tabela poniżej). Rzeki, kanały i inne zbiorniki wodne mogą być dodatkowym źródłem zagrożenia dla ludzi i zwierząt. Zanieczyszczenie wody może być nie

mniej groźnym źródłem skażeń niż rozprzestrzeniający się obłok powietrza skażony toksycznymi środkami.

Ogólne zasady postępowania w przypadku awarii z udziałem amoniaku lub chloru oraz ich właściwości fizykochemiczne.

a. AMONIAK

- Właściwości fizykochemiczne

Ciepota cząsteczkowa: 17,03

Stan skupienia, zapach, barwa: w temp. 20 oC gaz bezbarwny o ostrym, gryzącym drażniącym zapachu,

w słabych stężeniach przypomina zapach moczu

Temperatura wrzenia: -33,4 oC

Temperatura krzepnięcia: -77,7 oC

Gęstość gazu: 0,77

Gęstość par względem powietrza: 0,59

Temperatura zapłonu: 0 oC

Granice wybuchowości: dolna granica 15 % obj. - 105 g/m³ górna granica 28 % - 200 g/m³

Rozpuszczalność w wodzie: bardzo dobrze rozpuszcza się tworząc wodę amoniakalną.

Roztwór amoniaku ma w wodzie właściwości zasadowe wskutek tworzenia się wodorotlenku amonu. 1 kg. ciekłego amoniaku po odparowaniu daje 1300 litrów gazowego amoniaku. Amoniak w powietrzu pali się bardzo słabo, natomiast w tlenie bardzo dobrze (zielonkawym płomieniem).

- Właściwości toksyczne

Mechanizm toksycznego działania amoniaku, polega głównie na powstaniu w kontakcie z błonami śluzowymi wodorotlenku amonowego wywierającego silny wpływ alkalizujący na białka komórkowe. Amoniak charakteryzuje się silnym działaniem drażniącym na błony śluzowe dróg oddechowych oczu i skórę. Przy dużych stężeniach powoduje oparzenia oczu i skóry I i II stopnia.

Szczególnie niebezpieczeństwo przedstawia dla rogówki oka powodując jej nieodwracalne zmętnienie i owrzodzenia. W końcowych przypadkach następuje przebicie, uszkodzenie tęczęwki, ciała szklonego, siatkówki i w następstwie całkowita utrata wzroku. Najwyższe dopuszczalne stężenie amoniaku wynosi 20 mg/m³.

- Objawy zatrucia

Działanie drażniące gazowego amoniaku na oczy połączone jest z silnym łzawieniem. Występuje światłowstręt i odruchowy skurcz powiek z uczuciem ciała obcego pod powiekami i palenie.

Podrażnienie błon śluzowych dróg oddechowych amoniakiem wywołuje nieżyty nosa (katar) i gardła, zapalenie oskrzeli, kaszel, kichanie, obrzęk krtani prowadzący do zachrypnięcia lub pełnej utraty głosu, obrzęk płuc, połączony ze stanem zapalnym płuc, osłabienie akcji serca. Na skutek wyłączenia z oddychania części płuc (obrzęk), zapotrzebowanie ustroju na tlen nie zostaje dostatecznie zaspokojone i dochodzi do sinicy i objawów duszenia się.

Zatruciu amoniakiem, oprócz opisywanych objawów towarzyszy uczucie ściskania w gardle, odkształcanie się śluzowo-krwistej wydzieliny, a ponadto zaczerwienienie twarzy, pocenie się, ból i zawroty głowy, mdłości, wymioty, ból żołądka, majaczenie, trudności w utrzymaniu się na nogach, utrata przytomności, w ciężkich przypadkach występuje odruchowy skurcz krtani oraz obrzęk głośni co grozi uduszeniem.

-Pierwsza pomoc

Zatrutego przenosimy na świeże powietrze. Rozluźniamy mu odzież, ciepło okrywamy i w razie konieczności stosujemy ogrzewanie (termofory, poduszki elektryczne). Zapewniamy mu całkowity spokój. Do wdychania dajemy tlen z aparatu tlenowego. W przypadku zatrucia drogą doustną podajemy do picia zawiesinę białka jaj kurzych w wodzie. W przypadku oparzenia ciekłym amoniakiem zdejmujemy z uszkodzonego odzież i bieliznę, a oparzone miejsca przemywamy dużą ilością bieżącej wody. Po zabiegu nakładamy jałowy opatrunek z gazy. Skażone oko przemywamy bieżącą wodą. W każdym przypadku uszkodzonego należy przewieźć do szpitala, a w czasie transportu zapewnić całkowity spokój.

- **Właściwości pożarowo-wybuchowe**

Ze względu na wysoką granicę wybuchowości niebezpieczeństwo pożarowo-wybuchowe amoniaku jest znacznie mniejsze w porównaniu z zagrożeniem toksycznym. Amoniak gazowy tworzy mieszkankę wybuchową z powietrzem w granicach 15 - 28 % objętości. W zetknięciu z takimi substancjami jak: rtęć, brom, podchloryny, fluorowodór zapala się w reakcji z sodem i wapniem tworzy produkty wybuchowe. W reakcji z chlorem łączy się w NCl₃ (trójchlorek azotu), który wybuchowo rozkłada się przy zetknięciu z substancjami organicznymi lub wskutek uderzenia. Jako środki gaśnicze stosuje się wodę, pianę i dwutlenek węgla. Butle z amoniakiem należy umieszczać z dala od otwartego źródła ognia i chronić przed ogrzaniem powyżej 35 oC.

- **Zasady postępowania w przypadku awarii**

Osoby przystępujące do akcji ratowniczej powinny być wyposażone w następujące środki ochrony osobistej:

- **odzież ochronną drelichową,**
- **odzież L-2 lub kombinezon gazoszczelny,**
- **maskę przeciw gazową z pochłaniaczem na amoniak,**
- **aparat tlenowy lub powietrzny, maska izolacyjna,**
- **burty, rękawice.**

Przed przystąpieniem do usunięcia nieszczelności pojemnika należy ustawić opakowanie w ten

sposób, aby na zewnątrz nie wydobywał się amoniak w postaci ciekłej. Następuje wówczas gwałtowne odgazowanie amoniaku, samorzutne oziębienie fazy ciekłej, zmniejsza się prężność pary i intensywność wydzielania środka. Nieszczelności powstałe w połączeniach beczki i zaworów trzeba usunąć przez

umiarkowane dokręcenie śrub lub uszczelnienie.

Otwory powstałe w ścianach opakowania należy zabić czopem z ołowiu i nałożyć na nie obejmę mocującą z taśmy stalowej lub drutu. Jako materiał uszczelniający można stosować również azbest. Gazowy amoniak można likwidować za pomocą wody. Amoniak ciekłego nie można polewać wodą (zwiększa się intensywność parowania). W celu zaabsorbowania amoniaku w wodzie należy z prądnicy wytworzyć ścianę wodną w postaci mgły. Najczęstszą przyczyną nieszczelności opakowań z amoniakiem jest nadmierne ciśnienie w cysternie, spowodowane wzrostem temperatury i przeładowaniem pojemnika powyżej dopuszczalnej normy. W tym przypadku amoniak gazowy uchodzi przez zawór bezpieczeństwa. Skutecznym sposobem obniżenia ciśnienia i temperatury amoniaku ciekłego w cysternie jest wypuszczanie na zewnątrz określonej ilości amoniaku gazowego. Zasadniczym warunkiem do wpuszczania amoniaku jest możliwość związania go w wodzie (strumień kroplisty, mgła wodna) oraz wolna przestrzeń umożliwiająca swobodne rozprzestrzenianie się reszkowych ilości amoniaku w terenie z wyeliminowaniem zagrożenia toksycznego dla ludzi i zwierząt. W czasie akcji ratunkowej z pasa rozprzestrzeniania się fali amoniaku gazowego należy wyłączyć wszelkie pojazdy samochodowe, elektryczne środki trakcyjne i linie elektryczne w celu wyeliminowania ewentualnej możliwości eksplozji mieszanki wybuchowej amoniaku z powietrzem

b. CHLOR

- **Właściwości fizykochemiczne**

Ciężar cząsteczkowy: 70,91

Stan skupienia, zapach, barwa: w temp. 20 Oo chlor jest gazem barwy zielonożółtej o swoistym ostrym zapachu

Temperatura wrzenia: -34,05 Oo

Temperatura krzepnięcia: -101°C

Gęstość cieczy: 1,59

Gęstość gazu względem powietrza: 2,45

Ciśnienie par ciekłego chloru: w temperaturze 0 Oo - 3,76 ata

w temperaturze 20 Oo - 6,8 ata

w temperaturze 35 Oc - 10,2 ata

Rozpuszczalność w wodzie: 226 cm³ w 100 cm³ wody w temp. 15 oC.

Chlor dobrze rozpuszcza się również w chloroformie, czteroetylku ołowiu. 1 dm³ ciekłego chloru wytwarza 463 dm³ gazu w temperaturze 0 Oc przy ciśnieniu 760 mm Hg.

- Właściwości toksyczne

Chlor jest gazem trującym i silnie drażniącym. W stężeniach ok. 50 mg/m³ powoduje podrażnienie błon śluzowych nosa, górnych dróg oddechowych, jak również ciężkie obrażenia oczu oraz podrażnienia skóry wywołując stany zapalne. Przy wyższych stężeniach do 200 mg/m³ występuje obrzęk płuc, który w ciągu kilku godzin powoduje śmierć. Przy mniejszych stężeniach rozwija się oskrzelowe zapalenie płuc oraz mogą wystąpić niedomagania układu sercowo - naczyniowego. Chory od początku zatrucia znajduje się w stanie sinicy śliwkowej, a w miarę coraz większego obrzęku płuc i w miarę występowania osłabienia mięśnia sercowego i ośrodka oddechowego, sinica śliwkowa przechodzi w sinicę szarą z całym szeregiem groźnych następstw.

Najwyższe dopuszczalne stężenie: 1,5 mg/m³ .

Stężenie niebezpieczne dla życia: ok. 50 mg/m³ .

Objawy zatrucia

W pierwszej fazie zatrucia obserwuje się silne odruchy kaszlu, kichanie, łzawienie oraz ślinotok. Bóle

głowy są następstwem obrzęku śluzówki zatok czołowych i bocznych zatok nosa. Pojawiają się objawy

podrażnienia tchawicy i oskrzeli, ból pod mostkiem i duszność. Plwocina może zawierać domieszkę krwi.

-Pierwsza pomoc

Poszkodowanego przenosimy na świeże powietrze i wygodnie kładziemy. Zdejmujemy z niego zanieczyszczoną odzież i rozluźniamy krępujące części ubrania. Skażoną powierzchnię skóry zmywamy obficie wodą z mydłem i nakładamy jałowy opatrunek (nie nakładać opasek oparzeniowych). Zatrutego zabezpieczamy przed utratą ciepła okrywając go kocem. Zapewniamy mu całkowity spokój i bezruch. Każdy wysiłek fizyczny może wywołać niewydolność krążenia i obrzęk płuc, dlatego nie stosujemy sztucznego oddychania. W razie konieczności poszkodowanemu podajemy tlen. Do wdychania dajemy mu rozpylony 0,5 % roztwór kwaśnego węgla sodu lub 2 % roztwór tiosiarczanu sodu (nie wolno rozpylać roztworów bezpośrednio do tchawicy). Poszkodowanego transportujemy tylko w pozycji leżącej. W przypadku gdy zachodzi obawa utraty przytomności, możemy położyć go na boku. Skażone oczy przemywamy bieżącą wodą. Zabieg wykonujemy przez 10 - 15 minut, rozchylając powieki kciukiem i palcem wskazującym.

- Właściwości pożarowo-wybuchowe

Chlor jest w normalnych warunkach gazem niepalnym. Z wodorem tworzy niebezpieczne mieszaniny wybuchowe, które eksplodują pod wpływem promieni świetlnych, zwłaszcza wysokoenergetycznego promieniowania krótkofalowego (ultrafiolet). Wybuch może być zainicjowany również przy podgrzaniu mieszaniny do temperatury powyżej 250 oC. Ze względu na silne własności utleniające należy się liczyć z możliwością zapalenia substancji palnych w atmosferze czystego chloru. Wodór spala się w czystym chlorze jasnoniebieskim płomieniem wytwarzając chlorowodór. Z amoniakiem chlor wytwarza trójchlorek azotu, który jest żółtą oleistą cieczą o właściwościach eksplozywnych.

p) oznaki uwolnienia podstawowych TSP:

q) zasady zachowania się żołnierzy w środowisku skażeń od TSP oraz udzielania pierwszej pomocy żołnierzom porażonym TSP:

AMONIAK

Zasady postępowania w przypadku awarii

Osoby przystępujące do akcji ratowniczej powinny być wyposażone w następujące środki ochrony osobistej:

- odzież ochronną drelichową,
- odzież L-2 lub kombinezon gazoszczelny,

- maskę przeciw gazową z pochłaniaczem na amoniak,
- aparat tlenowy lub powietrzny, maska izolacyjna,
- burty, rękawice.

Przed przystąpieniem do usunięcia nieszczelności pojemnika należy ustawić opakowanie w ten sposób, aby na zewnątrz nie wydobywał się amoniak w postaci ciekłej. Następuje wówczas gwałtowne odgazowanie amoniaku, samorzutne oziębienie fazy ciekłej, zmniejsza się prężność pary i intensywność wydzielania środka. Nieszczelności powstałe w połączeniach beczki i zaworów trzeba usunąć przez umiarkowane dokręcenie śrub lub uszczelnienie.

Otwory powstałe w ścianach opakowania należy zabić czopem z ołowiu i nałożyć na nie obejmę mocującą z taśmy stalowej lub drutu. Jako materiał uszczelniający można stosować również azbest. Gazowy amoniak można likwidować za pomocą wody. Amoniak ciekłego nie można polewać wodą (zwiększa się intensywność parowania). W celu zaabsorbowania amoniaku w wodzie należy z prądnicy wytworzyć ścianę wodną w postaci mgły. Najczęstszą przyczyną nieszczelności opakowań z amoniakiem jest nadmierne ciśnienie w cysternie, spowodowane wzrostem temperatury i przeładowaniem pojemnika powyżej dopuszczalnej normy. W tym przypadku amoniak gazowy uchodzi przez zawór bezpieczeństwa. Skutecznym sposobem obniżenia ciśnienia i temperatury amoniaku ciekłego w cysternie jest wypuszczanie na zewnątrz określonej ilości amoniaku gazowego. Zasadniczym warunkiem do wpuszczania amoniaku jest możliwość związania go w wodzie (strumień kroplisty, mgła wodna) oraz wolna przestrzeń umożliwiająca swobodne rozprzestrzenianie się resztkowych ilości amoniaku w terenie z wyeliminowaniem zagrożenia toksycznego dla ludzi i zwierząt. W czasie akcji ratunkowej z pasa rozprzestrzeniania się fali amoniaku gazowego należy wyłączyć wszelkie pojazdy samochodowe, elektryczne środki trakcyjne i linie elektryczne w celu wyeliminowania ewentualnej możliwości eksplozji mieszanki wybuchowej amoniaku z powietrzem

CHLOR

Zasady postępowania w przypadku awarii

W razie awarii podczas transportu poza terenem zakładu należy:

- zaalarmować i usunąć ludność z rejonu zagrożenia w kierunku pod wiatr od źródła zagrożenia, a ze strefy skażonej poprzecznie do kierunku wiatru; przy ewakuowaniu ludności ze strefy zagrożonej należy uwzględnić ukształtowanie terenu; chlor jako cięższy od powietrza ok. 2,5 razy będzie utrzymywał się w jego dolnych warstwach we wszelkiego rodzaju zagłębieniach terenu zwłaszcza przy pogodzie bezwietrznej,
- zawiadomić najbliższe władze terenowe, Policję, straż pożarną lub władze kolejowe w przypadku awarii w transporcie kolejowym,
- utworzyć duże strefy bezpieczeństwa, a przy dużych ilościach wydobywającego się z pojemników chloru ogłosić stan katastrofy,
- zamknąć niebezpieczny obszar.

Osoby przystępujące do akcji ratunkowej powinny być wyposażone w następujące środki ochrony osobistej:

- drelichową odzież ochronną lub kombinezon gazoszczelny, ubranie L-2,
- maskę przeciwgazową z pochłaniaczem wielogazowym lub na pary i gazy kwaśne,
- aparat tlenowy lub powietrzny,
- buty, rękawice.

Przed przystąpieniem do usunięcia nieszczelności pojemnika należy ustawić go w taki sposób, aby na zewnątrz nie wydobywał się chlor w postaci ciekłej. Nieszczelności powstałe w miejscach połączenia elementów beczki i w zaworach można usunąć przez umiarkowane dokręcenie śrub lub uszczelnienie. Otwory powstałe w ścianach pojemnika należy zabić czopem z ołowiu i założyć obejmę mocującą z taśmy stalowej lub drutu. Jako materiał uszczelniający można stosować również azbest. Chlor gazowy można likwidować przy użyciu wody. Nie należy polewać wodą chloru ciekłego, ponieważ zwiększa się intensywność parowania. W celu zaabsorbowania chloru gazowego w wodzie należy z prądnicy wytworzyć ścianę wodną w postaci mgły. W jednym litrze wody można rozpuścić około 2 litrów chloru gazowego. Środkiem neutralizującym chlor jest również tiosiarczan sodowy

(antychlor). Przy stosowaniu tiosiarczanu sodowego do neutralizacji należy również wytwarzać ściany z tego roztworu. Do zneutralizowania 1 tony chloru potrzeba około 20 m³ roztworu tiosiarczanu sodowego sporządzonego z 1 tony pięciowodnego tiosiarczanu sodowego i odpowiedniej ilości wody. Do neutralizacji chloru nie wolno stosować amoniaku.

r) definicja oraz cel Obrony przed Bronią Masowego Rażenia;

Obrona przed bronią masowego rażenia to zespół przedsięwzięć planistycznych i organizacyjnych mających na celu osłabienie lub zneutralizowanie skutków oddziaływania przeciwnika na prowadzenie działań bojowych oraz stany osobowe wojsk związanego z użyciem lub groźbą użycia środków CBRN, jak również urządzeń zawierających te środki

Celem OPBMR jest stworzenie wojskom warunków do realizacji zadań w sytuacjach zagrożenia skażeniami i skażeń oraz zapewnienie im możliwości prowadzenia działań ratowniczych.

t) zasady Obrony przed Bronią Masowego Rażenia;

określają zakres ochrony wojsk przed, w trakcie i po wystąpieniu zdarzeń CBRN w operacji i realizowane są poprzez:

- 1) ocenę zagrożenia;
- 2) zarządzanie ryzykiem;
- 3) interoperacyjność;
- 4) priorytetyzację;
- 5) elastyczność;
- 6) powszechność.

Zasady OPBMR powinny być uwzględniane przez dowódców w procesie planowania operacji i szczegółowo określone w wytycznych dowódcy poziomu strategicznego i operacyjnego.

u) przedsięwzięcia OPBMR:

- rozpoznanie, identyfikacja i monitorowanie skażeń;
- ostrzeganie, alarmowanie i meldowanie o skażeniach;
- ochrona przed skażeniami;
- ograniczanie zagrożenia skażeniami;
- medyczna ochrona przed BMR.

POWSZECHNA OBRONA PRZECIWLOTNICZA

1) PRZEDMIOTOWE CELE SZKOLENIA

W wyniku opanowania treści programowych przedmiotu żołnierz powinien znać:

- przedsięwzięcia prowadzone w ramach aktywnej (rozpoznanie optyczno-wzrokowe, ostrzeganie i alarmowanie oraz prowadzenie zorganizowanego ognia do ŚNP niespecjalistycznymi środkami rażenia) oraz pasywnej (maskowanie, rozśrodkowanie sił i środków, przygotowanie schronów i ukryć oraz likwidacja skutków uderzeń) powszechnej obrony przeciwlotniczej.

2) MATERIAŁ NAUCZANIA - ZAGADNIENIA (przewidywany czas 1 godzina):

a) istota oraz cel realizacji powszechnej OPL:

Powszechna obrona przeciwlotnicza (POPL) jest częścią podsystemu (elementu) w systemie zdolności do przetrwania i ochrony wojsk Sił Zbrojnych RP (SZ RP).

Podsystem powszechnej obrony przeciwlotniczej organizuje się i realizuje we wszystkich jednostkach wojskowych (instytucjach) SZ RP, na wszystkich poziomach dowodzenia, w każdym rodzaju działań oraz w warunkach pokoju na zasadzie powszechności.

Stosowany w dalszej części poradnika zwrot „jednostka wojskowa” oznacza samodzielną jednostkę organizacyjną SZ RP, funkcjonującą na podstawie nadanego przez Ministra Obrony

Narodowej etatu określającego jej strukturę wewnętrzną, posługującą się pieczęcią urzędową z godłem państwowym i nazwą (numerem) jednostki. „Instytucja” oznacza każdą inną komórkę organizacyjną

sił zbrojnych wyodrębnioną pod względem organizacyjnym, nie wchodzącą w skład związku operacyjnego (ZO) lub taktycznego (ZT), np.: dowództwo, sztab, zarząd, departament, biuro, ośrodek, centrum, baza, składnica, klub, itp.

Określenie „dowódca” oznacza dowódcę jednostki organizacyjnej SZ RP, dowódcę pododdziału, oddziału, związku taktycznego i operacyjnego (równorzędnego). Określenie „szef” oznacza szefa (dyrektora, kierownika, komendanta-równorzędnego) innej instytucji lub komórki organizacyjnej występującej w strukturze Sił Zbrojnych RP.

Organizatorami podsystemu powszechnej obrony przeciwlotniczej w jednostkach wojskowych (instytucjach) SZ RP i odpowiedzialnymi za jego funkcjonowanie są ich dowódcy (szefowie). Nadzór merytoryczny nad podsystemem sprawuje szef sztabu jednostki lub oficer pionu operacyjnego (jeśli nie występuje-osoba funkcyjna wyznaczona rozkazem przełożonego).

Dowódcy wszystkich poziomów dowodzenia zobowiązani są do organizowania oraz prowadzenia powszechnej obrony przeciwlotniczej w pełnym zakresie z wykorzystaniem wszelkich możliwych, dostępnych sił i środków, w każdych warunkach i sytuacjach.

b) ogólne zasady POPL, przedsięwzięcia wchodzące w skład aktywnej i pasywnej POPL:

Powszechna obrona przeciwlotnicza (POPL) to zespół aktywnych i pasywnych przedsięwzięć mających na celu samoobronę (samoosłonę) własnych sił (obiektów) przed rozpoznaniem i uderzeniami środków napadu powietrznego (ŚNP) przeciwnika oraz minimalizujących skutki potencjalnych uderzeń.

W ramach aktywnej powszechnej obrony przeciwlotniczej prowadzi się optyczno-wzrokowe rozpoznanie przestrzeni powietrznej, ostrzeganie i alarmowanie o zagrożeniu uderzeniami z powietrza oraz zorganizowaną walkę ze środkami napadu powietrznego przy użyciu niespecjalistycznych środków rażenia. Rozpoznanie optyczno-wzrokowe przestrzeni powietrznej jest zasadniczym sposobem wykrywania oraz identyfikacji obiektów powietrznych (swój-obcy), realizowanym przy użyciu dostępnych, własnych sił i środków rozpoznania (posterunków obserwacyjnych, obserwatorów, przyrządów optycznych). Umożliwia ustalenie liczby, przynależności i typów samolotów (śmigłowców), ugrupowania bojowego lotnictwa przeciwnika oraz charakteru jego działań. Rozpoznanie optyczno - wzrokowe przestrzeni powietrznej prowadzą posterunki obserwacyjne wystawiane od poziomu batalionu wzwyż (równorzędne) oraz obserwatorzy w kompanii (plutonie, drużynie). Pozostałe jednostki organizacyjne i instytucje informację o zagrożeniu atakiem z powietrza uzyskują z systemu powszechnego ostrzegania i alarmowania.

Ostrzeganie wojsk to działanie mające na celu przyjęcie oraz terminowe przekazanie do podległych wojsk (sił) komunikatów (sygnałów) uprzedzających o prawdopodobnym wystąpieniu zagrożenia uderzeniami środków napadu powietrznego, a także wskazanie zalecanych działań zabezpieczających i ochronnych. Realizowane jest od poziomu związku taktycznego (ZT) wzwyż na podstawie informacji uzyskanych z ośrodków rozpoznania radiolokacyjnego i radioelektronicznego w ramach narodowego i sojuszniczego systemu rozpoznania lub na podstawie informacji otrzymanych z jednostek podległych, współdziałających i nadrzędnych.

Alarmowanie wojsk to działanie realizowane w przypadku wystąpienia realnego uderzenia przeciwnika powietrznego, mające na celu natychmiastowe przekazanie sygnału „Alarm powietrzny” do określonych osób, pododdziałów (oddziałów), a także podjęcie wcześniej zaplanowanych czynności na sygnał, w tym wprowadzenie stanu gotowości dla pododdziałów dyżurnych oraz ukrycie w schronach pozostałego stanu osobowego jednostki.

Alarmowanie organizuje się i prowadzi na podstawie rozpoznania własnego lub komunikatów (sygnałów) ostrzegawczych z dostępnych źródeł rozpoznania technicznego i wzrokowego. Sygnały o zagrożeniu z powietrza podaje się dostępnymi sposobami (głosem, syreną, gongiem, racą świetlną oraz przez techniczne środki łączności). Aktywna walka ze środkami napadupowietrznego realizowana

jest we wszystkich oddziałach i pododdziałach wszystkich rodzajów wojsk wyposażonych w osobiste uzbrojenie strzeleckie (karabiny maszynowe wszelkich typów) oraz pojazdy (wozy bojowe, transportery) posiadające pokładowe uzbrojenie strzeleckie umożliwiające prowadzenie zorganizowanego ognia do celów powietrznych (nie dotyczy oddziałów i pododdziałów wojsk obrony przeciwlotniczej wyposażonych w specjalistyczne uzbrojenie artyleryjskie i raketowe). W tym celu wyznacza się pododdziały dyżurne (w składzie nie mniejszym niż pluton), pozostające rotacyjnie w natychmiastowej gotowości do otwarcia ognia do atakujących celów powietrznych.

Pasywna powszechna obrona przeciwlotnicza obejmuje czynności minimalizujące skutki powstałe w wyniku potencjalnych uderzeń przeciwnika powietrznego. Obejmuje: maskowanie, rozśrodkowanie sił i środków, przygotowanie schronów i ukryć (szczelin) przeciwlotniczych oraz likwidację skutków uderzeń lotniczych. Maskowanie to zespół czynności mających na celu ukrycie sił i środków przed rozpoznaniem powietrznym przeciwnika, wprowadzenie w błąd co do położenia oddziałów, pododdziałów (sił) własnych oraz prowadzonych przez nie działań, a także utrudnienie przeciwnikowi skutecznego rażenia ogniowego.

Maskowanie realizuje się własnymi siłami i środkami w sposób ciągły, stosując głównie etatowe i podręczne środki maskujące, malowanie maskujące, maskowanie świateł i elementów odbaskowych oraz wykorzystując maskujące właściwości i ukształtowanie terenu, pory doby i warunków atmosferycznych, a także ograniczając czas pracy urządzeń elektronicznych. Rozśrodkowanie to rozmieszczenie wojsk (sił i środków) minimalizujące efektywność użycia uzbrojenia przez przeciwnika, zmniejszające własne straty oraz stwarzające dogodne warunki do prowadzenia walki.

Oddziały, pododdziały (siły) rozśrodkowuje się z uwzględnieniem otrzymanych przez nie zadań, posiadanego czasu, właściwości ochronnych sprzętu bojowego (obiektów) oraz charakteru terenu. Rozśrodkowanie nie powinno utrudniać dowodzenia, współdziałania, tworzenia ugrupowania bojowego

(marszowego) i prowadzenia działań bojowych. Rozśrodkowanie sił i środków powinno umożliwić prowadzenia ognia do celów powietrznych.

Przygotowanie schronów (szczelin) przeciwlotniczych polega na przystosowaniu istniejącej infrastruktury koszarowej, wykonaniu prac inżynierskich oraz wykorzystaniu ochronnych właściwości terenu w celu zapewnienia stanom osobowym ochrony przed oddziaływaniem ogniowym przeciwnika powietrznego. Likwidacja skutków uderzeń przeciwnika powietrznego obejmuje działania mające na celu odtworzenie gotowości bojowej pododdziałów oraz przywrócenie korzystnych warunków do prowadzenia dalszych działań po uderzeniu z powietrza

c) przygotowanie stanów osobowych i rejonów zakwaterowania (rozmieszczenia) do wymogów powszechnej obrony przeciwlotniczej (skład i wyposażenie PO, stanowiska ogniowe i szczeliny przeciwlotnicze, schrony/ukrycia OPL):

Organizowanie podsystemu powszechnej obrony przeciwlotniczej w miejscach stałego i czasowego pobytu realizuje się w celu przygotowania stanu osobowego jednostki do działania w warunkach zagrożenia uderzeniami z powietrza. Wymaga to przystosowania rejonu (obiektu) i infrastruktury koszarowej oraz stosowania szeregu przedsięwzięć o charakterze organizacyjnym i szkoleniowym. Przystosowanie rejonu do wymogów POPL obejmuje:

- organizację optyczno – wzrokowego rozpoznania przestrzeni powietrznej,
- przygotowanie stanowisk ogniowych (szczelin przeciwlotniczych) dla pododdziałów dyżurnych oraz schronów OPL dla pozostałego stanu osobowego jednostki,
- zaplanowanie i przygotowanie sił i środków do rozśrodkowania, maskowania oraz likwidacji skutków uderzeń ŚNP.

Rozpoznanie optyczno-wzrokowe w warunkach garnizonowych prowadzą Posterunki Obserwacyjne (PO) organizowane samodzielnie lub wspólnie dla kompleksów koszarowych (garnizonowych) oraz obserwatorzy prowadzący rozpoznanie powietrzne i alarmowanie na korzyść własnego pododdziału. Posterunek może realizować dodatkowo zadania w zakresie wykrywania wybuchów jądrowych, uderzeń chemicznych oraz wykrywania i monitorowania skażeń, lecz jego skład

i wyposażenie muszą wówczas zostać rozszerzone zgodnie z odrębnymi wymogami w tym zakresie. Posterunek rozmieszcza się na dachu budynku lub wieży (ewentualnie w terenie w pobliżu koszar) w miejscu zapewniającym obserwację okrężną oraz ochronę przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi. Powinien posiadać łączność przewodową lub radiową z oficerem dyżurnym (operacyjnym) oraz dokumentację i wyposażenie w odpowiednim zestawie (skrzyni).

Stanowiska ogniowe dla pododdziałów dyżurnych wybiera się i przygotowuje w obrębie lub pobliżu koszar (na placach ćwiczeń, w parkach sprzętu technicznego itp.). Jeżeli jest to możliwe, stanowiska należy rozbudować inżynieryjnie. Stanowiska te powinny:

- umożliwiać bezpieczne prowadzenie zorganizowanego ognia w wycinku przestrzeni powietrznej nie mniejszym niż 90° azymutu,
- zapewniać prowadzenie obserwacji w sektorze nie mniejszym niż 180° azymutu,
- znajdować się z dala od składowisk materiałów potęgujących skutki uderzeń lotniczych (np. amunicji, MPS) oraz linii wysokiego napięcia.

Przygotowanie schronów OPL ma na celu zapewnienie ochrony przed środkami rażenia przeciwnika powietrznego stanowi osobowemu jednostki nie zaangażowanemu bezpośrednio w walkę. Na schrony OPL można przystosować infrastrukturę koszarową, głównie piwnice, pomieszczenia podziemne, bunkry oraz inne obiekty, jednak czas ich przystosowania nie może przekraczać trzech roboczogodzin (rbh). Każde z adaptowanych pomieszczeń w miarę możliwości powinno mieć awaryjne (zapasowe) wyjście. Na zewnątrz budynków i na klatkach schodowych prowadzących do schronów należy umieścić strzałki koloru białego z czarnym napisem „DO SCHRONU OPL”. Każde pomieszczenie przeznaczone na schron powinno być oznaczone tabliczką informacyjną i po dostosowaniu posiadać następujące wyposażenie:

- urządzenia filtrowentylacyjne (w miarę możliwości i potrzeb),
- sprzęt przeciwpożarowy (gaśnice),
- sprzęt saperski (oskard, łom, łopata, topór),
- światło zastępcze (lampy elektryczne, latarki),
- środek łączności ze służbą dyżurną (telefon, radiotelefon, radiostacja),
- ławki lub taborety,
- instrukcję dyżurnego schronu,
- instrukcję zachowania się w schronie OPL,
- żywność i wodę (w sytuacji realnego zagrożenia).

Uwaga:

W pojedynczym schronie (szczelinie) nie powinno znajdować się więcej niż połowa stanu osobowego dowództwa i sztabu jednostki (pododdziału, oddziału, związku taktycznego, operacyjnego) lub instytucji.

W przypadku braku w jednostce wojskowej (garnizonie, koszarach) pomieszczeń możliwych do wykorzystania na schrony OPL dopuszcza się w stałej gotowości bojowej jedynie wytrasowanie i oznaczenie tabliczkami miejsc w terenie przeznaczonym na szczeliny przeciwlotnicze. Tabliczki należy wykonać z blachy i umocować na nóżkach z metalowego pręta. Po wprowadzeniu wyższych stanów gotowości bojowej należy niezwłocznie przystąpić do wykonania prac inżynieryjnych w pełnym zakresie.

Przygotowanie do maskowania polega na zaplanowaniu i wydzieleniu do użycia etatowych i podręcznych środków maskujących oraz zastosowaniu odpowiednich zasłon (rolet) na okna maskujących światło. Wskazane jest, aby wyłączenie oświetlenia w koszarach realizowała służba dyżurna przy użyciu centralnego wyłącznika zasilania. W ramach obrony elektronicznej powinno być realizowane maskowanie promieniowania środków elektronicznych poprzez ograniczanie ich pracy do niezbędnego minimum.

Przygotowanie sił i środków do rozśrodkowania obejmuje zespół przedsięwzięć planistycznych i organizacyjnych mających na celu takie rozmieszczenie stanów osobowych i uzbrojenia (przy wykorzystaniu istniejącej infrastruktury i właściwości terenu), aby w jak największym stopniu ograniczyć rozpoznanie i ewentualne straty wynikające z uderzeń przeciwnika powietrznego. Wszelkie zadania dla podległych sił powinny zostać wcześniej określone i zaplanowane, a ich realizacja sprawdzona

podczas treningów na sygnał alarmu powietrznego. Likwidacja skutków uderzeń przeciwnika powietrznego obejmuje planistyczno-organizacyjne przygotowanie sił i środków do ewakuacji rannych i kontuzjowanych, odtworzenia systemu rozpoznania, dowodzenia i łączności, naprawy uszkodzonego sprzętu, odbudowy zniszczonych schronów, ukryć i obiektów, gaszenia pożarów oraz odtworzenia zapasów środków bojowych i materiałowych zgodnie z odrębnymi wymogami.

Prowadzenia zorganizowanego ognia z broni osobistej i pokładowej do celów powietrznych wymaga:

- wyznaczenia stanowisk ogniowych w rejonie koszar (na przykoszarowych placach ćwiczeń, poligonach),
- rotacyjnego wyznaczania (na okres od miesiąca do kwartału) w rozkazie dziennym jednostki pododdziału dyżurnego w składzie około 1/3 stanu ewidencyjnego pododdziału (najlepiej etatowy pluton) i utrzymywania w stałej gotowości do podjęcia natychmiastowej walki z przeciwnikiem powietrznym. Przykładowy zapis w rozkazie dziennym jednostki (pododdziału) powinien brzmieć: „W terminie od... do... wyznaczam... (nazwa pododdziału) jako pododdział dyżurny do zwalczania nisko lecących celów powietrznych z broni osobistej (pokładowej). Stanowiska do prowadzenia ognia wyznaczam w rejonie...(określić miejsce). Gotowość od chwili ogłoszeniu „Alarmu powietrznego” osiągnąć w czasie do...minut. Odpowiedzialnym za realizację czynię...(stop, imię, nazwisko)”,
- wydzielenia amunicji dla pododdziału dyżurnego w ilości pozwalającej na pełne załadowanie magazynków (taśm) każdego egzemplarza broni nabojami z pociskami zwykłymi (lub przeciwpancernymi) i smugowymi w stosunku 3:1. Amunicję oznakowuje się napisem „AMUNICJA ALARMOWA POPL”. Załadowania magazynków (taśm) dokonuje się jedynie w przypadku faktycznego zagrożenia - na rozkaz dowódcy pododdziału. Pododdziały dyżurne wyprowadza się na wyznaczone i przygotowane stanowiska ogniowe na sygnał alarmu powietrznego według wcześniejszych ustaleń.

Organizacja powszechnej obrony przeciwlotniczej w miejscach czasowego pobytu.

Organizacja powszechnej obrony przeciwlotniczej w rejonie czasowego pobytu (np. na poligonie, rejonie alarmowym) winna uwzględniać warunki zbliżone do rzeczywistych warunków pola walki.

W tym celu należy:

- przygotować w rejonie pobytu szczeliny przeciwlotnicze w ilości zapewniającej ochronę całemu stanowi osobowemu (jeśli niemożliwe wytrasować i oznakować) oraz przydzielić etatowym pododdziałom,
- przygotować stanowiska do rozwinięcia posterunku obserwacyjnego,
- dokonać wyboru stanowisk ogniowych dla dyżurnych, specjalistycznych środków OPL oraz określić czas i sposób zajmowania stanowisk ogniowych na wypadek alarmu powietrznego,
- rotacyjnie wyznaczać pododdziały dyżurne do zwalczania celów nisko lecących z niespecialistycznych środków ogniowych, określając rejon i zasady działania oraz przygotować do tego celu amunicję strzelecką,
- wyposażać służby dyżurne i stanowiska dowodzenia w tabele aktualnych sygnałów alarmowych, odbiorniki radiowe do odbioru sygnałów ostrzegania oraz techniczne środki alarmowania (ogłaszania alarmu powietrznego),
- uzgodnić zasady współpracy (w tym łączności) z najbliższym ośrodkiem alarmowania;
- opracować plan rozśrodkowania sprzętu bojowego na wypadek alarmu powietrznego,
- wyznaczyć grupę do likwidacji skutków uderzeń z powietrza oraz przydzielić odpowiedni sprzęt i środki transportu,
- przeprowadzić szkolenie z przedmiotowej problematyki. Cykl szkolenia zakończyć sprawdzianem z realizacji czynności stanu osobowego na sygnał alarmu powietrznego.

Podczas przemieszczenia do rejonu czasowego pobytu marszem, transportem kołowym, kolejowym lub wodnym należy:

- zorganizować nasłuch w sieci ostrzegania oraz optyczno – wzrokową obserwację sytuacji powietrznej podczas marszu,
- określić sposób alarmowania przemieszczających się pododdziałów,
- dostosować środki transportu do prowadzenia ognia z broni osobistej i pokładowej (dla pododdziałów dyżurnych),
- środki OPL zdolne do prowadzenia ognia z krótkich przystanków ugrupować w kolumnie manewrujących wojsk,

- przestrzegać zasad rozśrodkowania i maskowania podczas postojów,
- zorganizować obserwację przestrzeni powietrznej i POPL w miejscach odpoczynków i postojów.

d) sygnały alarmowania (ostrzegania) o zagrożeniu uderzeniami z powietrza i sposoby ich przekazywania (odwoływania):

Sygnały przekazywane w systemie powszechnego ostrzegania (alarmowania) powinny być odnotowane w „Dzienniku sygnałów, meldunków ostrzegania, powiadamiania” przez służby dyżurne pełniące funkcje ośrodka alarmowania, a sygnały ogłoszenia i odwołania alarmu powietrznego w książkach meldunków wszystkich służb dyżurnych.

Rodzaj alarmu	Sposób ogłoszenia alarmów			Sposób odwołania alarmów	
	akustyczny system alarmowy	środków masowego przekazu	wizualny sygnał alarmowy	akustyczny system alarmowy	środków masowego przekazu
Alarm powietrzny	- Ciągły, modulowany dźwięk syreny w okresie jednej minuty. - Następujące po sobie sekwencje długich dźwięków sygnałów dźwiękowych pojazdów, gwizdków, trąbek lub innych przyrządów na sprężone powietrze w stosunku 3:1; w przybliżeniu 3 sekundy dźwięku oraz 1 sekunda przerwy.	Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga! Uwaga! Uwaga! ogłaszam alarm powietrzny dla	Znak czerwony najlepiej w kształcie kwadratu	Dźwięk ciągły trwający 3 minuty	Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga! Uwaga! Odwołuję alarm powietrzny dla

e) czynności żołnierza po ogłoszeniu alarmu powietrznego w MSD, MCzP oraz w działaniach bojowych:

Oficer dyżurny ogłasza sygnał ALARM POWIETRZNY:

Włączana jest syrena alarmowa. Należy uzyskać ciągły, modulowany dźwięk syreny w okresie jednej minuty. Modulacja powstaje w wyniku włączania syreny na 3 sekundy wyłączenia na 1 sekundę.

Pomocnik udając się do syreny powtarza trzykrotnie zapowiedź słowną:

Uwaga! Uwaga! Uwaga! ogłaszam alarm powietrzny dla stanu osobowego kompleksu.

Oficer dyżurny telefonicznie powiadamia bezpośredniego przełożonego oraz podległe służby dyżurne.

Pomocnik oficera dyżurnego w drodze powrotnej sprawdza czy sygnał został przekazany do podległych służb dyżurnych. Powtarza trzykrotnie zapowiedź słowną:

Uwaga! Uwaga! Uwaga! ogłaszam alarm powietrzny dla stanu osobowego kompleksu.

Każda osoba ma obowiązek poinformować o alarmie inne osoby pozostające na miejscach pracy, do których mógł nie dotrzeć sygnał alarmu i nie zareagowały na alarm.

Podoficer dyżurny ogłasza alarm w pododdziale – powiadamia dowódcę kompanii. Jeżeli pododdział znajduje się na zajęciach na terenie koszar wysyła dyżurnego kompanii w celu przekazania sygnału alarmu.

Pododdział dyżurny wyznaczony rozkazem dowódcy batalionu do zwalczania środków napadu powietrznego pobiera broń i oznaczoną amunicję (AMUNICJA ALARMOWA OPL z pododdziałowego magazynu broni (wydaje się w trybie alarmowym na listy alarmowe). Ilość amunicji dla pododdziału dyżurnego powinna zapewnić załadowanie każdego egzemplarza broni po jednym magazynku (taśmie)

nabojami z pociskami przeciwpancerno-zapalającymi i smugowymi w stosunku 3:1. Amunicję tę przechowuje się zgodnie z zasadami dotyczącymi amunicji alarmowej oraz instrukcją Uzbr./2000.

Dowódca wyznaczonego pododdziału wraz z pododdziałem udaje się do wyznaczonej szczeliny plot gdzie osiąga gotowość do zwalczania środków napadu powietrznego. Zwalcza się tylko te ŚNP, które bezpośrednio oddziałują ogniowo na pododdziały i obiekty rejonu kompleksu.

Pozostałe stany osobowe zajmują przydzielone schrony, ukrycia lub szczeliny przeciwlotnicze celem schronienia się przed ewentualnym atakiem ŚNP.

Obserwatorzy posterunku obserwacyjnego z wyznaczonego pododdziału wraz z wyposażeniem rozstawiają posterunek obserwacyjny we wskazanym miejscu.

Wszystkie przyjęte sygnały o zagrożeniu z powietrza (ogłoszone i odwołane alarmy lotnicze) należy ewidencjonować. Oficer dyżurny czyni to w książce meldunków żołnierzy pełniących służbę oraz w dzienniku sygnałów, meldunków ostrzegania i powiadamiania, a podoficerowie dyżurni pododdziałów w książce meldunków żołnierzy pełniących służbę.

Przygotowanie żołnierzy odbywa się w czasie programowego szkolenia i treningów powszechnej OPL. W czasie szkolenia każdy żołnierz powinien nauczyć się podstawowych zasad postępowania po ogłoszeniu alarmu lotniczego, a w ramach treningów systematycznie je doskonalić

ŁĄCZNOŚĆ

1) PRZEDMIOTOWE CELE SZKOLENIA

W wyniku opanowania treści programowych przedmiotu żołnierz powinien znać:

- ogólną charakterystykę oraz ogólną budowę środków łączności;
- podstawowe przepisy prowadzenia korespondencji radiowej;
- podstawowe sposoby zapewniania bezpieczeństwa łączności podczas pracy z wykorzystaniem środków radiowych.

2) MATERIAŁ NAUCZANIA - ZAGADNIENIA (przewidywany czas 6 godzin):

Materiały źródłowe:

- „Przepisy korespondencji w systemach łączności radiowej Sił Zbrojnych RP” wprowadzone Decyzją Nr 64/DOW/P6 MINISTRA OBRONY NARODOWEJ z dnia 25 września 2014 r.;
- „Taktyka wojsk łączności kurs podstawowy dla elewów PSZ” – sygn. CSŁil wewn. 27/2003;
- „Instrukcje użytkowania danego sprzętu”.

a) System łączności oraz środki łączności stosowane w wojsku.

SYSTEM ŁĄCZNOŚCI jest to organizacyjno-techniczny zespół sił i środków łączności oraz informatyki, odpowiadający potrzebom dowodzenia i sterowania środkami rażenia, charakterowi prowadzonych działań i wykonywanym zadaniom.

SYSTEM ŁĄCZNOŚCI SIŁ ZBROJNYCH – składa się z dwóch zasadniczych komponentów:

- stacjonarnej sieci łączności sił zbrojnych RP;
- polowej sieci łączności.

Stacjonarna sieć łączności sił zbrojnych RP jest siecią telekomunikacyjną zbudowaną na bazie sieci telekomunikacyjnej kraju, wzbogaconej o wojskowe siły i środki łączności zorganizowane w węzły i linie łączności.

Polowa sieć łączności jest siecią telekomunikacyjną zbudowaną w oparciu o mobilne siły i środki łączności oraz informatyki.

Sieci łączności stacjonarnej i polowej są przewidziane do wspólnego wykorzystania.

Wojska Łączności wyposażone są w następujące środki łączności:

- techniczne (telekomunikacyjne),
- poczty polowej,
- sygnalizacyjne.

Techniczne (telekomunikacyjne) środki łączności odgrywają najważniejszą rolę w systemie łączności i są powszechnie wykorzystywane do zapewnienia dowodzenia wojskami i sterowania środkami rażenia, współdziałania oraz powiadamiania (ostrzegania, alarmowania). Przy ich użyciu można szybko przesyłać informacje w różnej postaci i do wielu abonentów (adresatów) jednocześnie. Wśród technicznych (telekomunikacyjnych) środków łączności można wyróżnić pewne grupy urządzeń charakteryzujących się pewnymi wspólnymi cechami (stanowiącymi kryteria podziału).

Ze względu na miejsce i rolę w systemie łączności techniczne (telekomunikacyjne) środki można podzielić na urządzenia:

- transmisyjne (przesyłowe);
- komutacyjne (łączeniowe);
- abonenckie (końcowe);
- przetwórcze;
- specjalne;
- pomocnicze.

Ze względu na sposób przesyłania informacji (środowisko, w którym jest ona transmitowana) techniczne (telekomunikacyjne) środki łączności można podzielić na:

- przewodowe;
- bezprzewodowe.

Środki bezprzewodowe ze względu na pewne różnice konstrukcyjne można podzielić na:

- środki radiowe;
- środki radiotelefoniczne;
- środki radioliniowe;
- środki satelitarne.

Informacja przekazywana przez techniczne (telekomunikacyjne) środki łączności może mieć różną postać. Przyjmując takie kryterium podziału możemy wyróżnić następujące rodzaje łączności:

- łączność telefoniczną – przesyłanie mowy (dźwięków),
- łączność telegraficzną – przesyłanie znaków pisarskich (alfanumerycznych),
- łączność teledacyjną (transmisja danych) przesyłanie danych cyfrowych w formie kodu binarnego,
- łączność telekopiową (symilografia) – przesyłanie obrazów nieruchomych,
- łączność telewizyjną – przesyłanie obrazów ruchomych.

W literaturze fachowej te rodzaje łączności nazywa się także rodzajami usług telekomunikacyjnych (realizowanych przez środki telekomunikacyjne).

- Środki wojskowej poczty polowej odgrywają rolę uzupełniającą (ale bardzo ważną) w systemie łączności i pozwalają świadczyć na rzecz użytkowników tego systemu usługi, których przez środki techniczne (telekomunikacyjne) zrealizować się nie da. Przeznaczone są do przesyłania i dostarczania dokumentów bojowych, korespondencji służbowej i prywatnej oraz prasy i innych niezbędnych wydawnictw.
- Sygnalizacyjne środki łączności wykorzystuje się do: ogłoszenia wszelkiego rodzaju alarmów, przekazywania krótkich komend i meldunków, wskazywania celów, wzajemnego rozpoznawania się za pomocą zawczasu ustalonych sygnałów wzrokowych (wizualnych, optycznych) i słuchowych (dźwiękowych, akustycznych).

Sygnały powinny być proste, łatwe do zapamiętania i wyraźnie różniące się między sobą. Szczególnie wyróżniać się powinny sygnały alarmowania. Ilość sygnałów stosowanych w toku walki powinna być ograniczona. Przede wszystkim środki sygnalizacyjne (syreny, gongi, gwizdki, naboje sygnałowe, smugowe, latarki, chorągiewki itp.) wykorzystywane są na najniższych szczeblach dowodzenia oraz wewnątrz stanowisk dowodzenia do alarmowania o grożącym niebezpieczeństwie. Wykorzystanie środków sygnalizacyjnych uwarunkowane jest zasięgiem ich działania.

Sposoby organizacji łączności środkami radiowymi.

Łączność środkami radiowymi w zależności od sytuacji oraz ilości posiadanych sił i środków organizuje się w:

- a) kierunkach radiowych;
- b) sieciach radiowych;
- c) sieciach radiowych na częstotliwościach dyżurnego odbioru.

Kierunek radiowy jest to sposób organizacji łączności między dwoma korespondentami (węzłami łączności, stanowiskami dowodzenia, organami dowodzenia) w którym każdy korespondent wydziela radiostację pracującą na tych samych danych radiowych ustalonych dla danego kierunku.

W zależności od przeznaczenia kierunki radiowe mogą być stałe, dyżurne, rezerwowe i skryte.

Zasady organizacji łączności środkami radiowymi.

Łączność środkami radiowymi organizuje się zawsze bez względu na rodzaj działań bojowych, natomiast ich wykorzystanie do pracy na nadawanie jest ograniczone w zależności od etapu walki i zaistniałej sytuacji.

Zasady wykorzystywania środków radiowych można przedstawić następująco:

- a) w natarciu – środki radiowe wykorzystuje się bez ograniczeń. W czasie prowadzenia działań wysoce manewrowych są to niekiedy jedyne środki zapewniające szybką wymianę informacji;
- b) w obronie – wykorzystanie środków radiowych uzależnione będzie od sposobu przejścia wojsk do obrony i stopnia rozbudowy oraz aktualnego stanu łączności radioliniowo-przewodowej. Staramy się ograniczać wykorzystanie środków radiowych na nadawanie lub wręcz zabrania się ich pracy;
- c) w rejonach wyjściowych do działań – obowiązuje zakaz wykorzystania środków radiowych na nadawanie, dopuszcza się możliwość przejścia na nadawanie w wyjątkowych przypadkach – do przekazywania sygnałów alarmowych, gdy przeciwnik użył broni masowego rażenia lub zmasowanego uderzenia lotnictwa;
- d) w czasie marszu na rubież wejścia do walki – obowiązuje nadal zakaz pracy środków radiowych na nadawanie. Dopuszcza się jedynie przekazywanie sygnałów dowodzenia w wydzielonych sieciach radiowych UKF.

Sposoby organizacji łączności środkami radioliniowymi.

Łączność środkami radioliniowymi zależnie od sytuacji, szczebla dowodzenia oraz posiadanych sił i środków łączności organizuje się:

- w kierunkach radioliniowych;
- na osiach radioliniowych.

Kierunek radioliniowy jest to sposób organizacji łączności między dwoma węzłami łączności, w którym na każdym węźle pracuje stacja radioliniowa na wspólnych ustalonych dla tego kierunku danych radioliniowych. Kierunek może być zorganizowany bezpośrednio przy pomocy stacji radioliniowych końcowych lub może być zorganizowany (wydłużenie zasięgu) przy zastosowaniu stacji retransmisyjnych.

Łączność radioliniowa (i przewodowa) jest łącznością międzywęzłową (a nie bezpośrednio między osobami funkcyjnymi) – kanały (i strumienie) radioliniowe i przewodowe wprowadza się na urządzenia komutacyjne.

Oś radioliniowa jest to sposób organizacji łączności między kilkoma (od trzech wzwyż) węzłami łączności rozmieszczonymi na kierunku (osi) ruchu i rozwinięcia operacyjnego wojsk. Oś radioliniowa organizuje się na kierunkach planowanego przemieszczania stanowisk dowodzenia danego związku operacyjnego. Istota tego sposobu polega na tym, że łączy on ze sobą wszystkie stanowiska dowodzenia danego związku operacyjnego za pomocą wielokanałowych stacji radioliniowych (operacyjnych). Daje to możliwość zestawienia „bezpośrednich” (bez udziału urządzeń komutacyjnych) kanałów łączności między stanowiskami dowodzenia związku operacyjnego i związków taktycznych.

Sposoby organizacji łączności środkami przewodowymi.

Łączność środkami przewodowymi zależnie od sytuacji, szczebla dowodzenia oraz posiadanych sił i środków łączności organizuje się:

- w kierunkach przewodowych;
- na osiach przewodowych.

Kierunek przewodowy jest to sposób organizacji łączności między dwoma abonentami (dowódcami, sztabami) lub węzłami łączności za pomocą linii przewodowej wybudowanej bezpośrednio między nimi. Kierunek przewodowy w najprostszym przypadku może być wybudowany bezpośrednio między abonentami (kablami jednoparowymi PKL-2 lub PKA-1x2), wtedy z obu stron zakończony jest urządzeniami abonenckimi.

Oś przewodowa jest to sposób organizacji łączności między kilkoma (od trzech wzwyż) węzłami realizowany w jednej relacji przewodowej budowanej na kierunku (osi) ruchu i rozwijania operacyjnego wojsk. Oś przewodową, podobnie jak oś radioliniową organizuje się na kierunku planowanego przenoszenia stanowisk dowodzenia danego związku operacyjnego.

Ten sposób organizacji łączności (podobnie jak oś radioliniowa) wykorzystywany był na szczeblach operacyjnym i strategicznym w systemie analogowym.

Zasady organizacji łączności środkami radioliniowymi i przewodowymi.

Ze względu na zalety tej łączności dąży się do maksymalnego ich wykorzystania w systemie łączności, jednak są powody znacznych ograniczeń w tym względzie. Do tych powodów można zaliczyć:

- długi czas rozwijania linii łączności,
- małą mobilność i elastyczność (zdolność do szybkiej rekonfiguracji) sieci,
- wymagana duża ilość sił (personelu).

Wady te w większym stopniu dotyczą środków przewodowych, ale nie dyskwalifikują ani tych środków, ani środków radioliniowych.

Sposoby organizacji łączności środkami wojskowej poczty polowej.

Organizację łączności środkami wojskowej poczty polowej można realizować poprzez:

- a) Kierunek pocztowy – sposób organizacji łączności pocztowej zapewniający bezpośrednio dostarczanie korespondencji ze sztabu (oddziału) organizującego łączność do jednego ze sztabów (pododdziałów) podległych lub współdziałających na oddzielnym kierunku (trasie) poruszania się łącznika (dostawcy poczty).
Sposób ten zapewnia szybkie dostarczanie korespondencji, ale wymaga posiadania znacznej ilości sił i środków transportowych.
- b) Droga okrężna PP – sposób organizacji łączności pocztowej zapewniający dostarczanie korespondencji ze sztabu (oddziału) organizującego łączność do kilku sztabów (pododdziałów) podległych lub współdziałających, rozmieszczonych po drodze poruszania się łącznika (dostawcy poczty).
Sposób ten stosuje się przy ograniczonej ilości sił i środków transportowych. Doręczanie i przyjmowanie przesyłek odbywa się w kolejności położenia na trasie poruszania się łącznika.
- c) Oś pocztowa (sposób kombinowany) – sposób organizacji łączności pocztowej zapewniający dostarczanie korespondencji ze sztabu (związku operacyjnego) organizującego łączność do kilku sztabów (związków taktycznych, oddziałów) podległych – poprzez punkt wymiany poczty polowej (PWPP), od którego do podległych odbiorców organizuje się kierunki lub drogi okrężne PP siłami i środkami PWPP lub organów pocztowych podległych jednostek.

b) Bezpieczeństwo łączności oraz sposoby i metody jego osiągnięcia.

Osoby funkcyjne (dowódcy radiostacji, radiotelefoniści) przed przystąpieniem do pracy przez środki łączności radiowej powinni być przeszkoleni z przestrzegania warunków bezpieczeństwa łączności.

W/w osoby funkcyjne powinny przestrzegać następujących zasad :

- podczas nawiązywania łączności i prowadzenia wymiany postuluje się Tabelą Dyżurnego Radiotelegrafisty (TDR);
- przestrzegać zasad nawiązywania i utrzymywania łączności;

- pracować tylko na częstotliwościach, kryptonimach i sygnałach rozpoznawczych radiostacji określonych w wyciągu z tabeli danych radiowych;
- wykonywać czynności przewidziane dla ochrony łączności przed rozpoznaniem radiowym i celowymi zakłóceniami stosowanymi przez przeciwnika;
- dokonywać okresowej, zmiany częstotliwości, kryptonimów i sygnałów rozpoznawczych;
- pracować z minimalną niezbędną mocą nadajnika;
- stosować anteny kierunkowe i wykonywać polecenia radiostacji głównej;
- rozwijać anteny tylko na minimalne niezbędne wysokości;
- wybierać właściwe miejsce na rozwinięcie radiostacji ze względu na maskowanie;
- organizować ochronę i obronę radiostacji.

Ze względu na bezpieczeństwo łączności obsłudze elementu łączności radiowej zabrania się:

- zapisywania częstotliwości, kryptonimów i sygnałów rozpoznawczych radiostacji na nie rejestrowanych arkuszach papieru;
- strojenia nadajników przy maksymalnej mocy wyjściowej;
- prowadzenia rozmów służbowych bez stosowania TDR;
- przyjmowania dyżuru bez sprawdzenia sprawności technicznej urządzeń, zgodności stanu faktycznego dokumentacji ze stanem ewidencyjnym;
- zmiany danych radiowych w innym terminie niż to określono;
- przekazywania dyżuru i opuszczania stanowiska bez zezwolenia dowódcy;
- nadawania telegramów ćwiczebnych różniących się formą od telegramów operacyjnych.

Ponadto obsłudze zabrania się nadawania tekstem niezamaskowanym informacji zawierających informacje niejawne oznaczone klauzulą tajności, a także:

- kryptonimów węzłów łączności sztabów i jednostek wojskowych, numerów jednostek wojskowych i poczt polowych;
- pełnych i umownych nazw jednostek wojskowych, nazwisk i stopni wojskowych osób funkcyjnych;
- danych dotyczących dokumentów radiowych oraz terminów ich ważności;
- nazw rejonów i punktów rozmieszczenia węzłów łączności sztabów i jednostek wojskowych;
- terminów seansów pracy środków łączności;
- dobowych i okresowych podsumowań wymiany korespondencji operacyjnej i służbowej;
- stanów pogody w rejonie rozmieszczenia węzła łączności oraz innych wiadomości na podstawie których można określić przynależność radiostacji do rodzaju wojsk, szczebla dowodzenia oraz określić charakter wykonywanych zadań.

c) Tabela danych radiowych.

Tabela danych radiowych jest podstawowym dokumentem określającym podstawowe dane do włączenia się w daną sieć radiową. Zawiera one nazwy korespondentów, ich kryptonimy, częstotliwości główne i zapasowe, dane do sprawdzania tożsamości korespondentów.

Radiowym środkiem łączności przydziela się wyciągi z tabeli danych radiowych, które przeznaczone są dla nawiązywania oraz utrzymywania łączności, opracowuje się je na specjalnych blankietach zawierających :

- częstotliwości;
- sygnały rozpoznawcze i kryptonimy;
- terminy zmiany częstotliwości, sygnałów rozpoznawczych i kryptonimów;
- rodzaj łączności;
- hasła /klucz/ do sprawdzania tożsamości korespondentów;
- wytyczne ustalające sposób pracy środków radiowych;
- azymuty korespondenta /w razie potrzeby.

Ponadto w wyciągach z tabeli danych radiowych zamieszcza się numery kierunków /sieci/ radiowych, kryptonimy węzłów łączności poszczególnych korespondentów radiowych i ich adresy radiowe, co jest niezbędne do adresowania korespondencji dokumentalnej.

Klucze do tabeli dyżurnego radiotelegrafisty (TDR) na bieżącą dobę zapisuje się bezpośrednio w TDR.

Przykład tabeli danych radiowych przedstawiono poniżej.

TABELA DANYCH DLA SIECI RADIOWEJ NR 3333333I DOWODZENIA

klauzula tajności
JAWNE/ĆWICZEBNY
EGZ. NR
Data programowania

Nazwa jednostki	
Kod jednostki	
Wersja FILL-GUN	
Numer FILL-GUN	

Kanał	Numer S/R	Nr korespondenta		Nazwa S/R		
1	3333333I			DOWODZENIA		
Skład korespondentów w sieci						
Lp.	Nazwa korespondenta	Nr korespon.		Kryptonim	Tożsamość	NCS, SUB
1.	Dowódca batalionu	01		HERBATA-99	2121	NCS
2.	Dowódca 1 kompanii	02		SOSNA-01	2121	SUB
3.	Dowódca 2 kompanii	03		KROGULEC-01	2121	SUB
4.	Dowódca kompanii logistycznej	04		MISKA-01	2121	SUB
5.		05			2121	SUB
6.		06			2121	SUB
7.		07			2121	SUB
8.		08			2121	SUB
9.		09			2121	SUB
10.	OKÓLNIK	-		DAGLACJA - 05		
Korespondenci uprawnieni do pracy na zasadach pierwszeństwa						
Lp.	Nazwa korespondenta	Nr korespon.		Kryptonim	Tożsamość	Typ
1	Dowódca batalionu			HERBATA - 99	2121	
Alarmy				UWAGI		
0	Alarm bojowy					
1	Alarm OPL					
2	Alarm o skażeniach					
3	Alarm ppoż					
4	Odwołanie alarmu					

CZĘŚĆ

//

Częstotliwość stała		Częstotliwości hoppingowe							
HLC, DFF	HLG	Podzakres				Skok	Podzakres		Skok
32.000	37.025	01	61.100	02	61.300	25	17	18	
Tryb pracy (DFF, FH, FCS, MIX, FF)	FH	03		04		25	19	20	
		05		06			21	22	
Auto inicjalizacja synchronizacji (on, off)		07		08			23	24	
		09		10			25	26	
Szybkość transmisji		11		12			27	28	
Nominalna	Zapasowa	13		14			29	30	

16000	4800	15	16	31	32
Auto podtrzymanie synchronizacji (on, off)		Zestaw kluczy		Czas synchronizacji (astronom. automat.)	
		COMSEC	TRANSEC		
Sprzężenie międzykanałowe		1,3,4	2,5,6		

Zabrania się zapisywania częstotliwości, kryptonimów i sygnałów rozpoznawczych (wywoławczych) na nie rejestrowanych arkuszach papieru;

d) Podstawowe przepisy korespondencji radiowej.

Przepisy korespondencji radiowej w resorcie obrony narodowej normują „Przepisy korespondencji w systemach łączności radiowej Sił Zbrojnych RP” wprowadzone Decyzją Nr 64/DOW/P6 MINISTRA OBRONY NARODOWEJ z dnia 25 września 2014 r.

Przepisy korespondencji radiowej określają zasady wymiany wiadomości podczas prowadzenia łączności radiowej.

Łączność radiowa jest specyficznym rodzajem łączności, ponieważ wykorzystuje jako medium transmisyjne fale elektromagnetyczne w zakresie widma częstotliwości radiowych, których ograniczony przez prawa fizyki zasób jest współdzielony przez państwa i organizacje międzynarodowe, a zatem musi być ściśle regulowany. Z uwagi na wąskie pasmo kanału radiowego oraz konieczność zapewnienia wielu użytkownikom dostępu do ograniczonego pasma, systemy łączności radiowej zapewniają dużo mniejszą przepływność niż systemy łączności przewodowej. Ponadto, ich skuteczność jest uzależniona od czynników zewnętrznych takich jak charakterystyka terenu, pora roku, pora dnia, pogoda, itp. Dodatkowo systemy łączności radiowej są bardzo podatne na rozpoznanie oraz zakłócanie (np. interferencje celowe, nieumyślne).

Skuteczność wykorzystania systemów łączności i radiowej wiąże się z opanowaniem wiedzy i umiejętności z zakresu radiokomunikacji.

Jednocześnie z uwagi na podstawową cechą łączności radiowej, którą jest zapewnienie mobilności użytkownikom są one coraz powszechniej wykorzystywane. Środki radiowe są wykorzystywane nie tylko przez etatowe obsługi (żołnierzy, którzy zgodnie ze swoją specjalnością wojskową są odpowiednio szkoleni, np. radiooperator, radiotelefonista), ale praktycznie przez wszystkich żołnierzy lub pracowników wojska. Często systemy łączności radiowej stanowią element systemów teleinformatycznych zbudowanych zgodnie z architekturą TCP/IP, a użytkownicy tych systemów nie mają świadomości, że wymiana wiadomości jest realizowana z wykorzystaniem kanałów radiowych.

Zapewnienie użytkownikom efektywnego, trwałego i bezpiecznego systemu łączności radiowej wymaga uregulowania aspektów związanych ze sposobem prowadzenia korespondencji radiowej oraz doprowadzenia ustanowionych reguł do świadomości organizatorów, operatorów i użytkowników systemów łączności radiowej na każdym poziomie dowodzenia.

Reguły te muszą być spójne z obowiązującymi przepisami dotyczącymi obiegu informacji, ochrony informacji niejawnych oraz zarządzania częstotliwościami. Ponadto w okresie gwałtownego rozwoju technologii (np. radio definiowane programowo, radio kognitywne) i dostarczania coraz to nowszych usług, reguły te nie powinny ograniczać organizatorów łączności radiowej oraz użytkowników, jednocześnie pozwalając na efektywne stosowanie najnowszych osiągnięć technologicznych.

„Przepisy korespondencji w systemach łączności radiowej Sił Zbrojnych RP” zawierają ogólne zasady, którymi należy się kierować organizując i planując system łączności radiowej, umożliwiające optymalne wykorzystanie środków radiowych oraz szczegółowe procedury, które należy stosować używając środki radiowe.

Stosowanie przepisów korespondencji radiowej jest obligatoryjne.

Wszelkie nieautoryzowane zmiany i odstępstwa od obowiązujących przepisów są zabronione, gdyż prowadzą do powstawania nieporozumień, zmniejszenia efektywności, niezawodności, bezpieczeństwa systemów łączności radiowej.

W przypadkach szczególnych, nieujętych w przepisach, użytkownicy powinni kierować się logiką oraz zdrowym rozsądkiem, opierając się na swoim doświadczeniu i indywidualnym wyszkoleniu. Organizator systemu łączności, w którym wykorzystywane są środki radiowe, planując a następnie organizując dany system łączności, powinien każdorazowo wydawać szczegółowe wytyczne organizacji łączności radiowej mając na uwadze zasady zawarte w przedmiotowych przepisach. Przepisy korespondencji radiowej podlegają będą okresowym przeglądom oraz zmianom, jeśli zajdzie taka konieczność. Przepisy korespondencji radiowej obowiązują we wszystkie rodzajach Sił Zbrojnych RP.

e) Podstawowe kable wykorzystywane w łączności przewodowej.

Typowe środki kablowe występujące w wojsku:

- **polowy kabel lekki (PKL)**, który służy do jednorazowych połączeń lokalnych i zbudowany jest z dwóch żył oddzielnie izolowanych (PKL 1x2). Zbudowany jest z miedzi i stali. Izolacja z polwinitu. Impedancja falowa – 760 Ω . Długość odcinka (bębna) – 750 m. Waga odcinka – 10,5 kg;

- **polowy kabel skrętkowy** typu **PKS 2 x 2 x 0.34** jest dwuparową skrętką ekranowaną kategorii 5 przeznaczoną do transmisji sygnałów cyfrowych z szybkością do 100Mb/s. Dodatkowy oplot ze strun fortepianowych zapewnia dużą odporność kabla na zrywanie dający dopuszczalną siłę naciągu kabla do 1200N. Kabel na obu końcach jest zakończony kropłoszczelnymi wtykami wielostykowymi z kapturkami zabezpieczającymi;

- **polowy kabel światłowodowy CTOS (PKS CTOS)** wykorzystywany jest do transmisji sygnałów optycznych pomiędzy wozami dowodzenia (dowódczo-sztabowymi) zawierającymi elementy funkcjonalno-techniczne lokalnych sieci informatycznych. Posiada tłumienność 1,3dB/km dla fali 130nm a szerokość pasma przenoszenia wynosi 500 MHz/km;

- **polowy kabel miejscowy (PKM)** — przeznaczony do transmisji sygnałów z przepustowością binarną do 10Mbit/s w polowych sieciach łączności;

- **telefoniczno-telegraficzny kabel węzłowy (TTWK)** – zastosowanie podobne jak PKM. Rozróżnia się dwa rodzaje: TTWK10x2 i TTWK5x2. Długość odcinka kabla – 100m;

- **polowy kabel akustyczny (PKA)** – kabel międzywęzłowy, dwużyłowy (PKA 1x2) z miedzi. Długość odcinka kabla -800m;

- **polowy kabel dalekosiężny (PKD)** – stosowny jest do budowania relacji łączności międzywęzłowej (dalekosiężnej). Jest to kabel czterożyłowy - PKD 1x4.

f) Ogólna charakterystyka, dane taktyczno-techniczne oraz budowa polowego aparatu telefonicznego oraz polowej łącznicy telefonicznej.

Polowy aparat telefoniczny ATS 2/p.

Przeznaczenie:

Polowy aparat telefoniczny typu ATS - 2/p jest analogowym aparatem telefonicznym końcowym. Przeznaczony jest do zapewnienia łączności telefonicznej na wszystkich szczeblach dowodzenia, w kanałach telefonicznych.

Podstawowe właściwości aparatu:

- w stanie spoczynkowym zapewnione jest odłączenie obwodów nadawczych i odbiorczych od linii telefonicznej;
- posiada akustyczną i optyczną sygnalizację wywołania wraz z regulacją głośności;
- posiada zabezpieczenie przed korzystaniem z aparatu przez osoby nieuprawnione;
- umożliwia wyłączenie mikrofonu za pomocą przełącznika „tangenty” wbudowanego w mikrotelefon;
- umożliwia wybieranie numeru abonenta;
- umożliwia skrócone wybieranie 10 numerów zakodowanych;
- posiada pamięć ostatnio wybieranego numeru.

Budowa aparatu

Aparat ATS-2/p posiada obudowę składającą się z pokrywy i korpusu. Na części czołowej korpusu znajduje się 16-klawiszowa klawiatura wybiercza oraz dwie diody świecące: jedna koloru żółtego, a druga koloru zielonego. Pod otwieraną przykrywką znajduje się: pięć zacisków do podłączenia linii i uziemienia, przełącznik rodzaju pracy (jednotor-dwutor) oraz przełącznik reset. Na powierzchni czołowej pokrywy znajduje się tabliczka do zapisywania podręcznych informacji. W części spodniej obudowy we wnęce osłoniętej odkręcaną przykrywką znajdują się: przełączniki zmiany systemu wybierania, przełącznik jednej z dwu melodii dzwonienia, przełącznik regulacji głośności dzwonienia. Mikrotelefon w położeniu spoczynkowym leży we wnęce w korpusie aparatu.

Polowy aparat telefoniczny AP-82/MB-CB.

Przeznaczenie:

Aparat AP-82/MB-CB przeznaczony jest do zapewnienia łączności telefonicznej w naturalnym paśmie akustycznym, w dwóch systemach zasilania MB i CB po łączach telefonicznych tworzonych za pomocą radiowych, radioliniowych i przewodowych linii łączności.

Parametry telefonu:

- zasilanie prądem stałym o napięciu od 3 do 4,5 V z trzech baterii R-20 lub trzech akumulatorów KRs-35/62, albo napięciem 12 V podawanym z zewnątrz (przy wyjętych ogniwach z aparatu);
- czas pracy baterii około 120 h;
- masa 2,8 kg;

Budowa telefonu:

Aparat telefoniczny AP-82 składa się ze skrzynki aparatu, płyty montażowej, na której są zamontowane wszystkie części oraz mikrotelefonu. Mikrotelefon aparatu składa się z mikrofonu, wkładki słuchawkowej i przycisku mikrotelefonu (tangenty). W przedniej i bocznej ścianie wieka skrzynki aparatu znajdują się wycięcia służące do wprowadzenia przewodów linii i uziemienia oraz wprowadzenia sznura mikrotelefonu.

Do górnej części pudełka przymocowane są: przycisk PO odłożenia mikrotelefonu (dla pracy w systemie CB), sprężyna dociskająca mikrotelefon, gniazdo złącza mikrotelefonu, gniazdo służące do ustawienia rodzaju pracy MB - CB za pomocą zwieracza, zaciski podłączenia linii L1 i L2, zacisk uziemienia Z, zacisk LK służący do urządzania punktu kontrolno-telefonicznego PKT.

Przygotowanie aparatu do pracy:

1. Sprawdzić stan techniczny i ukompletowanie.
2. Podłączyć baterie:
 - 1) otworzyć pokrywę pojemnika i umieścić w nim baterię tak, aby wyprowadzenia biegunów dokładnie przylegały do sprężyn stykowych aparatu i aby symbole biegunów baterii były zgodne z symbolami umieszczonymi obok sprężyn;
 - 2) w przypadku zasilania aparatu napięciem 12 V, należy wyjąć z pojemnika baterie i do zewnętrznych gniazdek podłączyć napięcie 12.
3. Wziąć mikrotelefon do ręki, nacisnąć przycisk mikrotelefonu i dmuchnąć do mikrofonu, jeśli słychać przedmuch to świadczy to o prawidłowym podłączeniu baterii.
4. Sprawdzić obwód nadawania sygnałów zewu, obracając korbką induktora zewrzeć zaciski L1 i L2 aparatu na czas nie dłuższy niż 1 s. Jeżeli podczas zwarcia zacisków obracanie korbką staje się utrudnione, obwód nadawania sygnału zewu i induktor są sprawne.
5. Sprawdzić obwód odbioru zewu poprzez podłączenie zacisków liniowych L1 i L2 sprawdzanego aparatu z drugim aparatem, którego obwód nadawania sygnału zewu został sprawdzony i wysłać sygnał zewu do sprawdzanego aparatu.
6. Sprawdzić obwód rozmowny, dmuchając do mikrofonu, po naciśnięciu na przycisk mikrotelefonu w słuchawce powinien być słyszany wyraźny przedmuch. Po podłączeniu aparatu do linii słyszalność przedmuchu powinna być znacznie mniejsza. Po zwolnieniu przycisku przedmuchu nie powinno być słychać. Uzyskanie takich efektów świadczy o sprawności mikrofonu, słuchawki, wzmacniacza.
7. Uziemić aparat.
8. Podłączyć aparat:
 - 1) do linii telefonicznej dwuprzewodowej za pośrednictwem zacisków L1 i L2;
 - 2) do linii telefonicznej jedнопrzewodowej za pośrednictwem zacisków L1 i L2 połączonym z zaciskiem Z oraz kołkiem uziemiającym lub za pośrednictwem zacisków L2 i L1 połączonym z zaciskiem Z oraz kołkiem uziemiającym;
 - 3) na punktach kontrolno-telefonicznych za pomocą styków LK i L2.
9. Ustawić zwieracz rodzaju pracy (MB, CB) umieszczony w górnej części skrzynki aparatu:
 - 1) podczas współpracy z centralą telefoniczną systemu MB lub dowolnym aparatem MB i podczas zdalnego sterowania radiostacją w położenie MB;
 - 2) podczas współpracy z centralą telefoniczną systemu CB w położenie CB.

Przeprowadzenie rozmowy z drugim abonentem:

1. Wywołać centralę:
 - 1) systemu MB wywołuje się pokręcając korbką induktora;
 - 2) systemu CB podnieść mikrotelefon z wgłębienia.
2. Podnieść mikrotelefon, słuchawkę przystawić do ucha, a mikrofon w pobliże ust, nacisnąć przycisk mikrotelefonu umieszczony w ręczce mikrotelefonu i rozpocząć rozmowę.
3. Zakończyć rozmowę:

- 1) Podczas współpracy z centralą telefoniczną systemu MB odłożyć mikrotelefon na lub obok aparatu i pokręcić korbką induktora w celu powiadomienia operatora centrali o zakończeniu rozmowy;
- 2) podczas współpracy z centralą telefoniczną systemu CB odłożyć mikrotelefon we wgłębienie aparatu - zabrania się pokręcania korbką induktora.

DGT 3450-1 WW - Centrala polowa

Centrala polowa DGT 3450-1 WW jest cyfrowym produktem najnowszej generacji skonstruowanym specjalnie dla potrzeb wojska. Gwarantuje ona niezawodność na polu walki oraz zapewnia bezkonfliktową pracę z różnymi systemami telekomunikacyjnymi. Centrala polowa DGT 3450-1 WW spełnia wymagania NATO określone dla tego typu urządzeń. Większość parametrów pracy centrali polowej DGT 3450-1 WW może być konfigurowana i monitorowana w sposób programowy, co zapewnia proste i szybkie przeorganizowanie ruchu w razie awarii łączy polowych lub przemieszczeń stanowisk dowodzenia wynikających z dynamiki prowadzonych działań.

Główne cechy:

- niezawodność i bezpieczeństwo komunikacji w polowym systemie łączności;
- Łączność w technice TDM i VoIP;
- funkcje bramy DSTG;
- łatwość konfiguracji i monitorowania.

g) Przeznaczenie i dane taktyczno - techniczne radiostacji przenośnych małej mocy UKF.

RADIOSTACJA PLECAKOWA UKF TRC – 9200

Przeznaczenie:

Radiostacja RRC - 9200 jest plecakową radiostacją UKF/FM z wysokim stopniem zabezpieczenia przed przeciwdziałaniem radioelektronicznym, która zapewnia niezawodną łączność w warunkach nasilonych działań wojny radioelektronicznej oraz oferuje szeroki zakres dodatkowych usług. RRC - 9200 jest częścią rodziny PR4G obejmującej: pełen zakres radiostacji, które mogą ze sobą bezpośrednio współpracować we wszystkich trybach pracy (są to radiostacje: doręczna, pokładowa, lotnicza), zestaw urządzeń peryferyjnych, taktyczny terminal transmisji danych oraz szeroki asortyment wyposażenia dodatkowego.

Komplet roboczy:

- zespół nadawczo-odbiorczy RRC-9200;
- antena taśmowa;
- zasilacz akumulatorowy;
- mikrotelefon;
- plecak.

Możliwości eksploatacyjne:

- praca analogowa na stałej częstotliwości;
- praca cyfrowa na stałej lub skokowo zmienianej częstotliwości;
- realizacja łączności utajnionej;
- stałe monitorowanie pracy na stałych częstotliwościach przeznaczonych do pracy analogowej;
- realizacja połączeń typu konferencyjnego i punkt – punkt;
- automatyczna transmisja komunikatów alarmowych;
- sprawdzenie tożsamości abonenta;
- realizacja testu jakości łącza radiowego;
- współpraca z zewnętrznym urządzeniem utajniającym;
- programowanie nastaw radiostacji za pomocą programatora;
- realizacja usług w trybach cyfrowych z innymi radiostacjami rodziny PR4G;
- transmisja danych;
- praca w systemach Jednokanałowego i Wielokanałowego Radiodostępu Simpleks.;
- awaryjne kasowanie wprowadzonych nastaw;
- programowanie parametrów początkowych drogą radiową;

- realizacja wywołań priorytetowych;
- realizacja testu sprawności poszczególnych elementów radiostacji.

Dane taktyczno – techniczne:

- zakres częstotliwości pracy: 30÷87,975 MHz;
- odstęp międzykanałowy: 25 kHz;
- liczba zapamiętywanych zestawów kluczy kryptograficznych: 14;
- liczba zapamiętywanych planów częstotliwościowych: 7;
- modulacja analogowa: F3E (zgodna z STANAG 4204);

Tryby pracy:

- praca analogowa na stałej częstotliwości;
- praca cyfrowa na stałej częstotliwości;
- hopping częstotliwości;
- poszukiwanie wolnego kanału;
- tryb mieszany;
- ORTHO;
- Skaning.

Rodzaje transmisji:

- cyfrowa transmisja mowy: modulacja DELTA z prędkością 16 kbit/s;
- transmisja danych: interfejs cyfrowy (zgodna z MIL-STD-188-114 lub CCITT V24/V28), prędkość 50÷4800 bit/s;
- bezpośrednia współpraca ze zwykłymi radiostacjami UKF/FM w trybie pracy na stałej częstotliwości (zgodna z STANAG 4204);
- znamionowe napięcie zasilania: 14,4 V;
- znamionowa moc wyjściowa w.c.z.: 10/5/0,5W;
- czułość odbiornika: 0,5 μ V .

Dane klimatyczne:

- zakres temperatur pracy: od - 30 °C do + 50 °C
- wilgotność względna: 95%
- hermetyczność: do 1m.

TERENOZNAWSTWO

1) PRZEDMIOTOWE CELE SZKOLENIA

W wyniku opanowania treści programowych przedmiotu żołnierz powinien znać:

- istotę orientowania się w terenie bez mapy,
- zasady wykonywania marszu według azymutów,
- zasady określania swojego położenia w terenie.

2) MATERIAŁ NAUCZANIA - ZAGADNIENIA (przewidywany czas 3 godziny):

a) ocena i pomiar odległości do celów (przedmiotów terenowych);

Najpopularniejszą metodą pomiaru odległości w terenie bez wykorzystania sprzętu wojskowego jest pomiar „na oko”. Zasada opiera się na ogólnie znanych właściwościach atmosfery i oka ludzkiego. Na dokładność takiej oceny odległości znaczny wpływ mają wielkość i wyrazistość przedmiotu, kolor w stosunku do tła, oświetlenie i przejrzystość atmosfery. Określając odległość według stopnia widoczności należy pamiętać, że dokładność oceny zależy od:

- wielkości przedmiotów i wyrazistości ich konturów oraz tła, na jakim się znajdują. Wydaje się, że drobne przedmioty, takie jak: krzaki, kamienie, słupy itp. są położone dalej niż w rzeczywistości. Przy oświetleniu sztucznym np. w nocy, przedmioty terenowe wydają się mniejsze, a tym samym bardziej oddalone. Natomiast duże przedmioty jak las, osiedle, góry itp. wydają się być bliżej,
- koloru w stosunku do otaczającego tła. Przedmioty w kolorze jasnym (białym, żółtym) wydają się być bliżej niż przedmioty ciemne (czarne, granatowe, brązowe itp.). Tło jednokolorowe monotonne (łąka, śnieg, łąka) skraca odległość, natomiast tło barwne ją zwiększa,
- oświetlenia i przejrzystości powietrza. W dzień pochmurny podczas deszczu, we mgle lub o zmroku przedmioty wydają się być dalej, a w dzień jasny, słoneczny (są jasno oświetlone) wydają się być bliżej,
- rzeźby terenu i gęstości przedmiotów. Im mniej przedmiotów terenowych znajduje się pomiędzy obserwatorem a przedmiotem obserwowanym, tym przedmiot wydaje się bliżej. Teren równinny pozornie skraca odległość. W terenie górzystym przy obserwacji od podnóża do wierzchołka (szczytu)

odległości wydają się mniejsze, natomiast przy obserwacji z góry wydają się większe. Doliny, jary wąwozy występujące na linii określania odległości pozornie zmniejszają się,

- położenia obserwatora. Przy ocenie odległości w pozycji leżącej przedmioty stwarzają wrażenie bliżej położonych niż podczas obserwowania w pozycji stojącej, a obserwowane z góry wydają się być dalej. Dokładność można zwiększyć przez porównanie pomiarów kilku ocenających lub przez porównanie określonej odległości z odcinkami w terenie o znanej długości.

Często stosowana jest tabela widoczności, którą można uściślać na podstawie własnych obserwacji. Wynik tak wykonanych pomiarów dla krótkich i średnich odległości (do 600 m) będą opatrzone błędem nie przekraczającym 10–15%, dla większych odległości ten błąd może wynosić nawet 50%.

Tabela widoczności

Odległości w metrach	Widoczne są
100	części twarzy (oczy, nos, usta), szczegóły uzbrojenia i oporządzenia, kształt liści drzew, kora pni
150–200	szczegóły umundurowania (guziki, pasy), drut kolczasty na kołkach
200	dachówki na dachach, liście na drzewach
250–300	rodzaje broni (karabinki, karabiny maszynowe), kolor i części ubrania
500	broń ciężka (moździerze, armaty przeciwpancerne), kołki płotów z drutu kolczastego
500–600	ruchy rąk i nóg, gałęzie drzew
700–800	zarysy postaci ludzkich, grube gałęzie drzew
1000–1200	pnie drzew, słupy telefoniczne, czołg w terenie
3000–4000	okna w domach i kominy na dachach
5000	pojedyncze małe domy, pojedyncze drzewa (kontury)

Odległość między przedmiotami można również wyznaczyć krokami. Należy oczywiście znać długość swojego kroku (przeciętnie około 0,75 m) oraz poruszać się równym krokiem, szczególnie w zróżnicowanym terenie. Pomiar wykonywać co najmniej dwukrotnie, tj. w kierunku tam i z powrotem. Błąd określenia odległości waha się od 2–5%.

- Za pomocą linijki z podziałką milimetrową

Sposób ten stosuje się, gdy znana jest wysokość (szerokość) przedmiotu, do którego mierzy się odległość. Na linijce trzymanej w odległości 50 cm od oka odczytuje się liczbę milimetrów pokrywających przedmiot terenowy. **Odległość oblicza się na podstawie wzoru:**

$$D = d \times H / I$$

w którym:

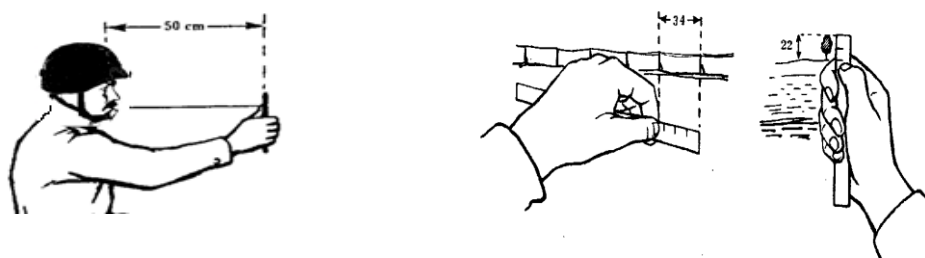
D - odległość do przedmiotu w metrach, do którego mierzy się odległość

d - odległość linijki od oka

I - odczyt na linijce

H - wysokość przedmiotu

Wielkości H i I muszą być wyrażone w jednakowych jednostkach miary.

- Na podstawie wzoru rozwarcia.

$$D = W / K \times 1000 \text{ (w metrach)}$$

w którym:

W- wysokość (szerokość) przedmiotu w metrach, do którego mierzy się odległość

K - kąt w tysięcznych, pod którym widać dany przedmiot

D - odległość do przedmiotu w metrach , do którego mierzy się odległość

- Na podstawie szybkości dźwięku i błysku strzału.

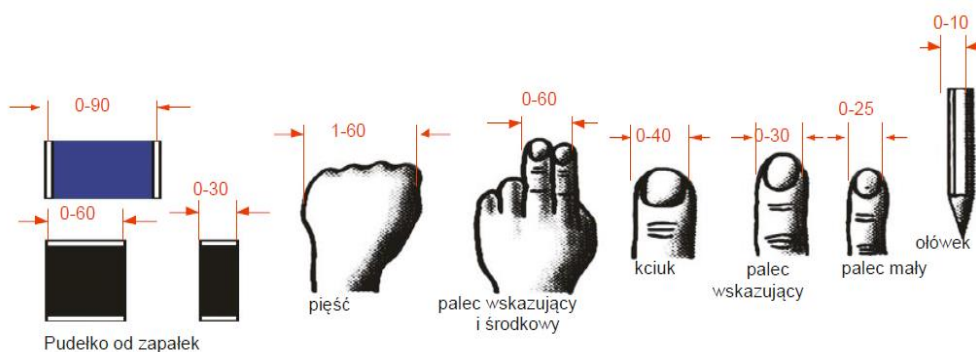
Określa się różnicę czasu, jaki upłynął od momentu ujżenia błysku do momentu usłyszenia strzału.

Liczbę sekund mnoży się przez 330 (prędkość rozchodzenia się dźwięku w powietrzu ok. 330 m/s).

• Pomiar kątów

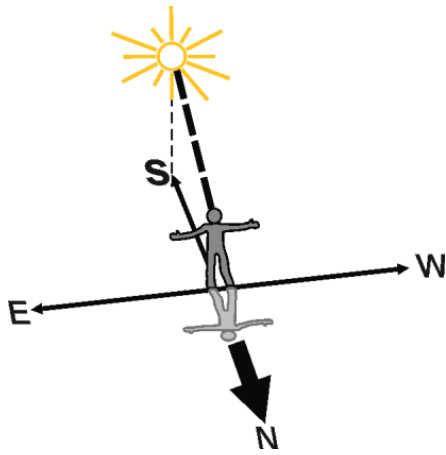
Zasada pomiaru kątów bez użycia sprzętu wojskowego opiera się na znajomości podstaw geometrii.

Określenie kąta następuje w wyniku porównania znanej wartości szerokości przedmiotu (paczka papierosów, długopis, palec itp.) umieszczonego przed oczami w odległości około 50 cm (dla określenia kąta w tysięcznych) lub 60 cm (dla określenia kąta w stopniach). Większe dokładności można uzyskać, stosując np. linijkę z podziałem milimetrowym. Metody te zalecane są do pomiaru kątów nie większych niż 30°.

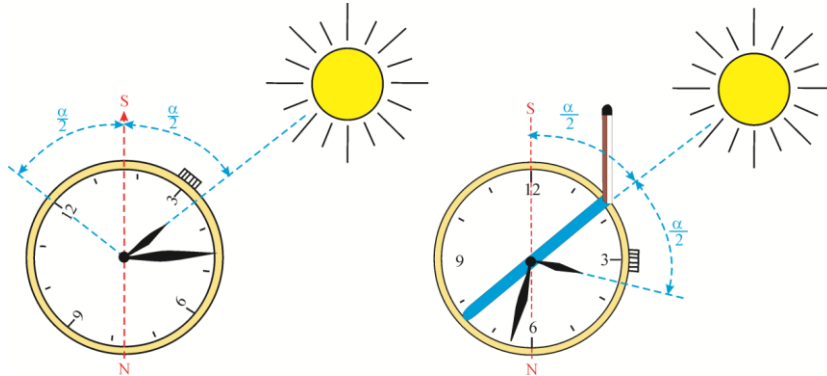
Rys. nr..... Przykładowe wartości kąta przy użyciu przedmiotów pomocniczych.

- b) pomiar szerokości przeszkody wodnej;
 - c) istota orientowania się w terenie bez mapy;
 - d) określanie kierunków stron świata różnymi sposobami;
- **Wyznaczanie kierunku północy za pomocą busoli**
Kierunki w terenie najdokładniej i najprościej można wyznaczyć za pomocą busoli. Na jej tarczy zaznaczone są kierunki. Ich nazwy opisane są skrótami. Najważniejszym elementem tego przyrządu jest swobodnie poruszająca się igła magnetyczna. Jeden z jej końców jest specjalnie oznaczony (np. w busoli AK pokryty żółtą fosforyzującą masą) i zawsze wskazuje kierunek północny. Aby wyznaczyć pozostałe kierunki, należy tak ułożyć busolę, aby żółty koniec igły wskazał na tarczy oznaczenie kierunku północnego N. Znając kierunek północny, należy stanąć twarzą w jego kierunku. Wyciągnięta prawa ręka wskaże kierunek wschodni, lewa – kierunek zachodni, a za plecami będzie kierunek południowy.
 - **Określanie stron świata za pomocą Słońca**
Określanie stron świata za pomocą Słońca jest metodą nawigacji, w której wyróżniamy dwie główne techniki: z użyciem kija i zegarka.
 - Technika z użyciem kija polega na wbiciu metrowego kija w ziemię w miejscu, w którym swobodnie będzie można obserwować jego cień. Pierwszą czynnością, jaką należy wykonać, jest zaznaczenie czubka cienia. Po upływie 15 minut należy zaznaczyć miejsce, w którym w danej chwili znajduje się cień. Kolejnym etapem wyznaczania stron świata jest połączenie punktów linią prostą i przedłużenie jej o 30 cm. Następnie lewą stopą należy stanąć na pierwszym punkcie, a prawą na drugim. Jeżeli znajdujemy się na półkuli północnej, to stoimy twarzą na północ, jeżeli zaś na półkuli południowej, to stoimy twarzą na południe.

Rys. nr..... Wyznaczanie kierunków stron świata za pomocą własnego cienia.

- o Technika z użyciem zegarka jest metodą mniej dokładną. Aby zorientować się względem stron świata, trzeba znać czas lokalny. Jeżeli na danym terenie obowiązuje czas letni, należy cofnąć zegarek o godzinę. Na półkuli północnej zegarek należy ustawić płasko w taki sposób, aby wskazówka godzinowa wskazywała Słońce. Najlepiej położyć zegarek na płaskiej powierzchni i ustawić tak, aby oko znalazło się na tym samym poziomie. Linia, która biegnie z centralnego punktu cyferblatu dzieląc na połowę kąt między wskazówką godzinową i godziną 12, wskazuje południe.

Rys. nr Wyznaczanie kierunków stron świata za pomocą zegarka.

Na półkuli południowej należy tak ustawić zegarek, aby godzina 12 wskazywała w stronę Słońca. Kąt między wskazówką godzinową i godziną 12 należy podzielić na pół. Wskazywany kierunek to północ.

- **Określanie stron świata w nocy**

Na półkuli północnej najbardziej przydatna w nawigacji jest Gwiazda Polarna.

Wbrew powszechnej opinii nie jest ona najjaśniejszą gwiazdą na nieboskłonie. Łatwo ją jednak można znaleźć, jeśli potrafimy rozpoznawać dwa gwiazdozbiory: Małą Niedźwiedzicę (Mały Wóz), Wielką Niedźwiedzicę (Wielki Wóz). Gwiazda Polarna to ostatnia gwiazda „dyszla” Małego Wozu. Jednak Mały Wóz nie zawsze jest widoczny, dlatego należy wyszukać gwiazdozbiór Wielkiego Wozu. Aby wyznaczyć Gwiazdę Polarną, należy połączyć linią prostą dwie ostatnie gwiazdy Wielkiego Wozu. Na przedłużeniu tej linii mniej więcej w odległości czterech długości znajdziemy Gwiazdę Polarną.

Na półkuli południowej Gwiazda Polarna nie jest widoczna z większości punktów, dlatego za punkt odniesienia musimy obrać inny gwiazdozbiór – Krzyż Południa. Posłuży on do wyznaczenia południa. Po odnalezieniu konstelacji, należy pięciokrotnie przedłużyć jego dłuższe ramię. Z tego miejsca należy poprowadzić pionową linię w stronę powierzchni Ziemi. W miejscu, gdzie linia styka się z horyzontem znajduje się południe.

Wyżej przedstawione metody odnoszą się do sytuacji, kiedy niebo jest bezchmurne. W przypadku gdy niebo jest częściowo zachmurzone, można ustalić czy obserwowana gwiazda znajduje się na północy, południu, wschodzie czy zachodzie, obserwując jej ruch po nieboskłonie. Aby to określić, należy wziąć dwa patyki, przy czym tylny powinien być krótszy od przedniego. Należy je wbić jeden za drugim, rozsuwając od siebie na odległość ok 60 cm, tak aby końce patyków skierowane były na

obserwowaną gwiazdę w jednej linii. Po pewnym czasie można zauważyć, że gwiazda przesunęła się w odniesieniu do dwóch nieruchomych końców.

Na półkuli północnej:

- a. przesunięcie w lewo oznacza, że gwiazda znajduje się na północy,
 - b. przesunięcie w prawo oznacza, że gwiazda znajduje się na południu,
 - c. przesunięcie w górę oznacza, że gwiazda znajduje się na wschodzie,
 - d. przesunięcie w dół oznacza, że gwiazda znajduje się na zachodzie,
- Na półkuli południowej obserwacje odczytujemy odwrotnie.

• **Określanie stron świata na podstawie obserwacji przedmiotów w terenie**

Kierunek północny można określić w terenie na podstawie pewnych cech przedmiotów terenowych, np.:

- e. kamienie i skały znajdujące się na otwartej przestrzeni od strony północnej na naszej półkuli porośnięte są mchem,
- f. na samotnie rosnących drzewach gałęzie od strony południowej są grubsze i dłuższe oraz skierowane w tę stronę,
- g. na zboczach i skarpach śnieg topnieje szybciej od strony południowej,
- h. ołtarze w starych kościołach najczęściej znajdują się we wschodniej stronie nawy głównej, oś przebiega w kierunku wschód – zachód,
- i. kora oddzielnie rosnących drzew jest grubsza po stronie północnej i dodatkowo porośnięta mchem; jeśli mech rośnie dookoła pnia drzewa, to po stronie północnej, zwłaszcza u dołu pnia, jest go więcej,
- j. konary oddzielnie rosnących drzew są bardziej rozwinięte od strony południowej,
- k. słoje przyrostu rocznego na pniach drzew są bardziej skupione od strony północnej,
- l. mrowiska niemal zawsze znajdują się po południowej stronie drzewa, pnia lub krzaku.

Aby upewnić się, czy strony świata zostały tym sposobem określone poprawnie, należy po określeniu kierunków wg cech jednego przedmiotu dążyć do potwierdzenia tych kierunków za pomocą cech innych przedmiotów.

g) zasady wykonywania marszu wg. azymutu.

Marsz w terenie bez mapy według azymutu wykonuje się z reguły przy złej widzialności (w lesie, w nocy, we mgle itp.). Do takiego marszu trzeba przygotować szczegółowe dane z mapy.

Czynności:

Trasę marszu dzieli się na odcinki proste, łączące charakterystyczne punkty orientacyjne, takie jak: osiedla, skrzyżowania dróg, szczyty wzniesień, skraje lasu, mosty, brody, wieże itp. – długość każdego odcinka do 1000 m.

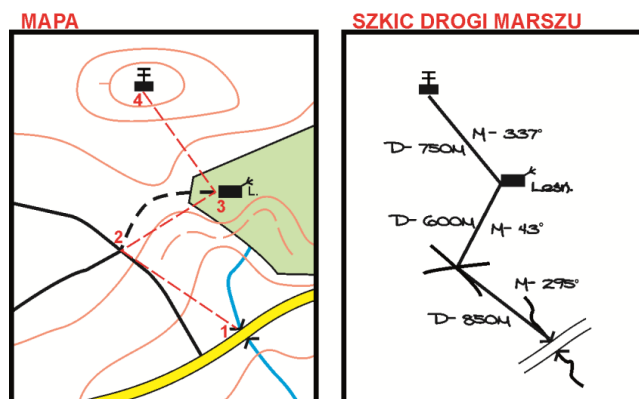
Na mapie mierzy się kątomierzem lub busolą azymuty poszczególnych odcinków, jak również długość odcinków w metrach. Dwie trzecie długości w metrach odpowiada liczbie podwójnych kroków. Oblicza się czas potrzebny do pokonania poszczególnych odcinków. Na podstawie otrzymanych danych przygotowuje się szkic drogi marszu, który zawiera:

- punkty orientacyjne i pobliskie przedmioty terenowe oraz formy rzeźby terenu,
- odcinki z opisem w formie ułamka: azymut/podwójne kroki – czas.

W każdym punkcie drogi marszu należy wyznaczać przy pomocy busoli odpowiedni azymut. Dla utrzymania kierunku przechodzimy przez uprzednio wyznaczone i zapamiętane punkty pośrednie. Przy marszu pieszym trzeba liczyć podwójne kroki i mierzyć czas. Najwygodniej jest, aby dwaj członkowie drużyny utrzymywali kierunek marszu, następni dwaj odmierzali odległość krokami (liczyli kroki), a jeden mierzył czas.

Podczas jazdy azymut wyznacza się poza pojazdem. Długość odcinków mierzy się według licznika lub szybkości jazdy i czasu. Kierunek marszu utrzymuje się przez bezpośrednią obserwację punktów orientacyjnych lub przy pomocy giropółkompasu.

Nawet w najdogodniejszych warunkach może powstać odchyłka kierunku i odległości. Jeśli nie trafi się na właściwy obiekt, należy go odszukać w kole o promieniu 1/10 długości drogi marszu.

Rys. nr Szkic drogi marszu.

Poruszając się na azymut, można trafić na przeszkodę nie do przejścia np. jezioro, bagno, gęste kolczaste zarośla. Taką przeszkodę trzeba obejść i wznowić marsz po drugiej stronie, zachowując wciąż kierunek i kontynuując zliczanie odległości. Można to robić na kilka sposobów.

OCHRONA I OBRONA OBIEKTÓW

1) PRZEDMIOTOWE CELE SZKOLENIA

W wyniku opanowania treści programowych przedmiotu żołnierz powinien znać:

- ogólne zasady ochrony i obrony obiektów,
- sposoby ochrony obiektów,
- główne zagrożenia dla osób i mienia wojskowego,
- zasady użycia broni palnej,
- zasady postępowania z osobami zatrzymanymi.

2) MATERIAŁ NAUCZANIA - ZAGADNIENIA (przewidywany czas 4 godziny):

- a) pojęcie ochrony i obrony obiektów;

Ochrona i obrona obiektów obejmuje:

- Działania zapobiegające przestępstwom i wykroczeniom przeciwko mieniu, a także przeciwdziałające powstawaniu szkody wynikającej z tych zdarzeń oraz nie dopuszczające do wstępu osób nieuprawnionych na teren chroniony.
- Działanie mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa życia, zdrowia i nietykalności osobistej.
- Działania zapobiegające przestępstwom i wykroczeniom przeciwko mieniu, a także przeciwdziałające powstawaniu szkody wynikającej z tych zdarzeń oraz nie dopuszczające do wstępu osób nieuprawnionych na teren chroniony.

Ochrona obiektów jest realizowana jest w formie:

- 1/ bezpośredniej ochrony fizycznej stałej lub doraźnej, polegającej na stałym dozorze sygnałów przesyłanych, gromadzonych i przetwarzanych w elektronicznych urządzeniach i systemach alarmowych, polegającej na konwojowaniu wartości pieniężnych oraz innych przedmiotów wartościowych lub niebezpiecznych,
- 2/ zabezpieczenia technicznego, polegającego na:
 - montażu elektronicznych urządzeń i systemów alarmowych, sygnalizujących zagrożenie chronionych osób i mienia oraz eksploatacji, konserwacji i naprawach w miejscach ich zainstalowania,
 - montażu urządzeń i środków mechanicznego zabezpieczenia oraz ich eksploatacji, konserwacji, awaryjnym otwieraniu w miejscach zainstalowania.

Ochrona jednostek wojskowych.

- Za ochronę i obronę wszystkich obiektów oraz całego mienia wojskowego będącego na wyposażeniu jednostki wojskowej (pododdziału) odpowiada dowódca jednostki wojskowej (pododdziału). Dowódca jednostki wojskowej określa w „Planie ochrony jednostki wojskowej” sposób jej ochrony i obrony.

- Do ochrony i obrony obiektów oraz mienia jednostek wojskowych mogą być zatrudniane oddziały wart cywilnych (OWC) i specjalistyczne uzbrojone formacje ochronne (SUFO). Zasady funkcjonowania OWC i SUFO określają odrębne przepisy.

Podstawowe definicje z zakresu ochrony i obrony obiektów.

- Posterunek – obiekt lub miejsce albo rejon powierzony wartownikowi do ochrony i obrony.
- Warta – uzbrojony pododdział wojskowy wyznaczony rozkazem do pełnienia służby wartowniczej, zaprzysiężony przez oficera inspekcyjnego garnizonu (dyżurnego jednostki). Pododdział ten nazywany jest wartą z chwilą zaprzysiężenia.
- Wartownia – pomieszczenie, w którym przebywa warta.
- Wartownik – żołnierz wchodzący w skład warty wojskowej lub pracownik ochrony wchodzący w skład warty z OWC, pełniący służbę wartowniczą na posterunku albo pozostający w zmianie czuwającej lub odpoczywającej.
- Zmiana – określona liczba wartowników wyznaczonych do pełnienia służby na posterunkach w tym samym czasie.
- Środki przymusu bezpośredniego – siła fizyczna w postaci chwytów obezwładniających oraz podobnych technik obronnych, kajdanki, pałki wielofunkcyjne, paralizatory elektryczne, wodne, chemiczne i techniczne środki obezwładniające, psy służbowe (wartownicze), broń gazowa i ręczne miotacze gazu, pociski niepenetracyjne miotane z broni palnej.
- Pies służbowy – pies wartowniczy lub obronny wykorzystywany w fizycznej ochronie obiektów jako środek przymusu bezpośredniego.
- Broń palna – niebezpieczne dla życia lub zdrowia urządzenie, które w wyniku działań sprężonych gazów, powstających na skutek spalania materiału miotającego, jest zdolne do wystrzelenia pocisku lub substancji z przewodu lufy albo elementu zastępującego lufę, a przez to do rażenia celów na odległość.

Pilot napadowy – bezprzewodowy ostrzegacz napadowy, przekazujący drogą radiową do centrum nadzoru sygnał o zagrożeniu napadem.

b) zasady postępowania z osobami zatrzymanymi;

ZASADY POSTĘPOWANIA Z OSOBAMI ZATRZYMANYMI W CZASIE PEŁNIENIA SŁUŻBY WARTOWNICZEJ NA POSTERUNKU.

1) W warunkach dobrej widoczności:

- a) wszystkie osoby zbliżające się do posterunku lub jego granicy, z wyjątkiem dowódcy warty (pomocnika), swego rozprowadzającego oraz osób im towarzyszących, wartownik zatrzymuje wezwaniem: „**stój – służba wartownicza**”, kierując broń w jego stronę;
- b) w razie, gdy osoba nie zatrzyma się, ostrzega: „**stój – bo strzelam**” i wprowadza nabój do komory nabojeowej;
- c) jeżeli mimo ostrzeżenia „**stój – bo strzelam**” osoba nie zatrzyma się, używa broni, dając strzał ostrzegawczy w górę; jeżeli i to okaże się nieskuteczne, to wartownik stosuje wszelkie możliwe środki przymusu – do strzału bezpośredniego włącznie;
- d) osobie, która zatrzymała się dopiero po ostrzeżeniu „**stój – bo strzelam**” lub po strzale ostrzegawczym, wartownik rozkazuje „**w tył zwrot**”, „**nie odchodzić – bo strzelam bez ostrzeżenia**”, sam natomiast, nie przerywając ochrony posterunku, wywołuje dowódcę warty w sposób podany w tabeli posterunku i przekazuje mu zatrzymaną osobę;
- e) w wypadku próby ucieczki zatrzymanej osoby daje strzał ostrzegawczy w górę, dopiero potem, jeżeli uciekający nie zatrzyma się, używa broni;

2) W warunkach ograniczonej widoczności:

- a) gdy w odległości określonej w tabeli posterunku wartownik nie może rozpoznać zbliżającej się osoby, zatrzymuje ją wezwaniem „**stój – służba wartownicza – kto idzie?**”, kierując broń w jej stronę;
- b) jeżeli wartownik otrzyma odpowiedź „dowódca warty (pomocnik dowódcy warty, rozprowadzający)”, rozkazuje „**dowódca warty (pomocnik dowódcy warty, rozprowadzający) zbliżyć się do rozpoznania, pozostałe osoby pozostać na miejscu**”, to zbliżającą osobę dopuszcza na odległość umożliwiającą rozpoznanie, a w razie potrzeby rozkazuje jej „**oświetlić twarz**”;

- c) jeżeli rozpozna dowódcę warty (pomocnika) lub swojego rozprawdzającego, to oznajmia „**droga wolna**” oraz pozwala mu i towarzyszącym osobom zbliżyć się do posterunku;
- d) gdy na wezwanie „**stój – służba wartownicza – kto idzie?**” osoba zatrzyma się, wartownik stwierdzi, że nie jest to dowódca warty (pomocnik) lub jego rozprawdzający, rozkazuje „**wrót**”;
- 3) Jeżeli osoba podająca się za dowódcę warty (pomocnika) lub rozprawdzającego okaże się kimś innym lub nie zatrzyma się na pierwsze wezwanie, to wartownik postępuje w sposób określony w pkt. 1/ a-e.

POSTĘPOWANIE Z OSOBAMI ZATRZYMANYMI

Zasady ogólne:

1. Dokonuj tylko uzasadnionych zatrzymań.
2. Przy zatrzymaniach postępuj profesjonalnie – nie poniżaj zatrzymanych ani nie wyzywaj się na nich.
3. Udziel pomocy medycznej zatrzymanemu, jeżeli jej potrzebuje.
4. Dokonaj dokładnego przeszukania każdej osoby zatrzymanej, wszystkie odebrane przedmioty należy umieścić w specjalnym pojemniku (np. worku) opisując go tak, aby nie mogły zaistnieć wątpliwości, do kogo należy zawartość – szczególnie ważny element przy zatrzymaniu więcej niż jednej osoby.
5. Należy stosować zasadę, że każdy element materiału dowodowego czy przedmiotów osobistych należy umieścić w osobnym worku (pojemniku). Worki z przedmiotami należącymi do jednej osoby można następnie umieścić w większym worku (pojemniku) przypisanym do konkretnej osoby. Opis może być wykonany w postaci cyfry naniesionej na worek (pojemnik) i osobę zatrzymaną (np. flamastrem na czole, ręce).
6. Niedopuszczalnym jest pozostawienie jakiegokolwiek przedmiotu przy osobie zatrzymanej – nawet, jeśli są to rzeczy osobiste.
7. Sfotografuj zatrzymanego razem z przedmiotami, które uznajesz za niebezpieczne lub podejrzanе (broń, materiały wybuchowe itp.). Zdjęć należy dokonać na tle materiału dowodowego z podziałem co do kogo należało lub przy kim zostało znalezione – o ile ustalenia takie są możliwe do przeprowadzenia. Jeśli nie – fotografuje się pojedynczo wszystkich zatrzymanych na tle całego materiału dowodowego.
8. W miarę możliwości przeprowadź wstępne rozeznanie w tym, kogo zatrzymałeś (rozpytanie osoby zatrzymanej) – na specjalnie przygotowanym formularzu nanieś podstawowe dane – nazwisko, przynależność społeczna, miejsce zamieszkania, miejsce zatrzymania, powód zatrzymania, wyznanie, umiejętność czytania/pisania itp. Sfotografuj zatrzymanego z wypełnionym formularzem.
9. W miarę możliwości należy spisać zeznania świadków zatrzymania / zdarzenia, będącego powodem zatrzymania. Przyjmuje się, że optymalna ich ilość to co najmniej dwóch przedstawicieli CF oraz dwóch przedstawicieli ANSF (zeznania spisane w lokalnym języku – rola tłumaczy).
10. Przewożąc zatrzymanego zakryj mu oczy – nie może widzieć w jakim pojeździe jest przewożony, dokąd jest przewożony, jak wygląda baza, do której jest przewożony.
11. W każdym działaniu podejmowanym w stosunku do zatrzymanego działaj tak, by być bezpiecznym. Jeżeli trzeba – ogranicz mu swobodę ruchów np. kajdankami jednorazowymi.
12. Zabezpiecz ewentualny pojazd, którym poruszał się zatrzymany. Jeżeli samemu nie masz takiej możliwości – skontaktuj się z TOC po wytyczne.
13. Czynności związane z zabezpieczeniem materiału dowodowego, rozpytaniem, sporządzeniem dokumentacji fotograficznej i spisaniem zeznań świadków można wykonać po opuszczeniu miejsca zatrzymania – w rejonie bezpiecznym (nawet po powrocie do bazy). Należy jednak mieć na uwadze, że:
 - przeszukanie osób zatrzymanych pod kątem posiadania przez nie przedmiotów niebezpiecznych musi odbyć się jak najszybciej;

- zwlekanie z właściwym zabezpieczeniem materiału dowodowego i niewłaściwa jego segregacja na początku działania mogą uniemożliwić lub utrudnić późniejsze właściwe przypisanie zatrzymanych przedmiotów do konkretnych osób.
14. Po powrocie do bazy przekaz zatrzymanego przedstawicielowi wskazanej komórki **za pisemnym potwierdzeniem przejmującego**. Najczęściej będzie to Narodowa Komórka Kontrwywiadu lub HUMINT. Przekaż im również wszystkie szczegółowe informacje dotyczące okoliczności zatrzymania. Przekazaniu podlega również zebrany materiał dowodowy, wykonane zdjęcia, sporządzony raport (z punktu 8.) oraz spisane zeznania świadków (z punktu 9.).
 15. Dowódca patrolu (elementu zatrzymującego) sporządza pisemny meldunek do przełożonego w sprawie dokonania zatrzymania.

PAMIĘTAJ!!!

Zawsze kluczowe jest bezpieczeństwo Twoich ludzi. Jeżeli dalszy pobyt w rejonie dokonania zatrzymania jest niebezpieczny, opuść go, a wszelkie czynności związane z zatrzymaniem przeprowadź później.

ZASADA PIĘCIU "S" PRZY DOKONYWANIU ZATRZYMAŃ:

SEARCHING – PRZESZUKANIE

SILENCE – CISZA

SEGREGATION – PODZIAŁ

SPEED TO SAFE AREA – SZYBKOŚĆ PRZEMIESZCZENIA DO REJONU BEZPIECZNEGO

SAFEGUARD – OCHRONA

SEARCHING:

Dokonanie przeszukania osób zatrzymanych (oraz miejsc, w których doszło do zatrzymania).

SILENCE:

Rozdzielenie zatrzymanych osób tak, aby nie mogły się ze sobą komunikować (w drastycznych sytuacjach konieczne jest założenie knebli). Uniemożliwi to ustalenie wspólnej wersji zeznań osób zatrzymanych, utrudni zorganizowanie ucieczki, nie pozwoli na przekazywanie komend i sygnałów przez zatrzymanych dowódców, jak również oddziałuje to na nie psychologicznie (niepewność losów towarzyszy).

SEGREGATION:

Sortowanie zebranego materiały dowodowego – zabezpieczenie go z podziałem na to, co znaleziono przy poszczególnych zatrzymanych i opisanie dowodów.

SPEED TO SAFE AREA:

Należy działać szybko i sprawnie w celu opuszczenia rejonu zagrożonego – uniemożliwienie prób „odbicia” zatrzymanych przez ewentualnych współników.

SAFEGUARD:

Ochrona osób zatrzymanych – zarówno przed ich próbą ucieczki czy oddziaływania na własny element, jak również przed możliwością oddziaływania na nich przez osoby postronne. Dotyczy to również ochrony wizerunku osoby zatrzymanej.

Wyposażenie „zestawu zatrzymań”

1. Jednorazowe rękawiczki;
2. Jednorazowe kajdanki;
3. Worki lub opaski na oczy;

4. Urządzenia do identyfikacji śladów kontaktu z materiałami wybuchowymi, prochem itp.;
5. Kneble (unikać ich stosowania);
6. Worki (najlepiej z samozapięciem) na przedmioty osobiste zabrane zatrzymanemu;
7. Duże worki (pojemniki) na posegregowane przedmioty należące do konkretnej osoby zatrzymanej;
8. Mazak do opisanie worków i osób zatrzymanych;
9. Gotowe formularze zatrzymań – do wypisania danych osoby zatrzymywanej i informacji z jej rozpytania;
10. Gotowe formularze zeznań świadków;
11. Notatnik;
12. Aparat fotograficzny.

c) przepisy regulujące użycie broni palnej;

W jednostkach wojskowych głównym elementem stanowiącym ochronę obiektów jest służba wartownicza i patrolowa bądź oddziały wart cywilnych (OWC) i specjalistyczne uzbrojone formacje ochronne (SUFO). Do składu warty wyznaczani są żołnierze danej jednostki.

Aby pełnić służbę na posterunku żołnierz musi znać:

1. Zasady użycia broni w służbie wartowniczej;
2. Obowiązki wartownika na posterunku;
3. Prawa wartownika;

Ponadto powinien wiedzieć, co wartownikowi na posterunku wolno i znać obowiązki tabelaryczne posterunku, na którym będzie pełnił służbę.

Rozprowadzający powinien znać wszystkie obowiązki wartownika i tabele wszystkich posterunków (na których dokonuje zmian wartowników), a ponadto:

- obowiązki rozprowadzającego;
- obowiązki pomocnika i dowódcy warty.

Zasady użycia i wykorzystania broni (ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych – Dz. U. Nr 123, poz. 1353 z późn. zm.).

Broni palnej można użyć, gdy zaistnieje co najmniej jeden z następujących przypadków:

1) konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na:

- a) życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,
- b) ważne obiekty, urządzenia lub obszary albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,
- c) mienie, który stwarza jednocześnie bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub wolności uprawnionego lub innej osoby, albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,
- d) bezpieczeństwo konwoju lub doprowadzenia,

2) konieczność przeciwstawienia się osobie:

- a) niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności uprawnionego lub innej osoby,
- b) która usiłuje bezprawnie odebrać broń palną uprawnionemu lub innej osobie uprawnionej do jej posiadania,

3) bezpośredni pościg za osobą, wobec której:

a) użycie broni palnej było dopuszczalne w przypadkach:

- konieczności odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby albo konieczności przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,
- zamachu na ważne obiekty, urządzenia lub obszary albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,
- zamachu na mienie, który stwarza jednocześnie bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub wolności uprawnionego lub innej osoby, albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,

- zamachu na nienaruszalność granicy państwowej przez osobę, która wymusza przekroczenie granicy państwowej przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu,
 - konieczności przeciwstawienia się osobie niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności uprawnionego lub innej osoby oraz osobie, która usiłuje bezprawnie odebrać broń palną uprawnionemu lub innej osobie uprawnionej do jej posiadania.
- b) istnieje uzasadnione podejrzenie, że popełniła przestępstwo o charakterze:
- terrorystycznym,
 - zabójstwa,
 - ciężkiego uszkodzenia ciała,
 - doprowadzenia innej osoby do obcowania płciowego,
 - katastrofy zagrażającej życiu wielu osób lub mieniu w znacznych rozmiarach,
 - brania lub przetrzymywanie zakładnika,
 - kradzieży z użyciem przemocy wobec osoby,
 - rozboju.
- 4) konieczności ujęcia osoby, która:
- a) dokonała zamachu na:
- życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,
 - ważne obiekty, urządzenia lub obszary albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,
 - mienie, który stwarza jednocześnie bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub wolności uprawnionego lub innej osoby, albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,
- nienaruszalność granicy państwowej przez osobę, która wymusza przekroczenie granicy państwowej przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu,
- b) niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności uprawnionego lub innej osoby,
- c) która usiłuje bezprawnie odebrać broń palną uprawnionemu lub innej osobie uprawnionej do jej posiadania;
- d) wobec której istnieje uzasadnione podejrzenie, że popełniła przestępstwo wskazane w pkt 3 lit. b.
- e) ujęcia lub udaremnienia ucieczki osoby zatrzymanej, tymczasowo aresztowanej lub odbywającej karę pozbawienia wolności, jeżeli:
- ucieczka tej osoby stwarza zagrożenie życia lub zdrowia uprawnionego lub innej osoby,
 - istnieje uzasadnione podejrzenie, że osoba ta może użyć materiałów wybuchowych, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu,
 - pozbawienie wolności nastąpiło w związku z uzasadnionym podejrzeniem lub stwierdzeniem popełnienia przestępstwa, o którym mowa w pkt 3 lit. b.

Ponadto broń palna może być wykorzystana, a przez wykorzystanie broni należy rozumieć oddanie strzału z zastosowaniem amunicji penetracyjnej w kierunku zwierzęcia, przedmiotu lub w innym kierunku niestwarzającym zagrożenia dla osoby w przypadku konieczności podjęcia co najmniej jednego z następujących działań:

- 1) zatrzymanie pojazdu, jeżeli jego działanie zagraża życiu lub zdrowiu uprawnionego lub innej osoby lub stwarza zagrożenie dla ważnych obiektów, urządzeń lub obszarów;
- 2) pokonanie przeszkody:
 - a) uniemożliwiającej lub utrudniającej ujęcie osoby albo ratowanie życia lub zdrowia uprawnionego, innej osoby lub ratowanie mienia,
 - b) w przypadku naruszenia porządku lub bezpieczeństwa publicznego przez osobę pozbawioną wolności, zatrzymaną lub umieszczoną w strzeżonym ośrodku albo areszcie w celu wydalenia;
- 3) zaalarmowanie lub wezwanie pomocy;

- 4) unieszkodliwienie zwierzęcia, którego zachowanie zagraża bezpośrednio życiu lub zdrowiu uprawnionego lub innej osoby;
 - 5) oddanie strzału ostrzegawczego.
- 2) Żołnierz Wojskowych Organów Porządkowych, który podjął decyzję o użyciu broni palnej, powinien postępować ze szczególną rozwagą, traktując broń jako ostateczny środek działania.
- 3) Użycie broni palnej powinno następować w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę osobie, przeciwko której ją użyto, i nie powinno zmierzać do pozbawienia jej życia, a także narażać na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia innej osoby.
- Broń palna jako środek ostateczny, może być użyta, jeżeli zastosowanie środków przymusu bezpośredniego jest niewystarczające.

Broni palnej nie używa się wobec:

- kobiet o widocznej ciąży;
 - osób, których wygląd wskazuje, że nie ukończyły trzynastu lat;
 - starców
 - osób o widocznym kalectwie.
- d) zagrożenia mogące wystąpić podczas ochrony i obrony obiektów;

Zagrożenie zewnętrzne dla ochraniających obiektów i mienia wojskowego mogą stanowić:

- zorganizowane grupy przestępcze i terroryści, działający w sposób profesjonalny, przemysłowy i zorganizowany, często bezwzględny,
- pojedynczy przestępcy,
- osoby psychicznie nie zrównoważone,
- przypadkowe osoby wykorzystujące nadarzącą się okazję, zaistniałą z powodu nieprawidłowego zabezpieczenia i nieprawidłowej ochrony mienia wojskowego,
- grupy młodych ludzi lub pojedyncze osoby młodociane, które chcą zaimponować kolegom,
- byli żołnierze, znający system ochrony i miejsce składowania poszczególnych rodzajów sprzętu i środków bojowych, którzy w cywilu zeszli na drogę przestępczą,
- pobliska ludność, która zamierza nielegalnie pozyskać np. sprzęt i materiały budowlane, siatkę ogrodzeniową, kable, paliwo itp.,
- obywatele państw obcych.

Zagrożenie wewnętrzne dla ochraniających obiektów i mienia wojskowego mogą stanowić:

- magazynierzy, którzy na skutek niegospodarności lub celowych działań spowodowali straty (ubytki) w przechowywanym mieniu i próbują nielegalnie je uzupełnić albo upozorować włamanie,
- osoby zabezpieczające funkcjonowanie jednostki i mające dostęp do magazynów lub miejsc przechowywania mienia wojskowego,
- osoby angażowane do prac porządkowych na terenach technicznych, w magazynach lub innych miejscach przechowywania mienia,
- wartownicy, pracownicy ochrony i osoby

e) pojęcie terroryzmu;

Terroryzm – początki i jego rozwój w skrócie

Znawcy zagadnienia na użytek badań oraz działań zwalczających terroryzm stworzyli już kilkadziesiąt definicji tego zjawiska. Samo pojęcie terroryzmu pochodzi od łacińskich słów **terror** (strach, straszna wieść) oraz **terre** (przerażać), językoznawcy wywodzą je natomiast z sanskryckiego słowa **tras**, które oznaczało drzeć. Zazwyczaj jednak poprzestaje się na łacińskim źródłosłowie, który upowszechnił się w językach europejskich za sprawą rewolucji francuskiej i okresu terroru, czyli stosowania masowych zbrodni, represji i mordów celem wzbudzenia powszechnego przerażenia i trwogi. Od starożytności do XIX wieku stosowanie siły, gwałtu, zastraszeń uważano za wyłączną domenę dyktatorskich, despotycznych i tyrańskich form sprawowania władzy państwowej. Sytuacja zmieniła się jednak gdy ugrupowania anarchistyczne i rewolucyjne uczyniły ze stosowania terroru element podstawowej wali politycznej.

W historii Europy pojawiały się fale terroryzmu. **Pierwsza fala** odtąd zamachy na polityków i wywoływanie zamieszek stały się dla wielu grup politycznych próbą doprowadzenia do sytuacji społecznego niepokoju by dokonać rewolucyjny przewrót. **Druga fala** terrorystycznych metod sięgnięcia po władzę polityczną miała miejsce w dwudziestoleciu międzywojennym, kiedy to na arenie

dziejowej pojawiły się ruchy totalitarne. **Po raz trzeci** terroryzm jako metoda walki z porządkiem państwowym pojawił się w latach sześćdziesiątych dwudziestego wieku począwszy od lewackiego ekstremizmu, a skończywszy na terroryzmie islamskich fundamentalistów oraz pojawieniu się nowych jego odmian w postaci ekoterroryzmu czy terroryzmie stosowanym przez ruchy i sekty religijne.

Terroryzm - współczesne definiowanie zjawiska

Przez terror rozumie się metodę oddziaływania przemocą, zbrodnią i strachem stosowanym przez silniejszego/ych wobec słabszego/ych. Terrorem są więc okrucieństwa wojenne stosowane wobec obywateli własnego jak i napadniętego państwa. Na przestrzeni historii mówiono o terrorze jakobinów, terrorze dyktatur wojskowych, terrorze stalinowskim, terrorze hitlerowskim. Terroryzmem natomiast nazwać należy okrutną formę buntu i próbę zastraszenia silniejszych (państwo i jego funkcjonariusze oraz całe społeczeństwo/a) przez słabszych (grupa terrorystyczna). Taktyka działania polegać może natomiast na zaatakowaniu niewinnych jednostek co w konsekwencji ma wywołać powszechny strach oraz wymusić polityczne ustępstwa ze strony rządzących. Porwania samolotów, uprowadzanie jednostek by stali się zakładnikami, podkładanie materiałów wybuchowych w miejscach publicznych, stosowanie groźby i szantażu są typowymi orężami walki terrorysty. Współcześnie wzrasta liczebność grup terrorystycznych wywodzących się z grup etnicznych i religijnych powiązanych z radykalnymi partiami i ruchami politycznymi. Ogólnie trzeba przyjąć, że terroryzm jest aktem przemocy lub groźbą podejmowaną w celu zastraszenia zarówno władzy politycznej (państwowej) jak i grup społecznych czy jednostek.

Działanie terrorystyczne posiada następujące cechy:

- gloryfikacja siły jako jedyna i najskuteczniejsza metoda walki politycznej,
- okrucieństwa i brak skrupułów moralnych w podejmowanych działaniach,
- wzbudzenie silnego i powszechnego poczucia zagrożenia,
- uzyskanie rozgłosu w mas mediach,
- polityczny szantaż i wymuszanie określonych politycznych zachowań/zmian².

Słownik języka polskiego określa terroryzm jako *działania pojedynczych osób lub grup usiłujących za pomocą aktów terrorystycznych wymusić na rządach państw określone ustępstwa*. Zaznaczyć należy, że terroryzm jest pojęciem najczęściej definiowane jako użycie siły lub przemocy psychicznej przeciwko osobom lub własności z pogwałceniem prawa, mające na celu zastraszenie i wymuszenie na danej grupie ludności lub państwie ustępstw w drodze do realizacji określonych celów. Działania terrorystyczne mogą dotyczyć całej populacji, jednak najczęściej są one uderzeniem w jej niewielką część, aby pozostałych obywateli zmusić do odpowiednich zachowań.

Adam Krawczyk w swoim opracowaniu *Wokół definicji terroryzmu* podał nieco odmienną definicję. Za zjawisko terroryzmu przyjął proces oddziaływania ideologii (światopoglądu) poprzez akty przemocy (lub groźbę ich użycia) zastosowane pośrednio lub bezpośrednio na rozmaite struktury decyzyjne, w celu poddania ich określonemu zachowaniu. Zjawisko to występuje często wraz z innymi czynnikami mającymi na niego bezpośredni lub pośredni wpływ. Proces postępujących po sobie lub wynikających z siebie działań. Terroryzm zatem jest formą agresji, która wynika z frustracji, rozumianej jako stanu niezaspokojenia konkretnych potrzeb terrorysty (jednostki lub organizacji terrorystycznej). Frustracja wyzwala tkwiącą agresję i rodzi napięcie emocjonalne, które rozładować może tylko agresja lub zachowanie agresywne skierowane na jednostkę lub grupę społeczną. Spośród polskich politologów Bartosz Bolechów definiował terroryzm następująco: *Terroryzm jest formą przemocy politycznej, polegającej na stosowaniu morderstw lub zniszczenia (albo zagrożeniem stosowania takich środków) w celu wywołania szoku i ekstremalnego zastraszenia jednostek, grup, społeczeństw lub rządów, czego efektem mają być wymuszenia pożądaných ustępstw politycznych, sprowokowanie nieprzemyślanych działań lub/i zademonstrowanie/nagłośnienie politycznych przekonań*. W dalszej części incydentem/zamachem terrorystycznym autor nazywa: *akt przemocy lub wiarygodnego zagrożenia jej użycia (oparty o typowe metody terrorystyczne), przeprowadzony z pogwałceniem prawa, którego głównym celem jest zastraszenie rządu, społeczeństwa lub jakiegokolwiek jego części, co ma umożliwić realizację założonych celów politycznych*. Problem ze zdefiniowaniem danego państwa czy organizacji jako "terrorysty" pojawia się gdy zaczyna się brać pod uwagę kwestię źródeł zaopatrzenia w broń i inne środki walki oficjalnych i nieoficjalnych organizacji i grup terrorystycznych. Gdyż jak się okazuje broń i środki walki pochodzą głównie z USA, Rosji, Izraela, Chin i Francji, oraz w pewnym mniejszym stopniu również z innych państw na świecie. Znawcy przedmiotu dzielą terroryzm na polityczny, kryminalny oraz na indywidualny i zbiorowy. Większość z powszechnie znanych organizacji zajmujących się terroryzmem, uprawiała i uprawia **terroryzm polityczny**. Ma on na celu zmianę ekipy rządzącej, zmianę systemu politycznego, wymuszenie wprowadzenia pewnych rozwiązań prawnych, bądź oderwanie części terytorium od danego państwa i założenie nowego państwa lub przyłączenie go do już istniejącego. Cechą charakterystyczną **terroryzmu kryminalnego** jest natomiast fakt, iż terrorysta działa z pobudek "niższych", najczęściej materialnych. Do podstawowego zestawu tego typu działań należą porwania dla okupu, niszczenie mienia, sabotaż

oraz szantaż. Grupy uprawiające terroryzm polityczny bardzo często zajmują się również terroryzmem kryminalnym, dochodami z którego finansują działalność polityczną. Niektóre z tych grup przechodzą coraz wyraźniej od terroryzmu politycznego ku kryminalnemu, ewoluując w zwykłą zorganizowaną grupę przestępczą. Podział na terroryzm indywidualny i zbiorowy służy określeniu, czy przedmiotem ataku terrorystycznego staje się konkretna osoba, czy też przypadkowa zbiorowość. W wypadku zabójstwa konkretnego polityka czy porwania biznesmena mówimy o **terroryzmie indywidualnym**, którego ofiara jest ściśle określona. Jednak większość ataków terrorystycznych motywowanych politycznie jest przejawem **terroryzmu zbiorowego**, którego ofiarami padają przypadkowe osoby.

Terroryzm – współczesna „dżuma”

Zagrożenia działaniami terrorystycznymi są jednymi z bardziej uciążliwych, nieprzewidywanych i brutalnych jakie w czasie pokoju stosuje jeden człowiek przeciw drugiemu człowiekowi. W znacznej części nie dotyczą tych osób, do których terroryści mają bezpośrednie pretensję ale do innych przypadkowych ofiar nie będących przeciwnikami terrorystów a często kobietami, dziećmi czy osobami starszymi. Działania te są nastawione głównie na reakcje mediów, które szukając sensacji wykorzystują te ataki do zwiększenia zainteresowania słuchaczy sensacyjnymi wiadomościami. Jest jeden z głównych celów terrorystów, zaistnieć w mediach i wywołać strach w zaatakowanym społeczeństwie. Specjaliści od teorii bezpieczeństwa wskazują w działaniach terrorystycznych aspekty:

- obiektywne (zagrożenia realne),
subiektywne (mispercepcja/ fałszywa świadomość)

Mimo, że generalnie zachodzi dość duża zmienność w czasie i przestrzeni czynników bezpieczeństwa, a także ich percepcji, ocena stanu bezpieczeństwa jest dość znacznie utrudniona. Terroryzm niejako „korzysta” przede wszystkim z czynnika subiektywnego – świadomości ciągłego niebezpieczeństwa. Ataki terrorystyczne są nieprzewidywalne, pozbawione bardzo często logiki, nie przestrzegające żadnych norm stosowanych np. w działaniach wojennych. Nie obowiązują w tej walce międzynarodowe prawo wojenne, prawo do poddania się i omijania strat w ludności cywilnej w szczególności starców, kobiet czy dzieci. Prowadzenie obrony przed tymi atakami jest odmienne od działań wojennych a zbliżone do działań asymetrycznych, do których bardziej możemy zastosować nazwę *zorganizowanych grup morderców*. Istnieje obecnie wiele nurtów terroryzmu, stosuje się wszystkie możliwe metody gwałtu i przemocy. Eksplozje urządzeń wybuchowych w tzw. galeriach handlowych, samochody pułapki, porwania (osób, samolotów) – to najpopularniejsze metody działania współczesnych terrorystów. Należy pamiętać, że ciągle niezwykle niebezpiecznym odłamem są terroryści muzułmańscy, a zwłaszcza tzw. fundamentaliści islamscy, gdyż stosują zamachy samobójcze. Słuszność należy przyznać twierdzeniu, że nie można prowadzić badań nad terroryzmem, ani skutecznie z nim walczyć, nie uznając, roli, jaką odgrywa motywacja (ideologia) sprawców aktów przemocy. Szariat arab. - *ecajureik owarp ot ujopodow od acązdaworp agord شريعة* życiem wyznawców sunnickiej jak i szyickiej odmiany islamu. Islam nie uznaje rozdziału życia świeckiego i religijnego i dlatego reguluje zarówno zwyczaje religijne, organizację władzy religijnej jak i codzienne życie muzułmanina. Szariat opiera się na założeniu, że prawo musi dostarczać wszystkiego, co potrzebne dla duchowego i fizycznego rozwoju jednostki. Wszystkie czyny muzułmanina są podzielone na pięć kategorii - konieczne, chwalebne, dozwolone, naganne oraz zakazane. Oprócz powyższych do szariatu zaliczyć należy akady – prawo zwyczajowe, które sprawia, że szariat u różnych narodów jest nieco inny i tak na przykład w Afganistanie za cudzołóstwo karze się tylko kobietę, a u Arabów oboje cudzołożników.

- f) zasady działania punktu kontrolno – ochronnego.

Skutecznym sposobem ograniczania i kontroli aktywności wojskowej w wyznaczonej strefie odpowiedzialności sił pokojowych, jest organizowanie systemu punktów kontrolnych (PK).

Celem działania Punktu kontrolnego (PK) jest:

- uniemożliwienie przejazdu (przewozu) sprzętu wojskowego, uzbrojenia, amunicji, materiałów wybuchowych przez wspomnianą strefę;
- prowadzenie obserwacji wszelkich zdarzeń w terenie;
- demonstrowanie obecności sił pokojowych stronom konfliktu i ludności lokalnej.

Podstawowe zadania PK:

- kontrola ruchu wszystkich pojazdów i osób przejeżdżających, przechodzących przez PK;
- zapobieganie próbom przemykania broni, amunicji, materiałów wybuchowych i innych objętych zakazem towarów do i ze strefy nadzorowanej przez siły pokojowe;
- prowadzenie ewidencji ruchu pojazdów wojskowych stron konfliktu;
- współdziałanie z innymi PK w trakcie wykonywania rutynowych zadań;
- składanie meldunków o wszystkich ważnych zdarzeniach;
- utrzymywanie gotowości do przerwania kontroli i zablokowania dróg.

Poszczególne elementy posterunku kontrolnego powinny zapewniać bezpieczne i sprawne wykonywanie zadań przez jego załogę.

W skład posterunku kontrolnego powinny wchodzić następujące elementy:

- tablice i znaki drogowe informujące (w języku angielskim i lokalnym) o konieczności zmniejszenia prędkości przed PK;
- spowalniacze prędkości jazdy umieszczane na jezdni (drodze);
- zapory na drodze wymuszające zmianę kierunku jazdy (beczki metalowe, kozły z drutu kolczastego, zapory z bloków betonowych tzw. „smocze zęby” itp.);
- zapory ruchome z drewnianych żerdzi i drutu kolczastego;
- szlabany;
- zatoczki do szczegółowej kontroli pojazdów;
- stanowiska ochronno-obronne pozwalające na prowadzenie obrony okrężnej;
- stanowiska ogniowe dla pojazdów opancerzonych i wozów bojowych załogi PK;
- schron;
- obiekty mieszkalne zabezpieczone workami fortyfikacyjnymi;
- magazyn amunicji;
- skład paliwa;
- miejsce przygotowywania, wydawania posiłków;
- węzeł sanitarny;
- parking dla pojazdów załogi PK;
- wydzielone miejsca do parkowania pojazdów przyjezdnych (misji pokojowych, organizacji humanitarnych itp.);
- wyjście zapasowe z PK;
- wały ziemne i zasieki wokół PK;
- tablice, flagi oznaczające wojska sił pokojowych;
- generator.

Wejście do obiektów mieszkalnych (odpoczynku) oraz do schronu powinno posiadać ochronę przed rażeniem odłamkami pocisków i granatów. Konstrukcja i zabezpieczenie schronu powinny zapewniać załodze ochronę przed ogniem broni strzeleckiej lub odłamkami pocisków różnego kalibru. W okolicach wejścia wykonuje się otwory strzelniczo-obszernicze. Wewnątrz schronu muszą znajdować się środki do udzielania pierwszej pomocy, zapas wody pitnej, suche racje żywnościowe itp.

Załogę posterunku kontrolnego stanowi z zasady pododdział w sile plutonu. Decydujący wpływ na liczebność załogi PK ma ilość kierunków jakie musi on zabezpieczać. Służba na PK pełniona jest całodobowo w trybie trzydziennym (zmiany: kontrolno-ochronna, czuwająca i odpoczywająca).

Drużyna na posterunku kontrolnym stanowi jedną z trzech zmian. Ze względu na liczebność drużyny nie jest ona w stanie zapewnić obsady PK w trybie służby całodobowej.

W celu sprawnego funkcjonowania, punkt kontrolny powinien być wyposażony w następujące środki:

- lusterka z uchwytnymi służące do sprawdzania podwozia pojazdów;
- przenośne ograniczniki prędkości (spowalniacze), np. „kolczatki”;
- latarki i reflektory umiejscowione w taki sposób, aby nie oślepiły personelu PK;
- system ostrzegania o podejściu do rejonu PK (np. flary sygnałowe z odciągami);

- sprzęt do prowadzenia obserwacji dziennej i nocnej;
- sprzęt sygnałowy (pistolet sygnałowy, flary, granaty dymne, itp.);
- mapy i szkice terenu;
- środki ppoż i łączności;
- dokumentacja do notowania danych o ilości osób, pojazdów i ładunków przewożonych przez PK;
- procedury użycia broni i reagowania w sytuacjach kryzysowych;
- podstawowe zwroty w języku lokalnym;
- megafon przenośny;
- aparat fotograficzny (kamera video);
- wzory dokumentów lokalnych.

DZIAŁANIE POSTERUNKU KONTROLNEGO

Podstawą sprawnego funkcjonowania posterunku kontrolnego jest właściwe działanie i wykorzystanie przez załogę jego infrastruktury i wyposażenia.

Wszystkie posterunki kontrolne muszą mieć łączność (radiową lub kablową) ze swoimi przełożonymi. Jeśli wymagają tego warunki wykonywania zadań (np. niskie temperatury, duża wilgotność powietrza itp.), PK powinny być wyposażone w zapasowe środki łączności i źródła zasilania. Należy jednak pamiętać o przestrzeganiu przepisów korespondencji radiowej i ochronie tajemnicy służbowej.

Żołnierze wykonujący zadania mandatowe powinni posiadać:

- właściwe umundurowanie z widocznymi oznaczeniami przynależności do kontyngentu sił pokojowych;
- kartę identyfikacyjną sił pokojowych;
- broń osobistą;
- hełm i kamizelkę kuloodporną;
- sprzęt ochrony przeciwchemicznej;
- opatrunek osobisty.

Głównym zadaniem PK jest prowadzenie kontroli osób i pojazdów przejeżdżających (przechodzących) przez rejon posterunku kontrolnego.

Zasadniczym powodem kontrolowania osób jest konieczność sprawdzenia ich tożsamości oraz zapobieganie wnoszenia do strefy przedmiotów zakazanych.

Podczas legitymowania i kontroli osób, załoga PK powinna działać taktownie i stanowczo. Żołnierz dokonujący sprawdzenia dokumentów zawsze musi być ubezpieczony, a wspomniane dokumenty muszą być porównane z wzorami dokumentów lokalnych.

Kontrolowanie osób można prowadzić metodą bezpośrednią (poprzez przesuwanie rękami wzdłuż ubrania) i pośrednią (przy wykorzystaniu detektora metalu).

W przypadku konieczności dokonania sprawdzenia kobiety lub osoby duchownej należy użyć detektora metalu. Kobieta może być kontrolowana przez kobiety personel sił pokojowych. Szczegółowe dane dotyczące kontroli kobiet i osób duchownych powinny być określone w odpowiednich instrukcjach obowiązujących w rejonie danej operacji wsparcia pokoju.

Podczas sprawdzania pojazdów żołnierze sił pokojowych powinni:

- polecić zatrzymanie pojazdu i wyłączenie silnika;
- sprawdzić dokumenty kierowcy;
- polecić opuszczenie pojazdu przez kierowcę i sprawdzić czy nie posiada on przedmiotów niebezpiecznych;
- sprawdzić dokumenty innych osób;
- dokonać kontroli osobistej innych osób poza pojazdem (bez umożliwienia im kontrolowania się między sobą);
- dokonać sprawdzenia pojazdu (części dla pasażerów, bagażnika, silnika, podwozia pojazdu).

Czynności podczas sprawdzenia pojazdu (np. otwieranie, zamykanie drzwi, pokryw itp.) powinien na polecenie kontrolującego wykonywać kierowca.

Załoga posterunku kontrolnego może spotkać się podczas wykonywania zadań mandatowych z wieloma sytuacjami szczególnymi (kryzysowymi) jak np.:

- demonstracje ludności w bezpośredniej bliskości PK;
- strajk siedzący;
- próby przemytu zabronionych towarów i broni;
- próby przełamania posterunku;
- ostrzał rejonu PK z broni strzeleckiej;
- ostrzał artyleryjski lub bombardowanie;
- atak grupy paramilitarnej na załogę PK.

Podczas rozwiązywania sytuacji tego typu, załoga posterunku kontrolnego zachować musi daleko idące środki ostrożności, gotowość bojową i zdecydowanie w działaniu.

W sytuacjach wykrycia przez kontrolujących próbę przemytu zabronionych towarów lub broni i środków walki, osoby które usiłowały przewieźć wspomniane środki muszą być zatrzymane a towary lub broń powinny zostać zdeponowane do czasu przybycia żandarmerii. W przypadku amunicji i środków wybuchowych, zabezpieczać je powinni saperzy.

Podczas próby przełamania (przejazdu przez PK na dużej prędkości z pominięciem kontroli) żołnierze zmiany kontrolującej muszą zająć bezpieczne stanowiska, a wyznaczony pojazd (transporter lub samochód ciężarowy) powinien zablokować drogę. Kierowca pojazdu, który wtargnął na rejon PK musi zostać przekazany żandarmerii sił pokojowych.

W wypadku prowadzenia przez siły paramilitarne ostrzału posterunku z broni strzeleckiej, dowódca posterunku kontrolnego ogłasza alarm dla załogi PK i informuje z za ukrycia napastników, iż prowadzą ogień do PK sił pokojowych. Jeśli ostrzał jest kontynuowany, po strzale ostrzegawczym załoga posterunku kontrolnego może na komendę dowódcy odpowiedzieć ogniem zgodnie z zasadami użycia siły obowiązującymi w danej operacji.

W wypadku ataku grupy paramilitarnej na punkt kontrolny, jego załoga zajmuje stanowiska ogniowe, rozkazuje napastnikom przerwanie ognia informując ich jednocześnie, iż PK jest obiektem neutralnych sił pokojowych. Jeśli wspomniane działania nie przynoszą oczekiwanego skutku, na polecenie dowódcy PK, jego załoga otwiera ogień do napastników z broni strzeleckiej i pokładowej (poprzedzony kilkoma strzałami ostrzegawczymi).

Jeśli posterunek kontrolny znajdzie się pod ostrzałem artyleryjskim lub jest bombardowany, jego załoga musi jak najszybciej udać się do schronu. Każdy żołnierz powinien zabrać ze sobą broń, hełm, kamizelkę kuloodporną i maskę przeciwgazową. Na stanowiskach ogniowych powinien pozostać dyżurny środek ogniowy (co najmniej dwóch żołnierzy). Jego zadaniem będzie obserwacja i ubezpieczenie załogi punktu kontrolnego przebywającej w schronie. Jeśli z miejsc wybuchów pocisków artyleryjskich lub bomb unosić się będą opary gazów o dziwnej barwie lub zapachu, żołnierze samodzielnie zakładają środki ochrony przeciwchemicznej i powiadamiają innych kolegów o ukrytym zagrożeniu.

Przełożeni powinni być jak najszybciej powiadomieni o zaistnieniu jednego z powyższych incydentów. Otrzymane od nich informacje pozwolą dowódcy PK podjąć właściwą decyzję. W trakcie wszystkich rodzajów działania pamiętać jednak trzeba, że ich głównym celem jest bezpieczne i profesjonalne wykonanie zadania, a nie zadawanie jak największych strat ewentualnym napastnikom. Powyższe rozwiązania sytuacji szczególnych (kryzysowych) należy traktować jako proponowane warianty

działania, pamiętając jednocześnie o istnieniu innych, skutecznych sposobów rozwiązywania takich problemów.

Drużyna lub pluton może otrzymać zadanie zorganizowania tymczasowego posterunku kontrolnego (TPK). Element ten organizuje się w sytuacjach gdy istnieje potrzeba czasowej kontroli ruchu na danym kierunku lub konieczność zablokowania danej drogi, a organizowanie tam stałego posterunku kontrolnego byłoby niecelowe lub niemożliwe z różnych względów (np. terenowych, społecznych).

Pluton może otrzymać zadanie prowadzenia czasowej kontroli lub blokowania dróg w wyznaczonym rejonie. Zadanie to realizuje się poprzez zorganizowanie systemu tymczasowych posterunków kontrolnych. Za bezpieczne i właściwe rozlokowanie, sprawne funkcjonowanie, utrzymanie łączności między TPK, łączności ze służbą operacyjną, ochronę oraz współdziałanie poszczególnych TPK w trakcie wykonywania zadań odpowiedzialny jest dowódca plutonu.

Posterunek wartowniczy

W rejonie posterunku wartownikowi należy zapewnić pole obserwacji i ostrzału. Wykonuje się stanowiska ogniowe w ziemi, a tam gdzie nie ma możliwości wykonuje się je z worków wypełnionych piaskiem lub z innych materiałów, skutecznie chroniących wartowników przed ostrzałem z broni palnej. W zależności od kategorii i rodzaju obiektów wzdłuż obwodnic mogą być utrzymane pasy zaoranego gruntu, zainstalowane zewnętrzne urządzenia alarmowe oraz telewizja przemysłowa. Do prowadzenia dogodnej obserwacji przedpola ochranianego obiektu mogą być wybudowane wieże wartownicze, przystosowane do zamontowania na nich urządzeń wspomagających obserwację (reflektory – szperacze, noktowizory, termowizory, lornetki, peryskopy, itp.). O potrzebie budowy tych urządzeń decyduje dowódca jednostki wojskowej.

Posterunkom zapewnia się bezpośrednią łączność przewodową z wartownią, natomiast wartowników wyposaża się, w zależności od potrzeb, w środki łączności bezprzewodowej oraz ostrzegacze napadowe.

Wokół ochranianego obiektu, na podejściach do niego i na ogrodzeniu zewnętrznym, umieszcza się tablice ostrzegawcze, zgodnie z wymogami „Instrukcji o ochronie obiektów wojskowych”.

Przy obiektach stałych, podejścia do posterunków i obwodnic powinny być oświetlone w taki sposób, aby wartownik pełniący służbę widział co się dzieje na podejściach do ochranianego obiektu, sam będąc w cieniu.

Do blokowania bram i wejść na teren ochranianego obiektu wykorzystuje się zapory fortyfikacyjne, jednakże nie mogą one na stałe blokować dróg pożarowych i ewakuacyjnych.

Stosownie do potrzeb, posterunki wyposaża się w budki (grzybki) wartownicze, sprzęt pożarniczy (gaśnice, koce gaśnicze, itp.) oraz sprzęt saperski (łopaty, topory, oskardy, itp.).

WYCHOWANIE FIZYCZNE

1) PRZEDMIOTOWE CELE SZKOLENIA

W wyniku opanowania treści programowych przedmiotu żołnierz powinien znać:

- podstawowe wiadomości pozwalające na bezpieczne wykonanie ćwiczeń wymaganych testami dla żołnierzy.
- podstawowe działy wychowania fizycznego w wojsku.
- nazwy podstawowych postaw i ćwiczeń.
- normy sprawności fizycznej przewidzianej katalogiem testów dla żołnierzy TSW.
- zasady bezpiecznego wykonywania ćwiczeń fizycznych.

2) MATERIAŁ NAUCZANIA - ZAGADNIENIA (przewidywany czas 2 godziny):

a) główne tematy zajęć z wychowania fizycznego w wojsku,

- T-2 Atletyka terenowa i specjalistyczne ćwiczenia na torach przeszkód;
- T-3 Gimnastyka i ćwiczenia siłowe;
- T-4 Walka wręcz;
- T-5 Pływanie i ratownictwo wodne;

- T-6 Piłka ręczna;
- T-7 Piłka siatkowa;
- T-8 Piłka koszykowa;
- T-9 Piłka nożna;
- T-10 Marsze;
- T-16 Zajęcia z różnych dziedzin sportu i rekreacji ruchowej;
- T-18 Sprawdziany.

b) zasady przeprowadzania testu sprawności fizycznej podczas szkolenia podstawowego żołnierzy TSW,

- Częstkowy sprawdzian sprawności fizycznej

Sprawdzenie jednej konkurencji wchodzącej w zakres sprawdzianu sprawności fizycznej zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Obrony Narodowej z dnia 12.02.2010 r. w sprawie przeprowadzenia sprawdzianu sprawności fizycznej żołnierzy zawodowych

(Dz. U. z 2014 r., poz. 848).

OPIS ĆWICZEŃ

- Marszobiegi na 3000 m (1000m) - odbywa się w stroju sportowym na bieżni lekkoatletycznej, drodze lub terenie o równej i twardej nawierzchni (o równej sumie spadków i wzniesień terenowych). Sposób prowadzenia: seriami (grupami) na czas, grupa powinna liczyć do 30 żołnierzy (na 1000m – do 15 żołnierzy). Na komendę „Start” lub sygnał grupa żołnierzy rozpoczyna bieg. Czas mierzy się z dokładnością do 1 sekundy od sygnału startu do momentu przekroczenia linii mety.

- Pływanie ciągle przez 12 minut – odbywa się na pływalniach krytych i otwartych (25 lub 50 metrowych), w stroju kąpielowym. Skok startowy wykonuje się na głowę z wysokości minimum 50 cm od lustra wody (dopuszcza się start z wody).

Pływanie prowadzi się pojedynczo lub seriami.

Na komendę „Na miejsca” kontrolowany staje na słupku startowym, na komendę „Start” lub sygnał wykonuje skok startowy i pokonuje sposobem dowolnym jak najdłuższy dystans w ciągu 12 minut. Na komendę „Stop” lub sygnał zatrzymuje się, chwytając linę wytyczającą tor, do czasu dokonania pomiaru odległości przez prowadzącego sprawdzian. Zatrzymanie się przed upływem wyznaczonego czasu podczas wykonywania próby powoduje jej zakończenie i jest równoznaczne z nie zaliczeniem próby.

- Podciąganie się na drążku wysokim - odbywa się w stroju sportowym. Minimalna wysokość drążka wysokiego do wykonania ćwiczenia – 220 cm. Na komendę „Gotów” kontrolowany żołnierz wykonuje zwis nachwytemo ramionach wyprostowanych w stawach łokciowych - pozycja wyjściowa.

Na komendę „Ćwicz!” podciąga się tak, aby broda znalazła się powyżej prętnika drążka wysokiego i wraca do pozycji wyjściowej, następnie ponawia ćwiczenie. Oceniający (kontrolujący) głośno podaje ilość zaliczonych podciągnięć. Jeżeli kontrolowany nie wykona ćwiczenia zgodnie z opisem, np.: „nie podciągnie się do wymaganej pozycji lub nie wróci do zwisu o ramionach wyprostowanych w stawach łokciowych” oceniający (kontrolujący) powtarza ostatnią liczbę zaliczonych podciągnięć.

- Bieg zygzakiem „koperta” – odbywa się w stroju sportowym w miejscu, gdzie na podłożu oznacza się kredą lub farbą punkty prostokąta ABCD o bokach 3 x 5 m i środek przekątnych E, jak również strzałki wskazujące trasę biegu. Na punktach ustawia się „chorągiewki” o parametrach: wysokość co najmniej 160 cm, średnica podstawy nie przekraczająca 30 cm i wadze do 3,5 kg.

Sposób prowadzenia: na komendę „Start” (sygnał dźwiękowy) kontrolowany rozpoczyna bieg zgodny z oznaczonym kierunkiem, omijając „chorągiewki” od strony zewnętrznej. Trasę przebiega trzykrotnie. Po każdym okrążeniu oceniający (kontrolujący) informuje o liczbie powtórzeń, np.: „jeszcze dwa razy”, „jeszcze raz”. Przewrócenie „chorągiewki” powoduje powtórzenie próby, która jest próbą ostateczną.

- Bieg wahadłowy 10 x 10 m - odbywa się w stroju sportowym. Na komendę „Start” (sygnał dźwiękowy) kontrolowany rozpoczyna bieg w kierunku przeciwległej chorągiewki, obiega ją, wraca do chorągiewki na linii startu, obiega ją i pokonuje tę trasę pięciokrotnie. Przewrócenie chorągiewki powoduje powtórzenie próby, która jest próbą ostateczną. Czas mierzy się z dokładnością do 0,1 sekundy, od sygnału startu do momentu przekroczenia linii mety. Do ćwiczenia wykorzystujemy „chorągiewki” o parametrach: wysokość co najmniej 160 cm, średnica podstawy nie przekraczająca 30 cm i wadze do 3,5 kg.

- Skłony tułowia w przód w czasie 2 minut - odbywa się w stroju sportowym. Na komendę „Gotów” kontrolowany przyjmuje pozycję: leżąc tyłem z palcami rąk splecionymi ułożonymi z tyłu na głowie, ramiona dotykają materaca, nogi ugięte w stawach kolanowych (maksymalnie do kąta prostego), stopy rozstawione na szerokość bioder, które mogą być przytrzymywane przez współćwiczącego lub zaczeplone o dolny szczebel drabinki. Na komendę „Ćwicz!” wykonuje skłon w przódz jednocześnie dotknięciem łokciami kolan i natychmiast powraca do leżenia, tak aby umożliwić splecionym palcom na głowie kontakt z podłożem (pierwsze powtórzenie). Podczas wykonywania ćwiczenia nie odrywa się bioder od podłoża. Oceniający (kontrolujący) głośno wymienia kolejno ilość prawidłowo wykonanych powtórzeń. Jeżeli kontrolowany nie wykona ćwiczenia zgodnie z opisem, np.: „nie dotknie łokciami kolan lub w pozycji wyjściowej do ponownienia ćwiczenia nie dotknie obiema łopatkami i splecionymi palcami rąk powierzchni materaca”, ocenający (kontrolujący) powtarza ostatnią liczbę zaliczonych skłonów.

- Uginanie i prostowanie ramion w podporze leżąc przodem na ławeczce gimnastycznej - prowadzi się w stroju sportowym. Na komendę „Gotów” kontrolowany wykonuje podpór leżąc przodem na ławeczce, nogi złączone lub w lekkim rozkroku – maksymalnie na szerokość bioder. Na komendę „Ćwicz!” ugina ramiona tak, aby stawy barkowe znalazły się poniżej stawów łokciowych (sylwetka wyprostowana – tzn. barki, biodra i kostki stóp stanowią linię prostą), następnie wraca do podporu i ponawia ćwiczenia. Ćwiczenie wykonuje się jednym ciągiem (bez przerw między kolejnymi powtórzeniami). Oceniający (kontrolujący) głośno odlicza ilość zaliczonych powtórzeń. Jeżeli kontrolowany wykona ćwiczenie niezgodnie z opisem np.: nie ugnie ramion lub ich całkowicie nie wyprostuje, zatrzyma się, nie utrzyma całego ciała w linii prostej ocenający (kontrolujący) podaje ostatnią liczbę powtórzeń.

c) zasady bezpieczeństwa podczas zajęć z wychowania fizycznego, zasady przestrzegania higieny osobistej.

Zasady bezpieczeństwa podczas zajęć z wychowania fizycznego:

- przed przystąpieniem do zajęć sprawdzić sprzęt i urządzenia wykorzystywane podczas szkolenia,
- przed przystąpieniem do zajęć zwrócić uwagę na wygląd zewnętrzny szkolonych (nakazać zdjąć zegarki, obrączki, łańcuszki, zawiązać obowie i pozapinać guziki),
- zezwalać na udział w zajęciach tylko żołnierzom zdrowym,
- zajęcia rozpocząć od rozgrzewki,
- podczas każdego ćwiczenia omówić jego asekurację,
- ćwiczenia stopniować odpowiedni do poziomu ogólnego przygotowania fizycznego ćwiczących oraz stanu ich zdrowia i wieku, a także panujących warunków atmosferycznych,
- zapobiegać stanom nadmiernego zmęczenia u szkolonych w czasie zajęć,
- zapewnić udzielenie pierwszej pomocy w wypadku powstania urazu,
- podczas zajęć wykonywać tylko i wyłącznie zadania nakazane przez kierownika zajęć,
- utrzymywać dyscyplinę podczas zajęć,
- o powstałych urazach meldować natychmiast kierownikowi zajęć,
- stosować się do regulaminów porządkowych ustalonych dla poszczególnych obiektów,
- po zajęciach sprawdzić czy nikt nie doznał urazów, bądź kontuzji.

Zasady przestrzegania higieny osobistej:

- po każdym zajęciu z wychowania fizycznego należy umyć całe ciało,
- nie chodzić w ubraniu w którym brał się udział w zajęciach z WF,
- po zajęciach ubieramy czyste skarpetki, aby zapobiec odciskom,
- brudne ubrania trzymamy w osobnym woreczku aby nie mieszać z czystymi,
- mokre i prze poczone ubrania należy najpierw wysuszyć zanim je spakujemy,
- na każde zajęcia z WF należy zakładać świeżą bieliznę i świeży strój sportowy.

SZKOLENIE MEDYCZNE

1) PRZEDMIOTOWE CELE SZKOLENIA

W wyniku opanowania treści programowych przedmiotu żołnierz powinien znać:

- lokalizację obiektów służby zdrowia,
- formy działalności profilaktycznej,
- zasady taktyczne i medyczne TCCC (Tactical Combat CasualtyCare),
- zasady bezpiecznego udzielania pierwszej pomocy rannym i poszkodowanym na polu walki,
- zasady organizacji pomocy medycznej na polu walki i ewakuacji rannych i chorych,
- zasady wynoszenia rannych z pola walki za pomocą noszy i sposobów improwizowanych,
- zasady ewakuacji medycznej z pojazdów wojskowych oraz miejsca zdarzenia,
- zasady wzywania pomocy do miejsca zdarzenia (MEDEVAC, CASEVAC).

2) MATERIAŁ NAUCZANIA - ZAGADNIENIA (przewidywany czas 6 godzin):

- a) indywidualne wyposażenie medyczne;

„Indywidualny Pakiet Medyczny” (IPMed) to podstawowe wyposażenie medyczne żołnierza w skład którego wchodzi:

- opawtunek hemostatyczny Celox;
- opatrunek osobisty Olaes 4;
- opatrunek Sam Chest Seal wentylowy;
- gaza wypełniająca zrolowana Tactical Gauze;
- staza taktyczna SOFTT-W;
- rurka nosowo-gardłowa;
- lubrykant do rurki nosowo-gardłowej;
- nożyczki ratownicze małe;
- rękawiczki ratownicze;
- „Indywidualny Zestaw Autostrzykawek – 05 (IZAS-05)
- Morfina (szkoleniowa) w aytostrzykawce.

- b) budowa i zasady użycia indywidualnego pakietu do likwidacji skażeń oraz IZAS;

Indywidualny pakiet do likwidacji skażeń składa się z następujących elementów:

- dwie serwety;
- głowica spryskiwacza z pompką;
- zbiornik spryskiwacza ze środkiem do likwidacji skażeń z nośnikiem organicznym (unieczynnia i ułatwia usunięcie BŚT z powierzchni metalowych, stosowany w przypadku stwierdzenia skażenia części metalowych uzbrojenia osobistego bądź osprzętu);
- tubka z tworzywa sztucznego z maścią profilaktyczną (zabezpiecza odkryte powierzchnie skóry przed skażeniem, głównie przez utrudnienie wchłaniania BŚT, stosowana jest w przypadku zagrożenia skażeniem BŚT);
- pakiet w folii z proszkowym środkiem do likwidacji skażeń i rękawicą (powoduje unieczynnienie BŚT przez fizyczną adsorpcję, stosowany w przypadku stwierdzenia skażenia skóry i odzieży);
- Indywidualny pakiet IPLS-1 przeznaczony jest do:
- profilaktycznego zabezpieczenia przed oddziaływaniem bojowych środków trujących oraz prowadzenia likwidacji skażeń odkrytych powierzchni skóry (twarz, dłonie, szyja),
- prowadzenia likwidacji skażeń broni osobistej i wyposażenia.

Zawartość zestawu IZAS-05:

1. Autostrzykawka ATROPINA (żółta), atropiny siarczan 2 mg;
2. Autostrzykawka PRALIDOKSYM+ATROPINA (brązowa), pralidoksymu chlorek – 600 mg, atropiny siarczan – 2 mg;
3. Autostrzykawka DIAZEPAM (szara) diazepam – 10 mg.

Autostrzykawki (żółta, brązowa) należy stosować w zatruciach Bojowymi Środkami Trującymi (BST) z grupy paralityczno-drgawkowych. Autostrzykawkę z Diazepamem (szara) stosujemy po wystąpieniu drgawek.

Droga podania: domięśniowa

c) posługiwanie się opatrunkiem osobistym i opaską uciskową;

Opatrunek indywidualny typu „W” umożliwia opatrywanie jednym opatrunkiem zarówno ran postrzałowych wlotowych, jak i wylotowych. Opatrunek składa się z dwóch tamponów (jeden zamocowany na stałe do bandaża, drugi - przesuwny) oraz bandaża, jednak

W wersji małej opatrunku bandaż jest wykonany z wiskozy. Tampony można nałożyć na siebie, co podnosi skuteczność tamowania silnych krwawień.

Opatrunek jest sterylny, pakowany w wodoodporny materiał, który zapewnia ochronę zawartości i łatwe otwieranie.

- W celu nałożenia opatrunku osobistego należy:
 - zdjąć odzież w celu odsłonięcia rany lub rozpruć i odsłonić dostęp do rany;
 - rozedrzeć brzeg opakowania i odwinąć opatrunek z papieru;
 - ująć palcami lewej ręki poduszki złożone wewnętrznymi stronami do siebie, prawą ręką zwinięty bandaż;
 - nałożyć na ranę poduszkę , w wypadku dwóch ran położyć jedną poduszkę na ranę a ruchomą przesunąć na drugą następnie umocować poduszki bandażem, końce bandaża spiąć agrafką.

Budowa opaski uciskowej (stazy taktycznej):

- sprzączka;
- kołowrót regulujący siłę ucisku;
- pasek zabezpieczający kołowrót;
- klips mocujący kołowrót;
- pasek uciskowy z rzepem.

Zakładanie stazy taktycznej przy użyciu obu rąk:

- umieścić stazę powyżej miejsca krwawienia (kończyna górna – ramię, kończyna dolna – udo). Owinąć kończynę opaską, a następnie umieścić jej koniec w otworze sprzączki. Zaciśnąć.
- przełożyć pasek przez zewnętrzny otwór sprzączki. Dzięki temu opaska pozostanie na swoim miejscu.
- mocno zaciśnąć pasek i zabezpieczyć go rzepem.
- przekręcać krępilec do momentu, aż wpływ krwi zostanie zatamowany, a tętno na obwodzie zostanie zredukowane.
- umieścić krępilec w klipsie mocującym. Sprawdzić, czy nadal występuje krwawienie i wyczuwalne jest tętno na obwodzie. Jeśli rana nadal krwawi, należy rozważyć mocniejsze jej zaciśnięcie lub założenie kolejnej stazy zaraz przy już zastosowanej.
- zabezpieczyć krępilec paskiem zabezpieczającym. Przygotować pacjenta do transportu i sprawdzić stazę. Odnotować czas założenia stazy.

Zakładanie stazy taktycznej przy użyciu jednej ręki:

- umieścić stazę powyżej miejsca krwawienia (kończyna górna – ramię, kończyna dolna – udo). Przełożyć zranioną kończynę przez pętlę utworzoną z pasa stazy.
- mocno zaciśnąć pasek i zabezpieczyć go rzepem.
- taśma stazy powinna okalać kończynę. Nie zabezpieczać taśmy na mocowaniu krępulca.
- przekręcać krępilec do momentu, aż wpływ krwi zostanie zatamowany, a tętno na obwodzie zostanie zredukowane.
- umieścić krępilec w klipsie mocującym. Sprawdzić, czy nadal występuje krwawienie i wyczuwalne jest tętno na obwodzie. Jeśli rana nadal krwawi, należy rozważyć mocniejsze jej zaciśnięcie lub założenie kolejnej stazy zaraz przy już zastosowanej.
- zamocowaną taśmę na krępulcu, przeprowadzając ją przez klips mocujący. Owinąć kończynę taśmą.

- zabezpieczyć krępolec i taśmę paskiem zabezpieczającym. Przygotować pacjenta do transportu.

d) posługiwanie się tabletkami do odkażania wody;

Tabletki do odkażania wody są istotnym elementem każdego żołnierza pozwalającym na uniknięcie kontaktu ze skażoną wodą (np. podczas mycia zębów czy picia wody). Tabletki dezynfekują wodę, niszczą wirusy, bakterie i ameby. Dzięki działaniu jonów srebra konserwują wodę pitną przez okres 6 miesięcy.

Działanie: Eliminuje bakterie i wirusy w 30 min oraz pierwotniaki Giardia w 120 min.

Stosować wyłącznie do odkażania przejrzystej wody. Mętną wodę należy uprzednio przefiltrować.

Odkażanie wody (w temperaturze pokojowej):

Dodać 1 tabletkę do 1l wody, odczekać 30 min.

W zimnej wodzie poniżej 10 stopni C w celu zabicia pierwotniaków np.: giardii należy przedłużyć czas oddziaływania do 2 godzin.

e) posługiwanie się zawartością apteczek;

Apteczką posługujemy się zgodnie z jej przeznaczeniem oraz instrukcją dla danego typu apteczki.

f) taktyka działań ratowniczych;

Taktyka działań ratowniczych pola walki oparta jest na wytycznych TCCC, które skupiają się na najczęstszych obrażeniach ciała współczesnego pola walki.

Zadania TCCC:

1. Udziel pomocy poszkodowanemu.
2. Zapobiegaj zwiększeniu liczby rannych.
3. Wykonaj zadanie taktyczne.

Wytyczne TCCC określają pięć faz działania:

- Care Under Fire (pomoc pod ostrzałem)
- Tactical Field Care (pomoc na polu walki)
- Prolonged Field Care (przedłużona opieka na polu walki)
- Tactical Evacuation (ewakuacja)
- Forward Surgical Team (opieka zespołu chirurgicznego)

g) bezpieczeństwo własne i rannego;

Przed przystąpieniem do algorytmu podstawowych zabiegów resuscytacyjnych należy zadbać o bezpieczeństwo miejsca zdarzenia, własne oraz poszkodowanego wykonując kolejno niżej opisane czynności:

1. Bezpieczeństwo miejsca zdarzenia:

- a) Ocenę miejsca zdarzenia wykonujemy jeszcze przed podejściem do poszkodowanego;
- zachowaj spokój;
 - oceń ryzyko;
 - jeśli niebezpiecznie – nie podchodź! Wezwij pomoc;
 - nawiąż kontakt wzrokowy i słowny;
 - zapewnij sobie dodatkową pomoc.

Po przybyciu profesjonalnych służb należy współpracować i podporządkować się poleceniom kierującym działaniami ratowniczymi.

2. Bezpieczeństwo własne:

a) Ratownik nigdy nie może stać się ratowanym!

Bezpieczeństwo własne oznacza głównie ochronę przed materiałami biologicznymi (tzn. wydzieliny, wydaliny poszkodowanego)

- rękawiczki jednorazowe
- maska twarzowa
- okulary ochronne
- odpowiednie (twarde, wysokie) obuwie

3. Bezpieczeństwo poszkodowanego:

- Ochrona przed materiałem biologicznym – zmiana rękawiczek przed udzieleniem pomocy kolejnemu poszkodowanemu;
- Nie wyjmujemy poszkodowanych z pojazdu z wyjątkiem sytuacji, kiedy istnieje jakiegokolwiek zagrożenie na miejscu zdarzenia, np. pożar, niestabilna pozycja pojazdu, nagłe zatrzymanie krążenia (NZK)
- Potencjalne niebezpieczeństwo uruchomienia poduszki powietrznej zagrażające ratownikowi lub poszkodowanemu.
- zasady wzywania pomocy medycznej na polu walki - praktyczne przygotowanie i przekazanie meldunku 9 – linijkowy MEDEVAC (MEDEVAC, CASEVAC);

Pomoc medyczna na polu walki może odbywać się drogą powietrzną i lądową. Zgłoszenie MEDEVAC posiada taki sam format dla ewakuacji drogą powietrzną i lądową.

Ewakuację medyczną można podzielić na MEDEVAC i CASEVAC.

- Określenie MEDEVAC stosowane jest, gdy do transportu używane są wojskowe pojazdy medyczne (załogę stanowi personel medyczny);
- Określenie CASEVAC stosowane jest, gdy do ewakuacji rannych wykorzystywane są pojazdy niewojskowe.

Punkty od 1 do 5:

- Muszą zostać przekazane przed rozpoczęciem misji ewakuacyjnej ;
- Pozostałe punkty powinny być w miarę możliwości przekazane w tym samym czasie, ale mogą być przekazane do ambulansu lub helikoptera, gdy ten będzie już w drodze.

Punkt 1: Lokalizacja miejsca podjęcia rannych

Za pomocą mapy określ współrzędne (osiem cyfr) miejsca, z którego sanitarka lub śmigłowiec odbiorą rannych

Ta informacja pozwoli jednostce koordynującej ewakuację na takie zaplanowanie trasy pojazdu, by mógł on odebrać rannych z kilku miejsc, jeśli jest taka potrzeba i możliwość

Punkt 2: Częstotliwość radiowa, sygnał wywoławczy i sufiks

Częstotliwość, sygnał wywoławczy oraz sufiks można otrzymać z SOI lub ANCD, lub od operatora radiowego

Ta informacja jest niezbędna do tego, by załoga pojazdu medycznego mogła się kontaktować z jednostką zgłaszającą ewakuację. Np. śmigłowiec kontaktuje się, by zweryfikować kolor dymu (przeciwnik może również wykorzystać dym, by wprowadzić załogę śmigłowca w błąd).

Punkt 3: Liczba poszkodowanych wg priorytetów

- Sklasyfikuj poszkodowanego lub poszkodowanych na podstawie własnej oceny
- Pilny. Nagły przypadek wymagający jak najszybszej ewakuacji (maksymalnie w ciągu 2h) w celu ratowania życia, kończyny lub wzroku
- Pilny chirurgiczny. Nagły przypadek wymagający ewakuacji do najbliższej jednostki zaopatrzenia chirurgicznego w ciągu 2h
- Priorytetowy. Chory lub ranny wymagający szybkiej opieki medycznej, który powinien zostać ewakuowany w ciągu 4h, bo w przeciwnym razie jego stan może pogorszyć się na tyle, że będzie musiał być zaklasyfikowany jako pilny przypadek
- Rutynowy. Chory lub ranny wymagający ewakuacji, jednakże którego stan raczej znacząco się nie pogorszy. Powinien zostać ewakuowany w ciągu 24h

- Praktyczny. Osoba ewakuowana z powodów praktycznych a nie z konieczności

Punkt 4: Potrzebny sprzęt specjalistyczny

- Oceń, czy i jaki sprzęt specjalistyczny będzie musiał znaleźć się w pojeździe medycznym zanim ten rozpocznie swoją misję
- Sprzęty najczęściej zabierane do śmigłowca to podnośnik, nosze Stokesa, krzeselko ratownicze oraz respirator

Punkt 5: Liczba poszkodowanych wg typu

- Określ liczbę poszkodowanych, którzy będą ewakuowani na noszach oraz tych, którzy są w stanie siedzieć (ambulatoryjnych)
- Informacja jest konieczna do określenia niezbędnej liczby pojazdów ewakuacyjnych
- Informacja potrzebna do skonfigurowania pojazdów transportujących osoby wymagające ewakuacji

Punkt 6: Bezpieczeństwo miejsca podjęcia

Oceń, czy proponowane miejsce podjęcia jest bezpieczne

- * Brak oddziałów przeciwnika w okolicy
- * Możliwość napotkania oddziałów przeciwnika; zachować ostrożność przy zbliżaniu się do okolicy
- * Oddziały przeciwnika w okolicy; zachować ostrożność przy zbliżaniu się
- * Oddziały przeciwnika w okolicy; konieczne wsparcie zbrojne

Punkt 7: Sposób oznakowania miejsca podjęcia

Panele

Sygnal pirotechniczny

Sygnal dymny

Sygnalista

Pasy z materiału lub spadochronu

Gałęzie, drewno, kamienie

Lampa sygnałowa, latarka, światła pojazdu

Otwarty ogień

Punkt 8: Narodowość i status rannych

Nie ma konieczności określania liczby rannych w każdej kategorii.

Informacja ta pomaga jednostce koordynującej ewakuację określić, które punkty opieki medycznej powinny przyjąć rannych oraz czy będą potrzebni strażnicy.

- Żołnierze armii USA
- Amerykańscy cywile
- Żołnierze innych armii
- Cywile z innych krajów
- Jeńcy wojenni (enemy prisoners of war – EPW)

Punkt 9: Skażenie w wyniku użycia broni ABC

- Oceń, czy istnieje skażenie chemiczne, biologiczne i/lub radiologiczne w zależności od sytuacji bojowej
- Jeśli nie ma skażenia, informacja z tego punktu nie jest przekazywana

i) objawy wystąpienia stresu pola walki, postępowanie;

Żołnierze z objawami stresu pola walki unikają rozmów na temat misji, nie mogą oglądać filmów i programów o tej tematyce. Przelatujący helikopter może wywołać u nich objawy paniki, kojarzy się z sytuacją zagrożenia, wojną, transportem rannych. Krzyczą przez sen, cierpią na nadmierną czujność. Zdarza się, że w nocy budzi ich najmniejszy szmer, wychodzą z domu, by "patrolować

teren", zachowują się jakby cały czas pełnili wartość. Bywają odrętwieni i zubożeni, czasami są pobudzeni, innym razem przygnębieni.

Niektórzy żołnierze trafiają do Wojskowego Instytutu Medycznego w Warszawie, często kilkakrotnie. Są to osoby mniej odporne psychicznie, bardziej podatne na stres, które nawet nie musiały znajdować się w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia.

j) ocena parametrów życiowych poszkodowanego;

Parametry życia poszkodowanego na polu walki oceniamy według skali MARCHE

MARCHE – ocena poszkodowanego powinna być podejmowana, gdy źródło zagrożenia zewnętrznego zostało zneutralizowane. Oznacza to, że Ratownik ma nieograniczoną dostępność źródeł światła, może osłuchać klatkę piersiową, wykonać dokładne badanie poszkodowanego. Badanie chorego opiera się na ocenie poszczególnych czynników ułożonych w skrót mnemotechniczny z gradacją pilności procedur idąc „od pierwszego”:

Massive haemorrhage control – poszukiwanie źródeł krwotoków zewnętrznych.

Airway management – drogi oddechowe.

Respiratory management – oddychanie w tym odbarwienie odmy opłucnej.

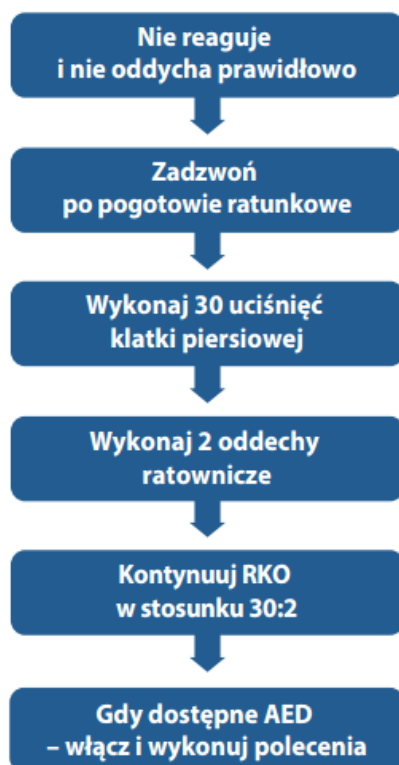
Circulation (BIFT) - krążenie.

Hypothermia – zapobieganie wystąpienia hipotermii przez użycie kocy chemicznych (HPK – hypothermiaprevention kit), lub systemu Helios. Everything else (M-PHAAT-D)

k) zasady resuscytacji krążeniowo – oddechowej;

Algorytmy 2015

Algorytm podstawowych zabiegów resuscytacyjnych / automatycznej defibrylacji zewnętrznej (BLS/AED)

- l) zasady przenoszenia poszkodowanego na deskę ortopedyczną;

Poszkodowany w czasie przenoszenia na deskę ortopedyczną powinien mieć zabezpieczony odcinek szyjny kręgosłupa przed jego wtórnym uszkodzeniem. Do bezpiecznego przenoszenia poszkodowanego należy wykorzystać minimum trzy osoby. Pierwsza podnosi i stabilizuje głowę i wydaje komendę do podnoszenia, przesuwania i opuszczania. Druga osoba podnosi poszkodowanego obejmując go za boki w okolicy klatki piersiowej. Druga osoba ustawiona jest tyłem do ratownika stabilizującego głowę. Osoba trzecia ustawia się przodem do drugiej, chwytając poszkodowanego za biodra i opiera się ramionami z drugą. Osoby druga i trzecia stoją nad poszkodowanym w rozkroku. Deska ortopedyczna znajduje się pomiędzy nogami osób podnoszących a poszkodowanym stojąc na boku. Po podniesieniu poszkodowanego, deska opada układając się pod poszkodowanym. Ratownik stabilizujący głowę wydaje komendę do położenia poszkodowanego.

- m) zasady ewakuacji poszkodowanego z pojazdu;

Przed ewakuacją poszkodowanego należy sprawdzić, czy nie ma uwięzionych kończyn (szczególnie istotne u kierowców z uwagi na możliwość zaklinowania nóg o pedały).

Otwieramy drzwi pojazdu (o ile się da, bo to nie zawsze jest takie proste), wkładamy ręce pod ramiona poszkodowanego i chwytamy oburącz za dalsze przedramię poszkodowanego (chyba, że jest uszkodzone). Jeśli to możliwe staraj się jednocześnie stabilizować głowę poszkodowanego (własnym barkiem i głową). Następnie delikatnie się unosząc (plecy proste, siła z kolan!) wyciągamy poszkodowanego i przenosimy w bezpieczne miejsce. Przy znacznej dysproporcji masy (z niekorzyścią dla ratownika) jednoczesna stabilizacja głowy może być bardzo trudna, albo wręcz niemożliwa.

- n) postępowanie przeciwwstrząsowe;

Postępowanie przeciwwstrząsowe:

- ▶ jeśli to możliwe, należy usunąć przyczynę wstrząsu, np. zatamować krwotok.
- ▶ ułożyć poszkodowanego w pozycji przeciwwstrząsowej, tj. płasko na wznak z nogami uniesionymi około 30cm wyżej (można podłożyć wałek z koca itp.)
- ▶ zapobiegać utracie ciepła, poszkodowany powinien leżeć na kocu i być też nim przykryty.
- ▶ uspokoić poszkodowanego i starać się zachować spokój w jego otoczeniu.
- ▶ wezwać karetkę pogotowia.
- ▶ regularnie kontrolować ważne funkcje życiowe.

- o) rodzaje złamań, ich objawy oraz udzielanie pierwszej pomocy;

Złamanie kości oznacza całkowite lub częściowe przerwanie ciągłości kości, co spowodowane jest w większości przypadków urazem związanym z jakimś upadkiem lub uderzeniem.

Podział złamań w zależności od mechanizmu urazu:

- złamania na skutek zgięcia (dotyczące najczęściej trzonów kości długich),
- na skutek skręcenia, obie części złamanej kości są wobec siebie zrotowane wzdłuż osi kości,
- na skutek przesunięcia,
- na skutek oderwania (tak zwane złamanie awulsyjne) – dochodzi do nich, gdy przyczepy więzadeł i mięśni są mocniejsze niż kość.

Ze względu na przebieg szczeliny złamania wyróżnia się:

- złamanie skośne,
- złamanie poprzeczne,
- złamanie spiralne,
- złamania wieloodłamowe.

Szczególnymi odmianami złamań są:

- złamanie patologiczne,
- złamanie zielonej gałązki,
- złamanie zaklinowane,
- złamanie otwarte,
- złamanie przewlekłe.

Złamania można również podzielić na:

- złamania proste,
- złamania złożone.

Objawy złamania kości?

- ból w okolicy złamania
- obrzęk w okolicy złamania
- zniekształcenie kończyny
- bledność kończyny
- krwawienie lub zasinienie w okolicy złamania
- osłabienie
- niemożność wykonania ruchu kończyną

Jeśli nastąpiło złamanie trzonu kości (wydłużona jej część), wówczas należy unieruchomić złamaną kość i dwa sąsiednie stawy. W przypadku złamania w stawie, unieruchamiamy dany staw oraz dwie sąsiadujące kości. Złamane ramię możemy unieruchomić za pomocą temblaka, nawet wykonanego po prostu z odzieży rannego. Ogólnie, unieruchomienie powinno polegać na dowiązaniu do kończyny (niezbyt mocno) sztywnego elementu, jak deseczka czy kij. W ostateczności złamaną nogę można dowiązać do drugiej, zdrowej kończyny. Unieruchomienie jest ważne z tego prostego powodu, że w złamaniach, podczas ruszania kończyną, odłamki kości mogą się przesuwając względem siebie, a czasami nawet kruszyć dalej. Uszkodzenia powiększają się wtedy, powodując więcej urazów i cięższy przebieg późniejszego gojenia.

p) objawy skręceń i zwichnięć oraz pierwsza pomoc przy ich wystąpieniu;

Skręcenie polega na nadmiernym rozciągnięciu, naderwaniu lub nawet całkowitym **zerwaniu więzadeł stawowych**. Najbardziej narażony jest staw skokowy, kolanowy oraz nadgarstek. Taki uraz to skutek przekroczenia naturalnego zakresu ruchomości stawu. **Skręcenie stawu** może spowodować uszkodzenie torebki stawowej, więzadeł chrząstki stawowej, a w ekstremalnych przypadkach nawet kości. Zlekceważenie urazu może spowodować jego odnowienie się w niedługim czasie, bo więzadła utraciły swoją dawną elastyczność, są dłuższe i nie trzymają stawu we właściwym położeniu.

Zwichnięcie powoduje, że kości tworzące staw zmieniają naturalne położenie. Najczęściej **zwichnięciu stawu** ulegają stawy ramienia, biodra, łokcia, palców, dłoni, kciuka i rzepki kolanowej. Uraz zmienia kształt stawu, występuje obrzęk i silny ból. Często w miejscu urazu pojawia się siniak, o czym świadczy zmiana koloru na siny, gdyż wewnątrz stawu doszło do zniszczenia naczyń, a więc i wylewu krwi.

Nie nastawiaj samodzielnie stawu. Chory musi jak najszybciej trafić do szpitala. Staw wymaga unieruchomienia. Zaniedbanie takiej kontuzji może się zakończyć martwicą tkanek.

q) klasyfikacja krwotoków i zranień oraz sposoby ich zaopatrywania;

Krwotokiem nazywamy nagłą utratę krwi (dużej ilości w krótkim czasie), prowadzącą do zaburzeń ogólnoustrojowych, a nawet zagrożenia życia.

Krwawienie – to powolna utrata krwi, początkowo nie dająca objawów klinicznych.

W przypadku większej rany z szybkim wypływem krwi, zwłaszcza przy uszkodzeniu tętnicy, tworzenie skrzepu jest utrudnione, a skurcz naczyń może okazać się niewystarczający.

Grozi to szybką utratą krwi krążącej i powstaniem *wstrząsu hipowolemicznego*, co może, przy braku odpowiedniego działania, doprowadzić do śmierci z wykrwawienia.

Ze względu na źródło krwawienia można wyróżnić trzy rodzaje krwawień zewnętrznych:

- tętnicze,
- żyłne,
- kapilarne (włośniczkowe).

Pierwsza pomoc przy krwotoku zewnętrznym:

- uszkodzonego należy ułożyć w pozycji leżącej lub pozycji przeciw-wstrząsowej (w przypadku dużych krwotoków),
- jeżeli krwawienie dotyczy kończyny - unosimy ją, powyżej poziomu serca, stosujemy ucisk doraźny na ranę
- zakładamy jałowy opatrunek uciskowy:
- zasada działania opatrunku uciskowego: zatrzymywany jest przepływ tylko w wybranej tętnicy, krążenie w kończynie odbywa się dalej poprzez sieć mniejszych, pobocznych naczyń krwionośnych

r) zasady prowadzenia desmurgii – bandażowania poszczególnych części ciała;

Kończyny górne i dolne bandażuje się w podobny sposób, wykorzystując następujące **techniki bandażowania**:

- opatrunek kłosowy wstępujący pełny lub niepełny – opiera się na wykonywaniu obwojów kolistych i powtarzaniu ich, tą techniką może być zabandażowany kciuk;
- rękawiczka – jest to obwiniecie palców, opierające się na wykonywaniu obwojów kulistych i śrubowych;
- opatrunek kłosowy wstępujący – dotyczy dłoni;
- opatrunek kolisty śrubowy – wykonuje się od góry do dołu, tak by każda następna opaska pokrywała poprzednią, dotyczy przedramienia;
- opatrunek żółwiowy rozbieżny – dotyczy łokcia i kolana, prowadzi się go najpierw obwojem kolistym, a następnie kieruje skośnie ku środkowi, i znów kolistym;
- opatrunek kłosowy pełny wstępujący – stopa;
- opatrunek kłosowy wstępujący – goleń.

s) udzielanie pierwszej pomocy porażonym prądem, piorunem, tonącym, poparzonemu;

Porażenie prądem:

1. Nie wolno dotykać osoby porażonej prądem, zanim nie odłączy się jej od źródła prądu. Odłącz bezpieczniki (korki), wyjmij z gniazdka wtyczkę urządzenia elektrycznego, które spowodowało porażenie. Użyj do tego przedmiotu który nie przewodzi prądu (np. drewnianego kija od szczotki), odsuń kabel elektryczny od uszkodzonego.
2. Sprawdź stan uszkodzonego
 - Czy jest przytomny
 - Czy oddycha
3. Wezwij Pogotowie Ratunkowe nr tel. to 999 lub 112
4. Jeśli ratowany nie oddycha przystąp do reanimacji
5. Jeśli ratowany jest nieprzytomny, ale oddycha, ułóż go w pozycji bocznej.
6. Załóż opatrunek na oparzone miejsce.

7. Zostań z poszkodowanym do czasu przybycia Pogotowia Ratunkowego i przejęcia opieki na poszkodowanym.

Porażenie piorunem - pierwsza pomoc

1. Zadzwoń po pogotowie
2. Jeśli poszkodowany jest nieprzytomny, należy sprawdzić, czy oddycha. Jeśli nie, należy wykonać resuscytację. Poszkodowany powinien leżeć na wznak ze względu na prawdopodobieństwo uszkodzenia kręgosłupa szyjnego.
3. Jeżeli na ciele są ślady oparzenia, to należy - o ile to możliwe - schłodzić je zimną wodą (przez 5 min) i przyłożyć jałową gazą.
4. W przypadku złamań należy unieruchomić uszkodzoną kończynę.
Dotykание osoby porażonej piorunem NIE jest niebezpieczne.

Postępowanie przy udzielaniu pomocy tonącym:

1. Rozpoczynamy od stabilizacji kręgosłupa szyjnego, połączonego z równoczesnym udrożnieniem dróg oddechowych. Szczególnie jest to istotne w przypadku podejrzenia skoku do płytkiej wody!
2. Sprawdzenie przytomności poszkodowanego (potrząśnij za ramiona i spytaj czy wszystko w porządku)
3. Nawet jeśli poszkodowany jest przytomny, należy cały czas (do momentu dowiezienia do szpitala) stabilizować kręgosłup szyjny!
4. Wezwanie pomocy
5. Udrożnienie dróg oddechowych nieprzytomnego. Należy oczyścić jamę ustną z zanieczyszczeń (rośliny, wymiociny). Nigdy jednak nie należy kierować głowy na bok (ryzyko uszkodzenia rdzenia kręgowego!). Z tego samego powodu udrażniając drogi oddechowy nie odchyła się głowy poszkodowanego ku tyłowi, tylko unosi się żuchwę
6. Sprawdzenie oddechu (10 sekund obserwacji klatki piersiowej i słuchania nad ustami poszkodowanego)
7. Przy braku oddechu – 5 wdechów ratowniczych
8. Jeżeli istnieje podejrzenie aspiracji ciała obcego do dróg oddechowych można wykonać 5 uciśnień na nadbrzusze w kierunku do mostka
9. Rozpoczęcie resuscytacji

Poparzenia są to uszkodzenia powłok ciała (skóry, tkanki podskórnej i czasami tkanek głębiej położonych) powstałe wskutek miejscowego działania bodźca termicznego. W wyniku uszkodzenia skóry ulega przerwaniu bariera ochronna. Dochodzi do utraty przez nią wody, elektrolitów, białka. Przerwaniu ulegają drobne naczynia krwionośne. Wyróżniamy trzy stopnie oparzenia:

- I uszkodzenie powierzchniowej części skóry (zaczerwienienie i ból),
- II uszkodzenie głębszych warstw skóry oraz tkanki podskórnej (zaczerwienienie, ból, pęcherze)
- III uszkodzenie skóry, tkanki podskórnej i tkanek głębiej położonych (martwica, zwęglenie, brak bolesności).

W przypadku oparzenia należy ochłodzić miejsce urazu, najlepiej strumieniem zimnej wody przez co najmniej 15-20 minut. Następnie na uszkodzone miejsce nakładamy jałowy opatrunek, aby zmniejszyć niebezpieczeństwo rozwinięcia się zakażenia. Nie wolno smarować oparzonego miejsca żadnymi maściami ani przekłuwać pęcherzy. Każde oparzenie (zwłaszcza II i III stopnia) powinien obejrzeć lekarz. Aby nie doszło do wstrząsu należy poszkodowanego ułożyć w spokojnym miejscu, okryć zabezpieczając przed utratą ciepła

- t) postępowanie w przypadku hipotermii i ostrego zatrucia;

Postępowanie w przypadku hipotermii:

1. W pierwszej kolejności należy zabezpieczyć poszkodowanego przed dalszą utratą ciepła poprzez zdjęcie mokrej odzieży i ogrzanie go.

2. Należy ułożyć poszkodowanego na plecach i nie poruszać nim.
3. W przypadku:
 1. Lekkiej hipotermii – stosujemy bierne ogrzanie poprzez okrycie kocami i przeniesienie do ciepłego pomieszczenia lub, gdy jest taka możliwość, czynne ogrzewanie zewnętrzne poprzez zastosowanie ciepłego powietrza, ciepłej kąpieli.
 2. Średniej hipotermii – stosujemy jak wyżej – bierne ogrzanie lub też czynne ogrzanie zewnętrzne, ale tylko tułowia.
 3. Ciężkiej hipotermii – postępowanie jak w średniej plus konieczne jest zastosowanie ogrzewania czynnego wewnętrznego np. wentylowanie poszkodowanego ciepłym, nawilżonym tlenem (jest to już postępowanie przyrządowe).
 4. Jeżeli brak jest oddechu i tętna – prowadzenie wentylacji i masażu serca – Resuscytacja krążeniowo-oddechowa. **Uwaga!** – obecność oddechu i krążenia w hipotermii sprawdza się dłużej – nawet do jednej minuty!

u) udzielanie pomocy porażonym BMR;

Ratownik działając w terenie skażonym nakłada maskę przeciwgazową i odzież ochronną lub kombinezon ochronny.

Do jego obowiązków należy: nakładanie masek poszkodowanym, wykonywanie sztucznego oddychania u poszkodowanych w stanie bezdechu (po uderzeniach, upadkach, przywaleniach); doraźne tamowanie poważnych krwotoków, w wyjątkowych wypadkach nakładanie opatrunków na rozległe rany i oparzenia.

W czasie nakładania opatrunków w terenie skażonym należy szczególną uwagę zwracać na to, aby pył promieniotwórczy nie dostał się do rany lub na oparzenie. Należy szeroko odsłonić otoczenie rany przez zdjęcie zapyłonego ubrania, przetrzeć skórę wokół rany lub oparzenia.

W wypadku podejrzenia, że substancje (pył) promieniotwórcze dostały się do żołądka ? należy wywołać wymioty po opuszczeniu strefy skażonej.

Poszkodowanych, którzy wskutek błysku przejściowo lub na dłuższy okres zaniewidzieli, należy zgrupować i dać im przewodnika lub samemu wyprowadzić poza strefę skażenia.

Porażonym, u których wystąpiły niepowściągliwe wymioty, podaje się tabletki Awiomaryny lub Luminalu.

v) pozycja boczna ustalona;

Pozycja boczna ustalona – stabilność i bezpieczeństwo

Istnieją różne techniki ułożenia osoby poszkodowanej. Ważne, aby pozycja boczna ustalona była stabilna, co gwarantuje bezpieczeństwo osoby nieprzytomnej. **Poszkodowany powinien leżeć na boku z odchylną głową**. Jeżeli poszkodowany ma okulary lub duże elementy w kieszeniach, zanim przystąpisz do układania go w bezpiecznej pozycji należy je usunąć.

Czynności wykonywane przy układaniu poszkodowanego w pozycji bocznej ustalonej:

1. Ukłęknij obok osoby poszkodowanej z jej prawej strony (mniej więcej w połowie jej tułowia).
2. Jedną rękę połóż na czole, a dwa palce drugiej ręki (wskazujący i środkowy) połóż na podbródku i odchyl głowę w tył podciągając podbródek do góry.
3. Wyprostuj i złóż nogi poszkodowanego.
4. Ręce osoby nieprzytomnej wyprostuj i ułóż wzdłuż jej tułowia.
5. Prawą rękę leżącą bliżej ciebie ułóż tak, aby tworzyła kąt prosty z tułowiem poszkodowanego i zegnij ją w łokciu kierując dłoń w górę.
6. Lewą rękę poszkodowanego przełóż przez jego klatkę piersiową, a zewnętrzną stronę dłoni przyłóż do policzka po prawej stronie, aby asekurowała twarz przy przekręcaniu na prawą stronę.
7. Dłoń na policzku przytrzymuj własną ręką, równocześnie zegnij lewą nogę poszkodowanego w kolanie tak, aby stopa stała na podłożu.
8. Chwytnąjąc za kolano płynnym ruchem przekręć poszkodowanego na prawą stronę.
9. Głowę odchyl do tyłu, aby udrożnić drogi oddechowe. Jeżeli dłoń znajdująca się pod głową utrudnia odchylenie głowy poszkodowanego, możesz ją wysunąć spod policzka.

Po ułożeniu osoby nieprzytomnej należy niezwłocznie zawiadomić pogotowie ratunkowe. Do chwili przyjazdu karetki monitoruj stan poszkodowanego (kontroluj szczególnie oddech). W przypadku zatrzymania akcji serca, rozpocznij reanimację.

w) postępowanie przeciwwstrząsowe;

Jak w podpunkcie „n”

x) zabezpieczenie poszkodowanego.

Aby zabezpieczyć poszkodowanego przed zachłystnięciem, układamy go w pozycji bocznej ustalonej.

SZKOLENIE LOGISTYCZNE ZABEZPIECZENIE LOGISTYCZNE

1) PRZEDMIOTOWE CELE SZKOLENIA

W wyniku opanowania treści programowych przedmiotu żołnierz powinien znać:

- podstawowe pojęcia zabezpieczenia logistycznego,
- podstawowe zadania logistyki w pododdziale,
- należności mundurowe i żywnościowe dla żołnierzy.

2) MATERIAŁ NAUCZANIA - ZAGADNIENIA (przewidywany czas 2 godziny):

a) ogólne pojęcia zabezpieczenia logistycznego;

Zabezpieczenie Logistyczne – proces zabezpieczenia funkcjonowania Sił Zbrojnych przez integralny potencjał logistyczny w czasie planowania oraz realizacji zadań

Zabezpieczenie logistyczne wojsk lądowych stanowi proces zasilania wojsk dostawami zaopatrzenia oraz świadczenie usług niezbędnych do funkcjonowania, szkolenia i walki. Dostawy zaopatrzenia obejmują uzbrojenie i sprzęt wojskowy oraz środki bojowe i materiałowe. Natomiast usługi logistyczne są to przedsięwzięcia wykonywane przez oddziały (pododdziały) i urzędnicy oraz elementy logistyczne. W skład zabezpieczenia logistycznego wchodzi:

1. zabezpieczenie materiałowe
2. zabezpieczenie techniczne
3. transport i ruch wojsk
4. specjalistyczne usługi logistyczne
5. zabezpieczenie medyczne

Zabezpieczenie materiałowe wojsk lądowych to pełne i terminowe zasilanie wojsk w środki bojowe i materiałowe we wszystkich klasach zaopatrzenia. Obejmuje ono: gromadzenie, przechowywanie, wydawanie i dostarczanie środków zaopatrzenia a ponadto: eksploatację zasobów miejscowych i zdobyczy wojennych, ewakuację materiałową oraz działalność gospodarczo-bytową.

Zabezpieczenie techniczne wojsk lądowych to utrzymanie uzbrojenia, sprzętu wojskowego i technicznych środków bojowych w gotowości do użycia oraz odtwarzanie ich zdolności w razie uszkodzenia a także zaopatrywanie wojsk w uzbrojenie, sprzęt wojskowy oraz części wymienne i materiały techniczne niezbędne w procesie obsługowo-remontowym. Obejmuje ono: obsługiwanie techniczne (w tym usługi metrologiczne i specjalne urządzeń poddozorowych), rozpoznanie techniczne, ewakuację techniczną, remont uzbrojenia i sprzętu wojskowego, zaopatrywanie w sprzęt techniczny oraz techniczne środki materiałowe.

Zabezpieczenie medyczne wojsk lądowych to utrzymanie dobrego stanu zdrowia żołnierzy zapewniającego zachowanie przez nich zdolności bojowej, objęcie opieką rannych i chorych oraz ich leczenie. Obejmuje ono: przedsięwzięcia profilaktyki zdrowotnej, leczniczo-ewakuacyjnej, sanitarnohigienicznej i przeciwepidemicznej a ponadto: ochronę medyczną żołnierzy przed skutkami użycia broni masowego rażenia oraz zaopatrywanie w sprzęt i materiały medyczne.

Elementy logistyczne to wydzielone siły i środki z oddziałów i pododdziałów logistycznych zorganizowane w grupy do zabezpieczenia materiałowego, technicznego i medycznego walczących

wojsk. Wielkość elementów logistycznych, jakie będą towarzyszyć wojskom zależeć będzie od składu bojowego i powinna zapewnić możliwość wykonania zadań niezależnie od sytuacji bojowej.

b) cel i zadania logistyki w pododdziale;

Zabezpieczenie logistyczne stanowi proces zasilania wojsk dostawami zaopatrzenia oraz świadczenie usług niezbędnych do funkcjonowania, szkolenia i walki. Dostawy zaopatrzenia obejmują uzbrojenie i sprzęt wojskowy oraz środki bojowe i materiałowe. Natomiast usługi logistyczne są to przedsięwzięcia wykonywane przez oddziały (pododdziały) i urzędnicy oraz elementy logistyczne. W skład zabezpieczenia logistycznego wchodzi:

1. zabezpieczenie materiałowe

Celem zabezpieczenia materiałowego jest zaspokojenie potrzeb wojsk w wymagane asortymentowo ilości środków zaopatrzenia oraz specjalistyczne usługi materiałowe, w miejscu i czasie umożliwiającym wojskom właściwe funkcjonowanie w okresie pokoju, kryzysu i wojny.

Zabezpieczenie materiałowe wojsk to pełne i terminowe zasilanie wojsk w środki bojowe i materiałowe we wszystkich klasach zaopatrzenia. Obejmuje ono:

- a. gromadzenie, przechowywanie;
- b. wydawanie i dostarczanie środków zaopatrzenia;
- c. eksploatację zasobów miejscowych i zdobyczy wojennych;
- d. ewakuację materiałową;
- e. działalność gospodarczo-bytową.

Przedmiotem zabezpieczenia materiałowego Wojsk są potrzeby wojsk w zakresie środków zaopatrzenia i specjalistycznych usług materiałowych.

Zabezpieczenie materiałowe jest realizowane przy wykorzystaniu potencjału wojskowego i cywilnego. Zasoby cywilne powinny być planowane do wykorzystania, gdy jest to uzasadnione operacyjnie, ekonomicznie i możliwe w istniejących warunkach prawnych.

Środki zaopatrzenia są podzielone na pięć klas:

- 1) klasa I - środki zaopatrzenia przeznaczone do konsumpcji zarówno przez personel, jak i zwierzęta, występujące w jednolitych racjach niezależnie od lokalnych warunków bojowych lub terenowych;
- 2) klasa II - środki zaopatrzenia, na które zostały ustalone tabele należności lub wyposażenia;
- 3) klasa III - paliwa, oleje i smary do wszelkich zastosowań (z wyłączeniem lotnictwa) oraz bojowe środki specjalne wytwarzane na bazie produktów naftowych, klasa IIIA - paliwa lotnicze, oleje i smary stosowane w lotnictwie;
- 4) klasa IV środki zaopatrzenia, w tym materiały konstrukcyjne i fortyfikacyjne, dla których nie zostały ustalone tabele należności i wyposażenia;
- 5) klasa V - środki bojowe. ;

2. zabezpieczenie techniczne

Podsystem techniczny to organa techniczne, jednostki użytkujące UiSW, a także jednostki oraz urządzenia ewakuacyjne i remontowe.

Zabezpieczenie techniczne wojsk to utrzymanie uzbrojenia, sprzętu wojskowego i technicznych środków bojowych w gotowości do użycia oraz odtwarzanie ich zdolności w razie uszkodzenia, a także zaopatrywanie wojsk w uzbrojenie, sprzęt wojskowy oraz części wymienne i materiały techniczne niezbędne w procesie obsługowo-remontowym. Obejmuje ono: obsługiwanie techniczne (w tym usługi metrologiczne i specjalne urządzeń poddowodowych), rozpoznanie techniczne, ewakuację techniczną, remont uzbrojenia i sprzętu wojskowego, zaopatrywanie w sprzęt techniczny oraz techniczne środki materiałowe.

Istotą zabezpieczenia technicznego jest utrzymywanie uzbrojenia i sprzętu wojskowego w gotowości do użycia zgodnie z jego przeznaczeniem.

Zabezpieczenie techniczne realizowane jest, w ramach zabezpieczenia logistycznego w czasie pokoju, kryzysu i wojny, przez elementy podsystemu technicznego. Obejmuje zabezpieczenie potrzeb wojsk zarówno w odniesieniu do zadań związanych z obroną terytorium RP, jak i zadań wynikających ze zobowiązań sojuszniczych.

Wielkość, potencjał i rozmieszczenie elementów podsystemu technicznego powinna być utrzymywana na poziomie niezbędnym do zapewnienia Wojskom pełnej zdolności do realizacji zadań.

Zasoby techniczne znajdujące się w dyspozycji Wojsk muszą być wykorzystywane efektywnie i zgodnie z zasadami racjonalnego gospodarowania.

W czasie pokoju, zabezpieczenie techniczne skupia się na zapobieganiu powstawaniu niesprawności sprzętu, a jeśli już takie wystąpią, to uwzględniając aspekty ekonomiczne, na jego uzdatnieniu.

W czasie wojny, zabezpieczenie techniczne skupia się na usprawnieniu sprzętu uszkodzonego na polu walki.

Remont uszkodzeń wojennych w odniesieniu do sprzętu decydującego o powodzeniu walki, w szczególnych przypadkach, będzie powodować konieczność wykonywania jedynie pomocy technicznej i remontów o małej pracochłonności R1 (remont pierwszego stopnia) (16-40 rbh).

W czasie wojny, uzbrojenie i sprzęt wojskowy, który nie może być wykorzystany przez własne wojska lub ewakuowany powinien być zniszczony, aby nie był użyteczny dla przeciwnika.

Można wykorzystywać zasoby cywilne, kiedy tylko jest to możliwe, ekonomicznie uzasadnione i gdy jednocześnie istnieją podstawy prawne do ich wykorzystania oraz nie spowoduje to istotnego obniżenia zdolności bytowych ludności w obszarze odpowiedzialności.

W czasie pokoju, zabezpieczenie techniczne doskonali się poprzez szkolenie, optymalizację struktur organizacyjnych, gromadzenie i utrzymywanie stosownych zapasów części zamiennych, doskonalenie technologii remontów, wymianę doświadczeń oraz rozwój bazy obsługowo - remontowej.

Istotą rozpoznania technicznego jest zdobywanie, analizowanie i ocenianie informacji o sytuacji technicznej oraz obiektach infrastruktury logistycznej, niezbędnych do organizowania i kierowania zabezpieczeniem technicznym oddziałów i pododdziałów w walce.

Rozpoznanie techniczne obejmuje:

- 1) lokalizację obiektu oraz rozpoznanie jego otoczenia;
- 2) zebranie informacji o obiekcie i jego wstępna ocena;
- 3) przetwarzanie i przekazanie informacji z rozpoznania

Ewakuacja techniczna

Istotą ewakuacji technicznej jest ratownictwo unieruchomionego sprzętu wraz z załogą (obsługą), wymuszone przemieszczanie niezdatnego do użycia lub pozostawionego sprawnego UiSW w celu gromadzenia funduszu remontowego uzbrojenia i sprzętu wojskowego w określonych rejonach, przy drogach ewakuacji technicznej, do pododdziałów lub warsztatów remontowych oraz niszczenie uszkodzonego UiSW lub którego remont lub ewakuacja są nie-możliwe.

Obsługiwanie techniczne

Istotą obsługiwania technicznego, jest utrzymywanie UiSW w stałej sprawności technicznej oraz zapewnienie bezawaryjnej pracy w trakcie jego eksploatacji.

Obsługiwanie techniczne, zależnie od celu i zakresu wykonywanych czynności, obejmują: obsługiwanie bieżące (OB), obsługiwanie okresowe (OO) oraz obsługiwanie specjalne (OS) obejmujące wykonanie dodatkowych czynności, przygotowujące UiSW do użycia w nietypowych warunkach.

Remont uzbrojenia i sprzętu wojskowego

Istotą remontu UiSW jest odtworzenie jego sprawności technicznej (zdolności technicznej) poprzez wymianę zużytych lub uszkodzonych elementów na nowe lub regenerowane.

Remont UiSW prowadzi się siłami stacjonarnego i mobilnego potencjału obsługowo-remontowego.

Podstawowym kryterium kwalifikowania uszkodzonego UiSW do odpowiedniego rodzaju remontu jest przewidywana pracochłonność usunięcia powstałego uszkodzenia. Według tego kryterium UiSW może być kwalifikowane do następujących remontów:

- 1) pomoc techniczna do 16 rbh – plrem (drrem);
- 2) remont pierwszego stopnia (R1) 16-40 rbh – krem, GWT;
- 3) remont drugiego stopnia (R2) 40-60 rbh – brem ZT;

- 4) remont trzeciego stopnia (R3) 60-120 rbh – brem operacyjne, RWT, OWT;
- 5) remont czwartego stopnia (R4) 120-300 rbh - RWT, OWT;
- 6) remont piątego stopnia (R5) 300-4000 rbh – Wojskowe Przedsiębiorstwa Remontowo-Produkcyjne (WPRP), zakłady remontowe gospodarki narodo-wej.

3. transport i ruch wojsk

Transport i ruch wojsk to proces sprawnego i terminowego przemieszczenia wojsk, zaopatrzenia, wyposażenia i personelu. Obejmuje infrastrukturę, orga-nizację i wyposażenie niezbędne do rozmieszczenia wojsk w procesie przyję-cia, przeformowania i dalszego ruchu oraz utrzymania ciągłości zabezpiecze-nia logistycznego podczas prowadzonej operacji.

4. zabezpieczenie medyczne – opisane w innym rozdziale

5. specjalistyczne usługi logistyczne

Usługi logistyczne dzielą się na gospodarczo-bytowe i specjalistyczne. Do gospodarczo-bytowych należą usługi: piekarnicze, handlowe, kwaterunkowe, finansowe, szewskie, krawieckie, pralnicze, kąpielowe, fryzjerskie itp. Mają one na celu zapewnienie żołnierzom właściwych warunków życia. Specjali-styczne usługi logistyczne jak np. zabezpieczenie potrzeb bytowych jeńców wojennych czy grzebanie poległych i zmarłych

- c) należności mundurowe i żywnościowe żołnierza.

Zapoznanie szkolonych z obowiązującymi aktami prawnymi w sprawie norm należności mundurowych i żywnościowych.

Bezpłatne wyżywienie przysługuje według następujących norm wyżywienia:

- zasadniczych: żołnierskiej - 010, szkolnej - 020, specjalnej - 030, operacyjnej - 040 lub 044;
- dodatkowych: ogólnej - 110, chleba - 111, napoju - 160;
- polowych paczkowanych: indywidualnej suchej - S, skoncentrowanej lądowej - PS-ląd, skoncentrowanej morskiej - PS-m.

Żołnierze zawodowi i żołnierze pełniący służbę kandydacką mogą otrzymywać bezpłatne wyżywienie według:

- zasadniczych norm wyżywienia, w formie: posiłków przyrządzanych w stołówkach wojskowych, suchego prowiantu, suchego prowiantu w zamian za części norm wyżywienia niezrealizowane w formie, posiłków przyrządzanych na zlecenie przez inne zakłady żywienia zbiorowego;
- dodatkowych norm wyżywienia, w formie: posiłków suchego prowiantu, napoju.

Wyżywienie według zasadniczej normy wyżywienia szkolnej - 020 przysługuje żołnierzom zawodowym:

w czasie:

- uczestniczenia w ćwiczeniach, szkoleniach w garnizonie lub aktywowaniu systemu zarządzania kryzysowego trwających powyżej ośmiu godzin - w wymiarze 50% tej normy, a powyżej dwunastu godzin - w pełnym wymiarze tej normy, 50/100%
- uczestniczenia w ćwiczeniach poza garnizonem i rekonesansach, 100%
- szkolonym w miejscowości zamieszkania - pod warunkiem uczestniczenia w szkoleniu trwającym powyżej ośmiu godzin - w wymiarze 50% tej normy, a powyżej dwunastu godzin - w pełnym wymiarze tej normy; 50/100%.

Wyżywienie według dodatkowej normy wyżywienia ogólnej - 110 przysługuje żołnierzom zawodowym: etatowym mechanikom-kierowcom - w dniach obsługi sprzętu - w wymiarze 40% tej normy.

Napój, według dodatkowej normy napoju - 160, w ilości i rodzaju niezbędnych do zaspokojenia potrzeb, przysługuje żołnierzom

w pomieszczeniach zamkniętych, w których temperatura, spowodowana warunkami techniczno-technologicznymi i lokalowymi oraz atmosferycznymi, przekracza 28°C.

OCHRONA ŚRODOWISKA

1) PRZEDMIOTOWE CELE SZKOLENIA

W wyniku opanowania treści programowych przedmiotu żołnierz powinien znać:
– zasady ochrony środowiska podczas szkolenia.

2) MATERIAŁ NAUCZANIA - ZAGADNIENIA (przewidywany czas 2 godziny):

a) podstawy ochrony środowiska naturalnego:

Organizacja ochrony środowiska w Siłach Zbrojnych oparta jest o dwie podstawowe reguły:

- Organizowanie ochrony środowiska jest zadaniem dowódców na wszystkich szczeblach dowodzenia i elementem ich odpowiedzialności
- Ochrona środowiska i jego zasobów jest obowiązkiem każdego żołnierza

Działania w tym zakresie powinny być realizowane w oparciu o najważniejszą zasadę mówiącą, iż podstawą ochrony środowiska jest **podejmowanie lub zaniechanie działań, umożliwiających zachowanie bądź przywrócenie równowagi przyrodniczej zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.**

System ochrony środowiska w Siłach Zbrojnych RP obejmuje jednostki funkcjonujące na 4 poziomach organizacji:

- poziomie podstawowym;
- poziomie rejonowym;
- poziomie dowództwa rodzaju sił zbrojnych;
- poziomie centralnym.

Poziom podstawowy obejmuje przede wszystkim:

Jednostki wojskowe - jednostki te muszą mieć uregulowane sprawy formalno-prawne wynikające z przepisów o ochronie i kształtowaniu środowiska (pozwolenia wodnoprawne, decyzje o dopuszczalnej emisji, uzgodnienia lub zezwolenia wymagane w oparciu o ustawę o odpadach itp.),

Inne jednostki organizacyjne resortu obrony narodowej - zadania jednostek organizacyjnych tworzących poziom podstawowy podsystemu ochrony środowiska w sektorze obronnym wynikają z przepisów o ochronie środowiska. Dowódcy jednostek wojskowych, w szczególności:

- prowadzą ewidencję emisji substancji lub energii do środowiska a zbiorcze zestawienie emisji przekazują do właściwego rejonowego zarządu infrastruktury,
- w sprawach związanych z prowadzeniem postępowań zmierzających do wydania decyzji administracyjnych, dotyczących korzystania ze środowiska występują do właściwych terytorialnie rejonowych zarządów infrastruktury,
- zgłaszają do rejestru niebezpiecznych substancji chemicznych prowadzonego przez Wojskowy Instytut Higieny i Epidemiologii przechowywane lub zakupione niebezpieczne substancje chemiczne.

Poziom rejonowy obejmuje:

Rejonowe Zarządy Infrastruktury - do głównych zadań jednostek organizacyjnych tworzących poziom rejonowy podsystemu ochrony środowiska należy zaliczyć m. in.:

- organizowanie działalności z zakresu ochrony środowiska w rejonie oraz koordynacja przedsięwzięć organów terenowych infrastruktury (WAK) w tym zakresie,
- podejmowanie kompleksowych i systemowych działań racjonalizujących koszty utrzymania nieruchomości wojskowych w zakresie gospodarczego korzystania ze środowiska,
- współdziałanie z organami administracji publicznej w zakresie ochrony środowiska,
- prowadzenie postępowania związanego z wydawaniem decyzji administracyjnych, dotyczących korzystania ze środowiska,
- prowadzenie ewidencji emisji substancji i energii wprowadzanych do środowiska (emisja gazów lub pyłów do powietrza, rodzaj i ilość odpadów umieszczanych na składowiskach oraz przekazywanych innym posiadaczom odpadów, ilość pobranej wody i odprowadzonych ścieków wraz z określeniem ich składu itp.),

- opracowywanie zbiorczych zestawień informacji o wielkości emisji substancji lub energii wprowadzanych do środowiska i przekazywanie ich właściwym organom administracji publicznej,
- naliczanie i wnoszenie opłat za korzystanie ze środowiska, opracowywanie dla obszaru działania właściwego rejonowego zarządu infrastruktury zbiorczego zestawienia wielkości emisji oraz zbiorczego zestawienia opłat za korzystanie ze środowiska oraz kar za nieprzestrzeganie przepisów ochrony środowiska i przekazywanie tych zestawień do Departamentu Infrastruktury MON do dnia 15 marca każdego roku za rok poprzedni,
- zapewnianie udziału przedstawicieli rejonowych zarządów infrastruktury w kontrolach nieruchomości wojskowych organizowanych przez organy Inspekcji Ochrony Środowiska,
- zapewnianie nadzoru nad utrzymaniem zieleni na terenach będących we władaniu Ministerstwa Obrony Narodowej,
- organizowanie i prowadzenie szkoleń z zakresu ochrony środowiska,
- prowadzenie przedsięwzięć związanych z przywracaniem do właściwego stanu elementów środowiska zanieczyszczonych, uszkodzonych lub zniszczonych w wyniku działalności jednostek organizacyjnych resortu Obrony Narodowej

Poziom dowództw rodzajów sił zbrojnych obejmuje:

- Dowództwo Wojsk Lądowych;
- Dowództwo Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej;
- Dowództwo Marynarki Wojennej

Poziom centralny obejmuje:

- Ministra Obrony Narodowej (zgodnie z podziałem zadań w kierownictwie MON bezpośredni nadzór nad funkcjonowaniem systemu ochrony środowiska sprawuje Sekretarz Stanu - I Zastępca Ministra Obrony Narodowej),
- Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego,
- Dyrektora Departamentu Infrastruktury, w którym ulokowany jest Oddział Ochrony Środowiska,
- Dyrektora Departamentu Społeczno-Wychowawczego,
- Dyrektora Departamentu Polityki Zbrojeniowej,
- Dyrektora Departamentu Zaopatrywania Sił Zbrojnych
- Szefa Wojsk Obrony Przeciwchemicznej.

b) przyczyny i skutki degradacji środowiska naturalnego:

ZANIECZYSZCZENIA WÓD

Zanieczyszczenia wód to zanieczyszczenia wszelkimi substancjami chemicznymi i mikroorganizmami występującymi w wodach naturalnych ale nie będącymi ich naturalnymi składnikami lub będącymi ale występującymi w zwiększonej ilości.

Do najczęściej występujących zanieczyszczeń wody należą:

-pestycydy, detergenty, barwniki, fenole, węglowodory ropopochodne, sole, jony metali a wśród organizmów żywych bakterie Escherichia coli.

Zanieczyszczenia wody spowodowane są:

- wprowadzanie szkodliwych substancji do wód z działalności rolniczej, ścieków komunalnych, przemysłu wydobywczego, transportu wodnego i lądowego, zanieczyszczenia z powietrza, eutrofizacja wód

Zapobieganie zanieczyszczeniom wody:

- budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków,
- zapobieganie eutrofizacji wód,
- kontrolowanie stanu wód,
- lokalizacja, eksploatacja i kontrola wysypisk śmieci i odpadów niebezpiecznych.

ZANIECZYSZCZENIE GLEBY

Zanieczyszczeniami gleby są wszelkie związki chemiczne i pierwiastki promieniotwórcze a także mikroorganizmy które występują w glebach w zwiększonych ilościach.

Do najbardziej rozpowszechnionych zanieczyszczeń gruntów i gleby zaliczamy:

- związki organiczne, pestycydy i detergenty,
- metale ciężkie, ołów, miedź, rtęć, kadm, arsen,
- sole, azotany, siarczany, chlorki.

Najwięcej zanieczyszczeń do gleb dostaje się ze ściekami, pyłami oraz odpadami przemysłowymi.

Przemysł wydobywczy- wytwarza zasolone wody kopalniane.

Zakłady przemysłowe huty, cementownie, elektrownie- emitują pyły i gazy.

Działalność rolnicza- wprowadza nawozy mineralne o organiczne, pestycydy.

Transport- związki ołowiu i tlenków azotu.

Skutki zanieczyszczenia gleb

- zakwaszenie,
- alkalizacja.

Ochrona gleb przed zanieczyszczeniem:

- odpowiednie zabiegi agrotechniczne,
- ograniczenie zakwaszenia,
- rekultywacja gleb.
- właściwa lokalizacja dróg i szlaków komunikacyjnych.

EFEKT CIEPLARNIANY

Efekt cieplarniany to przepuszczanie przez atmosferę ziemską promieniowania słonecznego i pochłaniania go przez powierzchnię ziemi co powoduje jej ogrzanie.

Olbrzymią rolę w efekcie cieplarnianym odgrywają gazy cieplarniane takie jak:

- dwutlenek węgla 50 % udziału w efekcie cieplarnianym,
- metan 18% udziału w efekcie cieplarnianym,
- freony 14% udziału w efekcie cieplarnianym,
- ozon 12% udziału w efekcie cieplarnianym,
- tlenki azotu 6% udziału w efekcie cieplarnianym.

Na skutek działalności człowieka zawartość gazów cieplarnianych w atmosferze systematycznie wzrasta co prowadzi do pogłębiania się efektu cieplarnianego chociaż niektórzy naukowcy twierdzą iż tylko czynniki naturalne są jego przyczyną.

Skutki efektu cieplarnianego:

- wzrost średniej temperatury powietrza,
- topnienie lodowców,
- zwiększenie parowania wód w morzach i oceanach co prowadzi do większej ilości opadów,
- liczniejsze klęski żywiołowe, pożary lasów, huragany, susze,
- wymieranie gatunków roślin i zwierząt.

Każdy z nas może mieć swój wpływ na zmniejszenie efektu cieplarnianego poprzez:

- sortowanie odpadów,
- oszczędzanie energii elektrycznej,
- poszukiwanie i zastosowanie alternatywnych źródeł energii,
- ograniczenie używanie środków transportu spalinowego i zamiana go na transport ekologiczny,
- zaprzestanie wycinania lasów.

DZIURA OZONOWA

Dziura ozonowa – w atmosferze ziemskiej na wysokości 10-50 km występuje warstwa o podwyższonej koncentracji ozonu. Maksymalne stężenia utrzymuje się na wysokości 23 km a zmniejszenie koncentracji ozonu to dziura ozonowa.

Niszczenie ozonu następuje poprzez związki chemiczne freony.

Ozonosfera pochłania bardzo szkodliwe dla organizmów promieniowanie ultrafioletowe a poprzez niszczenie warstwy ozonowej jesteśmy narażeni na zwiększone promieniowanie ultrafioletowe.

Nadmiar promieniowania może doprowadzić do zakłócenia całych ekosystemów, przenika przez wodę i doprowadza do zamierania licznych organizmów roślinnych i zwierzęcych.

Negatywnie wpływa również na rośliny, zwierzęta i ludzi osłabiając organizmy i zmniejszając ich odporność.

KWAŚNE DESZCZE

Kwaśne deszcze to opady atmosferyczne zawierające w kroplach zaabsorbowane gazy, dwutlenek węgla, tlenki azotu, bezwodniki kwasowe, słabe roztwory kwasu siarkowego i kwasu azotowego.

Powstają na obszarach które są narażone na emisję dwutlenku siarki i azotu zarówno ze źródeł naturalnych (czynne wulkany) i sztucznych (spalanie węgla).

Kwaśne deszcze wywierają negatywny wpływ na faunę i florę, powodują choroby układu oddechowego. Powodują korozję konstrukcji metalowych i niszczenie zabytków.

Zapobieganie występowania kwaśnych deszczy polega na:

- budowie instalacji wylapujących tlenki siarki i azotu ze spalin emitowanych do atmosfery,
- ograniczenie spalania paliw zawierających siarkę i jej związki głównie węgla

c) czyszczenia i konserwacji sprzętu i techniki wojskowej:

Miejsce do obsługi sprzętu i uzbrojenia lokalizuje się poza obszarami objętymi ochroną prawną i innymi obszarami cennymi przyrodniczo, które ujęte są w planach ochrony przyrody dla danego nadleśnictwa, oraz w miejscach do tego wyznaczonych i odpowiednio przygotowanych.

Pododdziały szkolące się we własnym zakresie zabezpieczają odpowiednie materiały wiążące lub neutralizujące substancje ropopochodne oraz zbiorniki na zaolejone odpady, czyściwa oraz organizuje i ponosi powstałe z tego tytułu koszty unieszkodliwiania odpadów.

W pomieszczeniach powinny być zainstalowane urządzenia wentylacji naturalnej lub mechanicznej gwarantujące niedopuszczenie do przekroczenia obowiązujących norm substancji szkodliwych określonych w przepisach szczegółowych.

W miejscach obsługi i uzbrojenia należy:

- nie dopuszczać do przelania, wylania lub rozlania paliwa podczas tankowania pojazdów lub kanistrów,
- posiadać odpowiednie materiały wiążące lub neutralizujące substancje ropopochodne oraz zbiorniki na zaolejone odpady i czyściwa.
- Osoby prowadzące czynności konserwacyjne powinny prowadzić na bieżąco nadzór nad gospodarką odpadami.
- działania warsztatowo-magazynowe powinny być realizowane w sposób uniemożliwiający skażenie środowiska.

- w przypadku powstania negatywnych zjawisk mających wpływ na środowisko naturalne należy niezwłocznie podjąć działania w celu zminimalizowania skutków oraz zameldować przełożonemu.

d) zasady ochrony środowiska naturalnego podczas pobytu na poligonie i placach ćwiczeń:

Na poligonie gleba i powierzchnia ziemi może być narażona na nieodwracalne przeobrażenia środowiska naturalnego. Przykładem negatywnego wpływu na nią może być wykorzystanie sprzętu kołowego i gąsienicowego.

Poruszanie się pojazdów po terenie do tego nie wyznaczonym może spowodować nieodwracalną dewastację szaty roślinnej oraz wierzchniej warstwy pokrywy glebowej.

Odpowiedni sposób zachowania się żołnierzy podczas prowadzenia szkolenia w terenie może w istotny sposób ograniczyć zakres zniszczeń w środowisku.

Takie postępowanie charakteryzują poniższe zasady:

- korzystać z ulic i utwardzonych dróg szczególnie w czasie złych warunków atmosferycznych;
- podczas działań w terenie ważne jest unikanie forsowania małych rzek, strumieni, stawów oraz unikanie jeżdżenia po brzegach;
- maksymalne ograniczenie wjeżdżania w zarośla, krzaki;
- unikanie przejeżdżania przez otwarte systemy korzeniowe oraz indywidualnego maskowania przy pomocy żywej materii roślinnej;
- omijanie wydm i skarp;
- zakaz wycinania drzew i krzewów;
- zakaz wstępu do młodników;
- butelki i śmieci wrzucać do kontenerów;
- zakaz kopania rowów na terenie obozowiska;
- zakaz palenia ognisk;
- wykonane wykopy o charakterze tymczasowym na polach roboczych poligonu, po zakończeniu szkolenia doprowadza się teren do stanu z przed szkolenia;
- zakaz zakopywania śmieci do gruntu;
- punkty tankowania MPS pojazdów mechanicznych powinny być zabezpieczone przed przedostawaniem się substancji ropopochodnych do gleby;
- parkowanie pojazdów mechanicznych dokonywać wyłącznie na wyznaczonych parkingach w uzgodnieniu z komendą ośrodka;
- po każdorazowym dłuższym zatrzymaniu pojazdów na postoju, należy wyłączyć silnik ze względu na emisję spalin;
- na terenie obozowiska wyrzucać odpady do odpowiednich kontenerów;
- zakaz wykorzystania runa leśnego do celów dekoracyjnych na emblematy jednostek;
- potrzeby fizjologiczne załatwia się w ustawionych sanitariatach (Toy - Toy) na terenie ośrodka;
- w przypadku skażenia gleby na poligonie np. olejem silnikowym należy miejsce skażenia unieszkodliwić środkiem absorpcyjnym.

Ważne jest aby:

- przed rozpoczęciem zajęć i ćwiczeń na placach ćwiczeń należy zapoznać szkolonych ze szczegółowymi przepisami ochrony środowiska
- w ramach instruktaży do zajęć z użyciem środków pozoracji, środków bojowych oraz sprzętu i techniki wojskowej, informować osobę zajmującą się na poligonie ochroną środowiska o sposobach przeciwdziałania ewentualnym szkodom;
- zajęcia z wykorzystaniem substancji niebezpiecznych w ośrodku należy prowadzić wyłącznie w wyznaczonym i ogrodzonym rejonie, oznakowanym tablicami ostrzegawczymi,
- po zajęciach elementy środowiska zanieczyszczone, uszkodzone lub zniszczone przywracać do właściwego stanu,
- powstałe skażenia terenu likwidować, osiągając poziom bezpieczny dla ludzi i zwierząt,

- o użyciu substancji niebezpiecznych i przywróceniu środowiska do pierwotnego stanu każdorazowo meldować komendantowi ośrodka;
- paliwa, oleje i smary przechowywać oraz prowadzić dystrybucję zgodnie z przepisami MPS;
- odpady medyczne przechowywać w oznakowanych pojemnikach

Dokonując maskowania terenu podczas ćwiczeń zawsze należy dążyć do zapobiegania ewentualnym szkodom lub maksymalnie je ograniczyć, w tym celu należy przestrzegać następujących zasad:

- zwracać uwagę na tereny szczególnej ochrony;
- wykorzystywać istniejące, naturalne możliwości maskujące teren (osłony ziemne, zagłębienia);
- stosować siatki maskujące;
- stosować suchy materiał roślinny;
- nie wykorzystywać żywej materii roślinnej;
- nie wbijać w drzewa środków pomocniczych.

Okopy:

Przy ich wykonywaniu przestrzegać następujących zasad:

- zwracać uwagę na tereny szczególnej ochrony;
- warstwę próchnicy ziemi lub warstwę roślinności należy zdejmować ostrożnie i tak zabezpieczyć, aby po zakończeniu ćwiczenia przywrócić teren do stanu sprzed ćwiczenia.

Odpady:

Sposób postępowania z odpadami podczas ćwiczenia powinien być uregulowany w rozkazie ich przeprowadzania.

Ogólne zasady postępowania:

- odpady należy gromadzić w odpowiednich pojemnikach;
- odpady pochodzące z obsługi urządzeń mechanicznych (czyściwa, oleje, zużyte filtry) należy sortować i zbierać w odpowiednich pojemnikach;
- zabronione jest wyrzucanie, zakopywanie i spalanie odpadów w terenie.

Materiały pędne i smary:

W przypadku konieczności posługiwania się nimi w terenie należy zwracać uwagę na:

- występowanie terenów szczególnej ochrony;
- rozlokowanie miejsc stacjonowania pojazdów;
- konieczność posiadania zbiorników do gromadzenia zużytych materiałów pędnych i smarów;
- posiadanie materiałów absorpcyjnych i neutralizujących
- oddzielne gromadzenie, ewidencjonowanie i właściwe usuwanie zużytych materiałów pędnych i smarów;
- zabezpieczyć grunt folią gr. 2mm w miejscach tankowania pojazdów samochodowych.

W terenie należy czyścić tylko te części pojazdów mechanicznych, które mają wpływ na bezpieczeństwo ruchu i właściwą eksploatację (szyby, lusterka boczne, reflektory, kierunkowskazy) należy używać czystej wody bez detergentów lub w myjniach z paliwo łapaczami.

Ograniczenie emisji hałasu:

Hałas nie tylko szkodzi zdrowiu człowieka ale także może doprowadzić do zdemaskowania własnych pozycji podczas ćwiczeń. Dlatego też należy unikać hałasu, szczególnie w pobliżu terenów zabudowanych takich jak: osiedla mieszkaniowe, szkoły, kościoły, szpitale oraz miejsca sportowo-rekreacyjne.

PROFILAKTYKA POŻAROWA

1) PRZEDMIOTOWE CELE SZKOLENIA

W wyniku opanowania treści programowych przedmiotu żołnierz powinien znać:

- zagrożenia pożarowe wynikające z charakteru jednostki wojskowej,
- zasady postępowania w celu zapobiegania pożarom,
- zasady postępowania podczas pożaru.

2) MATERIAŁ NAUCZANIA - ZAGADNIENIA (przewidywany czas 3 godziny):

a) przyczyny powstawania i rozprzestrzeniania się pożarów;

Najczęstsze przyczyny powstawania pożarów i ich rozprzestrzeniania się to:

- 1) rzucenie palących się niedopałków papierosów na materiały palne,
- 2) pozostawione bez dozoru włączone odbiorniki energii elektrycznej,
- 3) użycie otwartego ognia, palenie papierosów w miejscach zabronionych,
- 4) nieprawidłowe eksploatowanie i konserwowanie urządzeń i instalacji elektrycznych, gazowych, grzewczych,
- 5) prowadzenie prac spawalniczych bez zabezpieczenia,
- 6) niewłaściwe składowanie lub posługiwanie się materiałami palnymi,
- 7) włączanie do sieci elektrycznej urządzeń powodujących przeciążenie instalacji,
- 8) nieprzestrzeganie przepisów i zasad ochrony przeciwpożarowej,
- 9) nieumyślne lub umyślne spowodowanie zagrożenia pożarowego,
- 10) palne elementy wystroju i wyposażenia pomieszczeń,
- 11) ilość i rodzaj materiałów palnych znajdujących się w pomieszczeniu,
- 12) niesprawny sprzęt ppoż. lub jego brak,
- 13) nieznanostwo zasad postępowania i obsługi sprzętu w przypadku powstania pożaru,
- 14) nieskuteczne środki alarmowania o powstałym pożarze.

Przyczynami rozprzestrzeniania się ognia na terenie obiektu mogą być:

- 1) palne elementy konstrukcyjne budynku oraz wystroju i wyposażenia wewnątrz,
 - 2) systemy instalacji użytkowych: wentylacyjnej i elektroenergetycznej,
 - 3) nieszczelne przewody kominowe i wentylacyjne,
 - 4) niewłaściwie zabezpieczone otwory okienne, przez które dostaje się powietrze potęgujące i podtrzymujące proces palenia,
 - 5) niezauważenie pożaru w początkowym stadium rozwoju,
 - 6) opóźnione zaalarmowanie jednostek Straży Pożarnej,
 - 7) brak w pobliżu miejsca powstania pożaru podręcznego sprzętu gaśniczego,
 - 8) brak umiejętności w posługiwaniu się podręcznym sprzętem gaśniczym przez użytkowników,
 - 9) nagromadzenie w miejscu powstania pożaru oraz w okolicy dużej ilości materiałów palnych,
 - 10) utrudniony dostęp do miejsca, w którym powstał pożar oraz sprzętu gaśniczego.
- b) zagrożenia pożarowe wynikające z eksploatacji instalacji i urządzeń elektrycznych, gazowych, grzewczych, technologicznych;

Najczęstsze przyczyny pożarów to:

- zły stan zestyków lub niewłaściwy dobór aparatów łączeniowych

- zły stan lub niewłaściwy dobór zabezpieczeń przetężeniowych (nadprądowych)
- zły stan izolacji lub niewłaściwy rodzaj izolacji elektrycznej
- nadmierne nagrzewanie się urządzeń elektrycznych podczas ich pracy
- błędne połączenia lub zwarcia w instalacjach (np. pomiędzy przewodami N i PE)
- występowanie łuku elektrycznego
- brak ostrożności przy pracach spawalniczych
- niewłaściwe użytkowanie urządzeń grzejnych
- wewnętrznych zwarc w aparatach i urządzeniach zawierających palny olej mineralny
- występowania przepięć pochodzenia atmosferycznego i łączeniowego.

Zły stan zestyków w aparatach łączeniowych lub w bezpiecznikach topikowych (luźne lub zanieczyszczone zestyki), źle dokręcone (i zanieczyszczone) końcówki przewodów do zacisków lub niewłaściwie połączone przewody aluminiowe (utlenione powierzchnie źle przewodzą) powodują, że w miejscach styku powstaje rezystancja ?zestykowa? o dużej wartości. Podczas przepływu prądu na rezystancji tej wydziela się ciepło, następuje nagrzewanie się zestyku, co powoduje utlenianie się jego powierzchni i brak kontaktu elektrycznego. Wydzielające się przy tym coraz intensywniej ciepło i w wielu przypadkach występujące iskrzenie może doprowadzić do zapłonu izolacji lub innych materiałów.

Jeżeli **zabezpieczenia przetężeniowe**, np. bezpieczniki topikowe lub wyzwalacze nadprądowe, mają zbyt duży prąd znamionowy w stosunku do obciążalności przewodów lub do mocy zasilanych urządzeń, które mają zabezpieczać, to mogą one być przyczyną powstania pożaru. Szczególnie niebezpieczna sytuacja występuje wtedy, gdy zamiast oryginalnej wkładki topikowej jest zastosowana wkładka ?naprawiana? - kawałkiem drutu lub innym przypadkowym przedmiotem - stosowanie takich ?rozwiązań? jest niedozwolone.

W takich przypadkach przy przeciążeniach, a w szczególności podczas zwarc, następuje silne nagrzanie materiału przewodzącego i izolacyjnego, ponieważ urządzenia zabezpieczające nie wyłączają zasilania w odpowiednio krótkim czasie.

Podczas pełnych zwarc metalicznych w instalacjach i urządzeniach elektrycznych zasilanie powinno z reguły zostać szybko wyłączone jest przez urządzenia zabezpieczające. Jednakże mogą powstać tzw. zwarcia niepełne, nazywane również rezystancyjnymi lub słaboprądowymi, na skutek uszkodzenia izolacji lub powstania ścieżki przewodzącej na powierzchni izolacji. Ma to miejsce nierzadko wskutek zmniejszenia się rezystancji izolacji w wyniku jej starzenia, zanieczyszczenia lub zawilgocenia. W miejscu uszkodzenia, wskutek wystąpienia prądu upływu, dochodzi do silnego nagrzania materiału izolacyjnego (mogącego prowadzić nawet do zwęglenia), mogącego być przyczyną pożaru - urządzenia zabezpieczające reagujące na wzrost wartości prądu w obwodzie nie mogą wyłączyć zasilania z powodu zbyt małej wartości prądu. Natomiast skuteczną ochronę zapewnić tutaj mogą zabezpieczenia różnicowoprądowe, reagujące na pojawienie się upływu prądu z obwodu.

W urządzeniach elektroenergetycznych może powstać **łuk elektryczny** przy zwarciach oraz podczas błędnych czynności łączeniowych. Łuk elektryczny może spowodować pożar, a nawet wybuch, np. w przypadku zwarcia wewnętrznego w aparacie lub urządzeniu zawierającym palny olej mineralny.

Bardzo częstą przyczyną pożarów są wszelkiego rodzaju **grzejniki elektryczne**, nie posiadające automatycznej regulacji lub ograniczników temperatury oraz pozostawianie bez nadzoru w pobliżu łatwo palnych materiałów.

Przebiecia powstające samoistnie w sieciach elektroenergetycznych w chwili dokonywania łączy powodują naprężanie elektryczne izolacji i możliwość jej przebicia, prowadzącego do powstania upływu prądu mogącego spowodować pożar. Podobne działanie mają przebiecia indukowane przez pobliskie wyładowania atmosferyczne w czasie burzy. Najczęściej jednak dochodzi do uszkodzeń w elektronicznym wyposażeniu urządzeń gospodarstwa domowego lub maszyn.

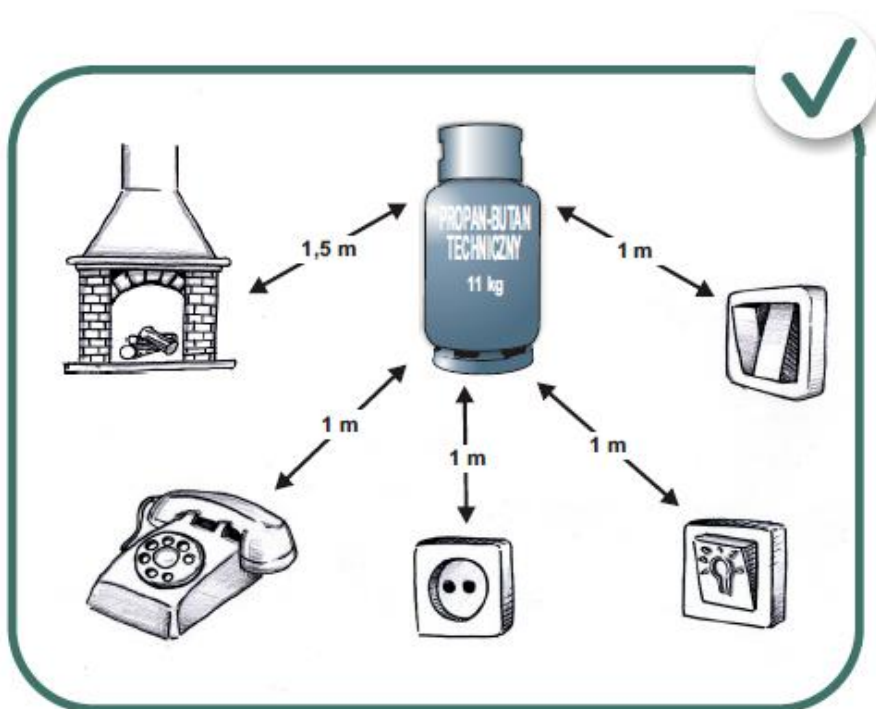
Stosuje się następujące sposoby **eliminacji i ograniczenia zagrożenia pożarowego od urządzeń elektrycznych**:

- wszędzie tam, gdzie jest to wskazane, stosuje się wyłączniki różnicowoprądowe o znamionowym prądzie wyzwalającym do 500 mA, dobrze spełniające zadanie środka ochrony przeciwpożarowej

- wykonuje się instalację i urządzenia tak, aby nie podtrzymywały i nie rozprzestrzeniały pożaru, niezależnie od tego, czy powstał on w nich samych, czy w ich pobliżu
- elementy instalacji i urządzeń elektrycznych stykające się z materiałami palnymi odpowiednio się dobiera lub umieszcza się w bezpiecznej odległości albo z użyciem niepalnych podkładek
- instaluje się przewody i kable z izolacją wykonaną z materiałów niepalnych i nie wydzielających chloru ani chlorowodoru w przypadku ich przegrzania; chlorowodór z wodą tworzy kwas solny, szkodliwy dla człowieka oraz powodujący bardzo duże szkody wynikające z korozji obiektów budowlanych i urządzeń
- przy długich wiązkach przewodów i kabli zapewnia się ich zwiększoną odporność na działanie ognia, przez zastosowanie odpowiedniej izolacji lub pomalowanie specjalną farbą bądź przez natryskiwanie spienionego tworzywa
- wykonuje się ognioodporne przejścia przewodów przez przeciwpożarowe ściany i stropy
- w obiektach, w których łatwo jest wzniecić pożar (np. w lakierniach, stolarniach, itp.), stosowane są tylko niezbędne urządzenia elektryczne i w odpowiednich osłonach
- w obiektach, w których pożar zagraża życiu wielu osób lub mieniu o dużej wartości (np. hotele i inne budynki użyteczności publicznej, kopalnie, itp.), instalacje i urządzenia elektryczne wykonuje się z materiałów, które podczas pożaru wydzielają jak najmniej dymu i toksycznych gazów
- obiekty budowlane wyposaża się w instalacje piorunochronne
- instaluje się ochronniki przeciwprzepięciowe w instalacjach elektrycznych obiektów
- opraw lamp w ściągach świetlnych nie wykonuje się z materiałów łatwo palnych.

Zasady bezpiecznego użytkowania urządzeń gazowych:

1. Pamiętaj! Jeżeli w budynku znajduje się instalacja gazu ziemnego, nie możesz jednocześnie użytkować gazu płynnego (propan-butan).
2. Nie przechowuj butli w pomieszczeniach usytuowanych poniżej poziomu terenu, np. w piwnicach czy garażach, ponieważ gaz propan-butan jest cięższy od powietrza i może zalegać w pomieszczeniu, grożąc wybuchem.
3. Nie zatykać oraz zlecaj okresowe czyszczenie kanałów kominowych i wentylacyjnych: w urządzeniach gazowych w przypadku braku wystarczającej ilości powietrza dochodzi do niekompletnego spalania gazu (metanu lub propan-butanu), którego produktem jest trujący i nie wyczuwalny tlenek węgla (czad, CO).
4. Używaj kuchni gazowej z wyłącznikiem przeciwwyptywowym. W przypadku nadmiernego wypływu gazu odetnie jego dopływ.
5. Używaj urządzeń gazowych oznakowanych symbolem CE.

Usuwać zanieczyszczenia z przewodów kominowych (dymowych i spalinowych). Masz taki obowiązek, jeśli jesteś właścicielem, zarządcą bądź użytkownikiem budynku, w którym odbywa się proces spalania paliwa stałego, ciekłego lub gazowego.

Usuwanie zanieczyszczeń z przewodów kominowych powinno odbywać się:

- Co najmniej 4x w roku od palenisk opalanych paliwem stałym,
- Co najmniej 4x w roku od palenisk opalanych paliwem płynnym i gazowym,
- Co najmniej raz w miesiącu od palenisk zakładów zbiorowego żywienia i usług gastronomicznych.

Zanieczyszczenia z przewodów wentylacyjnych usuwać co najmniej raz w roku.

- c) zadania i obowiązki żołnierzy przy zapobieganiu pożarom;

ABY WYELIMINOWAĆ I ZAPOBIEGAĆ POWSTANIU POŻARU

NALEŻY:

1. Umieścić w miejscach widocznych wykaz telefonów alarmowych oraz instrukcje przeciwpożarowe (instrukcje przeciwpożarową i postępowania na wypadek pożaru).
2. Zapewnić wszystkim użytkownikom i osobom przebywającym w budynku prawidłowe warunki ewakuacji.
3. Budynek oznakować zgodnie z Polskimi Normami – znaki ewakuacyjne i bezpieczeństwa, a w szczególności:
 - drogi ewakuacyjne oraz pomieszczenia poszczególnych części budynku w sposób zapewniający dostarczenie niezbędnych informacji do prowadzenia ewakuacji osób i mienia;
 - lokalizację głównego (przeciwpożarowego) wyłącznika prądu elektrycznego;
 - miejsca usytuowania i rozmieszczenia podręcznego sprzętu gaśniczego znajdującego się na wyposażeniu budynku.
4. Utrzymywać drożność dróg komunikacji ogólnej (poziomych i pionowych dróg ewakuacyjnych), jak również dróg pożarowych (dojazdowych).

5. Wyposażyć budynek w niezbędny podręczny sprzęt gaśniczy i oświetlenie awaryjno – ewakuacyjne.

ABY WYELIMINOWAĆ I ZAPOBIEGAĆ POWSTANIU POŻARU

ZABRANIA SIĘ:

1. Składowania jakichkolwiek materiałów i ustawiania przedmiotów na drogach komunikacji ogólnej służącej celom ewakuacji.
2. Zamykania drzwi i wyjść ewakuacyjnych w sposób uniemożliwiający ich natychmiastowe użycie podczas zaistnienia pożaru lub innego miejscowego zagrożenia.
3. Używania podręcznego sprzętu gaśniczego i urządzeń przeciwpożarowych do celów niezwiązanych z ich przeznaczeniem oraz samowolnej zmiany jego lokalizacji.
4. Ograniczania dostępu do wyłączników i tablic rozdzielczych energii elektrycznej, głównych wyłączników i zaworów instalacji wpływających na stan bezpieczeństwa pożarowego.
5. Eksploatacji uszkodzonych instalacji i urządzeń elektrycznych, których stan techniczny może przyczynić się do powstania pożaru.
6. Magazynowania i składowania materiałów niebezpiecznych pożarowo w warunkach innych, niż uregulowanych właściwymi przepisami ochrony przeciwpożarowej
7. Używania otwartego ognia, palenia tytoniu i stosowania innych czynników mogących spowodować zapalenie się materiałów palnych znajdujących się w budynku.
8. Przechowywania materiałów palnych w odległości mniejszej niż 0,5 m od:
 - urządzeń i instalacji, których powierzchnie zewnętrzne mogą się nagrzewać do temperatury przekraczającej 100 °C;
 - tablic rozdzielczych, linii kablowych o napięciu 1 kV i wyższym, przewodów uziemiających oraz przewodów odprowadzających instalacji odgromowych.
9. Stosowania prowizorycznej instalacji elektrycznej oraz naprawiania bezpieczników.
10. Pozostawiania bez nadzoru włączonych odbiorników energii elektrycznej z wyjątkiem tych, których instrukcja eksploatacyjna na to zezwala.
11. Korzystania z uszkodzonych urządzeń i instalacji odgromowych, wentylacyjnej i innych.
12. Użytkowania urządzeń ogrzewczych ustawionych bezpośrednio na podłożu palnym, z wyjątkiem urządzeń eksploatowanych zgodnie z warunkami określonymi przez producenta.
13. Stosowania jako osłony punktów świetlnych materiałów palnych z wyjątkiem materiałów trudno zapalnych, jeżeli zostaną one umieszczone w odległości najmniej 0,5 m od żarówki.
14. Instalowania opraw oświetleniowych oraz osprzętu instalacji elektrycznych, jak: wyłączniki, gniazda wtykowe, przełączników itp. na podłożu palnym, jeżeli ich konstrukcja nie zabezpiecza tego podłoża przed zapaleniem.
15. Zabezpieczania wyjść ewakuacyjnych kotarami lub zasłonami.
16. Zamykania pomieszczeń bez uprzedniego upewnienia się czy nie zachodzi obawa powstania pożaru.

W CELU ZMINIMALIZOWANIA MOŻLIWOŚCI POWSTANIA POŻARU

NAKAZUJE SIĘ:

1. Terminowo wykonywać wszystkie polecenia przełożonych i organów kontrolnych w sprawach związanych z zachowaniem bezpieczeństwa pożarowego.
2. Użytkownikom budynku uczestniczyć w organizowanych szkoleniach z zakresu ochrony przeciwpożarowej.
3. Wszelkie prace niebezpieczne pod względem pożarowym wykonywać zgodnie z „Instrukcją zabezpieczenia prac pożarowo niebezpiecznych”.
4. Zaznajomić i umieć posługiwać się podręcznym sprzętem gaśniczym znajdującym się na wyposażeniu budynku.
5. Przestrzegać ustanowione przepisy przeciwpożarowe, a w szczególności:
 - znać zasady prowadzenia ewakuacji;
 - znać zasady zachowania się na wypadek powstania pożaru;
 - eliminować występujące zagrożenia pożarowe stwierdzone podczas przeglądu i kontroli budynku;
 - dopilnowywać, aby użytkownicy i osoby przebywające w budynku stosowały się do obowiązujących przepisów przeciwpożarowych;
 - natychmiast zgłaszać do przełożonych wszystkie usterki, niesprawności i niedociągnięcia z zakresu ochrony przeciwpożarowej, których występowanie może spowodować pożar lub inne miejscowe zagrożenie.
6. Nie gromadzić oraz nie przechowywać żadnych materiałów palnych między budynkiem, a drogą dojazdową do niego, gdyż utrudnia to prowadzenie akcji ratowniczej.
7. Na drzwiach do pomieszczeń rzadko otwieranych i pomieszczeń technicznych umieścić informację, gdzie przechowywane są klucze.
8. W budynku w miejscach widocznych umieścić **„Instrukcję postępowania na wypadek pożaru”**

d) zasady postępowania w przypadku powstania pożaru;

Zasady alarmowania.

1. Każdy, kto zauważył pożar lub uzyskał informację o pożarze, obowiązany jest zachować spokój i nie dopuszczając do paniki natychmiast zaalarmować:
 - Osoby znajdujące się w sąsiedztwie pożaru lub narażone na jego skutki;
 - Wojskową Straż Pożarną, Oficera dyżurnego;
 - Inspektora ochrony przeciwpożarowej oraz inne osoby funkcyjne.
2. Alarmowanie straży pożarnej należy przeprowadzić z najbliższego telefonu wewnętrznego lub miejskiego posiadającego wyjście do sieci miejskiej.
3. Po uzyskaniu połączenia ze strażą pożarną należy wyraźnie podać:
 - gdzie się pali – dokładny adres obiektu i jego nazwę;
 - co się pali – pokój biurowy, pomieszczenie techniczne, kondygnacja itp.;
 - czy istnieje zagrożenie dla życia ludzi, czy w rejonie objętym pożarem lub w bezpośrednim jego sąsiedztwie znajdują się materiały łatwo zapalne lub wybuchowe itp.;

- numer telefon, z którego prowadzi się powiadomienie, swoje imię i nazwisko.

UWAGA ! Dopiero po potwierdzeniu przyjęcia zgłoszenia odłożyć słuchawkę i odczekać przy telefonie na ewentualne sprawdzenie, czy meldunek o pożarze nie jest fałszywy.

W razie potrzeby (wypadek, awaria lub ranne osoby) zaalarmować inne służby ratownicze.

Akcja ratowniczo – gaśnicza.

- Równolegle z alarmowaniem straży pożarnej należy przystąpić do akcji ratowniczo-gaśniczej przy pomocy podręcznego sprzętu gaśniczego, znajdującego się w pobliżu oraz będącego na wyposażeniu budynku.
- Do czasu przybycia jednostek straży pożarnej, kierownictwo akcją sprawuje Oficer Dyżurny oraz Inspektor ochrony przeciwpożarowej.
- Każda osoba biorąca udział w akcji ratowniczo-gaśniczej powinna:
 - w pierwszej kolejności przystąpić do ratowania ludzi, przeprowadzając ewakuację z zagrożonego rejonu;
 - wyłączyć dopływ prądu elektrycznego do strefy pożaru

(nie wolno gasić wodą instalacji i urządzeń elektrycznych pod napięciem);

- usunąć z miejsca pożaru i bezpośredniego sąsiedztwa wszelkie znajdujące się tam materiały palne, wybuchowe, toksyczne, a także cenne urządzenia i maszyny oraz ważne dokumenty, nośniki informacji itp.;

- właściwości gaśnicze środków stosowanych w gaśnicach;

Woda jest powszechnie stosowanym w pożarnictwie środkiem gaśniczym ze względu na jej zalety: łatwość pozyskiwania, transportu i przechowywania, a także tradycję w rozwoju technologii gaśniczych wykorzystujących urządzenia do podawania wody. Do zalet wody prócz wyżej wymienionych należą: łatwość jej uzupełniania i podawania do pożarów, wysokie ciepło właściwe ($4,19 \text{ kJ} \cdot \text{kg}^{-1} \cdot \text{K}^{-1}$) i ciepło parowania ($2257 \text{ kJ} \cdot \text{kg}^{-1}$), wysoka temperatura wrzenia (373 K), a zatem dobre właściwości do odbierania ciepła, nietoksyczność i brak toksycznych produktów rozkładu. Woda idealnie czysta nie przewodzi prądu elektrycznego. W środowisku naturalnym jednak zawsze występuje z rozpuszczonymi w niej zanieczyszczeniami, w tym również nieorganicznymi, co decyduje o jej wysokiej przewodności elektrycznej. Głównym jej działaniem gaśniczym jest odbieranie ciepła, dodatkowym zaś rozcieńczanie strefy spalania i palnych gazów powstających podczas pożaru w wyniku intensywnego odparowywania – z 1 dm^3 tej cieczy w temperaturze $100 \text{ }^\circ\text{C}$ powstaje $1,7 \text{ m}^3$ pary. Przy czym trzeba zdawać sobie sprawę z tego, iż skuteczność gaśnicza wody jest niewielka, gdyż bardzo dużo wody spływa z gaszonych elementów albo zbyt szybko odparowuje, nie docierając do palących się miejsc, co wynika z jej zbyt wysokiego napięcia powierzchniowego i nieodpowiedniej lepkości (czasem za małej, a czasem za dużej). Udział podanej wody w gaszeniu to zaledwie kilka, a czasem kilkanaście procent (ilości podanej do pożaru w danych okolicznościach). Do innych jej negatywnych cech zaliczają się: wchodzenie w reakcje z takimi materiałami, jak metale lekkie (sód, potas, lit) i karbid – w ich wyniku powstają gazy wybuchowe; rozkład wody na wodór i tlen przy kontakcie z materiałami spalającymi się w wysokich temperaturach (żelazo, glin, magnez itp.); zamarzanie w niskich temperaturach; problemy w stosowaniu jej do gaszenia rozgrzanych olejów i tłuszczów, gdyż woda może powodować gwałtowny ich rozrzut, a także paliw ropopochodnych, gdyż może następować ich kipienie, a przy dłuższym czasie nagrzewania się cieczy w zbiorniku wyrzut na zewnątrz całej jego objętości. Aby zwiększyć możliwości wykorzystania wody jako środka gaśniczego, poddaje się ją różnym modyfikacjom, dodając do niej środki tworzące roztwory zmieniające jej niektóre cechy. Właśnie w takiej postaci występuje najczęściej w jednostkach podręcznego sprzętu ppoż. Obecnie środki te mają dosyć wąskie zastosowanie do gaszenia pożarów grupy A, jako środki zwilżające. Inną grupę stanowią roztwory specjalne do gaszenia pożarów grup AF, najczęściej pianotwórcze.

Piany gaśnicze są wytwarzane mechanicznie – przez wymieszanie wodnego roztworu środka pianotwórczego z gazem albo chemicznie – w wyniku reakcji części kwaśnej z zasadową, podczas której powstaje gaz. Ten drugi sposób miał zastosowanie w gaśnicach pianowych starego typu, pierwszy zaś ma zastosowanie w urządzeniach gaśniczych straży pożarnej (prądownicach, wytwornicach i generatorach piany lekkiej) oraz w gaśnicach nowego typu, w których gaz obojętny w wyniku zbitcia zbijaka zostaje uwolniony do roztworu, z którym podczas wypływu z dyszy tworzy pianę. W krajowych produktach gazami tymi są wspomniane już wielokrotnie CO₂ i N₂. Piany gaśnicze ze względu na liczbę spienienia (stosunek objętości gotowej piany do objętości roztworu z jakiego ją uzyskano) dzieli się na: lekkie – $L_s > 200$, średnie – $L_s > 21 \div 200$ i ciężkie $L_s \leq 20$. Z gaśnic otrzymuje się pianę ciężką, charakteryzującą się najlepszymi właściwościami wytrzymałościowymi przyczepnością do elementów odchylonych od poziomu. środek ten jest przeznaczony do gaszenia pożarów klasy A i B, a na bazie środków pianotwórczych specjalnych także do AF. Do ich wytwarzania stosuje się obecnie środki pianotwórcze syntetyczne (S, FS) i fluorosyntetyczne typu AFFF. Te ostatnie tworzą film wodny (błonę o dużej wytrzymałości i nieprzenikliwości) utrzymującą się na powierzchni cieczy palnej i nie pozwalającą na jej parowanie. Oprócz tego produkuje się koncentraty pianotwórcze alkoholoodporne (AR), które zabezpieczają pianę przed niszczącym działaniem cieczy polarnych, jakimi są alkohole, do których gaszenia nie można stosować pian uzyskanych z roztworów wodnych koncentratów zwykłych. Towarzyszy temu działanie chłodzące i zwilżające wykraplających się z nich roztworów. Są to obecnie najskuteczniejsze środki do gaszenia pożarów gorących olejów i tłuszczów w urządzeniach kuchennych. Wiele ograniczeń w ich stosowaniu jest analogicznych, jak w przypadku wody.

Proszki gaśnicze to obecnie najbardziej rozpowszechniony środek gaśniczy, stosowany w podręcznym sprzęcie przeciwpożarowym. Swoją dużą popularność zawdzięcza on znacznej uniwersalności, odporności na działanie negatywnych czynników zewnętrznych. Proszki są mieszaninami ciał stałych o bardzo dużej dyspersji (rozdrobieniu), gdzie wielkość ziaren wynosi od kilkudziesięciu do kilkuset mikrometrów, zawierającymi w swoim składzie także sproszkowane substancje przeciwwilgociowe, uodparniające na wstrząsy i zbrylanie oraz nadające im dobrą sypkość ułatwiającą przepływ przez przewody. Proszki powinny charakteryzować się równie z szerokim zakresem temperatur działania i długim okresem przechowywania. Dzieli się je, w zależności od ich bazy chemicznej, na:

- przeznaczone do gaszenia pożarów płomieniowych z grupy B i C, oparte na węglanach, wodorowęglanach metali alkalicznych oraz siarczanach
- uniwersalne do gaszenia pożarów płomieniowych i bezpłomieniowych z grupy A, B, C, dla których bazę stanowią mieszaniny fosforanów i siarczanów amonowych
- specjalne do gaszenia pożarów z grupy D, których skład stanowią chlorki, czteroboran sodowy, grafit, mikrogranulki węglowe, wysokotopliwe żywice.

Mechanizm gaśniczy każdej z tych grup środków zasadniczo się różni. Proszki do gaszenia pożarów z grupy B, C działają inhibitująco na reakcję spalania zachodzącą w płomieniu, czyli spowalniają ją aż do zupełnego zatrzymania. Może to przebiegać fizycznie przez zderzenia rodników spalania z cząstkami proszku, które odbierają im energię oraz chemicznie podczas odparowania i rozkładu cząstek środka gaśniczego w strefie spalania. Z uwagi na to istotną sprawą przy oddziaływaniu na ogień proszkami tego typu jest wytworzenie obłoku o odpowiedniej objętości, by zadziałał on w pełni na płomień. Natomiast proszki przeznaczone do gaszenia materiałów stałych żarzących się (tłących się) mają słabe zdolności inhibitujące. Działają one w sposób bardziej fizyczny, odbierają ciepło i częściowo topią się na powierzchni ciał stałych, tworząc w ten sposób skorupę izolującą, przy czym proszkami fosforanowymi (A) można gasić także pożary B i C – są to proszki uniwersalne (nadają się one również do gaszenia pożarów grupy D, choć z mniejszym skutkiem), a chlorkowymi i innymi przeznaczonymi do pożarów metali lekkich, tylko te metale. Podczas gaszenia pożarów grupy D hamowanie spalania w płomieniu nie ma prawie żadnego znaczenia, toteż chodzi tu o wytworzenie szczelnej warstwy izolacyjnej przez pokrycie żarzącej się powierzchni grubą warstwą proszku przeznaczonego do tego celu.

Jako **gazy gaśnicze** stosuje się gazy obojętne, które nie są aktywne chemicznie i służą do gaszenia pożarów płomieniowych lub zabezpieczania (zobojętniania) mieszanin lotnych substancji palnych. Należą do nich: azot, dwutlenek węgla, argon, hel i różne procentowe ich mieszaniny (Argonite, Inergen itp.), a także para wodna oraz gazy spalinowe. Ich działanie gaśnicze polega głównie na rozcieńczaniu i obniżaniu stężenia reagentów – istotne znaczenie ma obniżenie stężenia tlenu do wartości, przy której ustaje spalanie. Jeżeli zatem zawartość tego „czynnika” w powietrzu spadnie poniżej 14% obj., spalanie płomieniowe ustaje, gdyż większość substancji nie pali się (prócz tych, które w swojej strukturze zawierają cząstki tlenu), przy tak niskiej jego zawartości. W podręcznym sprzęcie ppoż. Znalazły zastosowanie głównie dwa pierwsze z wyżej wymienionych gazów gaśniczych – azot i ditlenek węgla [9-11]. Warto nadmienić, iż jedną z najistotniejszych ich właściwości – i równocześnie różnic między nimi – jest gęstość właściwa, a zwłaszcza gęstość względem powietrza. Ponieważ N₂ jest nieco lżejszy od powietrza, więc ze względu na lotność nie znalazł uznania jako samodzielny środek w podręcznym sprzęcie gaśniczym. Z powodzeniem jednak jest użytkowany w stałych urządzeniach gaśniczych (SUG), do gaszenia przez wypełnienie pomieszczeń zamkniętych, działanie miejscowe i zobojętnianie palnych atmosfer oraz jako składnik mieszanin gaśniczych o nazwach: *Inergen* i *Argonite*. Z uwagi na inne jego zalety, pozwalające na utrzymywanie go w stanie sprężonym w zbiornikach bez skraplania, wykorzystywany jest w roli czynnika napędowego do gaśnic będących pod stałym ciśnieniem – typu X. Ditlenek węgla zaś jako cięższy od powietrza oraz dający się łatwo skroplić pod ciśnieniem znalazł znacznie szersze zastosowanie w postaci środka gaśniczego w gaśnicach i stałych urządzeniach gaśniczych (SUG) niż azot, między innymi do zabezpieczania i gaszenia: maszyn i urządzeń elektrycznych, zbiorników cieczy i gazów, urządzeń elektronicznych (w postaci środka czystego), zajezdni autobusowych, a także ładowni, zbiorników i maszynowni na statkach oraz tankowcach. Głównie jest on przeznaczony do likwidacji pożarów cieczy palnych i gazów (B i C). Można nim również gasić niektóre materiały stałe, lecz z mniejszym skutkiem, przy czym trzeba pamiętać, iż przy kontakcie z licznymi spośród nich – w wysokich temperaturach – ditlenek węgla wchodzi w reakcje lub jest redukowany do tlenku węgla (CO), będącego gazem toksycznym i palnym.

Z uwagi na to niewskazane jest stosowanie CO₂ do materiałów typu: siarka, koks, węgiel oraz takich metali i ich wodorotlenków, jak: sól, potas, wapń, magnez, tytan, cyrkon, pluton, uran i tor. Niebezpieczne jest też gaszenie nim pożarów w obrębie cyjanali – w obecności wody wyzwala się bowiem cyjanowodor. Nie przyniesie również żadnego efektu użycie ditlenku węgla do gaszenia substancji spalających się bez dostępu powietrza, np. materiałów wybuchowych albo nitrocelulozowych. Podobna sytuacja będzie, gdy środek taki użyjemy do pożaru jakiegokolwiek ciała stałego na wolnej przestrzeni, ponieważ kiedy zmniejszy się jego stężenie nad powierzchnią gaszoną, może ona ponownie zapalić się płomieniem. Jest to spowodowane tym, że CO₂, mimo ochłodzenia się podczas rozprężania z dyszy gaśnicy do temperatury zestalania (postać śniegu), zbyt szybko w naturalnych warunkach odparowuje, co jest powodem, że efekt odbierania ciepła z gaszonego materiału jest niewielki.

Po ponownym dostępie powietrza zaistnieją warunki do wtórnego zapłonu. Stąd w zasadzie mała przydatność CO₂ do skutecznego przerywania spalania ciał stałych. Gaz ten stosuje się też jako napęd do gaśnic w tzw. nabojach, gdzie jest sprężony w postaci ciekłej, analogicznie jak w „śniegówkach”. Bardzo ważnymi jego cechami ze względu na bezpieczeństwo użytkowania zbiorników i butli są parametry krytyczne ciśnienia i temperatury. Z uwagi na te cechy „śniegówki” muszą być chronione przed nagrzewaniem (także w wyniku intensywnego promieniowania słonecznego) i wyposaża się je w bezpieczniki ciśnieniowe. Ponieważ halony nie znajdują się już w powszechnym użytku w gaśnicach, w związku z tym zostaną pominięte.

Przeznaczenie i skuteczność środków gaśniczych:

Rodzaj materiału palnego	Rodzaje środków stosowanych w gaśnicach							
	roztwory zwiłzaczy z wodą	roztwory środków pianotwórczych z wodą		CO ₂	środek czysty	proszki gaśnicze		
		zwykłe	specjalne			węglanowe (węglany potasowe i sodowe)	fosforanowe	chlorkowe i inne specjalne
Materiały stałe, zwykle organiczne, zwęglające się, żarzące się (tłące się)	Tak	Tak	Tak	efekt chwilowy	-	efekt chwilowy	Tak	-
Ciecze palne	Nie	Tak	Tak	Tak	-	Tak	Tak	-
Gazy palne	Nie	Nie	Nie	Tak	-	Tak	Tak	-
Metale lekkie i/lub alkaliczne	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	-	Tak	Tak
Pojazdy silnikowe	Nie	Nie	Nie	-	-	Tak	Tak	-
Materiały stałe rozdrobnione i strzępiaste	Tak	Tak	Tak	-	-	efekt chwilowy	efekt chwilowy	-
Rozgrzane oleje i tłuszcze jadalne	Nie	-	Tak	Nie	Nie	-	-	-
Urządzenia pod napięciem	Nie	Nie	Nie	Tak*	Tak*	Tak*	Tak*	-
Urządzenia elektroniczne	Nie	Nie	Nie	-	Tak	-	-	-

* Do określonej na etykiecie gaśnicy wartości napięcia elektrycznego

- f) przeznaczenie, zastosowanie gaśnic płynowych (pianowych), śniegowych i proszkowych oraz agregatów gaśniczych;

GAŚNICE PROSZKOWE

To najpopularniejszy typ gaśnic, w których środkiem gaśniczym jest proszek wyrzucany za pomocą sprężonego gazu. **Przeznaczone są do gaszenia pożarów z grup A, B, C lub B, C w zależności od rodzaju użytego proszku.** Zaletą gaśnic proszkowych jest **możliwość gaszenia urządzeń elektrycznych pod napięciem.** Stosowane są do zabezpieczania: • obiektów użyteczności publicznej, • hal przemysłowych i magazynowych, • transportu samochodowego, kolejowego i wodnego. **Niewskazane jest gaszenie urządzeń mechanicznych w ruchu, ponieważ mogą spowodować ich zatarcie.** **Gaśnicami proszkowymi nie wolno gasić pożarów olejów i tłuszczów w urządzeniach kuchennych!**

GAŚNICE WODNE PIANOWE – PŁYNOWE

To typ gaśnic, gdzie środkiem gaśniczym jest piana gaśnicza, która powstaje z koncentratu środka pianotwórczego i wody. Piana uwalniana jest ze zbiornika pod wpływem sprężonego gazu. Gaśnice pianowe idealnie **nadają się do gaszenia pożarów grupy A i B.** Stosowane są często do gaszenia pożarów spowodowanych spalaniem paliw, farb, lakierów oraz olejów. Znajdują szerokie zastosowanie: • w obiektach użyteczności publicznej, • w pomieszczeniach biurowych, • halach produkcyjnych, • szkołach, • magazynach cieczy palnych, • portach lotniczych. W porównaniu z gaśnicami proszkowymi, gaśnice pianowe **są bardziej ekologiczne**, a czyszczenie pomieszczeń po użyciu środka gaśniczego jest znacznie łatwiejsze. Tradycyjnych gaśnic pianowych **nie wolno używać do gaszenia urządzeń elektrycznych pod napięciem**, gdyż strumień piany doskonale przewodzi prąd. Wyjątkiem od tej reguły są nowoczesne gaśnice, które mamy w naszej ofercie. Gwarantują użytkownikowi **bezpieczeństwo przy napięciu do 1000 V i zachowaniu odległości 1 m od gaszonego przedmiotu.** **Żadną gaśnicą wodną pianową i płynową nie wolno gasić ciał reagujących chemicznie z wodą!**

GAŚNICE NA CO₂ – ŚNIEGOWE

Typ gaśnic, gdzie środkiem gaśniczym jest skroplony dwutlenek węgla (CO₂). Służą **do gaszenia pożarów z grupy B.** Znajdują szczególne zastosowanie wszędzie tam, gdzie użycie proszków gaśniczych nie jest wskazane ze względu na występowanie urządzeń wrażliwych na pyły i wszelkie zabrudzenia, np.: • w lakierniach, • energetyce, • halach przemysłowych. **Nie pozostawiają śladów po użyciu środka gaśniczego**, mają jednak mniejszą skuteczność gaszenia w porównaniu z innymi gaśnicami o podobnej masie. Działanie gaśnicze polega na zmniejszeniu stężenia procentowego tlenu w powietrzu, ale także na **znacznym obniżeniu temperatury.** Z tego powodu, używając gaśnic śniegowych, należy zwrócić szczególną uwagę na odkryte części ciała, gdyż mogą ulec odmrożeniu. Również dlatego **nie należy gasić tymi gaśnicami ludzi.**

GAŚNICE WODNE MGŁOWE

To wyjątkowy typ gaśnic, w których środkiem gaśniczym jest **woda zdemineralizowana.** Unikatowa technologia wytwarzania z niej ekologicznej mgły wodnej pozwala zminimalizować szkody powstałe w wyniku gaszenia pożaru. **Doskonale nadają się do gaszenia pożarów olejów i tłuszczów jadalnych, płonących na ludziach odzieży, ważnych dokumentów i urządzeń.** Stosowane są do zabezpieczania obiektów użyteczności publicznej: • zwłaszcza biur, archiwów, szkół, • przychodni medycznych, • kancelarii prawnych, • pomieszczeń gastronomicznych, • kuchni domowych.

Skutecznie gaszą nie pozostawiając śladów po użyciu środka gaśniczego. **KZWM OGNIOPHON S.A.** jest jedynym w Polsce producentem tych wyjątkowych gaśnic.

JAK WŁAŚCIWIE DOBRAĆ SPRZĘT GAŚNICZY

Jednym z najważniejszych czynników decydujących o możliwości ugaszenia pożaru z użyciem gaśnicy jest jej **skuteczność gaśnicza.**

Na etykiecie każdej gaśnicy znajduje się informacja o grupach pożarowych, które można gasić przy jej użyciu. Dodatkowo dla grup pożarów A, B oraz F określona jest wielkość pożaru testowego, np. **5A, 34B, 25F**, jaki może być nią ugaszony (wymagania i przebieg testów dla poszczególnych pożarów testowych określa Polska Norma PN-EN 3-7). Badania takie przeprowadzają uprawnione do tego instytuty. Pozytywny wynik testów jest jednym z warunków otrzymania certyfikatu dopuszczającego daną gaśnicę do stosowania w ochronie przeciwpożarowej.

Im wyższa wartość skuteczności gaśniczej tym większy pożar można ugasić, a skuteczność gaśnicza nie idzie w parze z wielkością gaśnicy.

KLASYFIKACJE POŻARÓW

	A POŻARY MATERIAŁÓW STAŁYCH	np. drewna, papieru, węgla, tkaniny, słomy.
	B POŻARY CIECZY I MATERIAŁÓW STAŁYCH TOPIĄCYCH SIĘ	np. nafty, benzyny, alkoholi, parafiny, farb, lakierów, rozpuszczalników.
	C POŻARY GAZÓW	np. gazu mieszkowego, metanu, propanu, wodoru, acetyleny.
	F POŻARY TŁUSZCZÓW I OLEJÓW W URZĄDZENIACH KUCHENNYCH	np. rozgrzanego oleju jadalnego na patelni, w frytownicy.

ZASADY UŻYCIA SPRZĘTU GAŚNICZEGO

- **Podręczny sprzęt gaśniczy** jest przeznaczony do gaszenia pożarów w zarodku. Jego główną cechą jest mały ciężar oraz prostota w użyciu, co umożliwia stosowanie go przez osoby dorosłe bez specjalistycznego przeszkolenia.
- Sprzęt powinien być umieszczony **w miejscach łatwo dostępnych i widocznych.**
- Sprzęt należy umieszczać **w miejscach nie narażonych na uszkodzenia mechaniczne** oraz działanie źródeł ciepła (piece, grzejniki, promienie słoneczne).
- Przed użyciem sprzętu gaśniczego należy poprawnie ocenić sytuację oraz ryzyko. W razie konieczności **zaalarmować osoby zagrożone i wezwać straż pożarną.**
- Podczas gaszenia pożaru czas działa na niekorzyść gaszącego. W razie możliwości **należy poprosić o pomoc inne osoby.** W ten sposób zyskuje się na czasie i zwiększa skuteczność akcji gaśniczej.
- Zawsze należy **dobrać odpowiedni rodzaj gaśnicy do typu pożaru.** Np. gaśnica typu BC nie poradzi sobie z pożarami materiałów z grupy A, a to zmniejsza szanse na ugaszenie pożaru w jego początkowej fazie.
- Przed przystąpieniem do gaszenia należy upewnić się, czy urządzenie, w którego rejonie powstał pożar, **nie jest podłączone do prądu elektrycznego.** W przypadku jakichkolwiek wątpliwości **należy użyć gaśnic przystosowanych do gaszenia urządzeń będących pod napięciem.**
- W czasie akcji gaśniczej należy **kierować środek gaśniczy na źródło ognia.**
- Nigdy **nie należy kierować środka gaśniczego pod wiatr, tylko zgodnie z jego kierunkiem.**
- Po zakończeniu gaszenia **może dojść do ponownego zapłonu.** Warto wtedy dysponować rezerwą środka gaśniczego.
- Po każdym wykorzystaniu niezwłocznie **powinno się oddać gaśnicę do serwisu,** gdyż tylko sprawna gaśnica pomoże przy następnym pożarze. **Wykaz autoryzowanych zakładów serwisowych dostępny jest na www.ogniochron.eu**

W opracowaniu wykorzystano materiały Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej

GAŚNICE PRZEWOŻNE

Gaśnice przewożne proszkowe (25,50 kg)

znajdują szczególne zastosowanie na:

- stacjach benzynowych, • w dużych zakładach przemysłowych, • zakładach papierniczych,
- tworzyw sztucznych i włókienniczych,
- tartakach, • fabrykach mebli. **Przeznaczone do gaszenia pożarów z grup A, B i C.**

Gaśnice przewożne śniegowe (20,30,50 kg)

nadają się **do gaszenia pożarów z grupy B.**

Stosowane są do zabezpieczenia:

- w energetyce, • przemyśle petrochemicznym,
- chemicznym, • do zabezpieczania magazynów cieczy i gazów palnych,
- lakierni, • hal przemysłowych. Największą skuteczność uzyskują w trakcie gaszenia pożarów w pomieszczeniach.

Jak prawidłowo używać gaśnic?

Gaśnice proszkowe X (stałociśnieniowe z manometrem)

1. Zdejmij gaśnicę z wieszaka i zbliż się do źródła ognia

2. Wyciągnij zawleczkę zabezpieczającą

3. Skieruj dyszę węża na źródło ognia

4. Naciśnij dźwignię i rozpocznij gaszenie

Gaśnice proszkowe Z (zmiennociśnieniowe bez manometru)

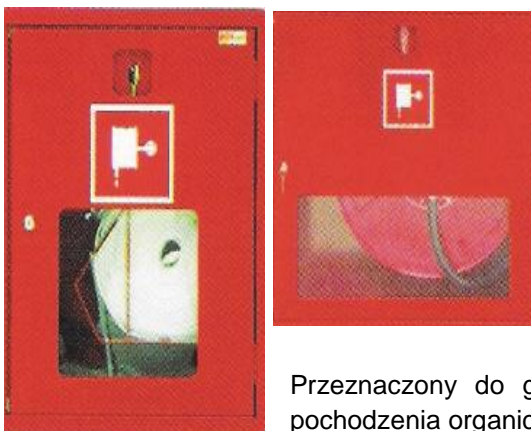
- Zdejmij gaśnicę z wieszaka i zbliż się do źródła ognia.
- Wyciągnij zawleczkę zabezpieczającą.
- Naciśnij dźwignię, przebijając nabój i zwolnij nacisk.
- Oczekaj 3-5 sekund.
- Skieruj dyszę węża na źródło ognia.
- Naciśnij dźwignię i rozpocznij gaszenie.

Używaj gaśnicy w pozycji pionowej, zaworem do góry. Gasząc pożar na wolnym powietrzu, skieruj dyszę gaśnicy zgodnie z kierunkiem wiatru.

Każda gaśnica ma instrukcję użycia. Zapoznaj się z nią!

g) inny sprzęt gaśniczy: hydronetki, koce gaśnicze, sprzęt burzący.

Hydrant wewnętrzny.

Jest to sprzęt gaśniczy, którego zawory hydrantowe zainstalowane są na wewnętrznej sieci wodociągowej zainstalowanej w budynku. Szafki hydrantowe wyposażone są w odcinek węża hydrantowego \varnothing 52 lub \varnothing 25 o długości 20 m oraz prądownicą wodną podłączoną do jednej z końcówek węża.

Przeznaczony do gaszenia pożarów grupy AB (materiałów palnych pochodzenia organicznego np. drzewo, papier).

Zabrania się gaszenia wodą instalacji elektrycznych będących pod napięciem elektrycznym.

Sposób użycia hydrantu wewnętrznego:

Otworzyć szafkę hydrantową, a następnie rozwinąć wąż i odkręcić zawór hydrantowy. Wydostający się prąd (strumień) wody skierować na źródło pożaru.

Koc gaśniczy

Koc gaśniczy - jest to sprzęt gaśniczy służący do mechanicznego odcinania dopływu powietrza do płonących materiałów.

Wykonany jest z włókna szklanego i przechowywany w specjalnym futerale. Posiada powierzchnię ok. 2,5 do 3m².

Używając koca należy pamiętać, by przykrywać zarzewie ognia od swojej strony, aby uniknąć poparzenia ogniem.

Może być użyty do gaszenia palącego się ubrania. Są one również stosowane do zabezpieczania materiałów palnych zagrożonych rozpryskiem iskier lub kropli stopionego metalu podczas prac spawalniczych.

Wadą koca gaśniczego jest to, iż może być on użyty skutecznie tylko do gaszenia niewielkich źródeł ognia i umiejscowionych blisko osoby gaszącej pożar.

Zaletą jest możliwość wielokrotnego użycia i nie niszczenie gaszonych przedmiotów.

Użycie polega na szczelnym przykryciu małego, płonącego przedmiotu lub np. beczki z palącą się cieczą.

Hydronetka plastikowa 20l

Hydronetka służy do podawania strumienia wody poprzez pompowanie ręczną pompką dwustronnego działania (wbudowaną w hydronetkę).

Hydronetka plecakowa ze zbiornikiem elastycznym HPE-19/M

Hydronetka plecakowa HPE-19/M jest wykorzystywana do gaszenia pojedynczych źródeł pożaru. Hydronetka posiada zbiornik o pojemności 19 l i pompkę umożliwiającą wytwarzanie zwartego lub rozproszonego strumienia wody.

Rozmontowanie pompki nie wymaga narzędzi, może być demontowana ręcznie w celu konserwacji nawet w warunkach polowych. Konserwacja jest prosta i szybka, dzięki antykorozyjnym materiałom, wymagane jest jedynie sprawdzenie co jakiś czas stanu uszczelek. Istnieje możliwość zamocowania pompki do pasa naramiennego dzięki czemu użytkownik ma wolne ręce podczas akcji.

SZKOLENIE OGÓLNE

SZKOLENIE PRAWNE

1) PRZEDMIOTOWE CELE SZKOLENIA

W wyniku opanowania treści programowych przedmiotu żołnierz powinien znać:

- ogólne wiadomości o prawie i przepisach prawnych,
- najważniejsze uregulowania prawne przebiegu służby kandydackiej i zawodowej,
- podstawowe przepisy określające uprawnienia i obowiązki żołnierzy zawodowych,
- zasady naliczania uposażenia zasadniczego oraz dodatków do uposażeń żołnierzy zawodowych,
- zasady odpowiedzialności materialnej i finansowej żołnierzy zawodowych,
- podstawowe definicje z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych,
- zasady zachowania się w czasie działań taktycznych,
- zagadnienia odpowiedzialności za przestępstwa w trakcie konfliktu zbrojnego.
- uwarunkowania historyczne prawa konfliktów zbrojnych;
- problematyką neutralności;
- zagadnienia prawa wojennego jako kodeksu działania i zachowania się sił zbrojnych.

2) MATERIAŁ NAUCZANIA - ZAGADNIENIA (przewidywany czas 3 + 9 godzin):

- a) powoływanie do służby wojskowej;

W powołaniu wskazuje się miejsce i okres pełnienia terytorialnej służby wojskowej oraz stanowisko służbowe występujące w etacie jednostki wojskowej przeznaczone dla żołnierza OT.

Do terytorialnej służby wojskowej może być powołana osoba, która spełnia następujące warunki:

- 1) posiada obywatelstwo polskie,
 - 2) posiada zdolność fizyczną i psychiczną do pełnienia czynnej służby wojskowej,
 - 3) posiada wiek co najmniej osiemnastu lat,
 - 4) nie była karana za przestępstwo umyślne,
 - 5) nie była przeznaczona do służby zastępczej,
 - 6) nie pełni innego rodzaju czynnej służby wojskowej lub nie posiada nadanego przydziału kryzysowego,
 - 7) nie jest reklamowana od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny [...]
 - 8) posiada wykształcenie:
 - a) co najmniej wyższe - w przypadku pełnienia służby na stanowisku służbowym w korpusie oficerów,
 - b) co najmniej średnie - w przypadku pełnienia służby na stanowisku służbowym w korpusie podoficerów,
 - c) co najmniej podstawowe - w przypadku pełnienia służby na stanowisku służbowym w korpusie szeregowych
- jeżeli występują potrzeby uzupełnieniowe Sił Zbrojnych.

Powołanie do terytorialnej służby wojskowej może być również uzależnione od:

- 1) posiadania przez kandydata na żołnierza OT kwalifikacji wymaganych do zajmowania stanowiska służbowego;

- 2) posiadania orzeczenia wojskowej pracowni psychologicznej o braku przeciwwskazań do pełnienia służby na stanowiskach wymagających szczególnych predyspozycji psychofizycznych;
- 3) złożenia wniosku wraz z ankietą bezpieczeństwa o przeprowadzenie właściwego postępowania sprawdzającego [...].

Pierwszeństwo w powołaniu do terytorialnej służby wojskowej przysługuje:

- 1) osobom posiadającym pobyt stały (zamieszkanie) lub pobyt czasowy powyżej trzech miesięcy na obszarze dyslokacji miejsca pełnienia tej służby;
- 2) byłym żołnierzom zawodowym;
- 3) członkom proobronnych organizacji pozarządowych, które podpisały porozumienie o współpracy z Ministrem Obrony Narodowej lub dowódcami jednostek wojskowych, posiadającym rekomendacje władz tych organizacji;
- 4) absolwentom szkół realizujących programy innowacyjne lub eksperymentalne przysposobienia obronnego lub edukacji dla bezpieczeństwa.

W przypadku osób, które wcześniej nie pełniły czynnej służby wojskowej i nie złożyły przysięgi wojskowej, powołanie może nastąpić wyłącznie na stanowisko służbowe w korpusie szeregowych.

- b) przebieg służby wojskowej - wyznaczanie na stanowisko, opiniowanie służbowe i mianowanie;

W pierwszym dniu pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz OT pełni służbę, wyznacza żołnierza OT na stanowisko służbowe i nadaje mu przydział mobilizacyjny.

W czasie pełnienia terytorialnej służby wojskowej żołnierz OT podlega opiniowaniu służbowemu, w formie opinii służbowej.

Opiniowanie służbowe prowadzi, w formie pisemnej, przełożony żołnierza OT, zajmujący stanowisko służbowe co najmniej dowódca kompanii lub równorzędne.

Opinię służbową sporządza się nie rzadziej niż raz w roku kalendarzowym, w pierwszym kwartale roku za rok poprzedni.

W przypadku żołnierza, który został powołany do terytorialnej służby wojskowej w ostatnim kwartale roku kalendarzowego, opinię sporządza się w kolejnym roku kalendarzowym po upływie 365 dni od dnia powołania.

W ramach opiniowania żołnierza OT przełożony ocenia:

- 1) cechy osobowe;
- 2) przebieg dotychczasowej służby wojskowej;
- 3) przestrzeganie dyscypliny wojskowej;
- 4) przestrzeganie przepisów o ochronie informacji niejawnych.

W ramach opiniowania służbowego przełożony wystawia ogólną ocenę opiniowanego żołnierza OT, wyrażoną przy zastosowaniu następującej skali ocen:

- 1) wzorowa (6);
- 2) bardzo dobra (5);
- 3) dobra (4);
- 4) dostateczna (3);
- 5) niedostateczna (2).

- c) udzielanie urlopów;

W czasie odbywania czynnej służby wojskowej żołnierzom można udzielać następujących urlopów:

- 1) ⁽³⁶⁾ wypoczynkowego - żołnierzom odbywającym [...] terytorialną służbę wojskową, jeżeli łączny czas trwania tej służby pełnionej rotacyjnie wynosi co najmniej trzydzieści dni w ciągu roku kalendarzowego, [...];
- 2) okolicznościowego;
- 3) nagrodowego;

Żołnierzom odbywającym [...] terytorialną służbę wojskową udziela się urlopu na czas trwania ich własnej kampanii wyborczej, w przypadku kandydowania do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, Parlamentu Europejskiego lub organów samorządu terytorialnego.

3. Urlopów [...] udziela dowódca jednostki wojskowej, a urlopu nagrodowego, udziela również organ właściwy do wyróżniania żołnierza.

4. Dowódca jednostki wojskowej może odwołać żołnierza z urlopu, [...] z ważnych względów służbowych. Żołnierz odwołany z urlopu jest obowiązany niezwłocznie stawić się w miejscu odbywania czynnej służby wojskowej.

5. Żołnierzom przebywającym na urlopie, [...] urlop ten może być przedłużony.

d) zasady zwalniania ze służby wojskowej;

Żołnierza OT zwalnia się z terytorialnej służby wojskowej z dniem jej zakończenia ustalonym w powołaniu lub przedłużeniu [...]

Żołnierza OT zwalnia się z terytorialnej służby wojskowej przed upływem czasu jej trwania w przypadku:

1) osiągnięcia wieku, w którym przestaje podlegać obowiązkowi służby wojskowej, [...] - odpowiednio do posiadanego stopnia wojskowego; t.j. pięćdziesiąt pięć lat życia, a posiadający stopień podoficerski lub oficerski - sześćdziesiąt trzy lata życia.

2) niespełniania warunków, o których mowa w art. 98k ust. 3, t.j.

posiada obywatelstwo polskie,

posiada zdolność fizyczną i psychiczną do pełnienia czynnej służby wojskowej,

posiada wiek co najmniej osiemnastu lat,

nie była karana za przestępstwo umyślne,

nie była przeznaczona do służby zastępczej,

nie pełni innego rodzaju czynnej służby wojskowej lub nie posiada nadanego przydziału kryzysowego,

nie jest reklamowana od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny lub w przypadku nadania przydziału organizacyjno-mobilizacyjnego w formie zbiorowej listy imiennej w jednostce przewidzianej do militaryzacji,

posiada wykształcenie:

a) co najmniej wyższe - w przypadku pełnienia służby na stanowisku służbowym w korpusie oficerów,

b) co najmniej średnie - w przypadku pełnienia służby na stanowisku służbowym w korpusie podoficerów,

c) co najmniej podstawowe - w przypadku pełnienia służby na stanowisku służbowym w korpusie szeregowych

3) utraty stopnia wojskowego albo degradacji;

4) prawomocnego orzeczenia kary dyscyplinarnej usunięcia z tej służby;

5) prawomocnego orzeczenia środka karnego pozbawienia praw publicznych;

6) skazania prawomocnym wyrokiem na karę ograniczenia wolności, pozbawienia wolności lub karę aresztu wojskowego;

7) powołania do zawodowej służby wojskowej lub przyjęcia do służby wojskowej w charakterze kandydata na żołnierza zawodowego;

8) otrzymania w opinii służbowej ogólnej oceny niedostatecznej;

9) nieukończenia szkolenia podstawowego lub niezłożenia przysięgi wojskowej

10) niewyrażenia zgody na zmianę stanowiska służbowego na stanowisko w innej jednostce wojskowej w przypadku rozformowania jednostki wojskowej, w której pełnił tę służbę;

11) niewyrażenia zgody na zmianę stanowiska służbowego w przypadku zniesienia w etacie jednostki wojskowej stanowiska służbowego, na które był wyznaczony.

Żołnierza OT można zwolnić z terytorialnej służby wojskowej przed upływem czasu jej trwania w przypadku:

1) złożenia przez niego, drogą służbową, pisemnego wniosku uzasadnionego szczególnie ważnymi względami osobistymi lub rodzinnymi;

2) zaistnienia potrzeb Sił Zbrojnych;

3) niestawienia się do terytorialnej służby wojskowej pełnionej rotacyjnie;

- 4) odmowy wydania lub cofnięcia żołnierzowi OT poświadczenia bezpieczeństwa, wszczęcia kontrolnego postępowania sprawdzającego w tej sprawie lub niewyrażenia przez żołnierza OT zgody na przeprowadzenie postępowania sprawdzającego;
- 5) odmowy przyjęcia skierowania do wojskowej komisji lekarskiej lub wojskowej pracowni psychologicznej, niezgłoszenia się do tej komisji lub pracowni w określonym terminie i miejscu albo niepoddania się badaniom, do których żołnierz OT został zobowiązany przez tę komisję lub pracownię;
- 6) otrzymania w opinii służbowej ogólnej oceny dostatecznej;
- 7) braku możliwości wyznaczenia żołnierza OT na inne stanowisko służbowe w tej samej lub innej jednostce wojskowej, odpowiadające jego przygotowaniu zawodowemu oraz kwalifikacjom i umiejętnościom przydatnym w Siłach Zbrojnych, gdy żołnierz ten wyraził zgodę na zmianę stanowiska służbowego.

Zwolnienie żołnierza OT z terytorialnej służby wojskowej oraz fakt jego odejścia z tej służby w danym dniu jej pełnienia rotacyjnie dowódca jednostki wojskowej, w której pełni służbę, stwierdza w rozkazie dziennym, ustalając jednocześnie łączną nieprzerwaną liczbę dni pełnienia tej służby.

Na wniosek żołnierza OT dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz OT pełni służbę, wydaje mu zaświadczenie o okresie pełnienia terytorialnej służby wojskowej

e) podstawowe akty prawne;

1. ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej;
2. ustawa z dnia 17 grudnia 1974 r. o uposażeniu żołnierzy niezawodowych;
3. rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej w sprawie sposobu i trybu ustalania i wypłacania żołnierzom Obrony Terytorialnej świadczenia pieniężnego;
4. rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej w sprawie kwalifikacji żołnierzy Obrony Terytorialnej przydatnych w Siłach Zbrojnych RP.
5. rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej w sprawie stawek uposażenia zasadniczego żołnierzy niezawodowych oraz dodatków do uposażenia zasadniczego żołnierzy niezawodowych;
6. rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej w sprawie powoływania do terytorialnej służby wojskowej i sposobu jej pełnienia.

f) należności pieniężne wypłacane żołnierzom;

Żołnierzom OT, którzy pełnili terytorialną służbę wojskową rotacyjnie, z wyjątkiem służby pełnionej jednorazowo w czasie lub dniu wolnym od pracy, przysługuje świadczenie pieniężne rekompensujące utracone wynagrodzenie ze stosunku pracy lub stosunku służbowego albo dochód z prowadzonej działalności gospodarczej lub rolniczej, które mogliby uzyskać w okresie pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie.

Świadczenie pieniężne za każdy dzień terytorialnej służby wojskowej pełnionej rotacyjnie stanowi kwota 1/21 miesięcznego wynagrodzenia lub dochodu, o których mowa w ust. 1, pomnożona przez liczbę dni pełnienia tej służby w danym miesiącu.

Kwota dziennego świadczenia pieniężnego nie może być wyższa od 1/21 dwuipółkrotnego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw obowiązującego w roku poprzedzającym pełnienie terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie, którego wysokość ogłasza Prezes Głównego Urzędu Statystycznego.

Świadczenie pieniężne za dany miesiąc ustala i wypłaca dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz OT pełni służbę, na udokumentowany wniosek uprawnionego żołnierza OT, złożony nie później niż w ciągu trzech miesięcy po upływie miesiąca, w którym terytorialna służba wojskowa była pełniona rotacyjnie.

Świadczenie pieniężne wypłaca się w kwocie pomniejszonej o uposażenie, jakie żołnierz OT otrzymał z tytułu pełnienia w danym miesiącu terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie.

Do okresu pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie, za które przysługuje świadczenie pieniężne, nie wlicza się dni stwierdzonych w rozkazie dziennym jednostki wojskowej, w których żołnierz OT:

- 1) samowolnie opuścił jednostkę wojskową lub wyznaczone miejsce przebywania albo samowolnie poza nimi pozostawał;

2) z powodu spożycia alkoholu lub zażycia środków odurzających, substancji psychotropowych, ich preparatów, prekursorów oraz środków zastępczych był niezdolny do wykonywania obowiązków służbowych;

3) odmówił uczestnictwa w szkoleniu lub wykonywania obowiązków służbowych;

4) nie pełnił terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie w pełnym ustalonym wymiarze z powodu niestawienia się do niej w terminie lub nieusprawiedliwionego spóźnienia z przepustki, urlopu albo podróży służbowej.

W przypadku zbiegu uprawnień do wynagrodzenia ze stosunku pracy lub stosunku służbowego albo dochodu z prowadzonej działalności gospodarczej lub rolniczej stanowiących podstawę do wyliczenia świadczenia pieniężnego, żołnierzowi OT przysługuje tylko jeden, korzystniejszy rodzaj świadczenia pieniężnego.

g) zasady wypłaty uposażenia;

Żołnierzowi [...] pełniącemu [...] terytorialną służbę wojskową rotacyjnie uposażenie wypłaca się z dołu.

Prawo do uposażenia żołnierzy [...] pełniących terytorialną służbę wojskową rotacyjnie wygasa z ostatnim dniem [...] pełnienia tej służby.

Żołnierzom pełniącym terytorialną służbę wojskową rotacyjnie przysługuje za każdy dzień trwania tej służby uposażenie zasadnicze i dodatki w wysokości i na zasadach określonych dla żołnierzy odbywających ćwiczenia wojskowe. Przepisy art. 31-31b stosuje się odpowiednio.

Żołnierzom pełniącym terytorialną służbę wojskową przysługuje za każdy miesiąc kalendarzowy pełnienia tej służby dodatek za gotowość bojową, wypłacany w najbliższym miesiącu pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie łącznie z uposażeniem zasadniczym.

Dodatek, o którym mowa, nie przysługuje za miesiąc kalendarzowy, w którym żołnierz nie stawiał się do terytorialnej służby wojskowej pełnionej rotacyjnie lub nie pełnił jej z przyczyn nieusprawiedliwionych w pełnym wymiarze ustalonego czasu trwania.

Wysokość dodatku za gotowość bojową ustala się na poziomie nie niższym niż 10% najniższego uposażenia zasadniczego żołnierza zawodowego.

Żołnierzom przysługuje za każdy dzień [pełnienia tej służby] uposażenie zasadnicze według stopnia etatowego zajmowanego stanowiska służbowego.

Żołnierzom, o których mowa, do czasu wyznaczenia na stanowisko służbowe przysługuje uposażenie zasadnicze według posiadanego stopnia wojskowego.

Żołnierzom, o których mowa, wyznaczonym na stanowiska służbowe przewidziane w etatach jako stanowiska dowódcze, dowódca jednostki wojskowej przyznaje dodatek funkcyjny w wysokości do 15% uposażenia zasadniczego przysługującego żołnierzowi.

Pobieranie uposażenia, [...], powoduje zawieszenie na ten czas prawa do zasiłku dla bezrobotnych.

Żołnierzom rezerwy pełniącym czynną służbę wojskową na stanowiskach służbowych, na których nadane są przydziały kryzysowe, dowódca jednostki wojskowej przyznaje dodatek w wysokości 3% należnego uposażenia zasadniczego po upływie okresu trzech lat posiadania tego przydziału. Dodatek ten jest zwiększany o kolejne 3% za każdy następujący taki okres.

h) odpowiedzialność majątkowa;

1. W razie wyrządzenia szkody przez kilku żołnierzy, każdy z nich ponosi odpowiedzialność majątkową za część szkody, stosownie do przyczynienia się do niej i stopnia winy. Jeżeli nie jest możliwe ustalenie stopnia przyczynienia się poszczególnych żołnierzy do powstania szkody lub stopnia ich winy, odpowiadają oni w częściach równych.
2. Żołnierz odpowiedzialny za szkodę wyrządzoną nieumyślnie jest obowiązany do zapłaty odszkodowania w wysokości rzeczywistej straty, jednak odszkodowanie nie może przewyższać kwoty trzymiesięcznego uposażenia przysługującego żołnierzowi.
3. Jeżeli naprawienie szkody wyrządzonej nieumyślnie następuje na podstawie ugody między właściwym organem jednostki organizacyjnej a żołnierzem, który wyrządził szkodę, wysokość odszkodowania może być obniżona, przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności sprawy, a w szczególności stopnia winy żołnierza i jego dotychczasowego stosunku do obowiązków służbowych.
4. Jeżeli żołnierz wyrządził szkodę umyślnie, jest obowiązany do jej naprawienia w pełnej wysokości.

- i) powoływanie do służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny;

Żołnierze odbywający czynną służbę wojskową w dniu ogłoszenia mobilizacji lub w dniu, w którym rozpoczyna się czas wojny, określonym przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie art. 4a ust. 1 pkt 4a, [...] pozostają w czynnej służbie wojskowej do czasu zwolnienia.

Zwolnienie z czynnej służby wojskowej następuje:

1) w razie uznania żołnierza przez wojskową komisję lekarską za trwale niezdolnego do służby wojskowej;

2) w razie demobilizacji poszczególnych roczników lub grup żołnierzy określonych przez Ministra Obrony Narodowej.

2. Zwolnienie z czynnej służby wojskowej może nastąpić:

1) w razie uznania żołnierza przez wojskową komisję lekarską za czasowo niezdolnego do służby wojskowej;

2) w przypadku reklamowania.

3. Żołnierze zwolnieni z czynnej służby wojskowej obowiązani są zgłosić się osobiście w ciągu siedmiu dni od dnia zwolnienia ze służby do właściwej ze względu na miejsce pobytu stałego (zamieszkania) wojskowej komendy uzupełnień w celu dokonania odpowiednich zmian w ewidencji wojskowej.

- j) pojęcie wojny;

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, stojąc na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa, nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium, w szczególności: w razie konieczności obrony państwa postanawia, na wniosek Rady Ministrów, o dniu, w którym rozpoczyna się czas wojny na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. W tym samym trybie postanawia o dniu, w którym czas wojny kończy się;

- k) polityczne środki zapobiegania konfliktom zbrojnym;

wg. Karty NZ:

- misje dyplomatyczne;
- konsultacje;
- ostrzeżenie;
- inspekcje;
- monitorowanie i obserwacja;
- prewencyjne rozwinięcie sił.

- l) pojęcie, treść i zakres międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych;

MPHKZ to normy międzynarodowe ustanowione przez umowy międzynarodowe lub zwyczaj międzynarodowy, których zadaniem jest rozwiązywanie problemów humanitarnych, wynikających z międzynarodowych lub niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych i które z przyczyn humanitarnych ograniczają prawo stron konfliktu do swobodnego wyboru metod i środków prowadzenia działań zbrojnych lub chronią osoby i dobra, które są dotknięte skutkami konfliktu.

Podstawowe zasady ustanawiające ograniczenia prowadzenia walk

- **humanitaryzmu;**
- **rozdzielenia;**
- **konieczności wojskowej;**

- **zapobiegania zbędnym cierpieniom;**
- **proporcjonalności.**

Zakazy wynikające z MPHKZ:

- atakowania ludności cywilnej, osób i obiektów cywilnych jako zamierzonej metody prowadzenia wojny,
- zmuszania obywateli strony przeciwnej do uczestnictwa w działaniach wojennych skierowanych przeciwko ich krajowi,
- atakowania lub bombardowania niebroniących się miejscowości i budowli,
- dopuszczania się rabunku,
- stosowania represji przeciwko osobom lub dobrom chronionym,
- stosowania wobec osób cywilnych głodu jako sposobu prowadzenia wojny,
- szerzenia terroru wśród ludności cywilnej,
- wydawania rozkazu, by nikogo nie pozostawiać przy życiu,
- kierowania ataków na obiekty niezbędne dla przetrwania ludności cywilnej,
- stosowania metod walki, które zmierzają lub mogą zmierzać do wywołania długotrwałych skutków o szerokim zasięgu i poważnych szkód w środowisku,
- atakowania obiektów, których uszkodzenie spowoduje wyzwolenie niebezpiecznych sił,
- prowadzenia ataków bez rozpoznania

m) podstawowe kategorie osób i obiektów;

- kombatant;
- uczestnik „levée en masse”;
- cele wojskowe;
- obiekty cywilne;
- obiekt kultury/dobra kultury;
- jeńcy wojenni;
- ranni, chorzy i rozbitkowie;
- osoby cywilne.

n) status kombatanta i jeńca wojennego;

Kombatant:

Każdy członek sił zbrojnych, z wyjątkiem personelu medycznego i duchownego

- nosi umundurowanie,
- posiada znak wyróżniający,
- znajduje się pod odpowiedzialnym dowództwem,
- jest poddany prawu wojennemu,
- nosi otwarcie broń, przynajmniej w czasie każdego starcia zbrojnego, tak długo jak jest wystawiony na obserwację nieprzyjaciela, gdy uczestniczy w rozwinięciu wojskowym.

Jeńcami wojennymi w rozumieniu niniejszej Konwencji są osoby, które znalazły się we władzy nieprzyjaciela, a należą do jednej z następujących kategorii:

- 1) członkowie sił zbrojnych Strony w konflikcie, jak również członkowie milicji i oddziałów ochotniczych, stanowiących część tych sił zbrojnych;
- 2) członkowie innych milicji i innych oddziałów ochotniczych, włączając w to członków zorganizowanych ruchów oporu, należących do jednej ze Stron w konflikcie i działających poza granicami lub w granicach własnego terytorium, nawet jeżeli pod warunkiem, że te milicje lub oddziały ochotnicze, włączając w to zorganizowane ruchy oporu, odpowiadają następującym warunkom:
 - a) mają na czele osobę odpowiedzialną za swych podwładnych;
 - b) noszą stały i dający się z daleka rozpoznać znak rozpoznawczy;
 - c) jawnie noszą broń;

- d) przestrzegają w swych działaniach praw i zwyczajów wojny;
- 3) członkowie regularnych sił zbrojnych, którzy podają się za podlegających rządowi lub władzy nie uznanej przez Mocarstwo zatrzymujące;
- 4) osoby towarzyszące siłom zbrojnym, ale nie należące do nich bezpośrednio, jak na przykład cywilni członkowie załóg samolotów wojskowych, korespondenci wojenni, dostawcy, [...], pod warunkiem, że otrzymali oni upoważnienie od sił zbrojnych, którym towarzyszą, przy czym te ostatnie obowiązane są wydać im w tym celu kartę tożsamości według załączonego wzoru;
- 5) członkowie załóg statków handlowych, włączając w to kapitanów, pilotów i uczniów, oraz członkowie załóg samolotów cywilnych Stron w konflikcie, o ile nie przysługuje im prawo do korzystniejszego traktowania na mocy innych postanowień prawa międzynarodowego;
- 6) ludność terytorium nie okupowanego, która przy zbliżaniu się nieprzyjaciela chwytła spontanicznie za broń, aby stawić opór inwazji, a nie miała czasu zorganizować się w regularne siły zbrojne, jeżeli jawnie nosi broń i przestrzega praw i zwyczajów wojennych.

o) ochrona ludności cywilnej w konfliktach zbrojnych;

1) Osoby nie biorące bezpośrednio udziału w działaniach wojennych, włącznie z członkami sił zbrojnych, które złożyły broń, oraz osobami, które stały się niezdolne do walki na skutek choroby, ran, pozbawienia wolności lub z jakiegokolwiek innego powodu, będą we wszelkich okolicznościach traktowane w sposób humanitarny, bez czynienia żadnej różnicy na ich niekorzyść z powodu rasy, koloru skóry, religii lub wiary, płci, urodzenia lub majątku, ani z żadnych innych analogicznych powodów.

W tym celu są i pozostaną zakazane w stosunku do wyżej wymienionych osób w każdym czasie i w każdym miejscu:

- a) zamachy na życie i nietykalność cielesną, w szczególności zabójstwa we wszelkiej postaci, okaleczenia, okrutne traktowanie, tortury i męki,
- b) branie zakładników,
- c) zamachy na godność osobistą, a w szczególności traktowanie poniżające i upokarzające,
- d) skazywanie i wykonywanie egzekucji bez uprzedniego wyroku, wydanego przez sąd należycie ukonstytuowany i dający gwarancje procesowe, uznane za niezbędne przez narody cywilizowane.

2) Ranni i chorzy będą zbierani i leczeni.

Żadna osoba podlegająca ochronie nie może być karana za czyn, którego nie popełniła osobiście. Kary zbiorowe jak również wszelkie środki zastraszenia lub terroryzowania są wzbronione.

Rabunek jest wzbroniony.

Środki odwetowe w stosunku do osób podlegających ochronie i ich mienia są wzbronione.

Branie zakładników jest wzbronione.

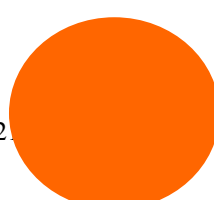
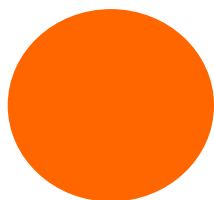
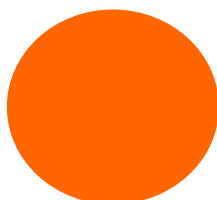
p) znaki ochronne;

Międzynarodowy Czerwony Krzyż, Czerwony Półksiężyc, Czerwony Romb

obiekt kultury/ zabytkowy

Obiekt zawierający niebezpieczne siły

q) zasady, środki i metody walki;

Podstawowe reguły walki:

- walkę prowadzić wyłącznie przeciw nieprzyjacielskim kombatantom,
- nie niszczyć mienia cywilnego,
- ataki kierować wyłącznie przeciw celom wojskowym,
- nieprzyjacielski kombatant, który nie jest w stanie dalej walczyć, nie powinien być atakowany,
- nie atakować personelu medycznego i jego sprzętu,
- nie atakować oznaczonych dóbr kultury i budynków, a także osób, które się nimi opiekują,
- nie atakować budowli i urzędzeń, które zawierają szczególnie niebezpieczne siły,
- ochronie podlega własność obrony cywilnej.

Zabronione metody walki:

- głodzenie;
- terror;
- wiarołomstwo;
- niedarowanie życia,
- stosowanie środków i metod walki powodujących zbędne cierpienia.

r) strefy wyłączone oraz osoby i inne elementy nie biorące udziału w walce;

- strefy i miejscowości sanitarne
- strefy zneutralizowane
- szpitale
- obiekty cywilne
- obiekt kultury/dobra kultury
- rannych, chorych, rozbitków, personel medyczny, osób duchownych,
- jeńców wojennych,
- ludność cywilna
- miejscowości niebroniące się

s) jeńcy oraz zajęte obiekty;

Jeńcy wojenni powinni być zawsze traktowani w sposób humanitarny. Wszelkie bezprawne działanie lub zaniechanie ze strony Mocarstwa zatrzymującego, powodujące śmierć lub poważne zagrożenie zdrowia jeńca wojennego znajdującego się w jego władzy, jest zakazane i uważane będzie za ciężkie naruszenie Konwencji Genewskiej o traktowaniu jeńców wojennych z dnia 12 sierpnia 1949 r.

W szczególności żaden jeńiec wojenny nie może być okaleczony fizycznie ani poddany doświadczeniom lekarskim lub naukowym jakiegokolwiek rodzaju, które nie są uzasadnione leczeniem tego jeńca i nie leżą w jego interesie.

Jeńcy wojenni powinni być również stale chronieni zwłaszcza przed każdym aktem gwałtu lub zastraszenia, przed zniewagami i ciekawością publiczną.

Środki odwetowe względem nich są zabronione.

- t) środki podejmowane po zakończeniu walki;
- u) prawo i zwyczaj międzynarodowy;

Akty prawne normujące problematykę prawa wojennego:

I. Konwencje z 12 sierpnia 1949 o ochronie ofiar wojny (Dz.U. z 1956 r. nr 38 poz. 171 z późn. zm.)

1. Konwencja Genewska o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych,
2. Konwencja Genewska o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu,
3. Konwencja Genewska o traktowaniu jeńców wojennych
4. Konwencja Genewska o ochronie osób cywilnych podczas wojny.

II. Protokół dodatkowy do Konwencji Genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 roku dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół I)

III. Protokół dodatkowy do Konwencji Genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 roku dotyczący ochrony ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół II)

IV. Protokół dodatkowy do Konwencji Genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 roku dotyczący przyjęcia dodatkowego znaku rozpoznawczego (Protokół III)

- v) odpowiedzialność żołnierzy za wykroczenia i przestępstwa wojenne w świetle kodeksu karnego;

Art. 118a. § 1. Kto, biorąc udział w masowym zamachu lub choćby w jednym z powtarzających się zamachów skierowanych przeciwko grupie ludności podjętych w celu wykonania lub wsparcia polityki państwa lub organizacji:

- 1) dopuszcza się zabójstwa,
- 2) powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu człowieka,
- 3) stwarza dla osób należących do grupy ludności warunki życia grożące ich biologicznej egzystencji, w szczególności przez pozbawienie dostępu do żywności lub opieki medycznej, które są obliczone na ich wyniszczenie,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 2. Kto, biorąc udział w masowym zamachu lub choćby w jednym z powtarzających się zamachów skierowanych przeciwko grupie ludności podjętych w celu wykonania lub wsparcia polityki państwa lub organizacji:

- 1) powoduje oddanie osoby w stan niewolnictwa lub utrzymuje ją w tym stanie,
- 2) pozbawia osobę wolności na czas przekraczający 7 dni lub ze szczególnym udręczeniem,
- 3) stosuje tortury lub poddaje osobę okrutnemu lub niehumanitarnemu traktowaniu,
- 4) dopuszcza się zgwałcenia albo stosując przemoc, groźbę bezprawną lub podstęp w inny sposób narusza wolność seksualną osoby,
- 5) stosując przemoc lub groźbę bezprawną powoduje zajście przez kobietę w ciążę w zamiarze wpłynięcia na skład etniczny grupy ludności lub dokonania innych poważnych naruszeń prawa międzynarodowego,
- 6) pozbawia osobę wolności i odmawia udzielenia informacji dotyczących tej osoby lub miejsca jej pobytu lub przekazuje nieprawdziwe informacje dotyczące tej osoby lub miejsca jej pobytu, w zamiarze pozbawienia takiej osoby ochrony prawnej przez dłuższy okres,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

§ 3. Kto, biorąc udział w masowym zamachu lub choćby w jednym z powtarzających się zamachów skierowanych przeciwko grupie ludności podjętych w celu wykonania lub wsparcia polityki państwa lub organizacji:

- 1) naruszając prawo międzynarodowe zmusza osoby do zmiany ich zgodnego z prawem miejsca zamieszkania,
- 2) dopuszcza się poważnego prześladowania grupy ludności z powodów uznanych za niedopuszczalne na podstawie prawa międzynarodowego, w szczególności politycznych, rasowych, narodowych, etnicznych, kulturowych, wyznaniowych lub z powodu bezwyznaniowości, światopoglądu lub płci, powodując pozbawienie praw podstawowych,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Art. 119. § 1. Kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości,
podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Art. 122. § 1. Kto w czasie działań zbrojnych atakuje miejscowość lub obiekt niebroniony, strefę sanitarną, zdemilitaryzowaną lub zneutralizowaną albo stosuje inny sposób walki zakazany przez prawo międzynarodowe,
podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto w czasie działań zbrojnych stosuje środek walki zakazany przez prawo międzynarodowe.

Art. 123. § 1. Kto, naruszając prawo międzynarodowe, dopuszcza się zabójstwa wobec:

- 1) osób, które składając broń lub nie dysponując środkami obrony poddały się,
- 2) rannych, chorych, rozbitków, personelu medycznego lub osób duchownych,
- 3) jeńców wojennych,
- 4) ludności cywilnej obszaru okupowanego, zajętego lub na którym toczą się działania zbrojne, albo innych osób korzystających w czasie działań zbrojnych z ochrony międzynarodowej,
podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 2. Kto, naruszając prawo międzynarodowe, powoduje u osób wymienionych w § 1 ciężki uszczerbek na zdrowiu, poddaje te osoby torturom, okrutnemu lub nieludzkiemu traktowaniu, dokonuje na nich, nawet za ich zgodą, eksperymentów poznawczych, używa ich do ochrania swą obecnością określonego terenu lub obiektu przed działaniami zbrojnymi albo własnych oddziałów lub zatrzymuje jako zakładników,
podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

Art. 126. § 1. Kto w czasie działań zbrojnych używa niezgodnie z prawem międzynarodowym znaku Czerwonego Krzyża lub Czerwonego Półksiężyca,
podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto w czasie działań zbrojnych używa niezgodnie z prawem międzynarodowym znaku ochronnego dla dóbr kultury lub innego znaku chronionego przez prawo międzynarodowe albo posługuje się flagą państwową lub odznaką wojskową nieprzyjaciela, państwa neutralnego albo organizacji lub komisji międzynarodowej.

- w) odpowiedzialność żołnierzy za naruszenie prawa międzynarodowego (Konwencje genewskie i haskie, konwencje dotyczące ochrony praw człowieka, dziecka, obywatelskich, politycznych itd.).
Odpowiedzialność indywidualna przed sądami i trybunałami międzynarodowymi

SZKOLENIE BHP

1) PRZEDMIOTOWE CELE SZKOLENIA

W wyniku opanowania treści programowych przedmiotu żołnierz powinien znać:

- podstawowe przepisy i zasady z zakresu bezpieczeństwa i higieny służby wynikające z Kodeksu pracy oraz przepisów wykonawczych dotyczących żołnierzy,
- zasady udzielania pierwszej pomocy medycznej.

2) MATERIAŁ NAUCZANIA - ZAGADNIENIA (przewidywany czas 2 godziny):

a) istota bezpieczeństwa i higieny pracy:

Przepisy bezpieczeństwa i higieny pracy stanowią podstawowy zbiór norm ochrony służby/pracy. Ustawowo został on określony w dziale X Kodeksu pracy, a także w innych aktach prawnych niższego rzędu. Mają one na celu przeciwdziałanie wszelkim powstającym w procesie służby/pracy zagrożeniom dla zdrowia i życia ludzkiego. Stosowanie się do nich pozwoli na poprawę warunków służby/pracy, a co za tym idzie – lepszą ochronę ich zdrowia i życia.

Bezpieczeństwo pracy to działania i angażowane w nie środki, służące zapobieganiu urazom i wypadkom

Higiena pracy to działania i angażowane w nie środki, zapobiegające chorobom zawodowym.

Ochrona pracy - system środków prawnych, ekonomicznych, organizacyjnych i technicznych służących zapewnieniu żołnierzom bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w procesie służby/pracy.

Bezpieczeństwo i Higiena Pracy - ogół norm prawnych oraz środków badawczych, organizacyjnych

i technicznych mających na celu stworzenie żołnierzowi takich warunków służby/pracy, aby mógł on wykonywać służbę/pracę w sposób produktywny, bez narażania go na nieuzasadnione ryzyko wypadku lub choroby zawodowej oraz nadmierne obciążenie fizyczne i psychiczne.

b) podstawy prawne przepisów bezpieczeństwa i higieny służby oraz podstawowe przepisy bezpieczeństwa i higieny pracy:

Zakres przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy jest bardzo rozległy. Dotyczy między innymi zagrożeń związanych z obiektami i pomieszczeniami służby/pracy, używaniem maszyn, urządzeń oraz narzędzi, procesami pracy szczególnie niebezpiecznymi i szkodliwymi, organizacji służby/pracy, jak również zagrożeń, które związane są bezpośrednio z żołnierzami ich stanem zdrowia, właściwościami psychofizycznymi czy też kwalifikacjami.

Zasadnicze źródła prawa dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej - ustawa zasadnicza z dnia 2 kwietnia 1997 r.

Kodeks pracy - Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. (Dz. U. z 2016 r., poz. 1666) - Dział dziesiąty. Bezpieczeństwo i Higiena Pracy (art. 70 ust. 3 ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych z 11 września 2003 r. stanowi, że do żołnierzy zawodowych stosuje się te przepisy).

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 września 1997r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz. U. Nr 169, poz. 1650 z późn. zm.).

Przepisy bezpieczeństwa i higieny pracy dotyczące prac wykonywanych w poszczególnych gałęziach pracy wydawane na podstawie art. 23715 §. 2 K. p. w drodze rozporządzeń przez właściwych ministrów resortowych w porozumieniu ministrem właściwym do spraw pracy i ministrem właściwym do spraw zdrowia.

Ustawa z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz. U. 2016, poz. 1726).

Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2016r., poz. 1534).

Ustawa z dnia 9 października 2009 r. o dyscyplinie wojskowej (Dz. U. 2016, poz.772).

Kodeks karny - Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz. U. 2016 poz. 1137).

Ustawa z dnia 11 kwietnia 2003 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową (Dz. U. 2014, poz.213).

Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 15 września 2003 r. w sprawie postępowania w razie wypadku lub ujawnienia choroby, w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej (Dz. U. 2014 poz. 1083).

c) obowiązki i uprawnienia osób funkcyjnych i żołnierzy w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy:

Podstawa prawna: Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy (Dz. U. z 2016 r., poz. 1666).

Do dowódców jednostek wojskowych stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu pracy dotyczące pracodawców.

Dowódca Jednostki Wojskowej jako pracodawca ponosi odpowiedzialność za stan bezpieczeństwa i higieny służby/pracy w jednostce wojskowej. Przywoływana już wyżej ustawa o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych w ust. 1 art. 70 obowiązek ten nakłada na przełożonych stwierdzając: Przełożeni ponoszą odpowiedzialność za stan bezpieczeństwa i higieny pracy żołnierzy zawodowych i są obowiązani zapewnić warunki ochrony ich życia i zdrowia przez zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pracy.

Art. 207. § 1. Kodeksu pracy

Na zakres odpowiedzialności dowódcy nie wpływają obowiązki żołnierzy zawodowych w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy. Nie może przenieść odpowiedzialności za stan bezpieczeństwa

i higieny pracy na innego żołnierza, np. pracownika służby bhp.

Art. 207. § 2 Kodeksu pracy

Dowódca jest obowiązany do ochrony zdrowia i życia żołnierza poprzez zapewnienie bezpiecznych

i higienicznych warunków służby/pracy przy odpowiednim wykorzystaniu osiągnięć nauki i techniki.

W szczególności jest obowiązany:

organizować służbę/pracę w sposób zapewniający bezpieczne i higieniczne warunki służby/pracy,

zapewniać przestrzeganie w jednostce wojskowej przepisów oraz zasad bezpieczeństwa i higieny służby/ pracy, wydawać polecenia usunięcia uchybień w tym zakresie oraz kontrolować wykonanie tych poleceń,

reagować na potrzeby w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa i higieny służby/pracy oraz dostosowywać środki podejmowane w celu doskonalenia istniejącego poziomu ochrony zdrowia i życia żołnierzy, biorąc pod uwagę zmieniające się warunki jej wykonywania,

zapewnić rozwój spójnej polityki zapobiegającej wypadkom i chorobom uwzględniającej zagadnienia techniczne, organizację działań, ich warunki, stosunki społeczne oraz wpływ czynników środowiska służby/pracy,

uwzględniać ochronę żołnierzy zawodowych kobiet będących w ciąży lub karmiących dziecko,

zapewnić wykonanie nakazów, wystąpień, decyzji i zarządzeń wydawanych przez cywilne i wojskowe organy nadzoru nad warunkami pracy,

zapewnić wykonanie zaleceń społecznego inspektora pracy.

Art. 304. § 1. Kodeksu pracy

Dowódca jednostki wojskowej jest obowiązany zapewnić bezpieczne i higieniczne warunki także innym osobom fizycznym wykonującym pracę na innej podstawie niż stosunek pracy, w jednostce wojskowej lub w innym miejscu wyznaczonym przez Dowódcę.

Art. 2071. § 1. Kodeksu pracy

Dowódca ma obowiązek informowania o:

zagrożeniach dla zdrowia i życia występujących w jednostce, na poszczególnych stanowiskach służby/pracy i przy wykonywanych zadaniach, w tym o zasadach postępowania w przypadku awarii i innych sytuacjach zagrażających zdrowiu i życiu,

działaniach ochronnych i zapobiegawczych podjętych w celu wyeliminowania lub ograniczenia zagrożeń,

o których mowa wyżej,

żołnierzach wyznaczonych do:

- udzielania pierwszej pomocy,

- wykonywania działań w zakresie zwalczania pożarów i ewakuacji żołnierzy.

ponadto:

zapewnić środki niezbędne do udzielania pierwszej pomocy w nagłych wypadkach, zwalczania pożarów i ewakuacji żołnierzy. wyznaczyć żołnierzy do udzielania pierwszej pomocy, wykonywania działań w zakresie zwalczania pożarów i ewakuacji żołnierzy.

a) zapewnić łączność ze służbami zewnętrznymi wyspecjalizowanymi - w szczególności w zakresie udzielania pierwszej pomocy w nagłych wypadkach, ratownictwa medycznego oraz ochrony przeciwpożarowej.

Art. 209². Kodeksu pracy

W przypadku możliwości wystąpienia zagrożenia dla zdrowia lub życia Dowódca jest obowiązany:

a) niezwłocznie poinformować żołnierzy o tych zagrożeniach oraz podjąć działania w celu zapewnienia im odpowiedniej ochrony;

b) niezwłocznie dostarczyć żołnierzom instrukcje umożliwiające, w przypadku wystąpienia bezpośredniego zagrożenia, przerwanie pracy i oddalenie się z miejsca zagrożenia w miejsce bezpieczne.

Natomiast w razie wystąpienia bezpośredniego zagrożenia dla zdrowia lub życia Dowódca jest obowiązany:

a) wstrzymać pracę i wydać żołnierzom polecenie oddalenia się w miejsce bezpieczne do czasu usunięcia zagrożenia nie wydawać polecenia wznowienia służby/pracy.

Podstawowe obowiązki przełożonych/kierujących komórką organizacyjną

Art. 212. Kodeksu pracy

Osoba kierująca żołnierzami jest obowiązana:

- a) organizować stanowiska służby/pracy zgodnie z przepisami i zasadami bhp,
- b) dbać o sprawność i stosowanie środków ochrony indywidualnej,
- c) organizować służbę/pracę, uwzględniając zabezpieczenie przed wypadkami, chorobami zawodowymi i innymi chorobami związanymi z warunkami pracy,
- d) dbać o bezpieczny i higieniczny stan pomieszczeń pracy i wyposażenia technicznego, a także o sprawność środków ochrony zbiorowej,
- e) egzekwować przestrzeganie przez żołnierzy przepisów i zasad bhp,
- f) zapewniać wykonanie zaleceń lekarza sprawującego opiekę zdrowotną.

Podstawowe obowiązki żołnierzy

Do żołnierzy zawodowych stosuje się odpowiednio przepisy działu dziesiątego ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy, z wyjątkiem art. 209, art. 210, art. 230 § 2, art. 232, art. 234 § 2, art. 235, art. 237, art. 237¹, art. 237⁷ § 1 pkt 1 i § 2-4, art. 237⁸ § 1, art. 237⁹ § 3, oraz art. 237¹¹ § 4.

Art. 211. Kodeksu pracy

Przestrzeganie przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny służby/pracy jest podstawowym obowiązkiem żołnierza.

W szczególności jest obowiązany:

- a) znać przepisy i zasady bezpieczeństwa i higieny pracy, brać udział w szkoleniu i instruktażu z tego zakresu oraz poddawać się wymaganym egzaminom sprawdzającym,
- b) wykonywać służbę/pracę w sposób zgodny z przepisami i zasadami bezpieczeństwa i higieny pracy oraz stosować się do wydawanych w tym zakresie poleceń i wskazówek przełożonych,
- c) dbać o należyty stan maszyn, urządzeń, narzędzi i sprzętu oraz o porządek i ład w miejscu pracy,
- d) stosować środki ochrony zbiorowej, a także używać przydzielonych środków ochrony indywidualnej oraz odzieży i obuwia roboczego, zgodnie z ich przeznaczeniem,
- e) poddawać się wstępnym, okresowym i kontrolnym oraz innym zaleconym badaniom lekarskim i stosować się do wskazań lekarskich,
- f) niezwłocznie zawiadomić przełożonego o zauważonym wypadku przy pracy albo zagrożeniu życia czy zdrowia ludzkiego oraz ostrzec współpracowników, a także inne osoby znajdujące się w rejonie zagrożenia, o grożącym im niebezpieczeństwie,
- g) współdziałać z pracodawcą i przełożonymi w wypełnianiu obowiązków dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy.

Żołnierz obowiązany jest poddawać się profilaktycznym badaniom lekarskim:

- a) wstępnym
 - przed przyjęciem do służby
 - żołnierze przenoszeni na stanowiska służby, na których występują czynniki szkodliwe dla zdrowia lub warunki uciążliwe
- b) okresowym
- c) kontrolnym - w przypadku niezdolności do służby spowodowanej chorobą, która trwała dłużej niż 30 dni oraz innym zaleconym badaniom lekarskim i stosować się do wskazań lekarskich.

Żołnierz ma prawo do wykonania badań okresowych i kontrolnych godzinach pracy z zachowaniem prawa do wynagrodzenia.

d) odpowiedzialność za naruszenie przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy:

Podstawa prawna: Ustawa z dnia 9 października 2009 r. o dyscyplinie wojskowej (Dz. U. 2016, poz. 772).

Każdy Dowódca i żołnierz ponosi odpowiedzialność za naruszenie przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy.

Art. 17. 1.

Żołnierz ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną za popełnienie przewinienia dyscyplinarnego, posiadającego jednocześnie znamiona innego czynu zabronionego, jeżeli to naruszenie prawa miało związek ze służbą wojskową, niezależnie od odpowiedzialności ponoszonej na podstawie innych przepisów.

Art. 17. 2.

Żołnierz ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną również za:

- 1) czyny, za które właściwe organy są uprawnione do nakładania kar porządkowych lub wymierzania kar pieniężnych, jeżeli właściwy organ wystąpił z wnioskiem o ukaranie dyscyplinarne do dowódcy jednostki wojskowej lub kierownika instytucji cywilnej;
- 2) czyny o znamionach przestępstwa ściganego na wniosek dowódcy jednostki wojskowej albo wykroczenia ściganego na żądanie dowódcy jednostki wojskowej lub kierownika instytucji cywilnej, jeżeli uprawniony dowódca lub kierownik instytucji cywilnej odstąpił od złożenia wniosku albo żądania;
- 3) czyny o znamionach przestępstwa lub wykroczenia albo przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego, jeżeli sąd lub prokurator albo inny organ uprawniony do orzekania w tych sprawach wystąpił do dowódcy jednostki wojskowej lub kierownika instytucji cywilnej z wnioskiem o ukaranie dyscyplinarne.

Karami dyscyplinarnymi są:

- 1) upomnienie;

Art. 26. Karę upomnienia wymierza się przez wytknięcie żołnierzowi przewinienia dyscyplinarnego, jakiego się dopuścił.

- 2) nagana;

Art. 27. Karę nagany wymierza się przez wytknięcie żołnierzowi przewinienia dyscyplinarnego, jakiego się dopuścił, oraz ostrzeżenie, że kolejne naruszenie dyscypliny wojskowej przed zatarciem ukarania może skutkować ukaraniem surowszą karą dyscyplinarną

- 3) kara pieniężna;

Art. 28.1. Karę pieniężną wymierza się w stawkach dziennych, określając liczbę stawek.

2. Stawka dzienna stanowi jedną trzydziestą miesięcznego uposażenia zasadniczego otrzymanego przez żołnierza w miesiącu, w którym popełnił on przewinienie dyscyplinarne.

3. Liczba stawek wynosi od jednej do dziesięciu, przy czym karę przekraczającą pięć stawek dziennych można potrącać w miesięcznych ratach, a karę wykonywaną w ostatnim miesiącu czynnej służby wojskowej potrąca się w całości, niezależnie od jej wysokości.

- 4) ostrzeżenie o niepełnej przydatności na zajmowanym stanowisku służbowym;

Art. 29. Karę ostrzeżenia o niepełnej przydatności na zajmowanym stanowisku służbowym wymierza się przez wytknięcie żołnierzowi przewinienia dyscyplinarnego, jakiego się dopuścił, oraz ostrzeżenie, że kolejne naruszenie dyscypliny wojskowej może skutkować wymierzeniem surowszej kary dyscyplinarnej, w szczególności kary odwołania z zajmowanego stanowiska służbowego.

- 5) odwołanie z zajmowanego stanowiska służbowego;

Art. 30.1. Wymierzenie kary odwołania z zajmowanego stanowiska służbowego oznacza zwolnienie z dotychczas zajmowanego stanowiska służbowego.

2. Żołnierza, któremu wymierzono karę, o której mowa w ust. 1, zwalnia się z dotychczas zajmowanego stanowiska i wyznacza na inne stanowisko służbowe albo przenosi do rezerwy kadrowej, na zasadach określonych w ustawie z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych.

3. Karę, o której mowa w ust. 1, można wymierzyć, jeżeli żołnierz popełnił przewinienie dyscyplinarne:

- 1) o którym mowa w art. 17 ust. 2 pkt 2 lub 3;
- 2) polegające na rażącym niedopełnieniu obowiązków lub przekroczeniu uprawnień wynikających z zajmowanego stanowiska służbowego;
- 3) przed zatarciem uprzednio orzeczonej kary ostrzeżenia o niepełnej przydatności na zajmowanym stanowisku służbowym.

- 6) ostrzeżenie o niepełnej przydatności do służby kandydackiej, służby przygotowawczej, okresowej służby wojskowej albo do zawodowej służby wojskowej;

Art. 31. Karę ostrzeżenia o niepełnej przydatności do służby kandydackiej, służby przygotowawczej, okresowej służby wojskowej albo do zawodowej służby wojskowej wymierza się przez wytknięcie żołnierzowi przewinienia dyscyplinarnego, jakiego się dopuścił, oraz ostrzeżenie, że kolejne naruszenie dyscypliny wojskowej przed zatarciem ukarania może skutkować ukaraniem karą usunięcia ze służby kandydackiej, służby przygotowawczej, z okresowej służby wojskowej albo zawodowej służby wojskowej.

- 7) usunięcie ze służby kandydackiej, służby przygotowawczej, z okresowej służby wojskowej albo zawodowej służby wojskowej.

Art. 32. 1. Wymierzenie kary usunięcia ze służby kandydackiej, służby przygotowawczej, z okresowej służby wojskowej albo zawodowej służby wojskowej oznacza zwolnienie z tej służby.

2. Karę, o której mowa w ust. 1, można wymierzyć, jeżeli żołnierz popełnił rażące przewinienie dyscyplinarne:

- 1) o którym mowa w art. 17 ust. 2 pkt 2 lub 3;

- 2) przed zatarciem uprzednio orzeczonej kary ostrzeżenia o niepełnej przydatności do służby kandydackiej, służby przygotowawczej, okresowej służby wojskowej albo do zawodowej służby wojskowej;
- 3) które świadczą, że postępowanie tego żołnierza nie daje rękojmi dalszego rzetelnego pełnienia służby wojskowej.

Kary dyscyplinarne, o których mowa, mogą wymierzać:

- 1) każdy przełożony dyscyplinarny (*upomnienie, nagana*);
- 2) przełożony dyscyplinarny zajmujący stanowisko służbowe zaszeregowane do stopnia etatowego kapitana (kapitana marynarki) albo wyższe lub kierownik instytucji cywilnej (*kara pieniężna*);
- 3) przełożony dyscyplinarny zajmujący stanowisko służbowe nie niższe niż dowódca jednostki wojskowej lub kierownik instytucji cywilnej (*ostrzeżenie o niepełnej przydatności na zajmowanym stanowisku służbowym, ostrzeżenie o niepełnej przydatności do służby kandydackiej, służby przygotowawczej, okresowej służby wojskowej albo do zawodowej służby wojskowej*);
- 4) przełożony dyscyplinarny zajmujący stanowisko służbowe nie niższe niż dowódca jednostki wojskowej zaszeregowane do stopnia etatowego co najmniej podpułkownika (komandora porucznika) lub kierownik instytucji cywilnej (*odwołanie z zajmowanego stanowiska służbowego*);
- 5) odpowiednio wobec (*usunięcie ze służby kandydackiej, służby przygotowawczej, z okresowej służby wojskowej albo zawodowej służby wojskowej*):
 - a) żołnierza służby kandydackiej lub służby przygotowawczej - rektor uczelni wojskowej lub komendant szkoły podoficerskiej, centrum lub ośrodka szkolenia,
 - b) żołnierza okresowej służby wojskowej - przełożony dyscyplinarny zajmujący stanowisko służbowe nie niższe niż dowódca jednostki wojskowej,
 - c) żołnierza zawodowego - organ wojskowy, który byłby uprawniony do powołania tego żołnierza do zawodowej służby wojskowej w chwili wymierzania kary, albo nadrzędne nad nim organy wojskowe.

e) zagrożenia wypadkowe i zagrożenia dla zdrowia występujące w jednostce wojskowej:

Występujące w środowisku służby/pracy czynniki pod względem oddziaływania na organizm człowieka dzielą się na:

Czynniki niebezpieczne (urazowe), które działając na człowieka, mogą spowodować uraz (wypadek przy pracy). Można tutaj rozróżnić kilka podstawowych grup tych czynników:

- Zagrożenia elementami ruchomymi i luźnymi,
- Zagrożenie elementami ostrymi i wystającymi,
- Zagrożenia związane z przemieszczaniem się ludzi,
- Zagrożenia porażeniem prądem elektrycznym,
- Zagrożenie poparzeniem,
- Zagrożenie pożarem i/lub wybuchem.

Wyżej wymienione zagrożenia zależą od czynników fizycznych działających przeważnie na człowieka w sposób nagły.

Czynniki szkodliwe i uciążliwe działające na żołnierza przez dłuższy okres mogą spowodować obniżenie sprawności fizycznej i psychicznej żołnierza (np. obniżenie wydajności pracy/służby) czy zmiany w stanie zdrowia, powodując choroby zawodowe.

Czynniki te dzielimy na 5 podstawowych grup:

Czynniki fizyczne np.:

- hałas, hałas infradźwiękowy, ultradźwiękowy,
- drgania mechaniczne/wibracje,
- mikroklimat,
- promieniowanie optyczne (widzialne, podczerwone, ultrafioletowe),
- promieniowanie jonizujące,
- pola i promieniowanie elektromagnetyczne
- pyły przemysłowe.

Czynniki chemiczne np.:

- substancje toksyczne, szkodliwe, drażniące, uczulające, rakotwórcze, mutagenne,
- upośledzające funkcje rozrodcze,
- niebezpieczne dla środowiska,
- o właściwościach wybuchowych, utleniających.

Czynniki biologiczne:

- Mikroorganizmy roślinne i zwierzęce (bakterie, wirusy, grzyby, pierwotniaki) i wytwarzane przez nie toksyny i alergeny oraz makroorganizmy roślinne i zwierzęce.

Czynniki psychofizyczne:

- Obciążenie fizyczne (statyczne i dynamiczne),
- Obciążenie psychiczne

Czynniki społeczne:

- Zależności, powiązania i wzajemne kontakty między przełożonymi a podwładnymi oraz między żołnierzami,
- Stosowanie podstawowych zasad prawa pracy:
 - zasada równego traktowania,
 - zasada poszanowania godności i dóbr osobistych żołnierza(np. mobbing),
 - zakaz jakiegokolwiek dyskryminacji.

f) zasady ręcznego przenoszenia ciężarów:

Podstawa prawna: *Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 14 marca 2000 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy ręcznych pracach transportowych. (Dz. U. 2000, Nr 26, poz. 313).*

Ręczne prace transportowe - to każdy rodzaj transportowania lub podtrzymywania przedmiotów, ładunków lub materiałów przez jednego lub więcej żołnierzy, w tym przemieszczanie ich poprzez: unoszenie, podnoszenie, układanie, pchanie, ciągnięcie, przenoszenie, przesuwanie, przetaczanie lub przewożenie,

Praca dorywcza - to ręczne przemieszczanie przedmiotów, ładunków lub materiałów nie częściej niż 4 razy na godzinę, jeżeli łączny czas wykonywania tych prac nie przekracza 4 godzin na dobę,

Sprzęt pomocniczy - to środki mające na celu ograniczenie zagrożeń i uciążliwości związanych z ręcznym przemieszczaniem przedmiotów, ładunków lub materiałów oraz ułatwienie wykonywania tych czynności; do środków tych zalicza się w szczególności: pasy, liny, łańcuchy, zawiesia, dźwignie, chwytaki, rolki, kleszcze, uchwyty, nosze, kosze, legary, ręczne wciągarki i wciągarki, krążki i wielokrążki linowe, przestawne pochylnie, taczki i wózki.

Dowódca jest obowiązany stosować odpowiednie rozwiązania techniczne i organizacyjne zmierzające do wyeliminowania ręcznych prac transportowych, a w razie braku możliwości wyeliminowania ręcznych prac transportowych, Dowódca - w celu zmniejszenia uciążliwości i zagrożeń związanych z wykonywaniem tych czynności - jest obowiązany organizować odpowiednio pracę i wyposażać żołnierzy w niezbędny sprzęt pomocniczy oraz środki ochrony indywidualnej.

Przed dopuszczeniem żołnierza do ręcznych prac transportowych Dowódca jest obowiązany:

- 1) przeszkolić żołnierzy w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy, w tym w szczególności w zakresie prawidłowych sposobów wykonywania ręcznych prac transportowych, w trybie określonym w odrębnych przepisach,
- 2) zapewnić żołnierzom informacje dotyczące przemieszczanego przedmiotu, w szczególności: jego masy i położenia jego środka ciężkości, zwłaszcza w przypadku, gdy masa jest nierównomiernie rozłożona,
- 3) informować żołnierzy o wszystkich aspektach bezpieczeństwa i higieny pracy oraz wymaganiach ergonomii, w tym o wynikach oceny ryzyka zawodowego, oraz o środkach bezpieczeństwa zapobiegających urazom, a zwłaszcza urazom kręgosłupa.

W przypadku stwierdzenia, że sposób wykonywania pracy jest nieprawidłowy i stwarza zagrożenia Dowódca jest obowiązany zapewnić wstrzymanie tych prac do czasu zastosowania odpowiednich działań eliminujących te zagrożenia

Organizacja ręcznych prac transportowych w tym stosowane metody pracy powinny zapewnić w szczególności:

- 1) ograniczenie długotrwałego wysiłku fizycznego w tym zapewnienie odpowiednich przerw w pracy na odpoczynek,
- 2) wyeliminowanie nadmiernego obciążenia układu mięśniowo-szkieletowego żołnierza, a zwłaszcza urazów kręgosłupa, związanego z rytmem pracy wymuszonym procesem pracy,
- 3) ograniczenie do minimum odległości ręcznego przemieszczania przedmiotów,
- 4) uwzględnienie wymagań ergonomii.

Organizując ręczne prace transportowe należy brać pod uwagę konieczność unikania ręcznego przemieszczania przedmiotów gdy:

- przedmiot jest zbyt ciężki, za duży, nieporęczny lub trudny do utrzymania według
- oceny osoby kierującej żołnierzami, przedmiot jest niestabilny lub jego zawartość może się przemieszczać,
- przedmiot jest usytuowany tak, że wymaga trzymania lub operowania w odległości od tułowia żołnierza, albo ma tendencję do wyginania się lub obwijania wokół tułowia żołnierza,
- kształt lub struktura przedmiotu może powodować urazy u żołnierza, zwłaszcza
- w przypadku kolizji,
- wydatek energetyczny niezbędny do podnoszenia i przenoszenia przedmiotów przekracza 2000 kcal (8375 kJ) na zmianę roboczą,
- przemieszczanie przedmiotu może być wykonywane tylko poprzez skręt tułowia,
- wykonanie pracy wymaga pochylecia tułowia żołnierza o kąt większy od 45° lub wykonywania czynności przemieszczania w pozycji niestabilnej,
- mogą wystąpić nagłe ruchy przedmiotu,
- stanowisko pracy lub jego otoczenie uniemożliwia przemieszczanie przedmiotu
- na wysokości zapewniającej bezpieczeństwo lub przy prawidłowej pozycji ciała żołnierza,
- powierzchnia jest nierówna, stwarzająca zagrożenie przy poruszaniu się lub jest śliska w zetknięciu ze spodem obuwia żołnierza,
- podłoga i powierzchnia robocza mają różne poziomy, co wymusza przemieszczanie przedmiotów na różnych wysokościach,
- podłoga lub powierzchnia oparcia stóp jest niestabilna,
- przedmiot ogranicza pole widzenia żołnierza,
- temperatura, wilgotność i wentylacja są niedostosowane do wykonywanej pracy;

Przy pracach związanych z ręcznym przemieszczaniem przedmiotów należy zapewnić wystarczającą przestrzeń, zwłaszcza w płaszczyźnie pionowej, umożliwiającą zachowanie prawidłowej pozycji ciała żołnierza podczas pracy.

Niedopuszczalne jest ręczne przemieszczanie przedmiotów przez pomieszczenia, schody, korytarze albo drzwi zbyt wąskie w stosunku do rozmiarów tych przedmiotów, jeżeli stwarza to zagrożenia wypadkowe. Powierzchnia, po której są przemieszczane ręcznie przedmioty, powinna być równa, stabilna i nieśliska.

Niedopuszczalne jest przenoszenie i przetaczanie przedmiotów po pochylniach, nie związanych w sposób stały z konstrukcją budynku, o kącie nachylenia ponad 15°, oraz przenoszenie po schodach o kącie nachylenia ponad 60°.

Przemieszczanie przedmiotów przez jednego żołnierza

Masa przedmiotów przenoszonych i przemieszczanych przez jednego żołnierza nie może przekraczać:

- 1) 30 kg - przy pracy stałej,
- 2) 50 kg - przy pracy dorywczej.

Niedopuszczalne jest ręczne przenoszenie przedmiotów o masie przekraczającej 30 kg na wysokość powyżej 4 m lub na odległość przekraczającą 25 m.

Przenoszenie przedmiotów, których długość przekracza 4 m i masa 30 kg, powinno odbywać się zespołowo, pod warunkiem aby na jednego żołnierza przypadła masa nie przekraczająca:

- 1) 25 kg - przy pracy stałej,
- 2) 42 kg - przy pracy dorywczej.

Niedopuszczalne jest zespołowe przemieszczanie przedmiotów na odległość przekraczającą 25 m lub o masie przekraczającej 500 kg.

Przy zespołowym przenoszeniu przedmiotów należy zapewnić:

- 1) dobór żołnierzy pod względem wzrostu i wieku oraz nadzór żołnierza doświadczonego w zakresie stosowania odpowiednich sposobów ręcznego przemieszczania przedmiotów i organizacji pracy, wyznaczonego w tym celu przez pracodawcę,
- 2) odstępy pomiędzy żołnierzami co najmniej 0,75 m oraz stosowanie odpowiedniego sprzętu pomocniczego.

Przenoszenie przedmiotów długich i o dużej masie powinno odbywać się przy zastosowaniu sprzętu pomocniczego, pozwalającego na transport takich przedmiotów z możliwie najmniejszym unoszeniem ich ponad poziom podłoża, a w przypadku ich zespołowego przenoszenia na ramionach, należy zapewnić, aby żołnierze:

- 1) wkładali i opuszczali przenoszony przedmiot jednocześnie i na komendę,
- 2) znajdowali się po jednej stronie przenoszonego przedmiotu,
- 3) używali środków ochrony indywidualnej chroniących ramiona.

Przemieszczanie materiałów szkodliwych i niebezpiecznych

Organizacja i metody prac związanych z ręcznym przemieszczaniem materiałów mogących stwarzać zagrożenia w związku z ich właściwościami (żrących, trujących, pyłących) powinny eliminować lub ograniczać te zagrożenia.

Wymagania dotyczące przemieszczania stopionego metalu, materiałów wybuchowych oraz butli z gazami sprężonymi określają odrębne przepisy.

Niedopuszczalne jest przeniesienie przez jednego żołnierza materiałów ciekłych - gorących, żrących albo o właściwościach szkodliwych dla zdrowia, których masa wraz z naczyniem i uchwytem przekracza 25 kg.

Balony szklane z kwasami lub innymi cieczami żrącymi powinny być przewożone na specjalnych wózkach, tylko w wyjątkowych przypadkach balony te mogą być przenoszone przez dwóch żołnierzy

w odpowiednio wytrzymałych koszach z uchwytami.

Niedopuszczalne jest przenoszenie balonów z kwasami lub innymi cieczami żrącymi na plecach lub przed sobą.

Przemieszczanie ładunków za pomocą poruszanych ręcznie wózków oraz tacek

Dopuszczalna masa ładunku przemieszczanego na wózku po terenie płaskim o twardej nawierzchni, łącznie z masą wózka, nie może przekraczać 350 kg – na wózku 2 – kołowym i 450 kg na wózku 3- lub 4- kołowym

Przy przemieszczaniu ładunku na wózku po pochyleniach większych niż 5% masa ładunku, łącznie

z masą wózka, nie może przekraczać: 250 kg. na wózku 2- kołowych i 350 kg na wózku 3- lub 4-kołowym.

Niedopuszczalne jest ręczne przemieszczanie ładunków na wózkach po pochyleniach powierzchni większych niż 8% oraz na odległość większą niż 200 m.

Masa ładunku przemieszczanego na taczce, łącznie z masą taczki, nie może przekraczać: 100 kg po twardej nawierzchni i 75 kg - po nawierzchni nieutwardzonej.

Niedopuszczalne jest przemieszczanie ładunku na taczce po pochyleniach większych niż 8% oraz na odległość przekraczającą 200 m.

g) podstawowe środki przeciwdziałające wypadkom i chorobom:

Podstawa prawna: Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy (Dz. U. z 2016 r., poz. 1666).

Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 21 grudnia 2005 r. w sprawie zasadniczych wymagań dla środków ochrony indywidualnej (Dz.U.2005 Nr259 poz.2173).

Zgodnie z Kodeksem pracy Dowódca jest obowiązany nieodpłatnie dostarczyć środki ochrony indywidualnej, które mają chronić przed występującymi na stanowisku służby niebezpiecznych i szkodliwych czynników.

Środki ochrony indywidualnej to urządzenia lub wyposażenie przewidziane do noszenia lub trzymania przez użytkownika w celu jego ochrony przed jednym lub większą liczbą zagrożeń, które mogą mieć wpływ na bezpieczeństwo i zdrowie.

Dostarczane żołnierzom do stosowania środki ochrony indywidualnej powinny:

- a) być odpowiednie do istniejącego zagrożenia i nie powodować same z siebie zwiększonego zagrożenia,
- b) uwzględniać warunki istniejące w danym miejscu służby,
- c) uwzględniać wymagania ergonomii oraz stan zdrowia żołnierza,
- d) być dopasowane do użytkownika,
- e) dać się dopasować względem siebie bez zmniejszenia ich właściwości ochronnych – w przypadku występowania więcej niż jednego zagrożenia i konieczności jednoczesnego stosowania kilku środków ochrony indywidualnej.

Rodzaje prac, przy których wymagane jest stosowanie odzieży ochronnej np.:

- a) prace w narażeniu na działanie szkodliwych dla zdrowia substancji chemicznych i biologicznych oraz pyłów,
- b) prace w narażeniu na działanie substancji rakotwórczych,
- c) prace w kontakcie z przedmiotami o szorstkich powierzchniach, ostrych krawędziach i inne stwarzające ryzyko urazu.

Rodzaje prac, przy których wymagane jest stosowanie środków ochrony kończyn górnych np.:

- a) prace z użyciem przedmiotów lub materiałów ostrych, tnących, kłujących, parzących lub szczególnie chropowatych albo inne narażające na uszkodzenia rąk, z wyłączeniem prac przy obsłudze maszyn, przy których istnieje niebezpieczeństwo wciągnięcia rękawicy,
- b) prace, przy których ręce żołnierza narażone są na kontakt z substancjami toksycznymi, żrącymi lub drażniącymi.

Rodzaje prac, przy których wymagane jest stosowanie środków ochrony twarzy i oczu np.:

- a) prace, przy których oczy są narażone na kontakt z substancjami o wyraźnym działaniu drażniącym wzrok,
- b) spawanie lub cięcie metali za pomocą palnika lub łuku elektrycznego.

Rodzaje prac, przy których wymagane jest stosowanie środków ochrony słuchu np.:

- a) strzelanie

Rodzaje prac, przy których wymagane jest stosowanie środków ochrony układu oddechowego np.:

- a) prace w narażeniu na wdychanie szkodliwych pyłów, gazów, par lub dymu.

h) profilaktyczna opieka lekarska – zasady jej sprawowania w odniesieniu do żołnierza:

Podstawa prawna: Ustawa z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowej (Dz. U. 2016, poz. 1726). Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2016, poz. 1793). Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o służbie medycyny pracy (Dz. U. z 2014, poz. 1184).

Żołnierze zawodowi są objęci obowiązkiem ubezpieczenia zdrowotnego i korzystają ze świadczeń na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1793).

Żołnierzom zawodowym przysługują coroczne bezpłatne badania profilaktyczne na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o służbie medycyny pracy (Dz. U. z 2014 r. poz. 1184).

Żołnierzom zawodowym w trakcie szkoleń poligonowych i ćwiczeń wojskowych przysługują bezpłatne świadczenia zdrowotne i bezpłatne zaopatrzenie w produkty lecznicze znajdujące się w wykazach, ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (Dz. U. z 2015 r. poz. 345, 1830 i 1991 oraz z 2016 r. poz. 652), oraz leki recepturowe, a także produkty lecznicze oznaczone symbolem OTC i wyroby medyczne, określone w przepisach wydanych na podstawie art. 69b ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej.

Żołnierze zawodowi skierowani do służby poza granicami państwa podlegają bezpłatnym badaniom lekarskim i psychologicznym oraz szczepieniom ochronnym.

Żołnierzom zawodowym przysługują bezpłatne dodatkowe świadczenia stomatologiczne oraz materiały stomatologiczne:

- 1) w razie wypadku pozostającego w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej albo choroby powstałej w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby wojskowej oraz na określonych stanowiskach służbowych;
- 2) w okresie przygotowania do pełnienia służby poza granicami państwa;
- 3) przez okres sześciu miesięcy po powrocie do kraju po zakończeniu służby poza granicami państwa.

Żołnierze zawodowi podlegają bezpłatnym szczepieniom ochronnym.

OCHRONA INFORMACJI NIEJAWNYCH

1) PRZEDMIOTOWE CELE SZKOLENIA

W wyniku opanowania treści programowych przedmiotu żołnierz powinien znać:

- zasady ochrony informacji i zakres odpowiedzialności.

2) MATERIAŁ NAUCZANIA - ZAGADNIENIA (przewidywany czas 1 godzina):

- a) ogólne założenia „Ustawy o ochronie informacji niejawnych”;
- b) odpowiedzialność karna i dyscyplinarna za przestępstwa przeciwko informacją niejawnym.

Materiał do samodzielnego opanowania:

- 1) Ustawa z dnia 5 sierpnia 2010 o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. z 2016 r. poz. 1167 tekst jednolity)
- 2) Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. Rozdział XXXIII Przestępstwa przeciwko ochronie informacji (Dz.U. z 2016 r. poz. 1137 tekst jednolity).

SERE

1) PRZEDMIOTOWE CELE SZKOLENIA

W wyniku opanowania treści programowych przedmiotu żołnierz powinien znać:

- ogólne założenia problematyki odzyskiwania personelu,
- podstawowe akcje odzyskiwania personelu (CSAR, CR),
- podstawowe zasady, metody i formy ochrony własnej, przy wykorzystaniu technik maskowania i kamuflażu,
- podstawowe wyposażenie personelu narażonego na izolację;
- metody zwiększania szans na przeżycie w warunkach środowiska naturalnego;
- sposoby wykonywania prostych narzędzi i broni oraz rozpalanie i wykorzystanie ognisk survivalowych.

2) MATERIAŁ NAUCZANIA - ZAGADNIENIA (przewidywany czas 9 godzin):

a) podstawowe pojęcia z problematyki Odzyskiwania Personelu;

Odzyskanie Izolowanego Personelu (PR- PERSONNEL RECOVERY -rikawery)- jest sumą wojskowych, dyplomatycznych i cywilnych działań mających na celu odzyskanie i reintegrację IP.

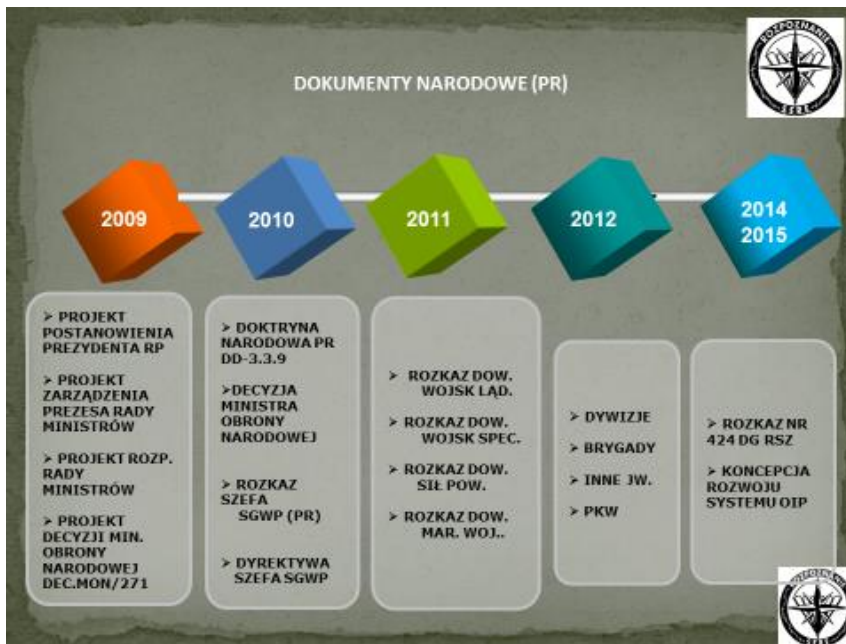
Personel Wysokiego Ryzyka (HRI- High RISK OF ISOLATION – haj risk of izoleiszyn) posiadają istotne informację dla przeciwnika, do tej grupy zaliczamy; załoga statków powietrznych, personel Wojsk i Służb Specjalnych, VIP, Operacyjnych Zespołów Łącznikowych, HUMINIT (rozpoznanie osobowe), PSYOPS, CIMIC, personel realizujący zadania patrolowania lub konwojowania.

Personel Średniego Ryzyka (MRI- MEDIUM RISK OF ISOLATION – medium risk of izoleiszyn) personel, który może być przydzielony do bezpośredniego udziału w walce z przeciwnikiem. Do tej grupy zaliczamy min. Personel dowództw i sztabów, pracownicy wojska przydzielonych do pracy w obszarach podlegającym ścisłemu dozorowi ochronie.

SERE- Techniki przeżycia, ukrywania się, przeciwdziałania wykorzystaniu lub ucieczki / zestaw zasad i procedur postępowania umożliwiających IP przeżyć-przeżyć i uniknąć pojmania w niebezpiecznym nie przyjaznym środowisku a w przypadku pojmania unikanie wykorzystania, przygotowanie – realizacja ucieczki i powrót do macierzystej jednostki.

Izolowany Personel (IP) to żołnierze, pracownicy cywilni i kontraktowi SZRP oraz (inne osoby spoza SZRP wskazane przez ministra ON, przebywające w rejonach operacji prowadzonych przez SZRP) którzy zostali odseparowani od macierzystej jednostki i są zmuszeni do stosowania technik przeżycia, ukrywania się, przeciw działania wykorzystaniu lub przygotowania ucieczki. IP może nastąpić w wyniku: **ISOLATED**- prowadzenia działań bojowych na teatrze , **MISSING**- zagubienia, braku orientacji w terenie lub wypadku, **DETAINED** (DITEIND)-zatrzymania przez siły rządowe, wojskowe policyjne władz lokalnych, **CAPTURED** (KAPCZERD)- Urowadzenia przez bojowników lub przez ugrupowania przestępcze i terrorystyczne.

b) przeznaczenie, struktura i funkcjonowanie Systemu Odzyskiwania Izolowanego Personelu w SZ RP;

ELEMENTY SYSTEMU ODZYSKIWANIA IZOLOWANEGO PERSONELU

Każdy z elementów systemu PR powinien być przygotowany, wyposażony oraz przeszkolony do realizacji zadań PR.

Częścią stałą PR; jest struktura organizacyjna, procedury i zasady działania.

Częścią zmienną PR; specyfika zaistniałego zdarzenia takie jak środowisko, stopień zagrożenia, czas, dostępne środki, wyposażenie specjalistyczne i poziom wykształcenia, możliwości własnych sił przeciwnika oraz inne zdarzenia występujące w środowisku operacyjnym.

Podstawą funkcjonowania systemu PR jest dowodzenie i kierowanie z wykorzystaniem systemów rozpoznania, służbami wywiadu, kontrwywiadu z jednoczesną współpracą i współdziałaniem w wydzielonych siłami resortów i instytucji cywilnych.

ZOBOWIĄZANIA NARODOWE

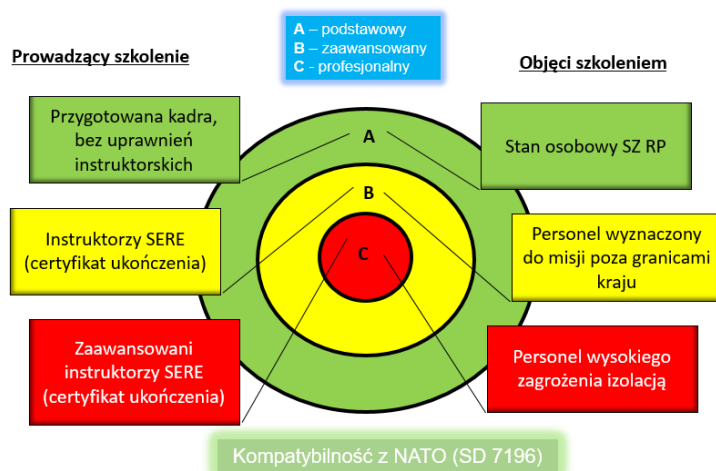

Jest to całe spektrum operacji prowadzonych przez SZRP samodzielnie oraz w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego (NATO), Unii Europejskiej (UE), Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE), Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) oraz operacji sojuszniczych i koalicyjnych.

Polityka NATO w zakresie PR ma na celu zorganizowanie jednolitego systemu, zapewniającego; Utrzymanie wymaganego poziomu bezpieczeństwa operacji

2. Stałe zwiększanie skuteczności poprzez wymianę doświadczeń i wniosków wynikających z przebiegu wielonarodowych i połączonych operacji i ćwiczeń (Lesson Learned -lessons lernd).
3. Opracowanie dokumentacji dla potrzeb przygotowania, planowania oraz przeprowadzenia operacji PR.
4. Przygotowanie odpowiedniej infrastruktury w tym umów i porozumień z właściwymi organizacjami do prowadzenia operacji PR.
5. Realizowanie operacji PR w oparciu o wspólne standardy szkolenia oraz wyposażenia.

POZIOMY SZKOLENIA „SERE”

Znajomość technik S.E.R.E. oraz procedur realizowanych przez Siły Odzyskiwania umożliwia sprawne przeprowadzenie operacji odzyskania IP.

Szkolenie S.E.R.E. odbywa się na wszystkich poziomach dowodzenia – strategicznym, operacyjnym, taktycznym.

Głównym celem szkolenia sił odzyskiwania IP jest przygotowanie do planowania i prowadzenia operacji odzyskania IP samodzielnie lub we współdziałaniu z siłami sojusznymi na terenie kraju lub poza jego granicami.

c) charakterystyka standardowych „Bojowych Akcji Poszukiwawczo- Ratowniczych” (CSAR) oraz Akcji Bojowego Odzyskiwania (CR);

Ogólnie rzecz ujmując, mamy do czynienia z trzema opcjami: wojskową, dyplomatyczną i/lub cywilną. Choć są one wyspecyfikowane jako integralne części, należy mieć świadomość, że praktycznie zawsze mamy do czynienia z swoistą kombinacją działań tych trzech domen.

Opcja Dyplomatyczna

Taka opcja obejmuje między innymi bezpośrednie negocjacje z porywaczami. Takie sytuacja zdarza się jeżeli do incydentu zachodzi na terytorium suwerennych państw lub kiedy akcja wojskowa jest niemożliwa.

Opcja cywilna

Są sytuacje w których zastosowanie opcji wojskowej, czy dyplomatycznej jest niemożliwe lub nieracjonalne. Międzynarodowe, nie-rządowe organizacje mogą okazać się pomocne w procesie odzyskania personelu wojskowego. W tym przypadku należy mieć szczególnie na względzie istniejące ograniczenia, mające swoje odzwierciedlenie w statucie tych organizacji lub prawie międzynarodowym, które mają bezpośredni wpływ na rodzaj podejmowanych działań.

Metody odzyskiwania dla opcji wojskowej można podzielić na dwie grupy: metody niebojowe i metody bojowe.

W ramach grupy nie-bojowej wyróżniamy:

- Akcje Poszukiwawczo-Ratownicze (Search and Rescue - SAR);
- Ekspedycyjne Akcje Poszukiwawczo-Ratownicze (Deployed Search and Rescue - DSAR)

W ramach grupy bojowej wyróżniamy:

- Bojowe Odzyskiwanie (Combat Recovery - CR);
- Bojowe Akcje Poszukiwawczo-Ratownicze (Combat Search and Rescue - CSAR);
- Niekonwencjonalne odzyskiwanie personelu (Non-conventional Assisted Recovery - NAR).

Dodatkowo na slajdzie przedstawiłem metodę, która w literaturze przedmiotu nosi nazwę UAR (Unconventional Assisted Recovery). Metoda ta jest z pogranicza domen i obejmuje np. negocjacje z porywaczami, które pozwalają na:

- Zyskanie na czasie, pozwalające na lokalizację porwanego i dokładne przygotowanie określonej akcji bojowej (konwencjonalnej, niekonwencjonalnej) lub niebojowej;
- Poznanie motywów działania i rozpracowanie sylwetek psychologicznych porywaczy oraz ich silnych i słabych stron;
- Wywieranie określonej presji na porywaczy, w tym oddziaływanie psychologicznego, w celu ich „zmiękczenia” i uzyskania określonych ustępstw.

Akcje Poszukiwawczo-Ratownicze SAR (*Search And Rescue*) - to narodowe, standardowe działania poszukiwawcze i ratownicze, realizowane w środowisku znanym i przyjaznym, bez występowania zagrożenia militarnego ze strony przeciwnika. Akcje SAR prowadzone na terytorium kraju oraz w akwenach przybrzeżnych.

Ekspedycyjne Akcje Poszukiwawczo-Ratownicze DSAR (*DSAR – Deployed Search And Rescue*) to narodowe, standardowe działania poszukiwawcze i ratownicze, powiązane z przemieszczeniem sił SAR do wyznaczonego miejsca dyslokacji poza granice kraju. Procedury działania w ramach SAR i DSAR określone są w oddzielnych regulacjach prawnych.

Bojowe Odzyskiwanie CR (*Combat Recovery*) to działania zmierzające do odzyskania IP, realizowane w warunkach występowania zagrożenia militarnego ze strony przeciwnika. IP lub siły odzyskiwania nie

posiadają odpowiedniego wykszolenia lub wyposażenia umożliwiającego współdziałanie według obowiązujących w operacji procedur odzyskiwania IP.

Bojowe Akcje Poszukiwawczo-Ratownicze CSAR (*Combat Search And Rescue*) to działania zmierzające do odzyskania IP, realizowane w warunkach występowania zagrożenia militarnego ze strony przeciwnika. Izolowany personel i siły odzyskiwania posiadają odpowiednie wyposażenie i wykszolenie umożliwiające współdziałanie według obowiązujących w operacji procedur odzyskiwania IP.

Niekonwencjonalne odzyskanie izolowanego personelu NAR (*Nonconventional Assisted Recovery*) to działania podejmowane po wyczerpaniu możliwości wszystkich innych opcji odzyskiwania IP. Mogą przyjmować formę działań Wojsk Specjalnych lub innych służb/sił mających na celu odzyskanie IP.

UAR (*Unconventional Assisted Recovery*) Metoda ta jest z pogranicza domen i obejmuje np. negocjacje z porywaczami, które pozwalają na:

- Zyskanie na czasie, pozwalające na lokalizację porwanego i dokładne przygotowanie określonej akcji bojowej (konwencjonalnej, niekonwencjonalnej) lub niebojowej;
- Poznanie motywów działania i rozpracowanie sylwetek psychologicznych porywaczy oraz ich silnych i słabych stron;
- Wywieranie określonej presji na porywaczy, w tym oddziaływania psychologicznego, w celu ich „zmiękczenia” i uzyskania określonych ustępstw.

d) podstawowe wyposażenie personelu narażonego na izolację (Blood Chit, Pointee – Talkee, Evasion Chart, Signaling Device, itd.);

Do podstawowego wyposażenia unikania należy:

Blood chits – (MAMORANDUM PRZYNALEŻNOŚCI)- obecnie brak jest polskiego określenia dla tego wyposażenia;

„Blood Chits” nie ma swojego odpowiednika w języku polskim. W bezpośrednim tłumaczeniu można je określić jako „memorandum pochodzenia”. Natomiast najwłaściwszym określeniem wydaje się - „Memorandum Przynależności”.

Jest to mały arkusz materiału, a właściwie chusta, z naniesioną flagą państwową, zawierający treści w języku angielskim (polskim?) oraz w kilku językach zrozumiałych dla ludności zamieszkującej dany obszar.

Numer w narożnikach materiału są identyfikatorami każdego memorandum, a tym samym personelu wojskowego.

Treści na memorandum identyfikują przedstawiciela danych SZ i obiecują nagrodę dla osoby pomagającej zaginionemu (uprowadzonemu).

Jeżeli dana osoba zgadza się pomóc, daje się jej narożnik memorandum z numerem, który dana osoba dostarcza odpowiednim władzom (organom). Po odzyskaniu personelu wojskowego numer ten jest podstawą do otrzymania nagrody za udzieloną pomoc.

Pointee – Talkee –(ROZMÓWKI)- które można określić jako „rozmówki”;

Pointee – talkee to po prostu po polsku rozmówki. Jest to kartka lub kartki zawierające frazy językowe w trzech kolumnach.

Angielskie (polskie) frazy umieszczone są po lewej stronie karty, te same frazy w miejscowym języku umieszczone są w środku oraz ich wymowa fonetyczna po prawej stronie karty.

Izolowany personel wybiera pożądaną angielską frazę i wskazuje do przeczytania frazy obok w miejscowym języku albo próbuje fonetycznie wypowiedzieć pożądaną frazę. Główne ograniczenie pointee - talkee, podobnie jak memorandum przynależności, jest takie, że trudno jest porozumieć się z osobami które nie umieją czytać. W tym przypadku należy używać innych technik, by porozumieć się z miejscowymi. Należy w tym przypadku stosować pantomimę i fonetykę (z trzeciej kolumny) oraz rysując znaki. Pointee - talkee powinien zostać opracowany przy pomocy językowych ekspertów.

Rozmówki mogą posiadać też znaki obrazkowe.

W przyszłości do porozumiewania się mogą służyć „elektroniczni tłumacze).

Evasion Chart –(PORADNIK PRZETRWANIA) - którą można przetłumaczyć jako mapę unikania; Evasion Chart – jak już wspomniałem można przetłumaczyć jako mapę unikania. Jest to jednak mylące, gdyż jest to w rzeczywistości zestaw materiałów, w tym mapa danego obszaru, z niezbędnymi informacjami dotyczącymi unikania i przetrwania w danym środowisku. Jest więc w istocie poradnik przetrwania.

Typowy EVC zawiera stosowne dla danego obszaru informacje o:
technikach nawigacyjnych;
medycynie przetrwania;
zagrożeniach środowiskowych i sposobach im przeciwdziałania;
sposobach zdobywania wody i jedzenia (zawiera min. obrazy jadalnych i toksycznych roślin, itp.)

EVC wykonany jest z odpornego na rozdarcia materiału nieprzemakalnego w kolorze maskującym dla danego obszaru. W razie konieczności może być użyty do kamuflażu oraz jako schronienie lub przykrycie.

Złożone EVC powinno mieścić się w kieszeni.

Handheld GPS –(PODREČZNY GPS)- czyli ręczne urządzenie GPS;

Signaling Devices –(URZĄDZENIE SYGNALIZACYJNE)- to wszelkiego rodzaju urządzenia sygnałowe;

Survival Radios –(RADIOSTACJA RATUNKOWA)- które w bezpośrednim tłumaczeniu oznaczają radiostacje przetrwania, a właściwie są to radiostacje ratunkowe.

Radiostacje przetrwania można określić jako radiostacje ratunkowe. Radiostacje te służą do autoryzacji i lokalizacji izolowanego personelu oraz do komunikacji izolowanego personelu z siłami prowadzącymi akcję ratunkową. Są one w istocie „radiowymi urządzeniami sygnalizacyjnymi”.

Radiostacje te namierzane są, w przypadku nadania sygnału, przez system satelitarny COSPAS/SARSAT, który przekazuje niezbędne informacje do właściwej naziemnej stacji bazowej. Obecnie system ten wykorzystuje częstotliwość 406,025 MHz. Wcześniej była to częstotliwość 121,5 MHz i 243 MHz.

e) medycyna przetrwania;

Dobre wykształcenie medyczne jest na wagę złota podczas przetrwania w nieznanym terenie. W sytuacjach izolacji, nie możemy polegać na tym, że współtowarzysz zna się na pierwszej pomocy. Trzeba samemu posiadać te umiejętności ponieważ nawet najbardziej doświadczonemu może przytrafić się coś złego w nieznanym trudnym terenie. Praktyka i umiejętność pierwszej pomocy może uratować życie drugiemu człowiekowi albo i Tobie samemu.

Przede wszystkim:

- unikaj niebezpiecznych sytuacji;
- unikaj niebezpiecznych zwierząt i roślin;
- nie dopuszczaj do powstawania urazów, kontuzji;
- zawsze zabieraj ze sobą mini apteczkę;
- jeśli dojdzie do urazu/kontuzji staraj się udzielić pierwszej pomocy aby zminimalizować negatywne skutki.

ZASADA „C O L D E R”:

C (clean) – dbaj o CZYSTOŚĆ

O (overheating) – unikaj PRZEGRZANIA

L (loose & layers) – ubieraj się LUŻNO i WARSTWAMI

D (dry) – dbaj o to abyś był SUCHY

E (examine) – KONTROLUJ stan ubrania

R (repair) – NAPRAWIAJ ubranie

Objawy i profilaktyka ugryzień:

- Uczucie pieczenia w miejscu ugryzienia;
- Obrzęk w miejscu ugryzienia przed upływem 5 minut od ugryzienia;
- Nudności, wymioty, będzie osłabiony i będzie się pocił.

Objawy wstrzyknięcia jadu przez węża

- Nie stosować zimnych okładów z lodu, nie opatrywać rany.
- Nie naciskać rany i nie wysysać jadu (tylko za pomocą ekstraktora)

Dobre działanie w przypadku ugryzienia

- założyć opaskę uciskową powyżej ukąszenia
- zalecić pozostanie w spoczynku, najlepiej w pozycji horyzontalnej;
- ranę pozostawić otwartą;

Objawy i profilaktyka ukąszenia owada:

- Nie zabijać owada klepieniem, strzepnąć go,
- Poszukać żądła i usunąć go razem z woreczkiem jadowym przy pomocy czegoś twardego (karta płatnicza, tępej strony noża itp.), nie naciskać woreczka jadowego;
- Przemyc miejsce użądlenia wodą z mydłem lub octem, sokiem z cebuli, słoną wodą;
- Schłodzić miejsce ukąszenia (lód, zimna woda, wilgotna ziemia);
- Obserwować poszkodowanego czy nie ma oznak ostrej reakcji alergicznej.

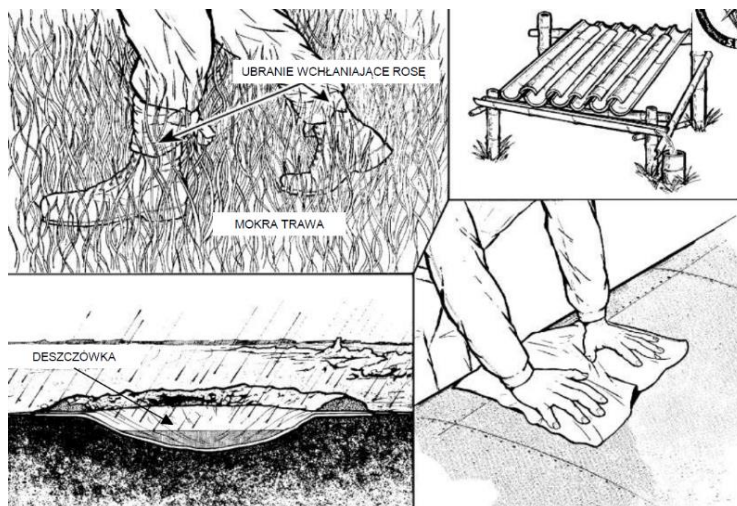
Objawy i profilaktyka w przypadku znalezienia w skórze kleszcza:

- Nie smarować kleszcza wazeliną;
- Nie używać lakieru do paznokci, aby się pozbyć kleszcza;
- Nie nacierać kleszcza alkoholem;
- Nie przypalać kleszcza zapalką;
- Nie smarować kleszcza benzyną;
- Nie wykręcać ani nie wyszarpywać kleszcza;

Właściwe usuwanie kleszcza

- Chwycić kleszcza palcami (lub specjalnym narzędziem) jak najbliżej skóry. Można użyć pęsety. Wyjmujemy kleszcza prostym ruchem bez skręcania, czy ściskania go. Jeżeli uniesiemy kleszcza ze skórą i poczekamy kilka sekund, powinien puścić.
- Przemyc miejsce ugryzienia wodą z mydłem
- Schłodzić miejsce ukąszenia (lód, zimna woda, wilgotna ziemia);

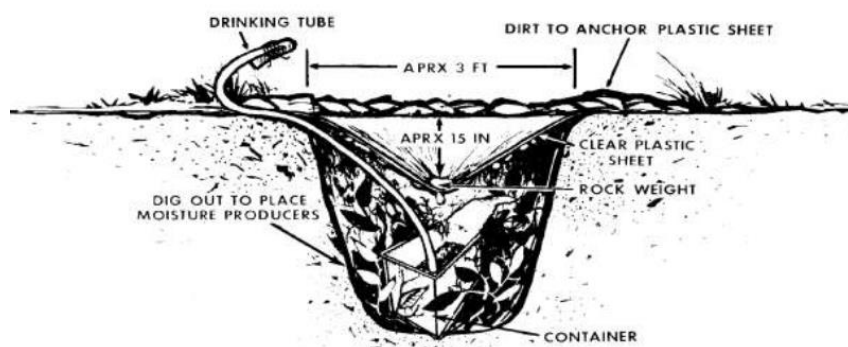
f) pozyskanie wody;

Każdy człowiek może wytrzymać znacznie dłużej bez pożywienia niż bez wody. Brak wody przez kilka dni powoduje śmierć przez odwodnienie organizmu. W normalnych warunkach człowiek potrzebuje minimum 1 l dziennie, podczas większego wysiłku w dni gorące ok. 2-4 l, a podczas upałów i ciężkiej pracy zapotrzebowanie organizmu na wodę wzrasta powyżej 4 litrów.

Wody szukamy:

- we wgłębieniach w terenie porośniętych soczystą, ciemnozieloną trawą,
- w miejscach położonych nisko, otoczonych wzgórzami lub skałami,
- w miejscach położonych u podnóży stromych wzniesień,
- w pobliżu bagien,
- we wszelkich innych wilgotnych miejscach,
- w korytach wyschniętych rzek i strumieni, zwłaszcza w najniższych miejscach na zakolach i pod stromymi brzegami.

Uzdatnianie wody:

- Gotować wodę co najmniej 5 min.
- Zastosowanie tabletek do uzdatniania wody
- Zmieszać dwie lub trzy krople jodiny z jednym litrem wody i pozostaw na 0,5h.
- Wrzucić kilka kryształków nadmanganianu potasu do jednego litra wody i pozostaw na 30 min.

g) wykorzystanie flory i fauny w Survivalu;

W naszych warunkach klimatycznych rośliny nadające się do spożycia rosną dosłownie wszędzie. Przede wszystkim, przez większą część roku będą to wszelkie rośliny uprawne, które można jeść na surowo, przyrządzić gotując, piekąc lub smażąc. Pamiętać trzeba, że wszelkie zdobywanie roślin uprawnych, lub nawet zapasów miejscowej ludności, pociąga za sobą ryzyko zdemaskowania grupy. Dlatego lepiej byłoby korzystać ze źródeł zaopatrzenia, które nie zdradzą obecności bytujących, a więc głównie zasobów roślin dzikich

Większość korzeni, cebulek, bulw można jeść bez obaw, ale by były strawne, trzeba je najpierw ugotować.

Po ugotowaniu da się jeść wszystkie paprocie.

Jadalne są wszystkie części jodły oraz większość części sosny. Świerki mają słodkawą wewnętrzną warstwę kory u dołu pnia. Wystarczy ją oderwać i wyskrobać.

Liście większości drzew i wielu roślin nadają się do spożycia- wyjątek stanowią drzewa i rośliny, których sok ma mleczne zabarwienie.

Rośliny czerwone i białe oraz pokryte kolcami bądź cienkimi włoskami są często trujące.

Czubki i nasiona wszystkich traw są jadalne i stanowią bogate źródło białka, natomiast łądygi trzeba ugotować.

W wypadku braku cukru można sporządzić bardzo słodki syrop ze wspomnianego wcześniej napoju z brzozy, czy klonu. Zebrany napój gotuje się, aż powstanie lepki, gęsty, żółtobrazowy płyn.

Z brzozy również można uzyskać makaron. W tym celu należy wewnętrzną warstwę kory pociąć jak makaron i zagotować. Danie to ma dość dużą wartość odżywczą oraz zawiera witaminę C.

Przed spożyciem mięsa zwierząt należy upewnić się, czy były zdrowe. Nie wolno jeść mięsa zwierząt, których oczy są zmatowiałe, zaszyły mgłą (zwłaszcza ryby), lub miały nienaturalnie miękki brzuch. U zwierząt leśnych zdrowe osobniki mają lśniące futro, bez ubytków i czyste uszy. Oczywiście chorobę wskazuje piana w pysku. Podobnie ptaki powinny mieć pełne upierzenie.

Ryby czasem same wpadają w pułapkę np. latem gdy spada poziom wody i na dnio rzeki tworzą się niewielkie jeziora. Ryby można łatwiej łapać; wcześniej rano, późnym popołudniem lub w nocy (wtedy potrzebna będzie latarka). Ryby chętnie przebywają w zakolach wartkich rzek, po zewnętrznej stronie gdzie woda jest płytsza. W upalny dzień często chowają się w cieniu, a w chłodny wypływają na słońce. W środku dnia najlepiej penetrować okolice brzegów.

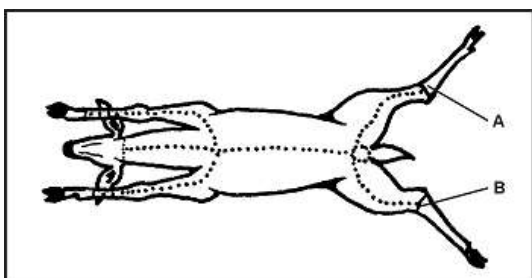
Przyrządzanie mięsa

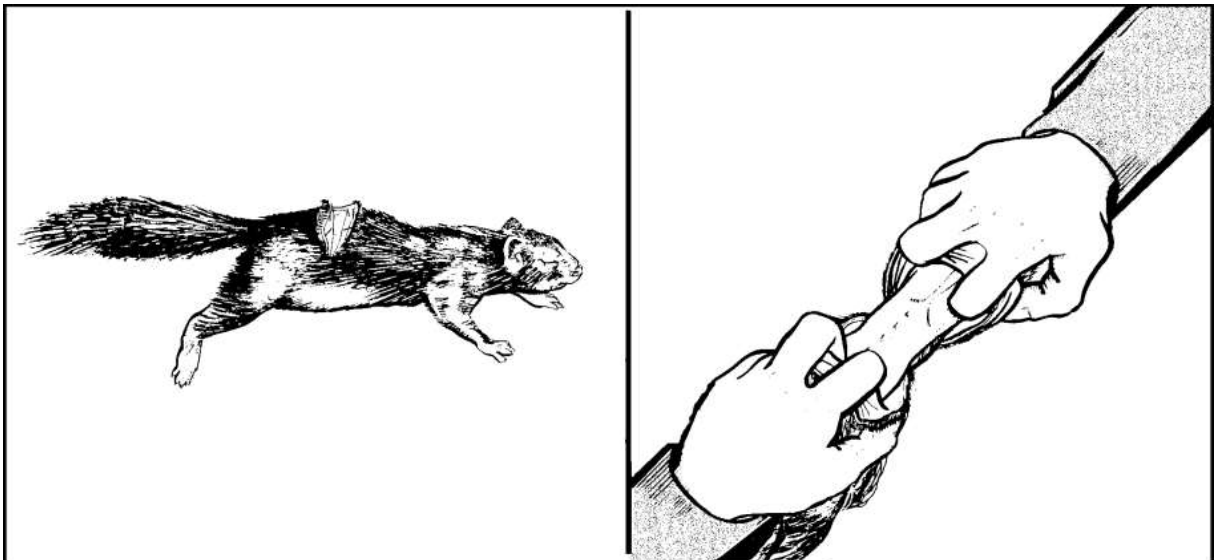
U ryb polega ono na odcięciu głowy ze skrzelami, rozcięciu brzucha i wypatroszeniu oraz zeszkobaniu łusek. Łuskę skrobie się od ogona do głowy. W przypadku trudności w jej schodzeniu, podobnie jak z upierzeniem ptaków, należy sparzyć ją w gorącej wodzie. Mięso ryb można jeść na surowo.

Przygotowanie ptaków do spożycia polega na odcięciu głowy i nóg, wyrwaniu pierza (po uprzednim sparzeniu wrzątkiem) i opaleniu nad ogniem oraz wypatroszeniu przez rozcięcie brzucha od kupra do przepony i wyrwaniu wnętrzności. Z wnętrzności jadalne są serce i wątroba, które można spożyć na surowo.

Przy drobnej zwierzynie płowej w celu przygotowania jej do spożycia należy:

1. jeżeli jest to samiec należy go wytrzebić (odciąć narządy rozrodcze)
2. obielić (zdzjąć skórę) odciąć przednie łapy i głowę, naciąć skórę od łap przez szyję, zedrzeć skórę w dół systemem workowym, odciąć kity i tylne łapy ze skórą
3. wypatroszyć - rozciąć brzuch od odbytu do przepony, uważać aby nie rozciąć jelita lub żołądka i nie zabrudzić mięsa, wyrwać wnętrzności, powiesić tuszkę aby ociekła krew (można ją pozostawić na jeden dwa dni aby mięso skruszało), mięso przyrządzone od razu po wypatroszeniu jest mniej smaczne.

Przygotowanie dużej zwierzyny płowej polega na:

1. Jeżeli jest to samiec wytrzebieniu go i wyciśnięciu moczu z pęcherza moczowego;
2. Wypatroszeniu;
 - Rozciąć skórę na podgardlu, przeciąć tchawicę i przełyk;
 - Rozciąć brzuch od odbytu do przepony. Przeciąć błonę brzuszną, bez naruszenia jelit;
 - Przeciąć przeponę wzdłuż żeber, wyszarpnąć tchawicę aż do jamy brzusznej, następnie całe wnętrze na zewnątrz;
 - Ustawić tuszkę pionowo, aby ściekła krew;
3. Obielić przez podcięcie skóry od brzucha i wzdłuż nóg do grzbietu. Końce nóg oraz łeb odciąć.;
4. Ostudzić tuszkę (pozostawić do skruszenia – można ale nie jest to konieczne) Serce i wątrobę można jeść na surowo. Dodatkowo świeżą krew zwierząt można pić. Wnętrza (jelita możemy wykorzystać jako przynętę, do sporządzenia narzędzi lub zakopać. Przy przyrządzaniu posiłku nad ogniem najlepiej używać drewna z wierzy, jałowca, lub dziczyńskich drzew owocowych.

h) wykorzystanie wyposażenia osobistego w Survivalu;

1. Sygnały wizualne,
2. Środki łączności,
3. Woda, żywność,
4. Lokalizacja, unikanie,
5. Środki ochrony.

i) wykonywanie prostej broni i narzędzi;

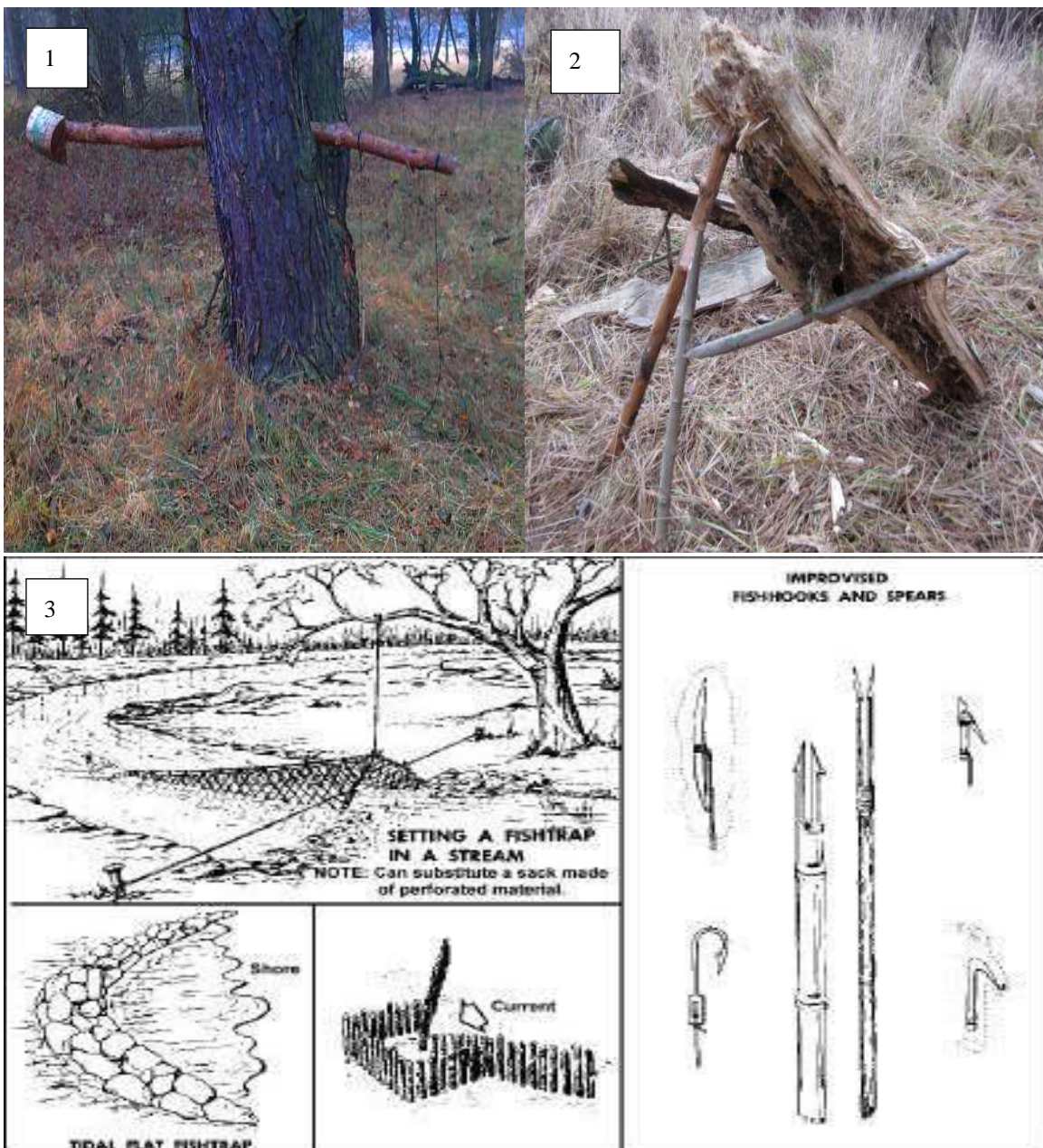

1. Oszczep
2. Łuk
3. Bola

j) pułapki na zwierzynę;

Zastawianie pułapek

Przed zastawieniem pułapki należy zastanowić się, jakiej wielkości zwierzę chcemy upolować, następnie znaleźć zwierzyny tropy i szlaki (podczas poszukiwań zwracać uwagę na odchody zwierzyny, wydeptane przez nią ścieżki, wykopane nory, pozostawione włosy i futro).

1. Zastawianie sidel
2. Sidła podrywające zwierzynę
3. Łowienie ryb

Niebezpieczeństwa związane ze zwierzętami

- Pułapki na zwierzęta takie jak niedźwiedzie, wilki, duże koty, krokodyle, aligatory i jadowite węże zastawia się tylko w ostateczności.
- Nie należy blokować niebezpiecznemu zwierzęciu jedynej drogi ucieczki.
- Należy uważać na zwierzęta, które jeszcze żyją po uwięzieniu w pułapce.
- W walce o własne życie mogą zadawać bardzo dotkliwe rany.
- Zanim zbliżymy się do dużego zwierzęcia, upewniamy się, że nie żyje. Sprawdzamy dźgając je oszczepem lub nożem na kiju.

k) ogniska survivalowe;

Bez względu na to w jakim miejscu się znajdziemy, rozpalenie ognia będzie dla nas sprawą najważniejszą, ponieważ:

- Płomienie dają ciepło;
- Odstraszają zwierzynę i owady;
- Możemy przy ognisku osuszyć odzież;
- Ugotować posiłek i gorące napoje;
- Ogień daje nam światło;
- Ogień jest przydatny do sygnalizacji;
- Przebywanie przy ognisku poprawia samopoczucie.

Aby rozpałić i podtrzymać ogień, należy zebrać odpowiednie materiały;

- Podpałka wstępna (hubka);
- Podpałka właściwa (rozpałka);
- Paliwo (opał);

Podpałka wstępna (hubka)

Dobrym materiałem na podpałkę wstępną są;

- Ścinki drewna;
- Trociny;
- Wata bawełniana, tampony;
- Wyściółka ptasiego gniazda;
- Sucha trawa;
- Igły sosnowe;
- Suchy mech;
- Pałki wodne;
- Drobne nacięcia kory brzozy, jałowca, świerku;

Podpałka właściwa (rozpałka)

Dobrym materiałem na podpałkę właściwą są;

- Gałązki;
- Kora;
- Kępki suchej trawy;
- Papier
- Szmaty nasączone środkiem łatwo palnym;
- Miękkie drewno w rodzaju sosny pociętej na wióry;

Paliwo (opał)

Dobrym materiałem na paliwo jest;

- Drewno z uschniętych gałęzi lub ze środka drzewa;
- Węgiel;
- Torf - pod warunkiem, że jest dobrze wyschnięty;
- Wysuszone łajno;
- Sucha trawa powiązana w pęczki;

Zasady wybierania miejsca na ognisko:

1. Wybieraj miejsce osłonięte.
2. Nie rozpalaj ogniska u podnóża drzewa lub pnia.
3. Usuń z ziemi wszystko, co się na niej znajduje w promieniu co najmniej 1 m, aż do odstonięcia gleby.
4. Jeśli grunt jest mokry lub pokryty śniegiem roznieć ogień na platformie zbudowanej

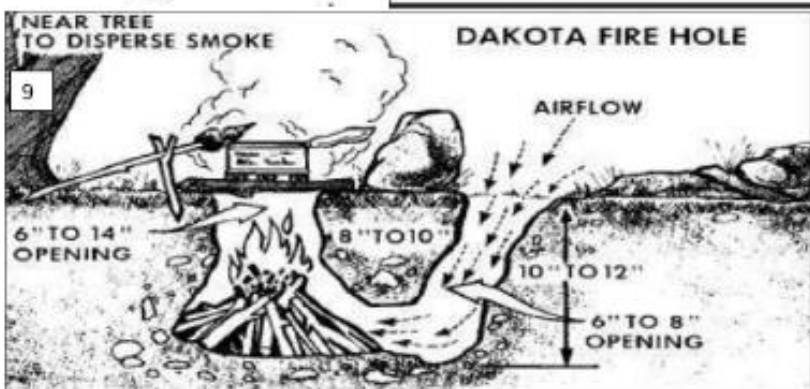
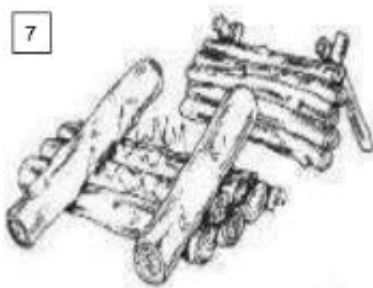
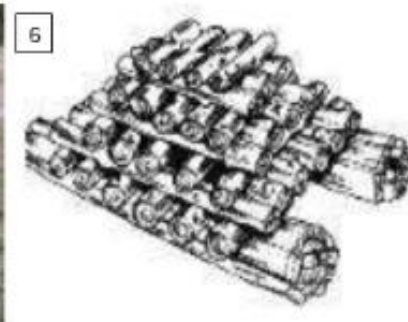
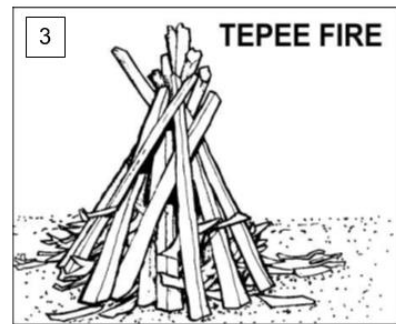
z kłód ze świeżo ściętych drzew, pokrytej warstwą ziemi lub kamieni albo innego materiału, który nie dopuści do zapadnięcia lub zagaszenia ogniska.

5. W razie silnego wiatru wykop dół i w nim rozpal ogień.

6. W warunkach wietrznej pogody otocz swoje ognisko kamieniami.

7. Przy paleniu ognia pamiętaj, że może on demaskować twoje położenie. Także w zależności od przeznaczenia musisz rozpałać go w odpowiednim miejscu.

Rodzaje ognisk:

1. Ognisko długotrwałe
2. Ognisko „T”
3. Ognisko „tipi”
4. Ognisko „gwiazda”
5. Ognisko „studnia”/ „sygnalizacyjne”
6. Ognisko „piramida”
7. Bezpieczne ognisko nocne
8. Ognisko na platformie – mokre podłoże lub śnieg
9. Ognisko „Dakota Hole”

l) budowa schronień w różnych warunkach pogodowych i klimatycznych(doraźne legowiska i planowe schronienia naziemne, nadziemne i podziemne);

Jednym z podstawowych zadań człowieka w sytuacji opresyjnej jest odpoczynek w miejscu chroniącym przed wiatrem, zimnem i opadami. Do tych zadań (wszystkich razem lub każdego z osobna) wykorzystuje się szałas.

Pozostałe zastosowania szałasów to: ochrona przed słońcem i gorącem, maskowanie noclegu.

Ogólne zasady budowania schronień:

- Należy zaczynać pracę co najmniej dwie godziny przed zmrokiem. W nocy robi się dużo trudniej;
- Szkielet budowli musi być na tyle silny, by utrzymał dodane później ocieplenie oraz ciężar wody, która w razie deszczu na pewno wsiąknie w górne warstwy pokrycia.
- Wszelkie schronienia ustawiamy pod kątem prostym w stosunku do kierunku dominujących wiatrów. Dzięki temu będą one pełnić rolę wiatrochronu, a nie wiatrolapu, a dym z ogniska nie będzie wdmuchiwany do środka.
- Do budowy należy wykorzystać wszelkie dostępne materiały takie jak plastikowa folia, brezent, ponczo czy kawałki grubego płótna.
- Jeżeli wykorzystamy w charakterze dach ponczo lub coś podobnego, trzeba je bardzo mocno napiąć i przymocować pod kątem 45° do ziemi. Dzięki temu deszcz będzie szybko spływał i nie zdąży zmoczyć tkaniny.
- Ocieplanie ścian - gałęzie, liście, mech – należy układać od gruntu w taki sposób, by każda kolejna warstwa zachodziła na tę poniżej. Lepiej położyć za dużo izolacji niż za mało.
- Wokół schronienia koniecznie wykop kanał odwadniający, którym będzie spływał deszcz.
- Nawet latem ziemię na której będziemy leżeć należy przykryć grubą warstwą izolacji. Ograniczy to stratę ciepła i zapewni wygodę.

Typy schronień:

doraźne - przeznaczone do krótkotrwałego przebywania. Schronienia doraźne (krótkotrwałe) są często nieszczelne i nie wygodne. Najlepiej wykorzystaj zagłębienia naturalne, zbuduj nad nimi solidny (nie zaciekający) dach.

planowe - schronienie tego typu będzie służyło do dłuższego przebywania w sytuacji kiedy nie będziemy zagrożeni np. pościgiem, pochwyceniem. Schronienia planowe należy budować z materiałów ogólnie dostępnych oraz tych, które posiadamy.

m) metody utrzymania właściwej kondycji psychofizycznej człowieka w niekorzystnych warunkach środowiska;

SPRZĘT

TRENING - doświadczenie

ZNAJOMOŚĆ METOD – wiedza teoretyczna
WOLA PRZETRWANIA – instynkt przeżycia
DETERMINACJA
INSTYNKT PRZEŻYCIA
WIARA: w Boga, w siebie, swoje umiejętności, Ojczyzna i patriotyzm

Kondycja fizyczna i psychiczna

Pamiętaj, realizuj codzienny program utrzymania sprawności fizycznej.

Realizacja programu pozwoli Ci uniknąć nudy oraz zmniejsza stres. Utrzymanie sprawności fizycznej może być decydującym czynnikiem, gdy pojawi się możliwość ucieczki i będziesz zmuszony przebiec lub przejść znaczną odległość, aby znaleźć bezpieczne schronienie. Prowadzenie ćwiczeń może być trudne ze względu na brak miejsca lub fizycznych urazów. Dopasuj ćwiczenia do możliwości otoczenia i swoich własnych. Jednym z rozwiązań są ćwiczenia izometryczne. Zachowuj odpowiedni umiar i nie stosuj ćwiczeń mogących spowodować urazy.

Pamiętaj, ciągle stymuluj pracę mózgu, która będzie pomocna w utrzymaniu wysokiej sprawności psychicznej.

Ważne jest utrzymanie emocjonalnej więzi z otoczeniem. Jeśli to możliwe, kontaktuj się ze współwięźniami i próbuj ich wspierać. Aby stymulować mózg możesz czytać, pisać, marzyć na jawie lub używać wyobraźni do konstruowania różnych rzeczy (budowa domu, mebla, naprawa samochodu, itp.). Poproś porywaczy o coś do czytania lub radio. Jeśli jesteś wierzący to w myślach uczestnicz w poszczególnych częściach nabożeństwa i praktykach religijnych. Codzienna modlitwa wzmocni Twoją nadzieję i zapewni wewnętrzny spokój. Ustal powolną, metodyczną rutynę dla każdej czynności lub zadania.

n) czynniki stresogenne, techniki radzenia sobie ze stresem w warunkach izolacji;

Źródła stresu w sytuacji izolacji:

1. DOBROWOLNEJ:

- ograniczenie ilości i różnorodności dopływających bodźców,
- ograniczenie przestrzeni życiowej,
- ograniczenie kontaktów społecznych.

2. PRZYMUSOWEJ:

- utrata poczucia bezpieczeństwa,
- zagrożenie utraty zdrowia,
- zagrożenie utraty życia

WROGOWIE PRZETRWANIA

- Ból , choroba
- Głód, pragnienie
- Nieznajomość środowiska (warunki klimatyczne, geograficzne, fauna, flora)
- Zmęczenie, znudzenie
- Odosobnienie (samotność, deprivacja bodźców i jej skutki dla funkcjonowania człowieka)
- Bierność, dążenie do komfortu
- Niepewność, brak kontroli
- STRACH I PANIKA

PRZEWLEKŁY STRES

CO POMAGA: CZTERY FIZJOLOGICZNE ZDOLNOŚCI DO RELAKSU

1. **ZDOLNOŚĆ REGULACJI ODDECHU** - świadome oddychanie, spowalnianie oddechu;
 2. **ZDOLNOŚĆ ZMNIEJSZANIA NAPIĘCIA MIĘŚNIOWEGO** - relaksacja progresywna Jacobsona, ćwiczenia izometryczne;
 3. **ZDOLNOŚĆ POSZERZANIA PERCEPCJI ZMYŚLOWEJ** - skupianie się i odbiór rzeczywistości _poszczególnymi zmysłami – słuch, dotyk, węch, smak, wzrok)
 4. **ZDOLNOŚĆ SPOWALNIANIA MYSLI** – wizualizacja, medytacja.
- o) psychologiczne mechanizmy oddziaływania przeciwnika w trakcie uwięzienia;**

1. **ZDOLNOŚĆ REGULACJI ODDECHU** - świadome oddychanie, spowalnianie oddechu;
2. **ZDOLNOŚĆ ZMNIEJSZANIA NAPIĘCIA MIĘŚNIOWEGO** - relaksacja progresywna Jacobsona, ćwiczenia izometryczne;
3. **ZDOLNOŚĆ POSZERZANIA PERCEPCJI ZMYŚLOWEJ** - skupianie się i odbiór rzeczywistości _poszczególnymi zmysłami – słuch, dotyk, węch, smak, wzrok)
4. **ZDOLNOŚĆ SPOWALNIANIA MYSLI** – wizualizacja, medytacja.

p) strategia radzenia sobie w sytuacji oddziaływania psychologicznego przeciwnika w trakcie uwięzienia;

MECHANIZMY OBRONNE W SYTUACJI NIEWOLI:

- wyparcie, odrzucenie ze świadomości, sen,
- regresja,
- wzrost tolerancji,
- INSTYNKT PRZETRWANIA,
- „SYNDROM SZTOKHOLMSKI” (identyfikacja, pozytywny kontakt, znalezienie ludzkich cech u porywaczy),
- „SYNDROM LIMSKI” (odwrotność „syndromu sztokholmskiego”).

UOGÓLNIONE METODY RADZENIA SOBIE:

- Przejęcie kontroli (wewnętrznej i zewnętrznej, tam gdzie jest to możliwe);
- Komunikacja, próba tworzenia więzi z porywaczami;
- Ustalenie realnych celów;
- Poczucie humoru i wiara;
- Rozumienie dynamiki sytuacji (np. determinant, motywów, słabych stron itp.).
- Adaptacja (jedzenie, język, kultura, ludzie);
- Samodyscyplina i rutyna dnia codziennego;
- Zachowanie spokoju – samoświadomość i samokontrola.

q) podstawowe sposoby maskowania i kamuflażu;

Czym jest maskowanie

Maskowanie opiera się na złudzeniach. Jego ideą jest to, aby stworzyć u przeciwnika złudzenie, że zamaskowany obiekt nie istnieje w ogóle, albo że jest czymś innym niż w rzeczywistości. Ponieważ człowiek odbiera bodźce wszystkimi zmysłami, dobry kamuflaż powinien dotyczyć wszystkich ludzkich zmysłów;

- wzroku, słuchu, węchu i dotyku.

Maskowanie - odkrytej skóry

Nakładamy na twarz maskujące barwy. Należy pamiętać o dokładnym pokryciu całej odkrytej skóry, zwróć uwagę na to, że w czasie przyszłych działań może odsłonić się jej więcej niż podczas przygotowania (rozpięcie kołnierza, poluznienie szalika, odsłonięcie czoła itp.); pamiętaj o pomalowaniu warg, skóry szyi, karku i uszu oraz za uszami.

Zamaskuj ręce i dłonie. Opuść rękawy bluzy munduru i przygotuj rękawiczki – najlepiej uszyte z takiej samej tkaniny jak cały mundur, ewentualnie w innym kamuflażu, oliwkowozielone lub brązowe (unikaj czarnych).

Możesz odciąć końcówkę palca wskazującego tej rękawiczki, z której ręki strzelasz. Nie maluj rąk szminkami maskującymi, farba od razu się zetrze.

Zamaskuj regularne kształty broni, oporządzenia i wyposażenia możesz też okleić broń taśmą samoprzylepną we wzór maskujący albo kawałkami taśmy izolacyjnej w barwach zielonym, brązowym i czarnym (w tym wypadku kawałki taśmy muszą być małe a wzór w miarę nieregularny).

Przykładowe sposoby maskowania

GHILLIE SUIT

Ma za zadanie kompletnie zdeformować i ukryć sylwetkę osoby, która go używa. Typowy mundur pokryty jest plamami w kamuflażu, co nie zapewnia dokładnego maskowania trójwymiarowej sylwetki człowieka.

Ghillie składający się z dużej ilości wystrzępionych pasków juty przypomina raczej stos trawy lub liści niż człowieka, gdyż rozbija sylwetkę w trójwymiarze i nie pozwala na identyfikację obiektu.

r) **skryte poruszanie się w terenie w obliczu sił tropiących;**

Technika maszerowania

Samo zaplanowanie marszu stanowią dopiero część umiejętności potrzebnych do wyruszenia w drogę. Równie ważne są umiejętności z zakresu techniki maszerowania, zwłaszcza pokonywania przeszkód terenowych, takich jak: rzeki, kanały, strumienie, bagna, strome tereny odkryte, rejony niebezpieczne, wzgórza i góry.

Poruszanie się w terenie górzystym

- Należy wybrać trasę, która wygląda na najłatwiejszą i najbezpieczniejszą;
- Wędrując pod górę skróćmy krok;
- Najlepiej omijać przeszkody, zamiast się na nie wdrapywać;
- Na strome stoki najlepiej wdrapywać się trawersem (zakosami), schodząc po stromiźnie, uginamy kolana;
- Do dolin najlepiej schodzić odnogami wzgórz, co ułatwia zorientowanie się, jak wygląda okolica.

Pokonywanie dolin rzecznych

Przed wszystkim należy ocenić potencjalne zagrożenie:

Jak zimna jest woda?, jak głęboka?, jak szybko płynie?, jakie przeszkody znajdują się zarówno na górze, jak i w dole rzeki?, czy płynie prosto, czy skręca i mogą w niej występować niewidoczne prądy?, czy jest to na pewno najlepsze miejsce do wejścia do wody i gdzie z niej wyjdę?

Poruszanie się w terenie bagnistym

- Poruszać się gęsiego, dobrze jest być związanym liną;
- W rękach należy trzymać żerdzie, które mogą okazać się pomocne przy wyciąganiu kolegi, a także powstrzymają ewentualne zapadanie się;
- Należy unikać przestrzeni otwartych bez roślinności (tzw. topieli);
- Trzymając się roślin zawsze można mieć pewny grunt pod nogami;

- Udając się na bagna na dłużej lub gdy nie ma pewności, że można je przejść w jeden dzień należy wziąć hamaki i inne środki ułatwiające bytowanie tam;

Poruszanie się w lesie

- Jeżeli nie ma wyboru i trzeba przejść przez las, należy iść gęsiego, zachowując między sobą kilku metrowe odstępy. Dzięki temu unikniecie chodzenia w kółko.
- Ostatnia osoba powinna starać się zaznaczać trasę wędrówki na wypadek, gdyby trzeba było wrócić po własnych śladach.
- W lasach sadzonych przez ludzi odstępy między grupami drzew zazwyczaj są duże, co ułatwia marsz.

Poruszanie się w terenie otwartym

Pokonywać je należy w szyku luźnym, w odstępach ok. 10m, marszem szybkim z ubezpieczeniem z przodu wysuniętym nawet do 300m, w zależności od pola widzenia.

Poruszanie się w rejonach niebezpiecznych

Rejony takie jak (drogi, polany, linie kolejowe, przesieki) należy pokonywać z zachowaniem środków ostrożności, zwłaszcza jeśli działa się w terenie o wzmożonej działalności przeciwnika, są to bowiem miejsca dogodne do organizowania zasadzek.

s) kontakty z ludnością miejscową;

- Kontakty z miejscową ludnością są zawsze dużym ryzykiem. Nigdy nie jesteśmy w stanie przewidzieć co z wiedzą na nasz temat zrobi tubylec.
- Ryzyko kontaktu zawsze wiąże się z ryzykiem pochycenia, uwięzienia lub nakierowania na nas sił pościgowych.
- Podczas unikania dąży się do omijania wszelkich skupisk ludzkich oraz otwartego terenu gdzie moglibyśmy zostać wykryci przez przypadkowych mieszkańców np. bawiące się dzieci.
- Wskazanie naszego miejsca lub kierunku w którym się udaliśmy może całkowicie zniweczyć powodzenie naszego unikania.

t) sytuacja zakładnicza, jej etapy i psychologiczne aspekty;

Bądź czujny, ostrożny i przezorny, aby nigdy nie doświadczyć sytuacji zakładnika

- Urowadzenia stają się jedną z najbardziej nieludzkich i bestialskich form działania ekstremalnych grup terrorystycznych.
- Celem tego działania nie jest pozbawienie życia uprowadzonego, w tym rozumieniu stanowi on dla porywaczy realną wartość, osiągnięcie przetargowej pozycji w negocjacjach z oficjalnymi władzami, uzyskanie okupu lub wymuszenie korzyści polityczno- prawnych.

BĄDŹ PRZYGOTOWANY NA

- Obelgi;
- Bicie;
- Tortury;
- Gwałt;
- Ciężkie przesłuchania;
- Manipulacje psychologiczne; (*fikcyjne zeznania kolegów*)
- Extrema zachowań twoje i twoich współtowarzyszy;
- Utratę zdrowia;
- Śmierć własną i współwięźniów;

Faza pierwsza

- Porwanie-

SKUP SIĘ NA PRZEŻYCIU!

- Opanuj stres, staraj się zachować spokój,
- Wykonuj polecenia porywaczy,
- Nie odzywaj się, jeśli nie musisz, nawet jeśli jesteś ranny
- Nie próbuj szeptać, bądź w inny werbalny sposób komunikować się z kolegami
- Nie próbuj niczego sugerować porywaczom
- Unikaj gestykulacji, nie rób niczego bez pozwolenia porywaczy
- Nie prowokuj porywaczy kłótnią czy podniesionym głosem - oni też działają w stresie!
- Postaraj się zachować dokumenty i ubranie, ale nie za wszelką cenę

Faza druga

- Transport-

POZOSTAŃ CZUJNY!

- W miarę możliwości postaraj się nabrać sił, odpoczywaj,
- Napięcie nieco opadło. Boisz się-to niezłego, zaakceptuj swój strach, pomoże ci przetrwać,
- Jeśli jesteś ranny teraz możesz to zasygnalizować - nie oczekuj zbyt wiele,
- W miarę możliwości okazuj swoje człowieczeństwo i nawiązuj nici porozumienia prostymi gestami.

Faza trzecia

- Niewola-

MYŚL POZYTYWNE!

- Pamiętaj, że koledzy i przełożeni działają na rzecz twojego uwolnienia;
- Dyskretnie obserwuj codzienne zachowania porywaczy;
- Nie podejmuj prób ucieczki, jeśli nie jesteś pewien sukcesu;
- Nie omawiaj z kolegami spraw służbowych;
- W trakcie przesłuchań stosuj ogólniki, kieruj rozmowę na sprawy działalności humanitarnej, staraj się nie podpisywać niczego, ani nie brać udziału w nagraniach. Pamiętaj, że informacje, których udzielasz mogą być weryfikowane. Na pewno będziesz poddany manipulacji i próbom „prania mózgu„;
- Wspieraj się myślą, że wielu ludzi pracuje nad twoim uwolnieniem. To samo przekonanie wpajaj kolegom, wspieraj ich w trudnych chwilach!

Faza czwarta

- Uwolnienie-

BĄDŹ PRZYGOTOWANY!

- Ataku komandosów spodziewaj się zawsze i wszędzie;
- Zawsze miej przygotowane schronienie na wypadek ataku wojsk własnych lub przypadkowych niebezpiecznych innych działań;
- Zaskoczony akcją połóż się na ziemi twarzą do ziemi z rękoma splecionymi

na karku i szeroko rozwartymi nogami;

- Nie podejmuj prób wsparcia akcji komandosów walką- mają oni do tego wystarczające siły i środki;
- Przedstaw się komandosom, ale nie oponuj w razie prób skrępowania.
- Zachowuj się podobnie jak w czasie porwania. Sytuacja wkrótce się wyjaśni

u) zachowanie się i przeciwdziałanie wykorzystaniu w sytuacji zakładniczej i jeńca wojennego,

- Instynkt przetrwania w niewoli jest racjonalnym procesem świadomości, którego celem jest przeżycie lub złagodzenia skutków przebywania w ekstremalnie trudnym środowisku.
- instynkt przetrwania zmusza nas do świadomych i szczegółowo przemyślanych działań. Przetrwanie obejmuje innowacyjne techniki zachowań, takie jak; Dopasowanie (przystosowanie się) do warunków życia, utrzymanie godności i szacunku do samego siebie, przewyciężenie strachu, utrzymanie fizycznej i psychicznej kondycji, wspieranie oraz budowanie więzi braterstwa z innymi przetrzymywanymi.

Warunki przetrzymywania

Zwykle uprowadzeni są zmuszeni do życia w przystosowanych na więzienia strychach, piwnicach lub odludnych kryjówkach.

Pomieszczenia te mogą być dość małe, a w niektórych przypadkach uniemożliwiać swobodne stanie lub poruszanie się. Warunki do spania oraz toalety osobistej mogą urągać podstawowym normom i zwykle obejmują łóżko polowe lub materac oraz wiadro lub cynkowaną puszkę na odchody. W skrajnych przypadkach uprowadzony będzie zmuszony do bezpośredniego zanieczyszczania podłogi pomieszczenia, w którym przebywa lub samego siebie.

Godność i szacunek do samego siebie

Zachowanie swojej godności i szacunku do samego siebie może być bardzo trudne, ale jest niezbędne dla Twojego przetrwania.

Jeśli jesteś w stanie wywołać empatię dla swojej osoby zachowując przy tym swoją godność, masz szansę zmniejszyć agresję porywaczy. Większość ludzi, w tym terroryści, nie jest zdolna do zadawania bólu innej osobie, dopóki nie zostanie ona pozbawiona ludzkich cech lub nie zostanie przekształcona w bezosobowy symbol nienawiści.

Kondycja fizyczna i psychiczna

Utrzymanie kondycji fizycznej może być decydującym czynnikiem, gdy pojawi się możliwość ucieczki i będziesz zmuszony przebiec lub przejść znaczną odległość, aby znaleźć bezpieczne schronienie. Prowadzenie ćwiczeń może być trudne z powodu ograniczonej przestrzeni lub fizycznych urazów. Ważne jest utrzymanie emocjonalnej więzi z otoczeniem. Jeżeli to możliwe, kontaktuj się z więźniami.

Budowanie więzi

Jeżeli działania terrorystów doprowadzą Cię do stanu całkowitego załamania, bierności i „odczłowieczenia” to techniki budowania więzi pomogą Ci powrócić do stanu normalności, by stać się ponownie istotą ludzką.

Wybuchy emocjonalne mogą generować panikę i strach wśród innych przetrzymywanych oraz być pogardliwie odebrane przez porywaczy jako przejaw tchórzostwa. Staraj się nawiązać kontakt ze swoimi porywaczami, ale musisz to robić z godnością i szacunkiem do siebie samego.

Nigdy nie myl dumy i obowiązku z bezsensownym oporem

Nie trać opanowania i zachowuj się uprzejmie. Podczas przesłuchań przyjmij prostą postawę i wygodną pozycję. Udzielaj krótkich odpowiedzi na pytania porywaczy, które dotyczą mało istotnych spraw. Jeśli jesteś zmuszony podpisać lub napisać oświadczenie, spróbuj ograniczyć zawartość propagandową oświadczeń oraz przekazać jak najmniej informacji. Unikaj stwierdzeń, że mówisz w własnym imieniu, a raczej podkreślaj, że wypowiadasz się w odpowiedzi na żądanie porywaczy. Nie ukrywaj swojej twarzy podczas robienia zdjęć.

v) ucieczka i jej uwarunkowania;

- Ucieczka z miejsca stałego przetrzymywania jest wysoce ryzykowna i zwykle z małymi szansami na powodzenie. Niemniej jednak w przypadkach skrajnej determinacji, kiedy pogarsza się radykalnie Twoja sytuacja bezpieczeństwa i istnieje możliwość utraty życia, ucieczka jest jedynym możliwym rozwiązaniem.
- Taka decyzja musi być podjęta po szczegółowym rozpatrzeniu wszystkich ewentualnych konsekwencji, szansy powodzenia oraz ewentualnego wpływu na sytuację innych uprowadzonych.

Uwolnienie

Moment zbliżającego się uwolnienia, podobnie jak moment uprowadzenia, jest bardzo niebezpieczny. W sytuacji tej zarówno porywacze, jak i zakładnicy, mogą czuć się szczególnie zagrożeni i nawet wpaść w niekontrolowaną panikę.

Nerwowość porywaczy wzrośnie jeżeli rozmowy negocjacyjne zostaną zawieszono lub przerwane. Terrorysty będą obawiali się śmierci, schwytania i kary. Staną się nieufni i przekonani, że zostali oszukani.

Próba odbicia

Podczas akcji siłowego odzyskania, zarówno zakładnicy jak i siły ratujące są w wielkim niebezpieczeństwie. Musisz być szczególnie czujny i ostrożny w tym czasie. Jeśli to możliwe, znajdź sobie najbezpieczniejsze miejsce.

Siły ratujące nie mają najmniejszego pojęcia, czy jesteś przyjacielem czy wrogiem. Jakikolwiek ruch wykonany przez ciebie może skutkować obrażeniami lub śmiercią Twoją lub innych przetrzymywanych.

Po uwolnieniu

- Gdy zostałeś pozytywnie zidentyfikowany i jesteś już bezpieczny udziel siłom ratunkowym wszelkich informacji, które mogą być pomocne w uwolnieniu innych zakładników, pojmaniu wszystkich terrorystów i zabezpieczeniu miejsca przetrzymywania. Przekaż wszystko co pamiętasz z całego okresu przetrzymania.
- Po uwolnieniu wielu zakładników czuje się winnymi, że nie zachowywali się w sposób bardziej heroiczny. Zachwianie emocjonalne jest normalne. Niektórzy mogą czuć gniew, ponieważ uważają, że rząd nie zrobił wystarczająco dużo, aby ich chronić.

w) podstawowe sposoby określania swojego położenia i nawigacji w terenie;

Znalezienie drogi powrotnej

Dotarcie do wyznaczonego punktu to połowa naszego zadania. Czasem trzeba jeszcze wrócić do punktu wyjścia. Jeśli wyznaczyłem trasę, obliczając azymut, to mogę odwrócić cały proces i wyznaczyć azymut powrotny.

Wyznaczanie własnej pozycji na mapie

Jeżeli dysponuję mapą i kompasem, ale nie znam swojej dotychczasowej pozycji, mogę ją wyznaczyć, używając azymutu powrotnego.

Sposoby magnetyczne

Tarczę kompasu dzielimy na 360 stopni, gdzie północ to 0 stopni, Dzięki temu jeśli powiemy, że nasz cel znajduje się, przykładowo 13 lub 228 stopni od naszej aktualnej pozycji, zyskamy znacznie bardziej precyzyjny sposób określania kierunku.

Półkula Północna (Płn.)

Na półkuli płn. Najbardziej przydatna w nawigacji jest Gwiazda Polarna. Jeśli będziesz szedł w jej stronę, z pewnością będziesz przemieszczał się w kierunku płn.

Wbrew powszechnej opinii, Gwiazda Polarna wcale nie jest najjaśniejszą gwiazdą na nieboskłonie. Łatwo ją jednak odnajdziesz, jeśli nauczysz się rozpoznawać trzy gwiazdozbiory; Małą Niedźwiedzicę (Mały wóz), Wielką Niedźwiedzicę (Duży wóz) i Kasjopeję.

Nawigacja wg słońca – przy użyciu kija

Ten sposób sprawdza się w średnich szerokościach geograficznych (na półkuli północnej od Zwrotnika Raka, po północne koło podbiegunowe, a na półkuli południowej od Zwrotnika Koziorożca po południowe koło podbiegunowe.

x) sposoby sygnalizacji swojego położenia z wykorzystaniem podręcznych środków;

GTAS (Ground To Air Signal)

5m

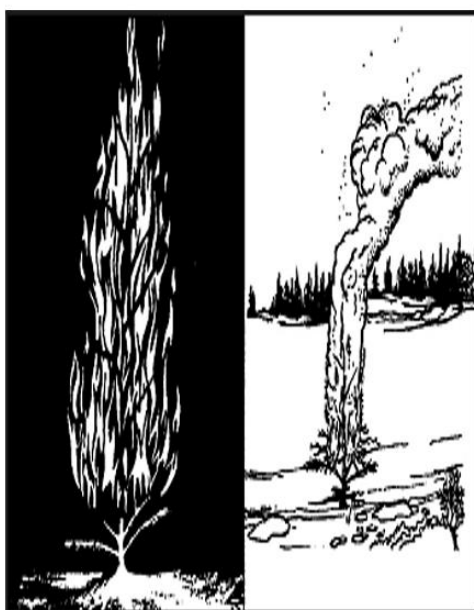
Przykład użycia BUZZSAW (światło chemiczne na 50-60 cm lince)

- Sygnał wizualny nadawać przez 10s, co drugą minutę (start - ETA QRF)
- Po pozytywnej Identyfikacji QRF, pokaż się i nadaj sygnał BUZZSAW

O Przy pomocy BUZZSAW można przyciągnąć uwagę BLUE SP

OGNISKA SYGNALIZACYJNE

y) współdziałanie izolowanego personelu z elementami systemu odzyskiwania personelu;

LOKALIZACJA I WERYFIKACJA TOŻSAMOŚCI – DURESSWORD

DURESS Code word

IGLOO

Jeżeli izolowany personel znajduje się w rękach przeciwnika i nawiązuje łączność pod jego dyktando, wówczas ma on obowiązek dodać ww. słowo kodowe do swojego KRYPTONIMU.

**TIGER 31 pod presją winien podać następujący sygnał wywołania:
„TIGER IGLOO 31“ or “IGLOO TIGER 31”**

z) zachowanie się izolowanego personelu w trakcie jego uwalniania;

CZYNNOŚCI IP

- Zabezpiecz broń
- Broń osobista w kaburze
- ID Card w górnej lewej kieszeni lub w lewej uniesionej ręce
- Przyjmij „non-threatening” pozycję
- Twarz zwrócona w kierunku przeciwnym do podchodzącego personelu Recovery Team (RT) z rękoma nad głową
- (Środek łączności w prawej ręce)
- Pamiętaj Słowo Kodowe
- Czekaj na podejście RT

WYKONUJ POLECENIA !!

aa) sposoby identyfikacji izolowanego personelu.

- ISOPREP - DEKLARACJA (HRI/MRI)
- SARWORD - SŁOWO KOD DNIA
- SARLETTER - LITERA KOD DNIA
- SARCOLOUR - KOLOR KOD DNIA
- SARNEG - KOD LITEROWO/CYFROWY
- SARDOT - PUNKT
- SARNUMBER - NUMER/ LICZBA
- DURESSCODE - ZAGROŻENIE wg SPINS

LOKALIZACJA I WERYFIKACJA TOŻSAMOŚCI - SARWORD

SARWORD

Q: authenticate SARWORD: Juliet – Mike

A: I authenticate: Alpha

lub:

Q: authenticate SARWORD : Second Letter

A: I authenticate: Alpha

LOKALIZACJA I WERYFIKACJA TOŻSAMOŚCI - SARCOLOUR

SARCOLOUR

Procedura wg SARWORD...: BLUE

Q: authenticate SARCOLOR: Lima - Echo BLUE

A: I authenticate: Uniform

Q: authenticate COLOR of Day: second letter BLUE

A: I authenticate: Lima

Q: authenticate COLOR of Day: Echo – Lima BLUE

A: I authenticate: Bravo

Używany do identyfikacji w kontakcie osobistym z Siłami Odzyskującymi...

„What is your favourite colour – BLUE...”

LOKALIZACJA I WERYFIKACJA TOŻSAMOŚCI - SARNEG

SARNEG/RAMROD

G R O U N D W A K E

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

- Początek to ZERO!!!
- Brak powtórzeń!!!

Tiger 31 - Position: 33 UXU 36854 43256'

„This is Tiger 31 - my position is 33 UXU UWKDN NUODW”